

N. N. BELDICEANU

OSPĂȚUL

BUCUREȘTI

—
EDITURA LITERARĂ A CASEI ȘCOALELOR

1921

NUVELE

Inov. A. 20.190

393620

N. N. BELDICEANU

3207

Library stamp: Biblioteca Centrala a Universitatii din Bucuresti

OSPĂȚUL

45054

BUCUREȘTI

EDITURA LITERARĂ A CASEI ȘCOALELOR

1921

OSPĂȚUL

În înserarea pustie, hala se înălță, ca zugrăvită cu cărbune, pe cerul de cenușă. Prin viscolul, care amestecă văzduhul cu pământul, se zăresc câteva luminiți, stinghere, la niște magherniți ghemuite, ca de frig, împrejurul halei.

Prin vârtejurile viforniței, se arată un soldat, într'o manta numai zdrențe, pășind, hortiș; răzemat într'o creangă, cu capul vârât, adânc, între umere. Vântul îi flutură pulpanele mantalei, vrând, parcă, să-l dezbrace; și-i chiuea în urechi, ca o haimana beată, pusă pe zurbavă.

Olofir al Mioarei, vine așa, din zorii zilei, cu pieptul în propta viforului, cu obrajii învineți de harapnicile crivățului. A zăcut de lingoare într'un spital; și acuma își caută, de-o săptămână, regimentul, și nu-l găsește nicăeri, de, par'că, l'ar fi înghițit pământul.

Prin sate, s'a mai aciuat pe la câte o casă de creștin; și și-a mai hodinit, cele ceolane înghețate

sloi ; dar, prin târguri, i-a fost mai greu : rar i s'a deschis ușa unui gospodar ; și, de multe ori, a dormit prin grajduri și prin șoproane ; ori, pe subt garduri, în zăliștea tăioasă a vântului.

Acù, cu chiu cu vai, a ajuns în târgul, cu multe clopotniți, al Iașului. De aici, de bună seamă, că-l va îndreptă cineva la regiment, că aici sânt toate măririle țării.

În mijlocul pieții, se zărește, prin sita ninsorii și prin volburile viscolului, o ceainărie de scânduri, din care isbucnește un țipăt, ascuțit, de cântec femeesc și un zdrăngănit hodorogit de țimbală.

Olofir se apropie de fereastră, se plecă și se uită înăuntru, prin geamul înghețat bocnă ; și se hotărăște să intre să-și desghețe oasele și să îmbrace ceva, că îi e foame, de nu vede înaintea ochilor. Deschide ușa, și pășește, cu sfială, pragul, ca un om de țară ce eră.

Înăuntru : fum și abur, de nu-ți poți trage sufletul. Pe la toate mesele, tot oameni necăjiți și zdrențuroși ; tot drumeți ca și el, și cu gândurile cine știe unde, ca și dânsul. Și, cei mai mulți, tot militari, — militari de pretutindenii, de pe toate meleagurile și coclaurile : unii trimiși cu ordine ; alții căutându-și, de zile întregi, de săptămâni, regimentele, ca și Olofir al Mioarei. Unii din ei, ciungi, alții fără un picior ; unii cu un bandaj murdar și scoarță de sânge. Toți stăteau cu'n stacan soios de ceai dinainte, cu fețele brăzdate, lucii ca de fildeș, pline de alean. Dar, ca ostașul Olofir, nu eră nimeni, în toată mulțimea asta, sfărogită de foame și de boli și înourată. Mantaua pe el, hăbuc ; iar picioarele, învăluite în niște

zdrențe de pânză de cort, erau ca niște dihăanii din altă lume, cari deschideau guri hămnisite, către cei cari mâncau dintr'o bucată de pâne neagră. Și din gulerul măntalii, ponosită, ruptă toată și peticită, — în care ar fi încăput, în voia cea bună, un om de două ori mai mare ca Olofir — eșea un gât deșirat, numai vine mosorâte, și un cap înfiorător. Un cap uscat, cu prăbușituri adânci și pline de întuneric; cu ascuțituri lucii în umerii obrazilor; cu doi ochi fără gene, arzând, în fundul văgăunilor negre; iar buzele, vinete-albastre, uscate ca de iască, nu-i puteau ascunde dinții, galbeni și înegriți, cari îi sclipeau ca într'un rânjit al morții. Părea o scăfârlie de mort, capul acesta osos. Arătarea asta, de om de pe altă lume, se opri, în mijlocul ceainăriei, cu dușumelele pline de gropi și de mângă și de mucuri de țigară și de corji de ceapă și de cozi de scrumbii. Se uită, tehui, împrejur; zări, prin negura de fum și de aburi, un loc gol, într'un ungher întunecos din fundul ceinării; și se strecură acolo, furisând, în lături, priviri umilite ca de câne flămând. Și când trecu un titirez de băiat, cu capul tuns chilug și rotund ca o tărtăcuță, clăpânindu-și papucii, cât niște bărci, — oșteanul, Olofir al Mioarei, îndrăzni să ceară, cu jumătate de glas, un păhar cu ceai, și scoase din sân un cârmoj de pâne tare ca un bolovan. Și când îi aduse stacanul soios cu ceai, îl luă, cu o tresărire, cu amândouă mâinile; și prinse a horpăi hulpav, tremurând din tot trupul, ca scuturat de friguri.

În celalt fund al ceainăriei, cu tavanul jos și înegrit de fum, cântă, pe o laiță, dintr'o țimbală,

ruginită și mâncată de cari, un moșneag orb, cu pletele și barba colilii ca de sfânt; cântă, cu ochii acoperiți de albeață, țintiți în gol. Și, lângă dânsul, în picioare, cântă o șărpoaică de țigancă, cu buzele cărnoase și roșii, să muști din ele; cu ochii de patimă, cu sânii tari subt cămașa cu alțițe și cu răuri, în fața cârmuzului. Cântau balada lui Corbea :

„D'alei, maică — maica mea,
Aicea, când m'au băgat,
Eram, maică, un băiat. —
Acuma mustețile,
Batu-mi, maică brațele“.

Și gemetele adânci ale țimbalei și glasul de foc al țigancei, se împleteau cu glasul aspru al viscolului de afară, care se oprise, ai fi zis, la fereastră; și cântă și el, cu lăutarii, balada bătrână a lui Corbea.

Olofir al Mioarei, —după ce-și înghiți, din câteva horpăituri, ceaiul, — rămase, neclintit, ca dăltuit în piatră; ascultând cântecul bătrânesc. Asculta, par'că, mai ales cu ochii lui de jăratec, — și lacrimile îi curgeau ca mărgelile pe obrajii scofâlciți.

Și șopârta de Chiranda, cu sânii houri, se văită de prăpădanie, răsturnându-și ochii focoși peste cap :

„In temniță la Opriș,
Unde'mi zace Corbea închis,
Sede 'n apă
Până'n sapă,
Si'n noroiu
Până'n țurloiu.
Cu lacăte pe la ușe,
Cu mâini dalbe în cătușe;
— Iar la gât pecetluit
Cu cinci litere de argint, —
Cum n'am văzut de când sint“.

Subt podul scund de scânduri, cu grinzile ca de cărbune, fumul țigărilor și aburul atâtor răsufări, se îndesiseră, și depărtaseră și șterseseră toate, ca într'o ceață bolnavă. Ascultau cu toții, cu frunțile întunecate, cu ochii încruntați și fierbinți. Toți, c'o înfățișare fantomatică, — toți, ca adânciți într'o pâclă de pe altă lume.

Când amuți cântarea, oștenii se treziră din visurile lor neguroase, ca din adâncurile unei genuni.

Afară, viforul se năruia, asemenea unor tala-zuri, în părății de scânduri ai ceainăriei; și, cocioaba putredă, scârțâia din toate încheeturile, ca o corabie bătrână, încleștată de furtună, — părea o corabie a Morții, bătută și dusă de vânturi, spre țărmurile de întunerec ale Necunoscutului.

De după tejgheaua, încărcată de clondire și pahare și buciume de covrigi, negustorul, — un om păros și întunecat, cu niște sprincene cât niște musteți, deasupra ochilor mărunți și iscoditori, — strigă răgușit și hursuz :

«Să iasă, *ma* rog, toți mușterii, că *trebuim* să *închid* de-acu. Altfel avem neplăceri cu poliția».

Cei doi băeți ai ceainăriei, tunși ca'n palmă, ca fripți, prinseră a stinge grăbiți lămpile afumate, clămpănindu-și papucii cu tălpile de lemn.

Ceinăria, cu pereții negri de funingene, se goli repede; și acuma părea pustie de când lumea. În toată încăperea mohorâtă, rămăsese numai o singură lampă aprinsă, care lucea ca o tristă și depărtată stea, într'un nor. În lumina aceasta săracă, prăvălia, cu mesele ei ude de ceai, cu paharele murdare, cu podelele pline de mazăgă

groasă ca un noroi, — părea acuma scufundată într'un somn adânc.

Soldatul Olofir al Mioarei, rămăsese în ungherul lui întunecos, ca o umbră; și ațipise acolo, cu coatele pe masă, cu capu'n palme. Eră singurul mușteriu.

Negustorul îl zări; și ochii îi scăpărară ascuțit, ca două nituri noi de argint, din întunericul sprâncenelor sbârlite. Cutremurându-și gușile roșii, ca niște bărbii de curcan, și făcând să sune, la fiecare pas, greu ca de plumb, paharele de pe mese, — se apropie de masa, la care adormise oșteanul, rupt de osteneală; și-l sglrțâi, mânios, de umăr, cu mâna lui urâtă, mare și păroasă, și grea ca o labă de urs.

«Da'scoală, bre, că la mine nu-i han de hai-manale».

Olofir înălță capul, și privi buimac, ca de pe altă lume; scărpinându-se, cu degetele rășchirate, în creștet.

«Plătește, bre, la mine, și pleacă cu Dumnezeu!»

Ostașul gemu și, ridică, spre negustor, niște ochi fierbinți și plini de rugăciune sfioasă, și îngăimă, c'o umbră de glas numai:

«Fii bun, mă rog, dumitale, și îngădui-mi să mă hodinesc o leacă aicea, *geos*, pe podele, că's om străin, venit de departe, și n'am unde mă duce acu, în puterea nopții».

O bubuitură de vifor, sgudue din temelii maghernița, și-un chiot fioros trece prin pod. Prin mintea soldatului, buimacă de foame și de istovire fără seamăn, nălucește, fioroasă, vifornița de afară, care amestecă cerul cu pământul.

«Asta nu se poate, se sborși jupânul ceinăriei ; străpungându-l, cu căutătura lui rea, — la mine, *ma rog*, nu-i hanu' lui Rogojină, — e ceainărie».

Olofir al Mioarei, se ridică, șovăind, pe picioarele moi, cu'n oftat adânc, din băerile inimei, sprijinindu-se, cu mâni tremurătoare, de masă ; și, în creanga sgrunțuroasă de stejar, — și murmură, cu glasul lui ostenit și depărtat :

«Bine-bine, iaca mă duc ; nu vă *cie* cu supărare. Câți gologani, mă rog, vă sânt dator ?

— Trei franci», mormăi, hursuz și încrunțat, stăpânul ceainăriei.

Olofir al Mioarei, își scoase din sân basmaua, înflorită cu arnici roșu, în care mai aveà cinci petici de hârtie de câte un franc. O deslegă la un corn, trăgând cu dinții ; și'i le puse în palma gustorului, — c'o mână străvezie ca de ciară, în lumina lămpii de deasupra, — trei hârtii slimoase și ferfenițite.

Apoi porni, încet, spre ușa cu clopoțel deasupra, târându-și, grele ca de stâncă, picioarele învălitate în obele zdrențuite ca niște cracatiți ; cu ochii dureroși și aprinși de friguri, perduți, ca în depărtările unui drum pustiu. Pășii pragul în noapte. Și, în urma lui, jupânul ceainării, trânti ușa în zăngănitul geamurilor ; și hurui drugul, cu vuet mare, bombănind ceva printre dinții albi, ca de lup.

În mantia albă a viforului, hala părea scheletul unei hardughii arse ; și maghernițele stăteau ghemuite în nămeți, ca niște cerșetori înghețați.

Vifornița urlă, ca o potaie de lupi, în noapte ; adusă de foame și de volburile viscolului. În întunericul de catran, eră o tălăzuire de omăt, ca

frământarea unei mări biciuite de ocean. Nămeții se svârcoleau ca niște balauri; se învălmășeau ca niște dihăanii din Apocalips. Se încăerau, se rostogoleau, se mușcau, săreau unul peste altul; iar, prin văzduh, treceau fantasme străvezii cu aripi de Arhangheli.

Olofir se strânse în leanca de manta, ciuruită toată de găuri, și se gândi :

«Unde Doamne, să-mi hodinesc ceolanele înghetate?».

Și cu puterile vlăguite cum eră, îi veni să se lungească pe salteaua, moale ca puful, de omăt înfoiat; să-l lese să-l îngroape, acolo, încet, pe nesimțite, clipă cu clipă, ca într'un hobot, neprihănit, al morții. Pășii din greu, luptându-se cu viforul, până la ușa unei magherniți, — ușa zăvorâtă. Ceărcă pe a doua, pe a treia. Toate ușile zăvorâte. Intră într'un cotlon întunecos, în care urlă ca un lup hămnisit, vifornița. Iși propti umărul în ușă. Ușa pârâi, trosni, și se izbi de părete. Pipăi, ca un orb, împrejur. Dădù de mere, și începù a înfulică lacom, cărând la gură, cu amândouă mâinile; clefăind ca un câne, și icnind și gemând. Când se sătură, când nu mai putù vără în pân-tecele pline tobă, nici o bucățică de măr; oftă din adâncuri, fericit, și-și trecù mânica aspră a mantalei peste gură.

Intinse, pe urmă, iar mâinile ca un orb, și pipăi cu bățul, — bojbăi în întuneric, orbocăi, până dădù de tejghea. Se urcă pe ea, cu o undă ferbinte de voe bună în piept; și se întinse, mulțumit, ca și cum ar fi dat de un pat moale și cald. Iși puse

pumnul subt cap și își vârâ mâna cealaltă în sân, la căldură, și își închise strâns ochii.

Afară, viforul își făcea de cap: chiuea, urla, se prăbusea, cu vuet mare, ca o apă, care a rupt opustul; și sguiduia cu mânie baratca, cu brațele unui uriaș, care și-ar fi pus în gând, să dărâme sandramaua putredă.

Olofir al Mioarei, ars de ger până'n măruntae, simțea, că i se lipesc nările; simțea, că-l doare carnea ascuțit, ca de niște mușcături, ca de niște cuțite, cari îi intră până'n prăsele în trup.

Dar, cu încetul, se ogoae.

Afară, vifornița se potolise, și prinsese, a murmură, cu glas de tenor; doinea, par'că. Și lui Olofir i se părea, c'ascultă îngânările baciului, — ale lui moș-Hurmuz, de la stâna din dealul Runcului, unde eră și el cioban. Ii picură în urechi, rar, o talancă de la oi; îl împresură miros de brad și de fum de găteje verzi, și auzeă behăitul dulce al meilor din țarc. Lui badea Olofir al Mioarei, îi eră acuma cald și bine; cașicum ar fi hodinit într'o tohoarcă mițoasă. Căldura i se strecură dulce în toate mădularile, de par'că ar fi cinstit o sângeacă de rachiu de perje, cu moș-Hurmuz. I se părea, acū, c'aude murmurând un caval. E cavalul lui bădița Nicoară. Bădița Nicoară-Nicoriță, care cântă noaptea până târziu din caval, cu pântecele la stele, ca s'audă fata vornicului din Negrileasa, — cătunul din vale, de o bătae de pușcă și de o fugă de cal departe de târlă; cu câteva bojdeuce numai, albe ca niște oi răslețite din turma de pe dealul Runcului. Și sufletul lui Olofir al Mioarei s'a limpezit ca o

fântână din inima codrului, din care beau numai căprioarele și păsările cerului. Și gândurile i se ridică ușoare, ca niște mirezme de flori de pădure; și trupul, i se pare că i se moae și i se topește ca un boț de ceară, la căldura molcomă a unui cuptor.

Olofir nu mai e ostașul cu capul ca o hârcă de mort, cu mantaua numai petice și zdrențe. S'a întors dela cătănie și dela războiu. Dumnezeu din cer s'a îndurat: ș'a pogorât pace și voe bună între noroade și între oameni; și el iar e acumă la stâna de pe Runc. I-a crescut iară pletele crețe; și-i îmbrăcat cu cămeșoiu, muiat în zăr, și cu cojocul înflorit și cu suman de lână țigaie, și încins cu chimir țintuit; și, în chimir, își poartă fluorul, cu care-și mângâia urâtul și aleanul inimii, când îl pălește dorul de Mălina lui, cea albă ca o floare de cireș. Mult a fost, puțintel mai este: și-ar să-i fie soție cu cununie; și dânsul are să fie, mare gospodar în Stânișoara, în casa cea mai albă și mai aproape de streșina pădurii: și ar să aibă doi juncani plāvani; și ar să-și stăpânească și ogorul lui, în valea Barnarului, lângă apele zdrumicate de apele Bistriței.

Cum doarme subt poala unui brad de lângă țarcul oilor, aude susurul ceteniei și vede stelele scăpărând pe cer: «Turmele lui Dumnezeu», se gândește Olofir.

Cavalul lui bădița Nicoară, tot mai din adâncul codrului, își tremură cântecul și talanca dela oi picură tot mai departe. Parc'ar fi un clopoțel de argint, parc'ar fi de aur acum. Par'că s'ar urcă, încetinel, turma pe un țanc, perdut în nori.

Dintr'o tainiță, plină de întuneric, din fundul halei, ese încet un bot ascuțit și sticlesc doi ochi vii. S'aude un guițat mărunț, care pare c'ar spune: «Veniți!» Și un guzgan, negru ca uns cu păcură, s'arată întreg; se oprește și ascultă neclintit, cu spinarea ghem, cu coada lucie ca un pui de șarpe. Din cotlonul negru, răsare alt cap; și al doilea șobolan, ese, întreg, la iveală; și se oprește și el, să cerceteze, s'adulmece, cu nasul lui subțire, tainele întunericului gros d'imprejur. Guzganul din frunte, lunecă, se oprește scurt, și ascultă tremurându-și botul. Al doilea, face la fel. Și la gura tainiței, se ițește al treilea cap. Șobolanul, care merge în frunte, sloboade, din când în când, un țipăt mărunț; la care răspund ceilalți, grăbiți și înfrigurați. Apoi zvârle un guițat mai ascuțit, mai îndrăzneț și mai poruncitor; și prinde a aluneca încet, ca tras c'o ață de-o mână nevăzută.

După el, pornesc tovarășii, alunecând la fel. Și, din acelaș cotlon, șobolanii încep a izvorî, unul după altul; alunecând grăbiți în toate părțile, c'o iuteală amețitoare.

În câteva clipe, e un viermăt negru în toată hala: se suiau, unii după alții, într'un suflet, pe trunchiurile goale și îmbăcsite de sângele, care se prelinge, de zeci de ani, din buturile și hărtanele de carne. Guiță, cu toții, subțirel; spunându-și, par'că, ceva foarte însemnat. După ce împânzesc, așa, toată hala pustie, cu miros greu de sânge și de carne putredă; și o cercetează și o scotocesc în toate ungherile, în toate tainițile, ca niște polițiști aprigi, — se coboară, pe urmă, în

pivnițele adânci și mucegăite. E o duruială mărunță de goană, în toate hrubele, pline de întunerice, cari, înainte de războiu, plesneau de mii de buturi însângerate; de sute de porci albi de untură; de movili de ficați și de inimi și de limbi, și de nenumărate căpățâni, cari luminau, cu râzjetul morții, noaptea adâncă a bolților, ca niște felinare din beciurile unei vrăjitoare. Turma aceasta neagră, ca izvorâtă din împărățiile iadului, după ce cutreeră pântecul flămând al halei, — în care nu găsi nici o firimitură de măruntae, — năvăli, ca într'un iureș sălbatic, afară, nebunită de foame, în omătul vânzolit de mânilor nebune ale viforului; și prinse a coborî și a se urca pe talazurile de nămeți, ca pe meleagurile unor munți polari. Umplură repede toate maghernițele cu făină de grâu, de popușoiu; cu mere, cu prune uscate, cu gutui; cu morcovi, cu cartoafe, cu țelină, cu sfeclă; dar, fără o bucățică de carne, după care umblau guzganii morți de foame, în fiecare noapte, ca într'o năvală de urdii sălbatice. Ronțairă, cu dinții lor albi și ascuțiți, ca niște ace, toate merindele de pe a doua zi ale târgului, sticlindu-și pretutindeni ochii ca o puzderie de licurici. Dar, deodată, șobolanul cel negru, ca răbuit cu dohot, care alergă, în fruntea expediției, ca un ghegeneral, — se oprî, scurt; și rămase, neclintit, cu botul în vânt, dinaintea ușei coșmagii, în care se aciuase ostașul Olofir al Mioarii. Și, dintr'odată, se strecură, pe subt ușă, înăuntru; și se oprî, și rămase, cu botul ridicat spre tarabă, adulmecând înfrigorat.

Nu se auzeà înăuntru nici o răsufare. În încăperea secundă de scânduri, bătea, printr'un ochiu de fereastră, luna ; și, în pata de lumină, luceau câteva mere căzute pe jos. Căpitenia șobolanilor, încremenise ca de piatră, cu botul înălțat mereu.

După câteva clipe, se urni din loc ; lunecă, fără nici un sgomot, ca pe niște picioare de catifea ; se oprì iar ; dar, fără multă zăbavă, prinse a se urcă, grăbit pe tarabă. Când ajunse sus, rămase nemișcat, lângă trupul soldatului, care părea confundat într'un somn adânc.

Printr'o spărtură a acoperișului, o rază de lună, curgea pe chipul uscat a lui Olofir, luminându-i, subt musteața neagră, un zâmbet senin.

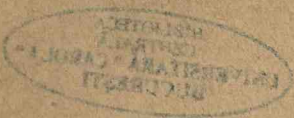
Șobolanul, își tremură muștețile poleite de lună ; și prinse, iar, a alunecă ; așa de încet, că pareà că stă pe loc, nemișcat. Se sui, astfel, ușurel, pe pieptul soldatului, și slobozi un guițat poruncitor. Într'o clipită, coșmaga se umplu de forfota înfiorătoare a guzganilor și de guițările lor voioase ; și, trupul oșteanului, Olofir al Mioarei, nu se mai văzù de subt învâlmășeala lor sălbatică, lacomă de carne.

În întunericul cocioabei, porniră îndată ronțăiturile uscate ale mestecăturilor mărunte și grăbite.

A doua zi, când veni negustorul, să-și deschidă baratca și să-și rânduiască, după obicei, marfa, — rămase, impietrit, în prag, cu gura căscată mare, ca într'un urlet de groază : Pe taraba, plină de ciocane de mere, de pere și de gutui, hodinea, într'o manta zdrențuită și scoartă de sânge : un schelet alb, ca de var, fără o fărâmə de carne

pe el, care-l privea pe precupeț, cu spaimă de
ghiață, cu orbitele pline de întuneric.

Prin orbitele căscate cu groază, năvălea, în
maghernița goală, noaptea cumplită a Necunos-
cutului.

IN MUNȚII BISTRIȚEI

Inginerul Ciornei, coboară, în pasul legănat al calului, priporul din fața cantonului de piatră, în care stă dânsul. Se duce, ca în fiecare dimineață și după-amează, pe șantier, să vadă cum merge lucrul.

După dânsul, înainte și pe delături, merg cei șase dulăi de stână, flocoși ca niște urși, cari s'au oploșit în jurul cantonului. Așa îl petrec, în fiecare dimineață și după-amează, de doi ani: decând hălăduște pe culmea aceasta cheală, între munții îmbrăcați în codri întunecați de brad, ca 'n niște sărice mohorâte. E trimis să supravegheze aici, în singurătățile sălbatece, facerea unei șosele, care pornește de jos, dela Iesle, — se încolăcește ca un balaur împrejurul muntelui Stânișoarei, — și se lasă, apoi, printre munții stâncoși; mlădiindu-se leneș pe subt poalele pletoase de cetină a codrilor cari cobora astfel, până la apele iuți și zdru-micate de bolovani, ale Bistriței, — ca să-și potolească setea parcă.

Toată săptămâna, inginerul Ciornei, umblă pe spinările munților, prin fundurile văilor umede; de doi ani îl bate soarele, ploile, vânturile și viscolele. Și, în răstimpul acesta, numai de șase ori s'a coborât până la Piatra. Prietenii, — când îl văd, călcând greoiu și legănat, pe ulițele Pietrei, — ridică mâinile în sus și strigă de departe:

«Haaa, iacătă și ursul nostru! Ce minune, bre, că te-ai îndurat, să eși la lume din bârlogul tău din vârful Stânișoarei? N'ai uitat, măi omule, înc'a vorbi, acolo, în societatea urșilor ș'a ursoaicelor?»

Toți se minunează, cum poate el trăi, în mijlocul pădurilor, departe de lume. Dânsul zâmbește blajin pe subt musteata bălae; și se gândește, că se simte foarte bine între munții lui; și c'ar trăi, bucuros, acolo toată viața, fără să prea ducă dorul traiului dela oraș. Se simte mai împăcat, mai bun, cu sufletul mai limpede, în mijlocul pădurilor întunecate de brad; decât între mărunțișurile, între răutățile și zădărniciile vieții din târguri.

Le gândește toate-acestea, de câteori se coboară, între oamenii târgului, — le gândește; dar, închis cum e, nu-și mărturisește niciodată gândurile; parcă se sfiște să și le mărturisească. I se pare, că, dintre toți oamenii, numai el are această ciudățenie. Cei doi ingineri-conductori, cari lucrează cu el, aici, în Stânișoara; toată ziua se căinează, se vaită împotriva vieții aceștia «idioate», — spun dânșii. «Aici o să ne ramolim...» e veșnica lor tânguire.

«Se vede că, eu, m'am ramolit» se gândește, zâmbind, inginerul Ciornei; «de nu mă tânguesc ca el; ci, dimpotrivă, mă împac cu viața asta».

Dar nimeni nu se plânge ; nimeni nu se tânguește ; nimeni nu se răzvrătește împotriva vieții aceștia singuratici, ca nevastă-sa :

«Asta-i viață de pușcăriaș, viață de ocnaș;... strigă, de multeori, dânsa, scoasă din sărite de liniștea și de zâmbetul lui.

— Un copil, dragă ; un flăcău, — aista-i leacul, face dânsul ; și ochii albaștri i se încălzesc, privesc triști departe.

— Mă strângi de gât, când te-aud vorbind de copii ! — strigă ca un păun dânsa. — Copii ne trebuie nouă, cu viața care o ducem aici ? La o boală, ceva : ce te faci fără doctor, fără nimic ?

— Pretexte, dragă, pretexte... Am stat atâta vreme la oraș ; sântem aici numai de doi ani, și nici un copil... Unul măcar... *N'ai vrut să ai...* Ți aduci aminte ; n'ai uitat, cred că de *trei ori*, din pricina nebuniilor pe cari le-ai făcut, te-au scos doctorii din gura morții...

— Ei, mă plictisești, — știi ? — Imi spui prostiile astea pentru a miia oară...

— Astea nu's prostii, draga mea, făceă, cu glasul, dintr'odată coborât adânc, inginerul Ciornei ; astea nu's prostii : îs lucruri dureroase ; nici nu-ți închipuești tu cât de dureroase...»

Aici, clipeă repede din gene ; și ochii albaștri i se umpleau, deodată, de lacrimi.

«Ah, mi-i scârbă ; începi acū să te și bocești ca o muere,..

— Mă 'ngrozești, Aspazio, — mă 'ngrozești, cu inconștiența ta !...

— Isprăvește, odată, cu irimiadele astea stupide,

că ți-am spus, că mi-i silă...» strigă dânsa, izbind cu piciorul în dușumele.

Și, de multe ori, ochii lui Ciornei, s'aprindeau; vorbele, înfățișarea de dispreț a nevestii, făceau să-i năvălească tot sângele la cap; și, strângând pumnul, de-i intră, în podul palmelor unghiile, — trântea, din răspuțeri, în masă, — cu 'n ilău parcă — și, sărind în picioare, prindea a răcni, a tună, cu ochii însângeați:

«Ești un monstru, femeie, — un monstru, înțelegi?»

Și înălțând deasupra capului un scaun, să-i sfarme țeasta; îl făcea țanduri de podele, și, aplecându-se asupra ei, îi urlă în față, cu o lumină de nebunie în ochi:

«Ai ucis, — auzi? — ai ucis... Ț'ai ucis copiii tăi, — copii tăi... Și eu, netrebnicul, n'am știut, n'am priceput, — credeam că's alte pricini, — n'am bănuit nimic ani de zile... Și te mângâiam, și te strângeam în brațe, ca eșit din minți, — speriat, că te pierd și pe tine, după ce mi-am pierdut copilul... Spune-mi: câți ai omorât, criminalooo... Haide, spune mi, îți zic... Trei, știu bine că i-ai ucis... Dar trebuie să mai fi ucis încă: cine ucide trei, poate să ucidă mai mulți... Spune-mi, spune-mi: câți? Patru, cinci, șase, șapte, zece, — câți ai omorât — câți?»

Orcanele acestea de mânie, de furie, de desperare, treceau, repede, ca toate furtunile; și inginerul Ciornei cădea sleit pe un scaun, cu răsuflarea zugrumată, cu părul vâlvoi, ca spulberat de vifor: și zăcea acolo, ceasuri, cu cămașa desfăcută la piept, cu gulerul zvârlit jos, cu cravata ruptă, cu ochii, albaștri, deschiși mari, tulburi, aiu-

riți, ca niște ochi de nebun, — pe când dânsa plângea, cu fața ascunsă în perini, cu umerii zguduiți de suspine adânci.

Izbucnirile acestea erau, — e drept, — foarte rare; dar, tocmai fiindcă erau așa de rare, aveau ceva din grozăvia unui șivoiu, care a rupt stăvilarele, ce-i zăvorise multă vreme apele; și s'a prăbușit urlând, sfărmand, frângând, desrădăcinând, rostogolind tot ce stă în calea mâniei lui.

Femeiușca asta, pe care inginerul Ciornei, în unele clipe, simțea c'o urăște cu înverșunare; îl robea, ca o patimă urâtă, de care îți dai seamă; vrei să te smulgi din cleștele ei, dar nu poți, să închizi ochii, și i te dai cu tot sufletul.

Femeia aceasta, îi ametea simțurile ca o otravă, cu îmbrățișerile și sărutările ei. Făcea să-i cureere prin vine focul trupului ei mlădios, cu sânii tari, pe care și-i arăta, cu mândrie, seara, când se desbrăcă. Acum, îi strecură, toată otrava îmbrățișerilor ei, ca să nu i-l poată lua alta: căci, — așa rea, cum eră, — îl iubea pe omul acesta, cu brațele de oțel; pe uriașul acesta morocănos, ca un urs, care când se mâniă, îi invinețea carnea pe trup în cleștele mânilor lui mari. Poate, tocmai de asta îl iubea; făptura ei șubredă, îi simțea, astfel, toată puterea de uriaș; și se anină, se prindea de el, se lipiă, cum se anină, se prinde, se lipește, se încolăceșie vrejul subțire al ederii de trunchiul unui gorun.

Niciodată nu se încleștau mai sălbatec în brațe, nu simțiau că se iubesc mai mult, ca după or-canele acestea de mânie.

Cel căruia îi trecea întâiu mânia eră — firește —

dânsul; nu ea. El, se sculă de pe scaun, cu capul plecat, ca un vinovat; și s'apropiă, bocănind cu ghetetele lui italienești, grele, de cuiele, cari ferceau tălpile mari, cu carâmbi până-aproape de genunchi. Și, aplecându-se, stângaciu, asupra ei, se rugă să-l erte. Ii luă capul în mâinile lui mari, de muncitor; ș'o sărută pe ochii închiși, cu genele ude, pe fața plină de lacrimi. Și își îngăimă, își mormăia rugămintile, ca un urs ce era. Se încurcă, nu știă ce să-i mai spue, să-l erte; îngenunchiă lângă pat; și se rugă umilit, până când o luă cu sila 'n brațe și-o așeză pe genunchi, ca pe-un copil, și o încleștă, ș'o alintă la pieptul lui de uriaș; căci, omul acesta, din care făcea femeia asta, puțintică, tot ce vroia, eră, cu adevărat, un uriaș. Avea niște spete de hamal și un gât de taur. Iar, dânsa, eră subțirică și mărunțică, — să zici, că i-o fetiță de pension, — dar avea niște ochi negri, neastâmpărați și jucăuși și plin de foc, ș'un trup mlădios de șopârlă, care, când se răsucea, îi scăpă, îi zvâcnea, ca un țipar, din mâinile lui neîndemănitece.

După izbucnirile acestea, dânsul îi intră în toate voele: vroia să se ducă la Piatra, — o lăsă; îi cerea bani, să-și mai facă o rochie, — îi dădea, — deși avea o mulțime de rochii, cari stăteau, degeaba 'n cele două dulapuri de nuc. Și dânsa își răzbună: îi cerea tot ce-i trecea prin minte; dar îi cerea c'o artă rară. Mai întâiu, săreă în sus, și s'anină de gâtul lui de taur; pe urmă își tremură genele și închideă din ochi ca o pisicuță; apoi îl sărută, prelung, cu un zâmbet șiret, ascuns în colțurile gurii; și, după asta, — îi cerea toate năz-

drăvăniile. Astfel, după o furtună de acestea, i-a cerut odată să-i facă o rochie de amazoană, și, bietul om, n'a zis nici «pis»; a întrebat-o numai:

«Câți bani îți trebuie?» — cu zâmbetul lui din zilele bune, — și s'a dus la saltar, a scos banii, cari i a cerut, și i-a pus în palmă, fără să-i spue măcar, așa într'o doară:

«Da, bine, dragă, ce-ți trebuie ție rochie de amazoană aici?»

Și, după o săptămână, doamna Aspazia Ciornei, a început a galopă pe potecile pădurii, în rochia-i neagră de amazonă; sperînd, cu voalul alb dela pălărie, gaițile și găinușile, ulii, ciocănitorele și veverițele codrului.

După furtunile acestea, eșeau Joia și Duminica, după amezile, când venea diligența Poștei dela Folticeni, — amândoi la braț, fericiți, ca doi logodnici.

Clopotele cailor răsuna limpede, ca de argint, prin țihlișurile văii. Lucrătorii Italiani, năvăleau din toate părțile, cu nevestele și copiii și câinii. Și, în curând, răsărea, de după un zid de brazi, diligența galbenă, legănându-se în toate părțile, ca năucă de atâta drum, — trasă de patru gloabe, numai pielea și oasele; cu capetele mari, plecate, ca de greutatea clopotelor, — îndemnați de vizitiul, roșcat și pistruet, cocoțat, ca o maimuță, pe capra înaltă.

Copiii îi alergau înainte, într'o larmă cumplită, sărind, vânturând din mâni, bătând din palme. Diligența se oprea în creasta dealului. Cail își scuturau capetele; unul își încovoia spinarea ascuțită; și-și scutura trupul îmbâcsit de pulberea

drumurilor. Apoi rămâneau, cu toții, triști, cu capetele plecate, cu picioarele încovăiate; parcă s'ar fi gândit la drumul greu, care-l mai aveau de făcut până la Broșteni; unde-i așteptă hodina, de-o noapte, în grajdul din preajma apelor, cărunte de spumă, ale Bistriței.

Zeci de glasuri întrebau, strigau, — cele mai multe în italiană :

«Non ho una lettera...

— Mia cartolina...

— Mio giornale...»

Fete uscate, înegrite de soare, umbrite de pălării cu bourii uriași, se îngrămădeau împrejurul diligenței; zeci de mâni, bătătorite de muncă, se întindeau nerăbdătoare, din toate părțile, să smulgă o veste, de acolo, din Italia lor, depărtată. Se întindeau lacome; cașicum, — odată cu peticul de hârtie, — le venea un strop din Mediterana lor albastră, o picătură din cerul lor dumnezeesc, un fir din pulberea pământului Italiei, — ceva din mi-reazma vântului din grădinile ei înflorite.

Inginerul Ciornei, își luă teancul lui de gazete și de reviste, și plecă, mulțumit, c'are să aibă ce citi câteva seri, până târziu; c'a ajuns, sub acoperișul lui singuratic, de pe meleangurile acestea sălbatice, pline de urși, de mistreți și de căprioare, noutățile lumii întregi: o veste dela San Francisco, alta din pustiurile Africei, o noutate din fiordurile Norvegiei, — fericit c'are să afle, ce cărți noi au mai eșit în lumea largă; ce piese s'au mai jucat în zecile de teatre ale Parisului.

În zilele acestea bune, se plimbau la braț, într'amurgul, printre bordeele Italianilor, din cari

izvoră larma limbii lor răsunătoare, plină, parcă, de soarele Italiei. De pretutindeni, se înălțau cântece, răsunau glasuri calde de tenori; s'auzeau armonici; picură tainic, undevă, o mandolină ca pe canalurile Veneției.

Și, inginerul Ciornei, își legănă trupul de uriaș, cu fața umbrită de pălăria lui, largă 'n boruri ca pălăriile lucrătorilor Italiani, — și strângea, tăcut și fericit, mâna, mică și moale, a zvărlugii lui de femeiuși.

Un lucrător, întârziat la cantina din vale, urcă greu la deal, băcănind cu bocancii lui butucănoși, cu carâmbii înalți; cântând încet un cântec născocit de unul din ei:

L'aria de la Stanișoara,
Rovina la gioventù, —
La rovina,
La rovina
Sempre più...

Și, când ajungea în dreptul lor, Italiani, când își vedeă inginerul, își fluturau pălăriile mari și mormăiau voioși printre dinți:

«Buona sera, signore...

— Buona sera, buona sera...» răspundeă, zâmbind, inginerul Ciornei, atingându și ușor, cu cotul, nevasta.

Duminicile, coborau, până 'n vale, la cantină; să-i audă pe lucrători cântând.

Odaia scundă a cantinii, cu păreții afumați, gemea de lucrători. Imprejurul meselor lungi, ude de vin; Italianii, cu pălăriile lor uriașe și cu hainele de catifea, albite de pulberea stânelor de piatră,

ca de niște făină de grâu, cu fețele uscate, asudate și roșii, cu piepturile, păroase, goale, — cântau, în fumul lulelelor, cu vinele găturilor umflate, ținându-și nevestele de după grumaji. Și, dânsese, cântau cu ei, cu broboadele colorate căzute pe spate; închizând din ochi, răsând cu dinții lor albi ca ai țigancilor, înălțând și ele păharele deasupra capetelor, ciocnind și zvârlind vinul pe gât, dintr'odată, cași bărbații. Și, printre dânsii, cântau și copiii, cu ochii aprinși de băutura, cu fețele brobonate de sudoare. Și pe umărul unei fetițe, cu genele lungi și lucii, care cântă întotdeauna dintr'o armonică, țipă ascuțit, bătând din aripi, un papagal verde; și ochii rotunzi îi licăreau în chenarul creț al ploapelor albe, de parcă i-ar fi dat cineva și lui să guste din vinul tulbure.

Când îl zăreau pe inginer, Italianii, cari îl iubeau cu toții, răcneau voioși:

«Evviva, Signòr l'inginièro...

— E la soa bella signora...

— Evviva...»

— Evviva...

Și zeci de mâni se întindeau, cu păharele pline; și inginerul Ciornei n'avea 'ncotrò, trebuea să iă și el un pahar, și să ciocnească cu lucrătorii; și, înălțându-l deasupra capetelor, strigă:

«Evviva la bella Italia!»

— Evviiiva...

— Evviiiva...»

Și strigătul acesta, îl răcneau cu toții, ridicați în picioare, cu păharele înălțate spre grinzile în-negrite; îl răcneau și femeile și copiii.

Și cântecele porneau, apoi, mai cu foc; în încă-

perea afumată și scundă, plină de fumul pipelor și de mirosul acru al vinului.

Erau unii dintre cioplitorii aceștia în piatră, cari aveau adevărate glasuri de cântăreți; erau câțiva tenori, cu glasurile limpezi, mlădioase și calde; erau doi baritoni, cu vocile mari, cari se umflau, creșteau ca niște talazuri; și era un bas, care făcea să zbârnăie geamurile, când își umflă grumazul roșu și gemea, ca din adâncul pivniții cantinii. Iar, printre femei, era o Italiancă, cu o adevărată minune de glas de soprană-dramatică, care țâșnea, se înălța, deasupra tuturor glasurilor, înflorind, ca o spumă de argint, talazurile corului. Și ce nu știeau să cânte cioplitorii aceștia, cari lucrau, din greu, de dimineață până 'n seară, pe pământ străin? Cântau bucăți întregi din: *Trovatore*, din *Traviata*, din *Rigoletto*, din *Aida*, din *Cavalleria Rusticana*, — pe de rost, fără să știe boabă de notă...

Inginerul Ciornei, avea duioșii de femei. Când întâlnea vr'un pui de Italian, zâmbea, de departe, la el, cu ochii lui albaștri de copil; se oprea, să plecă asupra lui și-l întrebă cum îl cheamă; se cinchea lângă el, și luându-l în brațe, îl strângea la piept încetișor, cu colțurile gurii lui, mari, răsfărânte spre urechi. Și copilul își lipea, supus, obrazul nespălat; nu se temeă, de loc, de ursul acesta de om, care-și subția glasul gros, ca să i vorbească; și se pitea, acolo în pulberea drumului, ca să se facă cât dânsul de mic.

De aceia, toată spuza de copii din vârful Stănișoareii, îl iubeau; și, când îl zăreau, de departe, întorcându se în pasul calului, îi alergau gălăgioasă.

înnainte, stârnind, ca un stol de găști, colbul alb al șoselii. Dânsul își opreà calul mărunț, de munte, în mijlocul roatei de copii desculți; și, aplecându-se în șea, luà doi deavoli din grămadă, și așezându-i dinainte, pe oblânc; porneà încet la deal, zâmbind fericit, cu harmalaia de copii după el — pe când mamele priviau râzând din pragurile bordeelor, cu mâinile încrucișate, și făceau haz de mutrele fudule ale celor doi pui de Italieni, zbârliți și nespălați.

În omul acesta dormeau, ca niște ape adânci, puteri de dragoste și de jertfă, de cari nici el nu-și dădea seamă, — și cari-l făceau să 'ntindă, fără voe, brațele lui mari, spre omuleții aceștia murdari, zbârliți ca niște arici, cari îi alergau înainte, simțindu-i slăbiciunea, — cum simțeau și cei șase dulăi, cari-l ghiceau, cum puneà mâna pe clanța ușei; și-l așteptau, dimineața, strânși, ceoată, lângă scara de piatră, schimbând nerăbdători din picioare, cu boturile lucii înălțate. Și, aceiași putere, tainică, care l făcè să ia copiii în brațe și să aibă o mângâiere pentru fiecare zăvod; îl făcè să cuprindă uneori, gâtul calului, care-l simțè și dânsul, de departe, cași câinii; și, înălțând capul, necheză, încetșor, din întunericul grajdului. Aceiași putere îl făceau să-i fie dragi florile și canarii; și peștii roșii-aurii, pe cari îi cumpăruse, mai zilele trecute, dela Peatra, dela un Grec, care umblă cu ei pe stradă, purtându-i într'un chiup mare de sticlă, și strigând, din gât: «*Pești dela Kios — pești dela Kios...*»

Când mergeà pe jos, pe șantier, și apucà pe-o potecă, să tae mai de-adreptul, și s'ajungă mai

repede, — se întâlneă cu zăbava ; fiindcă, ba se opreă s'asculte țărâitul unei păseri, într'un desis ; și se 'nălță în vârful degetelor, întindeă gâtul, se cincheă jos, până când izbuteă s'o zărească. Ori se opreă și se uită, ținându-și răsufierea, la o ciocă-nitoare, care tocă în coarja neagră a unui copac, cu ciocul ei lung și subțire. Ori își conteneă drumul, ca să se uite la o floare ; la un fluture, care zbură, în zigzag, cu aripile lui fine ca niște petale, încărcate ca de-o pulbere de pietre scumpe ; la un vultur, care se cumpăneă în văzduh, — și, pieptul lui de uriaș, creșteă fericit, urmărindu-l ; și ceva, parcă, din ființa lui, se desprindeă și se înălță ca un vultur nevăzut, setos de nemărginire.

În zilele acestea, întorcându-se acasă, din mijlocul codrului, în care viața clocotea și izbucneă până și din stânci, în tufele de clopoței albaștri, — inginerul Ciornei, stă încruntat, simțind iar trezindu-i-se ura veche împotriva nevastă-sa.

Se gândeă, privind-o cu scârbă :

«Ce ticălos e omul ; ceea ce nici fiarele codrului nu fac, el face. El ucide, în măruntaele lui, viața care abia a înmugurit...»

Și pieptul, mare, prindeă a-i gâfâi, ca după o goană ; și ochii i se aprindeau iar, de parcă i-ar fi ars mințile ca un rug. Și-i veneă, atunci, să-i încleșteze grumazul alb, cu mâinile lui masive, să-și înfășoare mâna în șuvițele părului ei ; și s'o târască, prin noaptea pădurii, până va ajunge la stâncile din cari zbucliseră mănunchiurile de clopoței albaștri ; ș'acolo să-i strivească țeasta de toate stâncile, urlându i ca un eșit din minți :

«Uite, ticăloaso, privește : și, din stânci, țâșnește, viața ; uite, și din stânci, nemernico...»

* * *

Dogorea soarele, și își simțeà, inginerul Ciornei, ceafa ferbinte. Descălecă și intră, ducându-și calul de frâu, între niște țišlișuri de aluniș, dese ca peria. Acolo, îl învălui râveneala, cu miros de verdeată și de rășină, a desişurilor, și se opri și răsuflă adânc. Iși scoase, apoi, pălăria colbăită, își șterse de pe fruntea roșie broboanele mari de sudoare ; și păși, mai departe, cu pălăria în mână pe subtstreșinile de cetină. Dar, deodată, îl opri, în loc, un miros bun, acrișor, de fragi ; și zări, nu departe în umbră, câțiva fragi ca niște boabe de rubin. Când îi strivi de cerul gurii, își umplu tot sufletul cu aroma lor. Porni înainte, cu dreapta petrecută prin frâu, pe-o potecă îngustă, pardosită cu ace ruginite de cetină și cu cucuruz vechiu de brad. Intr'o rază de soare, o șopârlă își tremură, fericită, gușulița albă ; și, când simți pașii, țâșni, tăie cărarea, ca trasă de-un fir nevăzut.

Printre niște trunchiuri subțiri de brad, ca niște strune întinse între cer și pământ, zări o poeană, și intră în iarba ei înaltă. La fiecare pas, săreau, ca svârlite de un arc, lăcustele verzi ; și, în urma lor, își clătină pământurile uscate paișul înalt ; iar clocoticiul sună uscat împrejurul carâmbilor. Intr'o horă largă de brazi și molifți, își dăduseră, parcă, întâlnire toate florile pădurii. Norodul florilor se îngrămădeà aici ca la o șezătoare, ca la o nuntă a lor. Pretutindeni se înălțau lugerele

sprintene ale lumânărilor, bătute, până 'n creștet, cu clopoței mărunți și galbeni, luminând preajma; se ițeau pământurile viorii ale bărbii ursului; luceau măciucile, bălane ca niște capete de copii, ale păpădiilor; se 'ngrămădeau sinzienele, izvodite din cruciuliți mărunțele, ca niște flori sfinte; albea coada șoarecului, ca o spumă fină ori ca o horboțică; se deschideau, mirați, ochii albaștri ai cicorilor; râdeau ochii-boului, cu dinții petalelor lor albe; iar rochița-rândunelii, zădarnic, îmbrățișă, cu brațele ei înflorite, lugerele desprețuitoare ale lumânărelilor.

Inginerul Ciornei, își lăsase calul, mai în urmă, să pască; și, momit, de liniștea adâncă dimprejur, se tolânise, într'un colț, la marginea poenii, în mirezmele molcome ale florilor, din cari cunoștea numai, pe acea sfioasă, a sinzienii, pe care nu știa cu ce s'o asemuiască, și pe-aceia a rochiții-rândunelei, careia îi o asemuia mireazma cu mirosul migdalelor amare.

În aromeala caldă care-l cuprindea, privea lenes împrejur, printre genele grele, fără nici un gând; și priveșiștea munților, din față, se topea ca 'ntr'un amurgit, în liniștea nesfârșită, în care, bâzâitul depărtat al unui bondar, părea un psalm al tăcerii.

Pe vârful unei ghete, răsări o furnică de pădure; și, după ce coborî, ca într'o prăpastie, pe căpută; prinse a urcă, pe carâmb, ca pe un deal. În încremenirea dimprejur, siugura vietate care se mișcă, părea numai gângania aceasta mărunță. Și ochii înpainjiniți ai inginerului, o priviră, o urmăriră, ca printr'o ceață, într'o depărtare adâncă;

până când, se închiseră, dealbinelea, biruiți de toropeala, molcomă, care-l cuprinsese.

...L'a trezit un picuș rece de ploae, care i-a picurat pe frunte. S'a ridicat, în podul palmei, buimăcit de somnul adânc ce l cuprinsese, așa dintr'odată, ca pe-un tărâm fermecat. S'a frecat, cu amândouă mânilor, la ochi; s'a uitat, tehui, împrejur, neînțelegând unde se află, ce-i cu el; cu mintea înbrobodită, încă, de negurile somnului greu, pe care-l dormise, în mirosul tare de rășină al codrului. Numai când își zări calul, îngropat până 'n pânțele, în iarba înflorită a poenii; își aduse aminte, pe dată, și, scuturându-și toropeala, sări în picioare și s'apropiè grăbit de cal.

Măgurile, din față, se zăreau din pâcla, care se lăsase, numai ca niște năluci de munți. Prin brazii și molifții dimprejur, trecu, dintr'odată, un freamăt de spaimă; și, acele cetinilor, prinseră a tremură, în lumina micșorată.

Pe inginerul Ciornei, îl scutură o înfiorare de frig, în hainele ușoare de doc; în care pornise în ziua aceia limpede de zăduf. Și, deodată, începură a răpăi, prin cetini, picuri repezi; și calul ciuli urechile și-și înfioră pielea. Umbrele munților din față, pieriră în neguri lăptoase. Brazii și molifții începură a șuera răgușit. Bucăți de cetină sburară, pe deasupra pădurii, ca niște păsări speriate. Ș'o ploae piezișă, aprigă, mânioasă, prinse a bate codrul: răpăind, ropotind, vâjâind; țesându-se între cer și pământ, ca o urzeală de oțel; făcând să sară, să joace, pe poteci și prin rariști, clăbuci de apă, ca niște văpăiți dese, albe, cari luceau,

scânteeau, tremurau, tresăreau, în calea inginerului, răsându-și de el parcă.

O luă grăbit pe potecă, la vale, cu dârlogii petrecuți pe după brațul drept; încovoiat sub ploaia, care-i bătea, drept, în față și îi închideau cărarea, parcă, cu gratiile ei dese. Și 'n urmă, calul coboră cu anevoe, pipăind, cu picioarele de dinainte; pășind, cu luare aminte, cu tuspatru picioarele apropiate, cu capul întins, cu urechile ciulite îndărăt, cu coada și coama learcă de apă, prăvălit pe picioarele de dinapoi, arătându-și albul ochilor.

Inginerul Ciornei, crezuse, că, pe poteca asta întortochiată, va ajunge îndată la un canton din vale; dar socoteala nu-i eră bună: mergea de mai bine de-un ceas,—și, nici pomeneală de șosea și canton. Acù nu mai știă unde se află. Povârnișul se făcea din ce în ce mai rău, mai repede, mai alunecos. De oparte și de alta, se 'nalța zid mohorât de stânci și mergeau ca prin fundul unei prăpăstii; erau ca 'n adâncul unei despicături de munte.

Șivoaele porniseră: ferbeau, clocoteau, vâjâeau, vueau, bubueau, pe jgheaburile munților, — albe ca niște șuviți de lapte. Și pe poteca îngustă, la fiecare pas, începură a eși, ca niște dihăanii ale iadului, solomâzdrele: greoae, negre, urâte, lipicioase, pătate cu galben.

Cu chiu cu vai, ud până la piele, cu hainele lipite de trup, cu pălăria pleoștită ca un clopot; ajunse, pe 'noptate, într'o vale plină de butuci, pe malul Bistriței, care venea, cu apele umflate de ploae, tulburi și cărunte de spumă.

P n şuetul apelor, i se părù că aude lătrând, undeva departe, în susul Bistriței. Și 'ncălecând, o luă într'acolo, prin prundul bolovănos, pe subt strașina pădurii, care coboră până 'n mëlul Bistriței.

Calul, mort de osteală, abia mergeà. Zădarnic îl loveà cu călcâile 'n deșert: făcëa câțiva pași, la trap moale, țacănind din potcoavele slăbite, scăpărând într'o cremene, — și prindeà, apoi, iar, a merge la pas, cu capul plecat.

Inoptase de-al binelea acù, și 'ncotro se uită, nu licăreà nici o zare de lumină. Iși așinteà urechea, ascultă cu încordare: pretutindeni răsună numai şuetul mânios al apelor. Dar i se părù, deodată, c'aude iar un lătrat depărtat. Strânse dârlogii; opri scurt calul. Se rezemă în podul palmu, de șoldul fierbinte și ud al calului, și ascultă, ținându-și răsufarea. Dar iarăși n'auzi nimic: numai vuetul adânc al Bistriței. Porni iar. Merse așa, preț de-o jumătate de ceas, prin întunericul orb, care îl împresurà ca un zid, — pe lângă licăririle întunecate ale apei, care curgeà, în noapte, ca un râu de păcură. Și, deodată, auzi lămurit, aproape, un sunet limpede de talangă, și, întorcându-se, zări, printre trunchiurile negre ale brazilor, o luminiță. Se îndreptă în șea, înviorat ca de-o înghițitură calde de rachiu, și strigă:

«Ei, oameni buni; eșiți, mă rog, încoace careva...»

Un zăvod, se repezi din întuneric, hămăind răgușit. Se deschise o ușă; și, un glas tânăr de femeie, răcnì:

«Tăbă șarlă, mâncate-au lupchii!».

Cânele fugi, ca lovit c'o dispicătură ; și femeia întrebă cu glas potolit :

«Care-i acolo ?

— Ia un drumeț, care-a rătăcit drumul.

— Araca 'n...

— li fi bună, să mă primești oleacă, să mă 'ncălzesc ; că-s ud până la piele.

— Da' cum nu ; poftim, vaide mine ; că doar îi casă de creștin».

Inginerul Ciornei, descălică, și, punând mâna streșină, cercetă întunericul și zări albind, printre trunchiurile brazilor, păreții unei bojdeuci, cu ferestrele cât pumnul. O temee înaltă, cu catrința sumeasă 'n brâu, lipăi, cu picioarele goale, prin glod, și-i deschise poarta.

Inginerul își luă calul de căpițeală, și intră în ogradă :

«Sara bună, oftă rupt de oboseală și 'nghețat pân'la oase.

— *Mulțămim dumnealor-voastră...* răspuse femeia, c'o tresărire de lumină 'n glas, alăturându-se de poartă, ca să-l lese să treacă.

— Ce sat i-aista, mă rog ? întrebă inginerul Ciornei, zărind, acum, clipind, câteva lumini, în vale, peste apa Bistriței.

— Borca, grăi nevasta, închizând poarta.

— Phiii, da bun drum am făcut...» murmură inginerul.

Femeia întrebă :

«Veniți de departe tare ?

— Tocmai din vârful Stânișoarii, m'a apucat ploaia prin pădure și m'am rătăcit : în loc să mă 'ntorc acasă, am nimerit în Borca.

— Apoi, că n'ați nimerit rău, nu... (și ochii și dinții, îi scânteiară în întuneric). Araca 'n de mine; da, *ci* cioarele, mă uit eu ca o proastă, și n'aduc un căpețel de lumânare?»

Și, dând fuga în casă, eși. îndată, c'o lumână-nărică de ceară-aprinsă; ținând-o între degete și apărând, cu palma cealaltă, văpaea, să nu se stângă.

Ochii inginerului licăriră în lumină și se uitară, oarecum mirați, la nevastă.

«Avem aici o țară de grăjdiuț, zise femeia, în-nălțând lumina deasupra capului; dă, știți, ca la o vadană, fără putere».

Privirea inginerului Ciorzei se îndreptă iar spre nevastă, care apucase înainte, să-i lumineze calea; și se oprise la ușa grajdiului, cu lumânarea ridicată deasupra capului, cu ochii răsitori, cu mâinile și fața trandafirie în luminița tremurătoare; sta dreaptă, rumenă, înaltă și subțire ca o rujă.

Copitele calului bocăniră în podelele grajdiului. Nevasta zise, luminând din prag, întunericul din 'năuntru:

«Nu-ți bănuî, mă rog, că n'am nici o țară de fân... Da' îndata mare 'oiu cosi un braț de iarbă, din poeană... Om face cum o *ci* mai *ghine*, — d'apoi cum... Dumneavoastră iți pofti în casă și v'iți încălzi, că sânteți *chic* de apă; și eu 'oiu da fuga ș'oiu răsturnă o brazdă de iarbă...»

Și femeia se repezi subt colniță, și eși, cu coasa; și, suflând în lumânare, o vâri în sân, și sări, sprintenă, peste gardul de răzlogi, cu coasa pe umăr. Iar inginerul, după ce descătărămă șeaua și-o așeză pe prispă, păși în întunericul tinzii;

bâjbâi o clipă; și, deschizând ușa, intră într'o încăperea joasă, luminată de-o opăiță depe prichiciul hornului în care mirosea a cojoace. Se apropie de vatră, să se încălzească la focul de vreascuri, care-și jucă voios flăcările împrejurul ceaului de mămăligă.

Lumina turbure a gazorniței, de pe prichiciul hornului, abia luminează încăperea scundă. Patul din fund, cu culmea cu straele, mijă din umbră. Subt culme, luceau, tresăreau, în văpaia focului de pe vatră, oțelele unei puști și alămurile unui corn de praf. Pe marginea cuptorului, o mătă neagră ca un drac, își spălă liniștit o labă, cu limbușoara ei fină și trandafirie; și ochii îi licăreau ca două mărgelile de chilimbariu; iar mustețile îi luceau, ca niște fire de aur, în lumina flăcărilor.

Prin vuetul apei, răzbătu, ca un glas de fluer, cântecul femeii, și pașii îi dupăiră, grăbiți, pe subt părății casei. Ușa se deschise ca de furtună, și femeia intră cu fața înbujorată, cu cămașa udă, lipită pe sânii tineri, cu ochii negri, vii, lucind în lumina focului, clipind mărunț din genele dese, poleite de flăcările de pe vatră. Zise:

«Ara, da' la sărăcia asta de foc, nu te 'ncălzești nici până mâne...»

Și dădu fuga pe ușă, și se 'ntoarse, cât ai bate 'n palme, cu brațul plin de lemne, răsufând, cu nările lărgite; și, cinchindu-se la vatră, făcū, cât ai clipi, un foc năstrușnic, de parcă aveà să frigă un miel:

«Așa, da; la sărăcia asta de foc, nu te 'ncălzești nici până mâne...»

Inginerul Ciornei, se îngrămădi mai tare lângă

foc, scuturat de-un fior. Femeia se uită la el, cu mâna la gură :

«Da', oare, dacă v'ăși dà, sàrica, n'ar fi mai bine ? Văd că tare vă 'ncioară».

— Ba, cum nu ; îți mulțumesc».

Și, înfășurându-se, clățănind, în sàrica mițoasă, care-i cădeà până la glezne, întrebă, așezându-se pe scăunașul cu trei picioare :

«E vre-o crâșmă, pe aici, pe-aproape ?

— Cum nu : e colea chiar, peste Bistrița.

— Tare te-ăși rugă să fii așa de bună, să-mi aduci niște vin : da' care lă-i găsi mai bun ; și ià ș'oleacă de scortșoară și de cuișoare, dacă-i găsi.

— Ara ; găsesc, cum nu, la dugheană, la Hasca».

Și, luând banii din palma inginerului, se îmbracă repede c'o bondiță, pe dos ; luă, dintr'un cotlon, un șip, și eși, într'un sufiet, trăgându-și tulpanul portocaliu pe frunte.

Inginerul se culcă lângă cuptor, cu genunchii la gură, învălindu-se, până subt ochi, în sàrică.

Afară, Bistrița, ferbeà, vueà, umpleà noaptea de freamăt și de șuet.

Cu 'ncetul, inginerul Ciornei, se mai încălzi. În năuntru erà bine și cald ; încăperea scundă radeà cu voe bună, în mângâierile, în jocul palelor rumene de lumină, zvârlite de focul tătărăsc de pe vatră. Apa din ceaun, cântă cătinel. Lada verde, brașovinească, de pe pat ; laița, blidarul cu câteva străchini înflorite ; pușca, cornul de praf, — toate tresăreau în fâlfâirile luminii ; jucau, parcă, învelite de căldura din casă.

Ușa se deschise, ca de o răbufneală de vânt ; și nevasta intră, cu cojocul leoarcă de apă, cu ca-

trința și cămașa sumese deasupra genunchilor, cu picicarele albe. lucii de ploaie :

«Cred, că v'ați mai încălzit o țărucă» zise, suflând greu. zvrâindu-și cojocelul pe laiță ; și, luând o ulcică din blidar, puse degrabă vinul la fiert. Eși, apoi, ca vântul, pe ușă ; și se auzi, îndată, un cârâit de găină și o izbitură de secure.

Aburii vinului umplură iute odaia, cu mirosul lor de scorțișoară și cu mireazma de garoafe a cuișoarelor. Și 'n căldura, molcomă, a săricii, îl cuprinse, cu 'nctul, o aromeală dulce ; și, ca printr'o ceață de vis, o vedeă acum pe nevastă, cînchită la vatră, cu fața aurită de jar ; și 'n curând, îi gădili nările un miros dulce de pui fript, și, ca de departe, îi răsună glasul tânăr al femeii, c'o tremurătură de cântec :

«Îți pofti și-ți ospătă olecutică».

Și-i zări ochii, lucind, în răsfrângerea jarului,— ca de aur, ca de jaratec. Și, repede, pe masă, pe-un ștergar curat, lângă azema balae, aburiră, în lumina gazorniții, puiul rumenit și vinul.

Adouazi, când deschise, inginerul Ciornei, ochii, și se uită la ceas, se miră cum de-a putut dormi atâta. In casă, eră curat. Pe jos, lutul galben, nou, eră stropit și măturat. Se uită pe geam : ploua mereu. Ii mirosi a sulfina ș'a busuioc. Înălță ochii : grinzile erau încărcate cu mănunchiuri de flori galbene, proaspete, jilave încă de ploae. Căută busuiocul, care-i răcorea nările, și văzu pe masă, într'o ulcică un mănunchiu, zimbi, și, rupând o frunză, o strivi între degete, ș'o duse la

nas. Ușa se deschise, binișor, și femeia își arătă fața rumenă ;

«Poftim-poftim, o îmbie dânsul zâmbind.

— Buna dimineața, făcù nevasta intrând ; și zâmbi și ea, plecându-și, o clipă, genele dese și lungi, care-i țiveau, cu un chenar negru ochii, făcându-i să pară cu mult mai mari.

— Buna dimineață, — cam pe la amează, glumi inginerul Ciornei.

— Apoi ați fost și tare ostenit, grăi dânsa, dregându-și tulpanul portocaliu, pe la urechi. Da' nu-ți ci dormit, poate, *ghine*, pe patu' ista țărănesc ?

— Ba am dormit de minune,» murmură, inginerul Ciornei, și, uitându-i-se în ochi, zâmbi iar ș'o prinse de mână.

Obrajii rumeni ai nevestii se îmbujorară mai tare, și bărbia i se propti în piept.

«Cum ai spus că te cheamă ? o întrebă, ținând-o strâns de mâna aspră.

— Rarinca.

— Frumos nume, — cași tine», murmură încet.

I se părù, că s'a mai ascuțit mireazma de sulfină și de busuiou ; și răsufală adânc, cu nările largi, ca 'n mijlocul unei poene, după ploae. Privi cu drag la nevasta tânără, printre gene. Se primenise și se gătise ca într'o zi de sărbătoare. Cămașa, cu altife, erà ca helgea pe ea ; la gât își pusesese hurmuz și zgărdiță de mărgele mărunțele ; pe la tâmple, părul negru îi izvorà creț și cu ape albastre de oțel călit, de subt tulpanul portocaliu, legat deasupra urechilor ca de mărgean, și trupul șui, se simțea mlădios, rotund și vânos, subt catrința roșie, și, cămașa, rotunzită la

piept, de sâni cari zbugneau pietroși, împungând pâna albă cu gurguile. Și, privind-o astfel, i se părû, dintr'odată, că, din trupul ei tânăr, izvorau mirezmele, cari îi lărgeau nările; și, întinzând celalt braț, o cuprinse de mijlocul subțire, încins strâns în bârnițe, — o cuprinse ca într'un clește, cu brațul lui de criță, ș'o frânse peste piept. Dânsa se zbatu, o clipă, îngânând:

«Araca'n de mine, da' șezi *ghinișor...*»

Și se lăsă moale, în brațele lui, închizând ochii.

Când își luă rămas bun și încălică, dânsa îl strânse ușurel de mână, murmurând:

«Mai, poftim, pela noi...»

Când ajunse departe, în vale, între munții negri, cari fumegau neguri albe, inginerul Ciornei, se răsuci în șea și se uită în sus, la bojdeuca răzletită pe deal, subt strașina pădurii, ca o oae prăpădită de turmă; ș'o zări pe Rarinca, stând dreaptă 'n poartă, uitându-se după el, c'o mână, streșină, deasupra ochilor.

* * *

Din ziua aceasta a simțit, că va scăpa din ghiara patimii, care-l mai ținea rob, supus, femeii pe care-o ura, — rob cărnii ei, pe care de-atâtea ori i-a venit să i-o sfâșie de pe oase. Și, toată ființa lui umilită de robia aceasta, stă gata acum să-și răcnească, să-și chiue bucuria.

În aceiași săptămână, se coborî de două ori până la vadana din Borca.

Nevastă-sa, cu simțul ascuțit al tuturor feme-

ilor, bănuî repede ceva; și, într'o zi, îl întrebă, privindu-l drept în ochi, înfigându-i privirile până 'n fundul sufletului:

«De-o bucată de vreme, pari foarte vesel... N'aș putea să știu și eu, mă rog, de ce?»

Dânsul îi înfruntă privirea, și, ochii albaștri, îi scântează de bucurie și de ură. Ii venea să i hohotească în nas, să-i strige, în față, adevărul; dar se stăpâni și răspunse, privind-o drept în ochi, fără să clipească:

«Da, draga mea, ai dreptate... Nici nu-ți poți închipui ce vesel sânt.»

Și răsucindu-se, scurt, pe călcâe, eși șuerând; se svârli în șea, și plecă, în goana mare, mistuindu-se repede, printre brazii și molifții din preajma cantonului.

Aflase un alt drum mai deadreptul, pe poteci, cari-l duceau, numa-în două ceasuri, până la casa, stinghere, de pe malul Bistriții. Iși bicuia, își suflă, din răsputeri, în patima aceasta nouă, numai ca să-și ucidă patima veche.

«Ești foarte vesel, îi spunea mereu dânsa, c'un glas de gheață; privindu-l cu ochii micșorați, tremurându și genele.

— O, da, îs foarte vesel, răspundeă dânsul privind-o drept în ochi, c'o lumină de batjocură și de dispreț; și începea a cânta, călare pe un scaun ori tolonindu-se pe un pat, cu mânilor încrucișate sub cap. Ea încercă atunci să-l îmbuneze, să-l îmblânzească. Iși îndulcea glasul, se apropiă de el, zâmbindu-i blajină, supusă, umilită; și, înălțând mânilor, mânicile largi ale capotului, îi alunecau până pe umeri, și brațele, rotunde și albe,

se întindeau ispititoare spre grumazul lui; îl cuprindeau catifelate și reci; iar trupul ei, de șopârlă, se lipea, înfiorat, de trupul lui, și, gura ei, roșie ca o rană, se întindea lacomă de sărutări, spre gura lui, ca să-i strecoare, iar, în sânge, otrava patimii; dar dânsul îi desfăcea brațele de după gât, și-o îndepărtă încet, rugând-o, c'o încrețitură de silă pe față :

«Lasă mă, te rog, în pace: atâta-ți cer... Nu vezi; n'a fost nici o ceartă între noi de-atâta timp... Nu ți mai amintesc nimic, nu-ți mai cer nimic,— ce mai vrei?»

Și, luîndu-și pălăria, eșiă. Iar dânsa, cu sufletul înghețat, ca de-o suflare de vifor, de liniștea cu care îi spunea lucrurile acestea; își îngropă fața în perini, și plângea, tremurând din tot trupul, de parc'ar fi zăcut afară în zăpadă; gemea mușcându-și perina, ca să nu-și urle durerea ca o jăvină rânită.

Inginerul Ciornei, își luase acuma alt cal, bues-traș, negru-corb, care-și arătă, întotdeauna, albul ochilor mânios, — cu pieptul lat și gâtul scurt, acoperit, de-o parte și de alta, de o coamă veșnic sbârlită, ca vânzolită de un vifor. Și de când venise iarna, se ducea mai des. Plecă dimineața și spunea că n'are să poată veni la prânz, fiindcă are să se ducă mai departe, pe șantier; și se ducea, întins la Borca, printre munții albi, prin zăpada tare, care scârțâ, scârșnea, subt copitele bues-trașului, și scânteia în soare ca o pulbere de nes-timate. Pe la locurile bune, îi dă drumul calului

la umblet lin; și vântul îi șueră atunci răgușit pe la urechi, cu înmlădieri de cântec.

Ii plăcea, mai cu seamă, în zilele de viforniță, când răzbătea, cu greu, nămeții prin roiurile de zăpadă. Pieptul lui de uriaș, creștea, fericit, sub cojocelul de miel, sorbind aerul înghețat, care-i frigea nările și-a căreia arsură o simția până'n fundul plămânilor.

Doamna Aspazia Ciornei, în timpul acesta, depăna fel de fel de bănueli, cari, însă, totdeauna erau departe de adevăr. Nici nu-i putea trece prin gând, că bărbatul ei, trăia c'o țarancă. Disprețuia atât de mult pe ființele acestea desculțe, îmbrăcate cu cămașă aspră de cânepă ori de in, cari își strângeau mijlocul cu bârnețe, nu cu corset, — că nici nu visă, că bărbatul ei, — bărbatul unei femei, care se îmbracă'n dantele și mătăsuri ca la Paris, — s'ar putea uita la o țarancă. Bănuelile ei băteau alte drumuri: mai întâiu, bănuî pe nevasta cantinierului, care eră, oricum, femeie de oraș și era mai tânără ca ea. Iși aducea aminte de o privire, pe care o aruncase odată, dânsul nevestii cantinierului; și, amintirea aceasta, o lumina deodată, ca o clipire de fulger, și, din ziua aceia, să pusesese la pândă. Așteptă până când se depărtă, inginerul Ciornei, bine de canton; și eșiă, repede, încotoșmată într'un șal, și se strecură pe ușa de din dos, ca să n'o vadă vr'o una din soțiile celorlalți ingineri. Mergea, mai întâiu, pe drum, îmbrobodită până subt ochi, și, după ce intră în pădure și n'o mai putea vedeă nimeni, o luă, deadreptul, prin zăpada, până la genunchi, să iasă mai degrabă la marginea priporului, de

unde se vedeà, ca'n palmă, în vale, cantina. Acolo s'ascundea după un brad, și stă neclintită, tremurând în șal, pătrunsă, până la oase, de ger, în șuerul crivățului, cu picioarele îngropate, în omăt până la genunchi, înghețate ca două sloiuri. Și-l urmărea pe inginer, cu ochii mici, plini de ură și de suferință; cum coborà, legănându-se în pasul calului, pe drumul alb, care șerpuià printre măguri. Și, când s'apropià de cantină, ochii i se măreau; răsufllarea îi creștea, lărgindu-i nările, degetele i se vârâu în șal și bătăile inimii îi zvâcneau în urechi.

Uneori, inginerul Ciornei, își oprea calul; dar nu se coborà niciodată. Eșià cantinierul ori nevastă-sa, îi întindeà un pachet de tutun; stătea numai deși răsuceà o țigară, o aprindeà și plecà. Când eșià nevasta cantinierului, doamna Ciornei, își oprià răsufllarea, puneà o mână deasupra ochilor și priveà, cașicum ar fi vrut să prindă o uitără, un zâmbet; de acolo, de sus, de unde fețele se vedeau numai ca niște pete, — s'aplecà, de parcă ar fi vrut să prindă o vorbă, de unde numai răcnetele s'ar fi putut auzi.

Și plecà, numai după ce-l perdeà din ochi, departe prin văi, unde se mai vedeà, o clipă, ca un punct negru pe zăpada albă.

După vr'o săptămână de pândă, se încredință, că bănuelile ei au greșit drumul. Se frământă, nu dormi câteva nopți. Și, dintr'odată, îi colți în minte altă bănuveală: la vr'un ceas de Stânișoara, mai erau câteva bordee de-ale Italianilor; nus'o fi ducând, oare, la vr'o Italiancă de pe-acolo? Bărbații is toată ziua la lucru: pleacă dimineața

și vin seara. Ce să facă? Ce să facă? Și-i scăpără un gând, care 'făcù să-i tresară, în fundul ochilor, două luminiți. Dânsul erà gata să plece. Il întrebă foarte liniștită :

«Vii la dejun, dragă?»

— Nu; n'o să pot să viu, răspunse dânsull; azi o să mă duc mai departe, la niște poduri; nu mă așteptà cu masa».

Să frământă, ca pe jăratec, până când îl văzu plecat. Se îmbracă, repede, cu rochia de amazoană, pe care n'o mai îmbrăcase de astăvară; își puse pe cap o căciutiță brumărie, se îmbracă, apoi, c'un paltonaș scurt, blănit; și se duse în grajd, de-și puse singură șeaua pe celalt cal, pe care nu-l mai călărià inginerul, decând își cumpărase buestrașul. Spuse slujnicii, că se duce să se primble; și, încălicând, porli în trap spre cantină. Dar ajungând la marginea prăpăstii, îl zări, pe bărbatu său, în vale, vorbind cu niște lucrători. Întoarse, scurt, calul, și lovindu-l, din răspuțeri, cu cravașa, porni îndărăt, în goana mare, — croindu-l, cu sprâncenile negre încruntate: peste gât, peste cap, cu înverșunare; descărcându-și ura, care-i clocotia în suflet, care-i încleștă inima ca o ghiară. Trecu, ca un vârtej, pe lângă casă, goni astfel, preț de un sfert de ceas; și se întoarse îndărăt, în pasul calului asudat, temându-se, să nu dea iar cu ochii de el. Dar de astă dată, plecase: drumul alb, se întindeà pustiu, în lumină. Doamna Aspazia Ciornei, coborî priporul spre cantina de piatră, și, când ajunse în vale, o luă, la trap moale, cu ochii țintiți în zarea drumului.

Când zări cele câteva bordee, cu glugile de

zăpadă trase, parcă, peste ochi, oprî calul, cu o tresărire, și, ferî din drum, după o stîncă dela marginea șoselei. Stătù ascunsă, o bucată de vreme, cu calul îngropat în zăpadă pînă'n pîntece, iscodind, scormonind cu ochii rotunziți, printre bordeele, pitite, la marginea drumului; căutând calul bărbatu-su, așteptând să se deschidă o ușă, și să-l vadă eșind pe îndrăgostit din cuibul dragostei. Dar nu se zăriă țipenie de om împrejur, nu s'auziă nici un glas, nici un plâns de copil, nici o ușă — nimic: numai câteva șuviți subțiri de fum, se înălțau, drepte, în văzduhul limpede.

Nevasta inginerului perdù răbdarea, și, eșind din ascunzătoare, o luă spre bordee. Când s'apropiè, săriră, hămăind răgușit, doi câni, numai pielea și oasele, ca niște zăvozi de șatră; dar, din bordee, nu eși nimeni: parcă înghețase toate ființele dinăuntru. Doamna Ciornei, intră, cu calul între bordee, și bătù, cu mânerul cravașei, într'o ușă. Se auzî înăuntru un grohăit somnoros; și ușa se deschise, și-și lungi gâtul. deșirat, o bătrână încovoiată, frîntă de șele, și, după ea, își arată rîitul un purcel ogârjit.

Doamna Ciornei, o întrebă:

«N'ai văzut pe domnul inginer?»

Bătrâna clătină din cap:

«Non l'ho veduto...» și-și strânse la piept o zdreanță de șal.

De prin celelalte bordee, se iviră câteva femei; eșiră câțiva copii murdari și goi, ca niște danci. Ș'o Italiancă spuse, că l-a văzut, pe inginer, trecând de vr'un ceas, și arată cu mâna, în zarea drumului. Doamna Ciornei, clipi mărunț din genele

albite de promoroacă, stând nehotărâtă un răstimp, învăluită de aburii, cari fumegau de pe trupul asudat al calului. Mai scormoni, odată, cu ochii, printre bordeele muruite, printre cari ciuguleau câteva găini zbârlite ca de frig, și, tăind dintr'odată, aerul, cu cravașa, c'o șuerătură scurtă, îl arse, cu înverșunare, calul peste gât; și porni îndărăt, în vârtejul de zăpadă stârnit de copite.

Pe drum află, însă, dela o caravană de munteni, care urcă, în pasul legănat al cailor, legați, în șir, unul de altul, — că inginerul intrase în Borca.

În mai multe rânduri, apoi îi spuse, ba unul, ba altul, că l-a zărit prin Borca. Acum știă, vrasăzică, unde se duceă; nu știă, însă, la cine. Erau în Borca două învățătoare, și... bănuieala ei se învârteă, când în jurul uneia, când în jurul celeilalte, ca o viespe bezmetecă.

Inginerul eră liniștit; se închisese, în nepăsarea lui, ca într'o chilie de piară. Și, doamnei Ciornei, îi veneă să-i răcnească în față, când îl vedeă întorcându-se, c'o lumină de fericire în ochi, — c'o lumină de tinereță biruitoare:

«Vii dela amantă...» și vrea să-l prindă, cu amândouă mânilor, de gâtul de taur; și să țipe pân'or năvăli vecinii, până s'o umpleă casa de lucrători:

«Spune, nemernicule, cu cine mă înșeli, cu cine mă înșeli, — cu cine mă înșeli?»

Dar izbutiă să se stăpânească, împinsă de frica tulpure, că astfel îl va pierde. Și-l primiă, cu'n zâmbet bun, eșindu-i înainte, umilită și supusă; spunându-i, parcă, cu toată ființa ei:

«Haide, bate-mă, calcă-mă 'n picioare, striveș-

te-mă — eu tot am să te iubesc... Vezi, nu te 'ntreb nimic, nu te supăr cu nimic; spune-mi numai o vorbă bună, — trece-ți mâna prin părul meu, așa cum îți mângâi câinii, când te 'ntorci acasă... Nu-ți cer mai mult, — și tot sufletul meu te va binecuvânta, pentru firimiturile de dragoste, pe cari te vei îndurà să mi le arunci...»

Nădăjduià, că pe calea aceasta, va birui în urmă; îl va întoarce iar cătră ființa ei, flămândă de îmbrățișerile lui. Cu mai multă grijă ca întotdeauna, se îmbracă acum în capoate, cari lăsau să i se vadă gâtul alb și pieptul până subt alunița, care erà altădată cuibul sărutărilor lui; îi eșià, învăluită în spuma ușoară, tremurătoare, străvezie, a horbotelor, care stà gata, parcă, să se risipească, să zboare, să i se scuture la picioare, ca o floare a trupului ei trandafiriu. Și ochii ei, pătimași, îi șopteau parcă :

«Nu-i așa, că-mi stă bine astfel? Pentru tine, mă fac frumoasă, pentru tine m'am peptănat așa, cum îți plăceà ție, pentru tine mi-am lăsat gâtul gol, pieptul și brațele goale, — pentru tine, am lăsat să mi să ghicească tot trupul...»

Sara, când se culcà, lăsà, — ca din întâmplare, — ușà deschisă între odaia ei și odaia în care dormeà dânsul acum.

El, înainte de a se culcà, își citeà gazetele și revistele, pe canapeà. Și dânsa își împletia, mai întâiu, părul, în două cozi groase, pe cari le legà cunună. în jurul capului. Și începeà, apoi, a se desbracă încet, mlădiindu-se alene, înfiorându-și dulce genele, în fața oglinzii, în care-si tremurà para o lumânare, țesând painjinișuri de lumină,

ca un paianjen de foc. Răsăreă, încet, un braț gol, rotund, ca dăltuit în marmoră ; apoi celalt. Și, capotul și cămașa, îi alunecau, lin, până la mijloc, — mângâindu-i trupul, — și se opreau în jurul șoldurilor, ca o volbură de spumă ; iar brațele amândouă i se întindeau în lături, ca pentru o îmbrățișare. Apoi, se coborau ; și, spuma de horbote, curgea de alungul șoldurilor, a coapselor, a pulpelor, — și rămânea goală, în fața oglinzii, cu trupul tânăr, mângâiat de umbre și lumini moi, cu sânii tari ca două gutâi ; luminați, mai puternic, de para tremurătoare a lumânării, cu două linii de lucii de lumină, până la sfârcurile trandafirii, ca două fructe pârguite.

De pe canapeaua, pe care cetia dânsul, se vedeă, drept în față, oglinda din odaia de alătura ; dar se făcea că n'o vedeă ; îi vedeă, însă, foarte bine trupul, cu luciri de fildeș. O vedeă, întinzând brațele rotunde, luând de pe mesuța din fața oglinzii, o sticluță fină de parfum și stropindu-și pieptul ; simțea mireazma de liliac, amestecată cu mireazma trupului ei, umplându-i pieptul, tulburându-l, — și, sărind, cu un gemăt în picioare, trântia ușa, de se detunau păreții, și puneă scrâșnind zăvorul. Iar dânsa își ascundea fața în perine, și plângea până târziu, umilită, biciuită, strivită, de disprețul lui îndărătnic, mușcându-și pumnii, ca să nu țipe : simțind, că, în clipele acelea, dacă ar fi fost față 'u față cu aceea, care-i furase bărbatul ; i-ar fi sfașiat cu unghiile carnea, pe care i-o strivea dânsul în brațele dragostii lui.

Și, totuși, adouazi, își începea, din nou, lupta, cu

aceiași înverșunare, cu aceiași răbdare; făcând un laț din fiecare vorbă, din fiecare zâmbet, din fiecare privire, din fiecare tremurat de gene; crezând, încă, în puterile ei, cari-l făcuse zece ani de zile robul ei. Dar dacă ar fi știut adevărul, dacă ar fi putut ceti, o clipă, în gândurile lui, în inima lui, — ș'ar fi dat desigur, pe dată, seamă, că-i o nebunie, să mai creadă, că-l va mai putea, vr'odată, întoarce, pe omul acesta, cătră ea; c'a se încăpățină, mai departe, în lupta aceasta, ar fi, ca și cum ar întinde cineva lațuri șubrede de păr, pentru prins păsărele mărunte, — în calea lupilor și a urșilor.

Dar, ea, nici nu bănuia, că, de femeia pe care n'o știă încă, îl legă viața șubredă, care înmugurise din înbrățișerile lor, — viața plăpândă, care se urzia, încă, la întuneric.

Se poate spune, cu cuvinte, ce-a simțit, omul acesta, când i-a spus Rarinca vestea mare?

Mai întâiu, a îmbrățișat-o, încet, cu frică; ca și cum, s'ar fi temut, să nu zugrume, viața, care se înfiripa în întunericul ființii ei. Și a ținut-o așa, mult, lipită de pieptul lui, cu ochii plini de lacrimi; și, deodată, a îngenunchiat și i-a luat mâinile amândouă. — mâinile ei, aspre și bătătorite de muncă, mâinile țărănești, — și le-a sărutat, udându-le cu lacrimi și murmurând lucruri neînțelese.

În primăvară, când a născut Rarinca, — n'a dat trei zile pe acasă.

Când se ducea acuma la Borca, o ținea o goană, până la bajdeuca din marginea pădurii; și, din două sărituri, era în casă; și-și luă copilul în

brațe, — îl zmulgea, ca din niște mâni, cari nu voiau să i-l dea, — și când, strângea la piept trupul plăpând și cald al copilului: îl întipărea în inimă parcă.

Copilul, după ce se făcù mărișor, când îl vedeă intrând în casă, îi râdea cu gingiile lui trandafirii; și prindea a da, repede-repede, din mânușițele grăsulii, cari începuseră a face gropiți pe la încheeturi. Și, inginerul Ciornei, îngenunchia lângă covata copilului; și se uită acolo, jucându-se cu picioarele și mâinile lui trandafirii; făcându-se că-i mușcă degețelele, făcându-l pe copil să râdă, în glas. Stătea, ceasuri, de se jucă, astfel, cu gângania asta dolofană și rumenă. Dacă-i adormia flăcăul, călcă în vârful degetelor, ca printre ouă, și da, c'un ștergar, muștele afară; apoi închidea încet, ferestrele, lăsă perdelele de stambă albastră; și se ghemuia, binișor, lângă copil, și stă, neclintit, stăpânindu-și răsuflarea, să nu-l trezească. Inchidea, din când în când, ochii, în lumina albastră, care se cernea prin perdele, în mirosul de calapăr, de lemnul Domnului și de busuioc, de cari erau încărcate grinzele; și, din vreme în vreme, îi deschidea, se ridică într'o mână, cu băgare de seamă, și-și privea odrasla, zâmbind fericit, cu fiecare încreștură a feței lui, mari și păroase, cu tot sufletul în ochi.

De gândit mai departe, încă nu se gândise. Era prea fericit, ca să mai fie în sufletul lui loc pentru gânduri supărătoare: ce va face cu copilul? Il va lua? Il va lăsa, să crească ca toți copiii ceilalți ai satului, s'ajungă să muncească și el, din zori și până 'ntr'amurg, muncă grea și

amară ? Ce va face ? Nu se gândea încă. Poate că și fugea de gândurile acestea... Acum sorbea lacom, pe nerăsuflete, din izvorul limpede, care țâșnea, pe neașteptate, în viața lui, ca dintr'o stâncă ; n'avea vreme, să descurce ghemul încurcat, pe care îl simțea ascuns, undeva, într'un ungher, al sufletului său.

Doamna Aspazia Ciornei, nu aflase încă. Dânsul se miră, cum de nu ajunsese încă la urechile ei.

Când intră în casă, se uită, iscoditor, în ochii ei ; dar dânsa îl privea cu același zâmbet, îi vorbea cu același glas molcom, îl privia tristă și supusă. Și, de multe ori, simțea, urcându-i-se în piept, o undă de milă ; și-i venia să se apropie de ea, să-i ia o mână și să i-o strângă ușurel și s'o sărute pe frunte, ca pe-o soră. Într'o seară, însă, când deschise ușa, rămase neclintit în prag : «Știe !» își zise.

În casă erau toate lucrurile răscolite, ca și dimineață, când plecase. Lăicerele rămăseseră, grămadă, în mijlocul casei ; pe masa, plină de fărimături și de bucăți de pâne, păharele, în cari băuseră cafeaua cu lapte, nu erau strânse : un scaun zăcea răsturnat.

«Știe !», își zise iar ; cercetând odăile răscolite, din prag, c'o mână pe clanța ușei. Și, deodată, o zări, zăcând pe canapea, ca o zdreanță zvârlită, numai c'o fustă pe ea, cu brațele goale, — ca un copil, de mică, parcă, acolo, între perine.

Dar, deodată, simți, c'a intrat cineva, — simți privirea ochilor lui ; și, ca biciuită, sări drept în pi-

cloare, arătându-și fața înroșită de plâns, cu trăsăturile moi, îmbătrânite :

«A, ai venit, în sfârșit, dela amantă?»

Și-l pironi cu ochii, străfulgerați, parcă, de văpaia nebuniei ; cu părul, ca suflat de vântul umed, care năvălea pe ușa deschisă.

Dânsul închise ușa ; dar nu pași spre ea. Ea făcû câțiva pași spre el, ca ametită, cu puterile istovite ; întinse, ca o oarbă, o mână 'n lături, pipăind aerul, se răzămă, moale, de o masă ; și, întinzând gâtul alb, înecându-se, înăbușindu-se, zise de, parcă, ș'ar fi dat sufletul, odată, cu vorbele :

«In sfârșit, ți'ai îndeplinit visul : ai un copil...»

Și răsuflând adânc :

«L'ai făcut c'o țarancă... Știu... Știe tot satul... Urlă satul... Râde lumea în urma ta și te-arată cu degetul... [Și cu fața încrețită, schimonosită de dezgust :] Cum nu ți-e scârbă, să trăești c'o țarancă, c'o femeie, cu mânilor bătătorite și picioarele crăpate. Nu te trăsnește de-o poștă duhoarea ei de sudoare ? Nu-ți pute părul ei a său de oae ori a unt ranced ?»

Și, privindu-l țintă, pregătindu-și săgeata, înveninată, în arcul încordat al urei, — o lăsă, după o clipă de tăcere, să-i zboare drept în inimă :

«Ș'apoi, ești sigur, că beatul e al tău?»

Și cu un hohot tăios :

«Ești așa de prost, oare?»

Atunci, dânsul, se năpusti, c'un muget, asupra ei ; și, încleștându-și, mânilor lui mari, în umerii ei goi, îi urlă răgusit în față :

«Minți — minți scorpie, mi-i-inți... Copilul e al meu... I-al meu — i-al meu... După ce ți-ai ucis

copiii, acuma vrei să mă ucizi și pe mine ; vrei să-mi streкори, în suflet, tot veninul sufletului tău, vipero, *ucigașo*».

În casă eră aproape întuneric acum. Tăcù, și prinse a se plimbla, cu pași mari, prin casă. Într'un târziu, s'așează pe-un scaun ; și, rezemându-și capul ferbinte în palme, rămase așa, neclintit, cu coatele sprijinite pe masă.

Dânsa, plângea încet, răzămată de părete ; și-i simțea bine : toate gândurile, tot sufletul, în altă parte.

Prăpastia se deschisese pentru vecie.

Prin odaea, care părea pustie, trecù o suflare de gheață.

NUNTA DE AUR

Cuconul Iorgu, s'a sculat tot așa de dimineață, ca și cocoana Zenobia — astăzi se împlinesc cincizeci de ani, de când au pus cununiile pe cap, cincizeci de ani, o viață de om.

Cuconu Iorgu, se duce, în târg, să facă cumpărături pentru o zi mare ca asta, pe care n'o ajung mulți.

Cucoana Zenobia, se țese, dela culne în casă și din casă în culne, zăpăcind, cu poruncile dumisale pripite, sluga, care umblă tehue, cu ochii cârpiți de somn, bodogăinind și nepricepând, ce-a dat peste cocoana Zenobia, de-a sculat-o odată cu găinile:

«Araca'n de mine, da 'știu că n'au dat Turcii, 'coană; dondănește dânsa, cu păru 'n ochi și cu barizul căzut pe ceafă.

— Tacă-ți leoapa, că te-întâlnești cu haț, de chică; să răstește, cucoana Zenobia; dă fuga și

prinde cocoșul cel bătrân și găina cea porumbacă ; și eși în uliță și, roagă pe cinevã, să ți le tae.

— Și cocoșu' și găina ! se minunează slujnica, holbând ochii.

— Ei, da, și cocoșul și găina ; ce te boldești la mine ca la Necuratul ?

— Avem musafiri ? întrebă Savastița.

— Avem, n'avem ; nu-i treaba ta ; pleacă mai repede, de prinde găina și cocoșul ».

Fata ese, dupăind, cu picioarele desculțe, de se cutremură lucrurile din casă ; și, afară, răsună cârâitul găinilor și măcăitul rațelor, de parc' a dat uliul în ele.

Cucoana Zenobia, s'a legat la cap cu grimea și-a pus o pestelcă albă ca ghiocul ; și, se învăluie cu treburile îmbujorată, ca în tinerețe.

« Mai pune, fată-hăi, lemne pe foc ; n'auzi ?

— Arac'n de mine 'coană ; da' doar știu, că n'am să frig o ialoviță !

— Nu fii obrasnică, că te *lipăsc* ; face, cucoana Zenobia ; ștergându-și sudorile depe frunte, depe obrazii înflăcârați și depe cele două rânduri de bărbii, — și mereu o tot crăiniceste pe fată :

« Umblă mai repegior, Savastițo ; umblă mai repegior, că doar, știu, că n'ai ouă în poală »...

Da' Savastița, nici ea nu se lasă, cu una cu două ; că nu-i dusă la biserică :

« Ara, 'coană, da' știu că nu's cal de olac, s'o țâu, musai, tot într'o fugă ; lasă-mă și, dumneata, să mai răsuflu oleacă, că mi-a ajuns sufletul la gură... Nu știu ce ai azi, că tot în sfârcul biciului, mă ții, de când a răsărit luceafărul de ziuă ».

— Savastițo, mai mică gura, Sevastițo ; dă fuga

'n poiată, și cată, în cuiabar, câteva ouă proaspete, c'auzi ce cotcodăceală mai e».

Savastița, dupăe, de i se cutremură obrazii și sâinii. Focul dudue de dărdăe plita :

«Saaastițo !...

— Aud 'coană.

— Adă, din cămară, coșteiul cu făină de grâu, c'am să fac niște plăcinte, cu poalele în brâu, și niște strudele, cu mere și cu nuci. Dac'ași ști că găsim smântână bună, așa face și niște alivinci.

— D'apoi când, Doamne iartă-mă ; ai să le mai faci pe toate până la amează ?

— Nu te mai amestecă. Savastițo, unde nu-ți fierbe oala ; înțelege odată românește : bucatele astea, le fac pentru masa de disară ; nu pentru ce-a de-amează».

Și se cutremură cuhnea, din grinzi până'n temelie. Cucoana Zenobia, bate gălbenușurile, într'un castron ; și-i curg sudorile ca 'ntr'un feredeu turcesc. Savastița pisează zahărul, de-i tremură obrazii roșii-gotcă :

«După ce-i pisă zahărul, să pisezi scorțișoară, Savastițo, auzitu-mai ?

— Auzit, coană — auzit, că doar, știu, că nu's surdă.

— Savastițo, mică gura, Savastițo, că te pocnesc cu polonicu, ista !»

Pe aproape de nămezi, s'aude glasul lui cuconu' Iorgu :

«Savastițo Savastițo, ia dă fuga și ia târguelile din brișcă».

Și, Savastița, ese, într'un suflet, plină de făină până'n urechi ; și cărbănește buclucurile dela chi-

bitcă ; pe când, cucoana Zenobia, o crăinicește din fundul bucătăriei :

« Cască ochii bine, pe unde calci, Savastițo ; să nu strici cevă, că-i vai de steaua ta... Du-le toate, în sufragerie, pe masă... — și ce-ai adus, Iorgule, hai ? »

Cuconu' Iorgu, se arată în pragul cuhnei ; cu'n buchet mare de trandafiri, cât un snop, — florile favorite ale cucoanei Zenobia, — și i le întinde, cu amândouă mâinile. sărutând-o pe frunte ; iar, Savastița, se uită dela spate, ca o proastă, cu mâna peste gură, și se crucește, de parc'ar fi văzut cine știi ce năzbâtie.

« Ți-am cumpărat vin negru, grecesc, de care știu că-ți plăceă ție în tinerețe ; cuvântează cuconu' Iorgu ; ți-am adus icre de Taigan, învelite în ceară, ți-am adus alvă de Adrianopol ; ți-am adus portocale, de cele cu mezul roșu, și struguri de Malaga, și ți-am cumpărat și un cumasă de rochie de mătase conobie ; știi, cum aveai tu, când erai fetiță de șaptesprezece ani, și te-am văzut la boer' Calistrat Budușcă, — și te-am visat toată nopțica... »

Cucoana Zenobia, i-a cumpărat o tabachere de argint rusc, pentru tabac ; dar zâmbește mehanche, și tace chitic : nu-i spune nimic, până diseară, când s'or așeză la masă.

Seara, după ce-a rânduit masa, cu mâinile ei, cu degetele încărcate cu inele grele de aur ; și-a așezat, la mijloc, între cele două sfesnice de argint, buchetul de trandafiri, adus de cuconul Iorgu.

După asta, cucoana Zenobia, s'a închis în iatac,

să se îmbrace. A scos, din lada de lemn, miro-sitor, de chiparos, rochia de mătase liliachie, cu flori mărunte, galbene și cu dantelă neagră; și, când a așezat-o pe divan, s'a umplut odaia de miros de canforă. A pus, apoi, două sfeșnice, în fața oglinzii, și și-a pieptănat, pe tâmpile, părul de culoarea fildeșului, și și l-a ondulat cu drotul înferbîntat la mașina de spirt; și s'a uns, pe urmă, pe față cu alifie de strugure și s'a pudrat, cu pudră, cu miros de electrop. După asta, și-a făcut, cu băgare de seamă, sprincenele, cu migdală arsă; și, punându-și fusta albă, crohmolită, care-i stătea rotată ca un malacov; s'a îmbrăcat cu rochia, pe care n'o mai pusese de douăzeci de ani,—dela nunta «duduei», Elencu, fata dumisale, care se măritase într'un târg din fundul Munteniei, cu'n căpitan de pompieri, cari, când sună goarna de foc la pojară, aveă obiceiul să se îmbate criță, ca să aibă curaj. «Duduia» Elencu, începuse și ea, acū a îmbătrâni și a aveă fată de măritat; dar bătrânii îi ziceau tot «dudue», ca și când eră mitică cât o ulcică. După ce se îmbracă, se mai uită odată, peste umăr, în oglinda, gătită cu ștergar de burangic, să-l spargi cu limba, și cu fiori de lămâiță și be-teală de mireasă. de-acuma cincizeci de ani, — o viață de om, care vra să zică. Și, luând din bisacteaua, înflorită cu sîdef, tabacherea de argint, deschise ușa.

Cuconu' Iorgu se plimbă, tacticos, cu mâinile la spate, împrejurul mesei din sufragerie; și, din când în când, se duce la o oglindă și își netezea părul și și răsuceă musteața și dă o sfârlă unui fir de colb depe redingotă. Și, iar, începeă a se primblă,

legănându-se, ca o gotcă, c'o șuerătură de cimpoi, în gât; și-își așteptă, nerăbdător, mireasa, să se așeze la masă.

Când o văzù apropiindu-se, în rochia involtă de matase, cu tabacherea între degetele, cari scânteau de focul petrelor de pe inele, — îi eși înainte, cu pași tinerești — de-ai fi zis c'a scăzut, cu cel puțin, cincizeci de kilograme —, cu amândouă brațele deschise; și, o sărută, pe amândoi obrajii, cu băgare mare de seamă, să nu-i strice, cumva, peptănătura și să nu-i șteargă, mai ales, pudra de pe obraji.

Cuconu' Iorgu, își peptenase pletele albe, lins, și le adusese într'o parte, peste frunte, pe la coada sprincenei, cum erà moda, în tinerețile sale, pe vremea «bonjuriștilor». Se îmbrăcase cu redengota de zile mari, încheiată până sus, și își înfășurase, tot gulerul, într'o cravată, mare, de mătase neagră; iar, în piept, își pusese un trandafir roșu, ca un tinerel cu caș la gură.

Amândoi răspândeau, împrejur, un miros înțepător de canforă și de paciuli, și păreau coborâți din două cadre vechi.

Se așezară la masă și ceocniră, mai întâi, două păhărele de vișinată, fritisându-se unul pe altul.

N'aveau pe nimeni la masă: copii le erau, departe, în alte orașe; oamenii vechi din târgul lor, muriseră, unul câte unul; și, de lumea, care se ridicase împrejurul lor ca o pădure tânără, trăiau departe. S'așteptau la câteva vorbe dela copii; dar se făcuseră ceasurile opt și nu primiseră încă niciun cuvânt, dela, unul, măcar, din cei cinci copii.

Nu știeă nimeni, în tot târgul, că cuconu' Iorgu,

fost căpitan în oștirea lui Cuza, și cu cucoana Zenobia ; își sărbătoresc, în astă sară, nunta de aur. Nici, măcar, Savastița, nu știă ; și nu pricepeă, ce-a dat peste boerii ei ; de s'au îmbrăcat așa, ca două păpuși de ceară, pe cari le-a văzut ea, odată, la panoramă dela iarmarocul Sf-lui Ilie, — se bătea cu mâna peste gură, vorbind singură în kuhne :

«Ce-o mai fi și ăsta, Doamne iartă-mă ; se vede c'au intrat în anul morții, boerii mei»...

După fiecare fel de bucate, cuconu' Iorgu, întrebă, cu urechile și cu ceafa aprinsă, ștergându-și buzele lucii de grăsimea nodolencilor, cari abia se legănau, de pline de untura ce-o aveau în măruntaie.

«Acù, Zenobio, ce bunătăți mai ai mata ?»

Și, cocoana Zenobia, nu vroeă să-i spue :

«Ei, nu-ți spun : găcește, dă, și dumneata, dacă ești năzdrăvan.

— Mâncărică cu măsline ?

— Nu știu, făceă cucoana Zenobia, sugându-și buzele și lunecându-și sprincenele și ochii în lături ; zâmbind poznașă, ca să-l năcăjească olecuțică pe dumnealui, cum aveă obiceiul, în tinerețele înflorite cu florile aprinse ale dragostei.

— Pilaf de găină ? ziceă iar conu' Iorgu.

— Nu știu».

Dădeă, cucoana Zenobia, din cap, c'un zâmbet în colțul gurei.

— Ostropel ?

— Nu știu», făceă, cucoana Zenobia ; răsând cu haz, că, pace, n'o nimerește coconu' Iorgu !

Și, de, câteori, răsărea Savastița, c'un nou fel de bucate ; cuconu' Iorgu se înveseleă și parcă-l gusta

cu ochii de departe, nerăbdător să simtă îmbucătura gustoasă, lunecându-î, cogâlț, până'n fundul pântecului de arhimandrit.

După masă, se puseră să joace malanca, un joc de cărți de pe vremea Muscalelor.

Bucatele și vinul negru-grecesc, le îmbujoraseră fețele și le paininiseră oleacă ochii.

Simțeau, în tot trupul, o undă fierbinte și-o moleșală molcomă; și gândurile nu le cutreerău trecutul depărtat; nu sburau spre livada înflorită a tinereții, — se simțeau, bătrânii, mulțumiți de clipa de azi.

Sorbeau, cu înghițituri mici, cafeaua cu rom, și jucau, spionându-se unul pe altul, *malanca*.

Iar, cucnu' Iorgu, când îi venea bine, îi șterpeleă, cucoanei Zenobiei, câte-o carte de subt nas; și-atunci, par'că, se îngrășeă de bucurie.

Și când veni Savastița, să vadă: ce mai vorbesc boerii ei, îi găsi, pe amândoi —, adormiți, cu coatele pe masă, cu nasurile în cărți, cu malanca desfărșită.

Savasta, se apucă cu mânilor de nas, se înroși, gotcă, până'n albul ochilor, cu obrazii umflați de răs; și pufni, odată, cumplit, de parc'ar fi plesnit în ea un burduf; și-o rupse de fugă, să nu se întâlnească cu «Haț de chică!» a cucoanei Zenobiei.

PĂSĂRI CĂLĂTOARE

Achil Boldescu, eșise din iarnă, plin de datorii, căci n'avusese nici un angajament; alergase, zadarnic, pe la toate teatrele, pe la toți directorii de trupe; și, de pretutindeni, plecase cu acelaș răspuns:

«Deocamdată, n'avem nevoie, treburile merg prost, lumea nu vine la teatru; mai târziu, poate... D-ta, lasă-ne adresa; dacă se ivește vr'un rol potrivit cu genul d-tale, te vestim».

Stă toată ziua la cafenea, în tovărășia altor învinși ca și dânsul, jucând, de dimineață până'n seară, tablele; pândind pe câte un cunoscut, ca să împrumute câțiva lei.

Avea o față, îmbătrânită, înainte de vreme, cu cele două cute dela colțurile gurei, săpate adânc, ca dăltuite într'un lemn vechiu; avea un nas mare și coroiat și niște ochi triști, în niște pleoape bolnave, fără gene; și'un păr rar, sărac și subțire ca un puf, care începuse a cărunți pe la tâmpile, deasupra urechelor galbene ca de ceară. Eră îmbrăcat,

întotdeauna, cu acelaș surtuc ros, prea larg pentru trupul lui, numai oase și piele, și, cu aceiași pantaloni scurți și cu genunchile eșite, cari-i dădeau o înfățișare de cal nenorocit, de camion.

Se zicea, că avusese, în vremea lui de strălucire, de demult, un succes răsunător la un teatru din București, într'o comedie rusească. Lumea, îl sărbătorise, ca pe un actor mare ; unele gazete spusera, că, jocul, lui Achil Boldescu, amintește pe marele Novelli ; unii spuneau, că, chiar, seamănă cu Novelli ; mai cu seamă, la ochi, cari îi erau, tot așa de mașcați, de negri și de strălucitori.

Un ministru, îl luase, după o reprezentatie, la «Capșa» ; și ridicase un pahar de șampanie în sănătatea sărbătoritului din fiecare seară. Toți tovarășii lui dela cafenea îi spuneau :

«De-acù, tu, ai scăpat, măi Achile : ai suferit ; dar ai ajuns. Mâne-poimâne, ai să vezi, că are să te cheme directorul «Teatrului Național», și are să te angajeze. Dar, îmi dai voie, să-ți dau un sfat prietenesc : să nu primești în orișice condiții, ca oricare începător, — gagist, cu nici un preț, — numai societar ; tu ești consacrat acù !»

Și, Achil Boldescu, mulțumea, zâmbind fericit, amețit și stingherit de-atâtea laude ; și aștepta, din zi în zi, să-l cheme directorul «Teatrului Național». Dar, vremea trecea ; și, directorul, nu-l chema.

«Ei, te a angajat, maestre, — că de acù ești maestru, fir-ai al dracului, — îl întrebau mereu prietenii.

— Nu, monșer, răspundeà, Achil Boldescu ; eu, să cerșesc, nu mă duc ; dacă voește să mă an-

gajeze, să, binevoiască, să mă cheme : eu am demnitate, dragă ; nu mă duc, nici mort, nechemat.

— Foarte bine faci, îi spuneau prietenii ; da, ce dracu, tu nu mai ești, acum, un debutant, ești un actor consacrat».

Anii trecură, succesul, dela «Comedia», se uită. La «Teatrul Național» nu-l chemă. Și, Achil Boldescu, jucă, acum, prin trupele rătăcitoare, cu tovarășii lui de table dela cafenea ; și rămânea, de multeori, luni dearândul, fără nici un angajament. Ba, încă, se mai însurase, cu o actriță dintr'o trupă ambulantă, și, aveà acuma o fetiță de opt ani, Anicuța ; pe care n'o dăduse la școală, fiindcă trebuia s'o poarte cu ei din târg în târg, din otel în otel ; până când, stolul rătăcitor, se risipeà iar prin cafenelele murdare și pline de fum.

«A avut talent, spuneau acum tovarășii ; dar a fost prea încrezut ; a fost o vreme când ar fi putut să fie angajat la «Teatrul Național», dacă s'ar fi dus să ceară ; dar, să-l fi picat cu lumânarea, n'ar fi făcut-o : se credeà, cel puțin, un Novelli, și așteptà să-l cheme ; să vie directorul, cu căciula'n mână, la el și să-l roage : «Maestre, vino la Teatrul Național ; cu d-ta fac, ce n'am făcut cu nimeni, te angajez, dintr'o dată, c'o mie de lei pe lună». Acuma, nu mai e nimic de capul lui, s'a prăpădit, a fost când a fost ! Acuma, dragul meu, joacă sforăitor, exagerează, se scâlămbăează, ca mai toți actorii de provincie ; rar actor, care să nu se strice, dragă ; după câțiva ani de joc pe scenele din provincie ! Ba a început acù și să bea, — și, mâne-poimâne, are s'ajungă să nu mai găsească angajamente, nici în trupele astea nenorocite».

Viața aceasta, amară, îl înăcrise, îl înrăutățise și pe el, și-l făcuse la fel cu ceilalți tovarăși.

Când se întâlnea cu vr'un cunoscut vechi, care-l știa din zilele lui de strălucire, și-i spunea, la o masă de cafea :

«Mult mă mir eu, dragă Achile, cum de nu te-ai angajat pe tine la «Teatrul Național». Tu meritai altă șoartă. Păcat de talentul tău, să rătăcești cu trupele de provincie... De câteori îți văd numele prin gazete, la vr'o corespondență trimisă de cine știi de prin ce târgușor din fundul țării ; zic : Păcat de bietul Achil !»

— Ce să fac ? Eu nu mă pot umili. Un actor ca mine, nu-și poate călca pe demnitate : mai bine pierd. . Ș'apoi, acū, nici nu mai țin să mai joc la «Teatrul Național»... Acolo, numai cabotini au mai rămas ; cu Manolescu, cu Iulian, cu Hasnaș, s'au dus actorii de talent ; acuma ți-i și scârbă să calci în «Teatrul Național», — eu, unul, nici nu mai calc de mult :ăștia nu sânt actori,ăștia sânt paeate ! Acuma, să știi dela mine : actori de talent, numai în trupele de provincie îi mai găsești».

Visul lui Achil Boldescu eră acuma să-și înghebe o trupă mică, de 5—6 actori, la început. Nu merită el mai mult ca ceilalți, să fie director ? O trupă condusă de dânsul, nu poate să nu fie primită bine pretutindeni... Numai așa va scăpa de sărăcie ; ce, nu vede el, că, cu toate că toți directorii se căinează ; afacerile le merg strună ; dovadă că le merg, e că nu se lasă de ele.

Intr'o zi, Achil Boldescu, veni vesel acasă. O strigă din antret pe nevastă-sa :

«Veturio, Veturio ; unde ești, maică ?

— Unde să fiu, în bucătărie ; ce este ?

— Vino, repede-încoace : o veste bună !»

Nevastă-sa veni, nepieptănată, cu mânilor un-suroase, c'o pestelcă murdară ; în picioare, cu niște ghete scâlciate, rupte și descheiate, cu călcăiele strâmbe, — veni, aducând un miros iute de ceapă și de untură :

«Ce este, dragă ?

— Mi-am înghebat trupa ! În Aprilie pornim ! L'am angajat pe Aricescu, — pentru rolurile de caracter, e bun, — pe Bobulescu, — nu e rău, în rolurile de prim-amorez, — pe Moroianu, foarte bun, pentru comedia de salon, — pe Mița Ionescu, care e bunicică ; în rolurile de bătrână, mai cu seamă ; pentru rolurile de ingenuă, te am pe tine. Deocamdată, mi-ajung atâția ; dacă mergem bine, ne mărim trupa. Și am o idee strașnică : Anicuța are să spue versuri ! De mâne, încep a mă ocupa de ea : nu se poate să n'aibă talent ; e fata noastră doară : ce ese din pisică, șoarece prinde..

Incepem cu Ploeștii. Pentru întâile cheltuieli : afișe, bilete, arvună la sală, am făcut rost. De mâne am să-ți dau rolurile să le înveți ; am și făcut distribuția. Acum trebuie să caut ceva pentru Anicuța : ceva din Cojbcu, cred ; trebuie să trec pe la un anticar, să cumpăr «Fire de tort». Acum am să pun capul, nișel, pe pernă, să mă odihnesc puțin, că-s ostenit grozav ; astă-noapte n'am putut închide ochii din pricina planurilor acestora...»

Achil Boldescu, rămâne singur în odaea, cu pereții umezi până la ferestre. Astupă geamurile, cu'n

cearșaf rupt, își scoate gulerul, ghetele și surtucul, și se lungeste în pat.

Împrejur, lucruri vechi, desperecheate, cari trebuie să fi slujit în multe case încă, — se privesc, parcă, triste și mirate. Colo, un fotoliu «empire», cu mătasa pătată, destrămată și eșită de soare; dincolo, un scaun gotic, de sofragerie, cu floarea, dela spate, ruptă și cu paiul spart; în fund, o canapea, cu medalioane, cu catifeaua lustruită și înnegrită, — în, unele locuri, ai zice, că'i cârpită cu petece de piele; și, prin îmbrăcămintea ruptă, îi ese smocuri de călți și-un tel ruginit, ca niște măruntae. Pe canapeaua aceasta, doarme Anicuța. În mijlocul odăii, o masă, acoperită c'o rețea, cu flori de lână roșie, îmbăcsite de pulbere, pătate de cafea, pline de scrum de țigară; o lampă, cotlită, de bronz, cu sticla neagră de funingene; câteva cărți prăfuite și un caet, în care, Achil Boldescu, a lipit tot ce s'a spus despre el, când a jucat la Teatrul «Comedia». Intr'un ungher, e ținut un afiș mare, prăfuit și eșit de soare, în care, Achil Boldescu, e scris cu slove roșii, de-o schioapă, deasupra celorlalte nume; e-un afiș, de pe vremea succeselor lui răsunătoare. Pe perețele de lângă patul, cu așternutul neschimbat de luni de zile, câteva fotografii îngălbenite și pătate de muște, în cari e dânsul, în felurite scene din rolul pe care l-a făcut, pe vremuri, să simtă fiorul gloriei; din toate, Achil Boldescu, de altă dată, îl privește, trist, pe cel de astăzi, care doarme, cu fața brăzdată și nerasă, cu obrazii moi, cu gura, căscată, cu dinții înegriți și rupți; și se visează la Ploești,

jucând în fața unei săli pline stup, — o sală, cum nu s'a mai văzut, în Ploești, dela Novelli.

Chiar de-a doua zi, vecinii îl auziră, pe Achil Boldescu, învățând-o, pe Anicuța, să spue poezii. Intâi, se auzeà glasul, răgușit și adânc, al actorului; apoi, glasul subțirel al Anicuței, tremurând a plâns. Din când în când, isbucneau răcnete cumplite:

«Nu așa, idioato, nu așa: spune, cum spun eu; întonează ca mine, că-ți crăp capul!

— Da mai las-o, pentru Dumnezeu, c'ai zăpăcit-o; se ridică, molcom, glasul nevestii actorului.

— Să fie, cu luare-aminte, la ce-i spun eu; și să vâre, bine, în căpățână, răcnea Achil Boldescu; să nu mă facă să-mi sparg pieptul de pomană.—Haide, încăodată, dela început. Ștergeți ochii, și nu te mai bocî; suflă-ți nasul, suflă-ți nasul, că vorbești fornăit, ca un țarcovnic, — tot așa ai să vorbești și pe scenă! Haide, bagă bine de seamă, cum spun eu...»

Și, asta, în fiecare dimineață. După masă, eră liniște; se auzeà, numai horăitul lui Achil Boldescu. Dar, pe la 4, iar porneau țipetele răgușite ale actorului. Acum își învăță dânsul rolurile; și vocea lui, adâncă, urcă și coboră, ca într'o prăpastie; gemeà ca un tunet depărtat; bubuiă, deodată, ca și cum ar fi trăznit undeva aproape; se domoleà, un răstimp, ca un orcan ostenit, îngenuchiă, parcă, și se târă la picioarele unei femei, cu rugăminți fierbinți; apoi iar amenință, gemeà, scrășnea, bubuiă, isbucnea în hohote amare. Asta ținea până la cinci-șase, când plecà la cafenea. Atunci, porneau glasul nevesti-sa. Glasul ei eră tânăr, limpede, ca un glas de copil; murmură, dulce, vorbe de dragoste; se alintă, se lumineà, ca de scăpărări de soare.

Achil Boldescu, se întorcea, întotdeauna, după miezul nopții, acasă. Anicuța, adormea, cu cartea în mână, murmurându-și poeziile, ca pe niște rugăciuni; iar, maică-sa, prefăcea rochiile, așteptându-l; cosea până târziu, în lumina fumurie a lămpii; stă aplecată asupra rochii vechi; și, omoplatele ascuțite, i se cunoșteau prin capotul murdar.

Intr'un târziu, Achil Boldescu, se întorcea, clătinându-se și vorbind singur; bocănea prin sală, cu picioarele moi, strigând răgușit, cu limba grea:

«Veturio, o s'avem o trupă minunată. Veturio, scoală, ș'aprinde lampa.

— Mai încet, că trezești copilul; îl ruga nevastă-sa, pipăind pe masă, prin întuneric, după chibrituri.

— Așa. Mai multă lumină! cum a spus Göthe, făcea, Achil Boldescu, ridicând un deget până la vârful nasului mare; mai multă lumină! (Și s'așeză, moale, pe fotoliul «empire»). Da, știi, că mie mi-i foame nevastă. Dă-mi ceva să mănânc.

— Da, da, îți dau îndată; da vorbește mai încet, pentru numele lui Dumnezeu».

Și, luându-și capotul pe ea; eșea și aducea mâncarea din bucătărie și-o încălzea la mașina cu spirt.

«Știi, o să avem un succes la Ploești, turbat; m'am întâlnit c'un deputat, de acolo, pe care-l cunosc de mult — mi-a fost coleg la conservator; vroea, mă rog, și el, să facă artă, da' n'avea talent. Știi nici atâtica, (și plesnește, cu unghia degetului cel mare, în dinți). Ei, și l'am rugat să ne dea concursul; și mi-a făgăduit, că are să vorbească cu prefectul. Care va să zică, la Ploești, succes ga-

rantat! Dacă nu m'am gândit eu, mai de mult, să'mi înjgheb o trupă; he-hei, unde eram, noi, acuma, Veturio dragă. Cu talentul meu, eram de parte; jucam, acum, cu trupa mea la București, la *Comedia*, ori la *Modern*, ori la *Liric*.

Punem mâna pe caetul de pe masă; îl deschide, și începe a ceti, pe nas, rezemându-se de spătar.

«Eri seară, la teatrul *Comedia*, o sală întregă, plină până la ultimul loc, l'a sărbătorit pe domnul Achil Boldescu; un tânăr de un viguros talent, care, în rolul principal, a isbutit să facă o creație, ce va rămâne la locul de cinste, în galeria creațiilor românești».

Iși drege glasul, cu un zâmbet de mulțumire, și citește iar:

«Cu domnul Achil Boldescu, răsare, în teatrul nostru, un talent, de o vigoare și de o mlădiere neobișnuită. Interpretarea, cu totul modernă, a d-lui Achil Boldescu, ne face să ne gândim la marele Novelli».

Așează caetul pe masă, bate, un răstimp, dărăbana în masă, cu bărbia în piept, cu ochii mari, în gol, apoi oftează:

«Ei, da, nici acuma, încă, nu-i prea târziu; tot mai am vreme. Din potrivă, chiar acuma, la patruzeci de ani, mă simt mai în putere, mai stăpân pe mine. Acum a venit vremea, să le arăt eu ce pot. Am să joc rolurile lui Novelli. Am să joc, Veturio dragă, *Otello* și *Papa Lebonard*. Haaa, credeau, că m'au îngropat; ei, bine, nu, nu m'au îngropat; n'a murit încă Achil Boldescu!»

— Mai încet, dragă, te rog, că trezești fata; il roagă, blajină, nevastă-sa.

— Trezesc fata ? Tocmai asta voesc și eu, s'o trezesc. Ei, Anicuțo, Anicuțo, scoală, tată, să mai învățăm poeziile.

— Da, pentru numele lui Dumnezeu ; ai inimă, fle-ți, omule, milă de ea.

— Lasă-mă, nu mă supără, Veturio : în artă, fără muncă, nu se face nimic ; nu-i destul talentul : trebuie muncă crâncenă, — muncă, muncă și iar muncă... Anicuțo, Anicuțo, scoală, tată, să mai repetăm».

Copilul, deschide, speriat, ochii ; și se uită, împrejur, buimac, printre șuvițele încâlcite ; și, parcă, n'ar recunoaște, unde e ; parcă, nu și-ar cunoaște părinții.

«Dormi, mamă..., îi spune maică-sa ; rugându-l, din ochi, pe bărbatu-său ; dormi.

— Da, lasă-mă, odată, Veturio ; nu mă supără, strigă, Achil Boldescu, izbind cu pumnul în masă. Haide, desmeticești-te, odată, Anicuțo, și vino și mi spune poeziile. În artă, trebuie muncă, muncă și iar muncă !»

Fetița se coborî de pe canapea ; și, se apropie, scâncind, privind, speriată, cu ochii ei negri și lungi, așezați ca ochii japonezilor, cu capul creț, zbârlit, cu pletele negre ca pana corbului, cu gura, largă și cărnoasă, chinuită de plâns, cu gâtul subțire, pe care i se scriu, în liiii albastre, toate vinele.

«Haide, începe-odată, se răstește, Achil Boldescu ; da, ia seama, să spui, așa, cum te-am învățat eu ; cu toate intonațiile mele, că mă supăr...»

Și copilul începe, cu glas tremurător, cu ochii plini de somn și de spaimă.

«Așă, foarte bine; vezi așă, face actorul, bătând tactul cu'n deget. Numai mai tare; ca și cum ai fi pe scenă. Și mai răspicată vorba; s'ajungă până'n fundul teatrului... Așă, vezi... Așă-i, că are talent, Anicuța noastră; are mare talent, îți spun eu; ai să vezi, ce succes are să aibă la Ploești, — nici nu se poate altfel; e fata lui tată-său, doar... Tu, actriță ai să te faci; nu-i așă? Ce-i mai frumos decât asta, fetițo? Peste, mult, șapte-opt ani, ai să joci și tu în trupa mea... Așă, acuma, du-te și te culcă...»

Afară se aud cocoșii, cântând răgușit; și, Achil Boldescu, nici nu se gândește la culcare; ia, iar, caetul de pe masă, și începe a citi cu glas tare:

«Cu, domnul Achil Boldescu, răsare, în teatrul nostru, un talent de o vigoare și de o mlădiere neobișnuită...»

Fă-mi plăcerea și ascultă, te rog, Veturio.

— Ascult dragă, murmură nevastă-sa; de abia ținându-și ochii deschiși de somn; ascult.

— Interpretarea, cu totul modernă, a d-lui Achil Boldescu, ne face să ne gândim (aici își umflă glasul) la marele Novelli... — (Bate cu pumnii în masă). Am să joc rolurile lui Novelli... Am să joc pe Ottelo și pe Papa Lebonard... Hai, ce? Credeau d-lor, că m'au îngropat; ei bine, nu m'au îngropat: n'a murit încă Achil Boldescu!»

* * *

Azi, la 3, se întâlnește cu toții la gara de Nord, ca să plece, cu trenul de 3 jum. la Ploești. S'au strâns, la o masă, din fundul restaurantului. Di-

rectorul face cinste cu bere și e vesel cum n'a mai fost de mult :

«O s'avem o lume, ceva strașnic..., spune dânsul; v'am spus, c'am vorbit c'un deputat, care mi-a făgăduit tot concursul...»

Achil Boldescu, părea întinerit cu zece ani. Eră îmbrăcat în niște haine așa de curate, că păreau noi; la gât aveà o lavalieră neagră, stropită cu picățele albe; eră ras, proaspăt, și cu pălăria cenușie, largă în bouri, pe ceafă; c'o șuviță adusă pe frunte, până pe o sprânceană, c'o înfățișare ștregărească. Toți, din prejur, îi ziceau «maestre» ori «domnule director». Nevastă-sa, întinerită și ea; îl priveà, c'o lumină vie în ochi; și-i ziceà și ea la fel; se îmbrăcase c'o rochie, prefăcută de ea, care-i veneà turnată.

«Și nu ești de loc, emoționată? d-ră Anicuță; o întrebau Aricescu, Bobulescu și cu Moroianu.

— Nu, de loc, răspundeà, râzând, Anicuța; fluturându-și pletele crețe.

— A, asta e extraordinar, făceau actorii într'un glas.

— Imi seamănă mie, monșer, ziceà directorul; eu n'am știut, niciodată, ce-i tracul...—Ei, da hai-deți, să mergem, copii; mai avem numai cinci minute... Chelner, repede, plata aici...»

Și, directorul, zvârli pe masă, cu o mișcare largă a brațului, cinci lei. Abia se suiră într'un compartiment de clasa a doua, și trenul plecă. Tot drumul, până la Ploești, vorbă și răs. La Ploești, se suiră, repede, în două trăsuri, în care abia încăpură cu bagajele; și se duseră la «Otel Europa».

Achil Boldescu, îi lasă pe toți la otel; și el se

svârli într'o birjă, și se duse la Teatru, să vadă, cum merge vânzarea; sări din trăsură, și să răpezi, într'un suflet :

«Salutare, domnule casier; merge-merge, nu-i așa ?

— Ba prost de tot,» răspunse casierul, plouat.

Achil Boldescu, simți, că ametește, ca de o lovitură de măciucă.

— Cum, prost? Cât s'a făcut până acuma ?

— O sută șiazeci și cinci de lei, din cari, o sută, vă reținem pentru sală».

Casierului, i se părù, că, directorul, n'a înțeles, și-l lămurì :

«Sala vă costă o sută cincizeci de lei, nu-i așa ?

— Ba dà.

— Ați dat cincizeci de franci arvună; a mai rămas, încă, să ne dați: o sută de lei pentru sală, douăzeci, pentru luminat și cincisprezece, pentru afișaj; ceeace face, o sută treizeci și cinci de lei. Din o sută șazeci și cinci, de lei, eu am, vrasă-zică, a vă dà dv., treizeci și cinci de lei.

— Da, așa-i, abiă îngăimă, cu ochii aiuriți directorul; câte ceasuri sânt ?

— Șase jumătate.

— Mai am încă trei ceasuri; prefectul o fi în Ploești ?

— Da, așa cred; acuma îl puteți găsi la prefectură».

Achil Boldescu, dădù drumul trăsurii; și plecă, cu un vâjiit, ca de moară, în urechi. Ajunse, găfâind și asudat, la Prefectură; și urcă scările, abiă trăgându-și sufletul :

«Domnul prefect, e aici? întrebă pe un ușier.

— Nu, domnul prefect, a plecat la București.»
Actorul, duse 'o mână la frunte, apoi, la creștet; i se părû, că se învârtesc dușumelele, cu el; și se rezemă de-un părete, să nu cadă, grămadă, pe podele:

«Da, domnul Director, e aici?

— Domnul Director, a plecat acasă».

Eși, ținându-se c'o mână de parmaclâcul scării; scoborând, treptele, ca un om bolnav.

În stradă, întrebă pe un gardist, unde stă deputatul; și porni, spre casa vechiului coleg de conservator. Urcă treptele de piatră ale unei case mari.

Sună, și eși o servitoare, cu șorț alb și cu bonetă:

«Domnul deputat, i-acasă?»

Servitoarea, îl măsură, o clipă, și zise:

«Nu știu, să'ntreb. Cum vă numiți?

— Achil Boldescu».

Ușa, grea, cu geamuri colorate, se închise; și, actorul, rămase afară, cu aceiași ameteală în cap, cu acelaș vâjiit în urechi, cu aceiași ochi, aiuriți și arzători, în pleoapele roșii, fără de gene.

Ușa se deschise-îndată, și slujnica zise:

«Domnul, vă rog, nu-i acasă; a plecat la moșie».

Achil Boldescu, eși pe poartă, abia târându-și picioarele; de, parcă, eră încălțat cu niște ghete de plumb.

Când ajunse la otel, erau ceasurile opt.

Cu toți se îmbrăcaseră, se grimaseră, după ce gustaseră câte ceva; și-l așteptau acum, glumind, la dânsul în odaie. Anicuța, așteptă, gătită, cu rochiță albă, c'o funtă mare albastră la spate, cu pantofiori albi, cu pletele negre, în șuviți crețe, albastre, de negre, ce erau. Îl primiră cu urale:

«Ura, să trăiască, băeți, directorul nostru».

Dar, le înghețară râsul, când îi văzură, în lumină, fața și ochii :

«Dă ce s'a întâmplat?» îl întrebară, cu toții, speriați. Directorul nu răspunse ; se lăsă moale pe un scaun, cu pălăria pe cap, cu fruntea între pumnii strânși.

Plecară, tăcuți, la teatru, cu capetele plecate ; Achil Boldescu, se oprî la casă, și întrebă, cu gâtul uscat :

«S'a mai vândut ceva ?

— De cincispreze franci numai. răspunse, casierul, ridicând din umere.

Urcară o scară întortochiată, murdară și plină de miros greu ; și eșiră pe scena, cu culisele sure de colb și pline de pânze de paianjeni. Se uitară, pe rând, pe gura din cortină, în sala întunecoasă, în care, lojile goale, căscau somnoroase. Ca într'o negură, se zăreau, ici colo ; câteva femei, câțiva bărbați, cari așteptau plictisiți, gata, parcă, să se scoale și să plece.

Afară, începuse a plouă ; și ropotul răsună pe scenă ca într'un pod ; și, de undevă, pe-o fereastră deschisă, răbufneă, printre culise, o suflare rece și umedă, încărcată de mirosul greu de pe scară, și-o făcea pe fetiță să se înfioare de frig, în rochița ei subțire, în brațele maică-sa, care zăcea pe-un scaun, după culise, cu ochii deschiși mari, neclintiți.

«Nouă jumătate, să'ncepem, zise, întunecat, Achil Boldescu. Intâi ese Anicuța ; pe urmă piesa. — Cortina !»

Macaralele scârțairă, țipară, ca niște păsări, acolo

sus, în întuneric ; și cortina se ridică încet, scuturându-și colbul, țesând un paianjeniș, o ceață bolnavă, între sală și scenă. Și Anicuța eși tremurând de frică și de frig, împinsă dela spate de tătâni-su ; dar, când se văzù în fața gurei de prăpastie a sălii, simți c'o înăbușe bătăile inimii, simți o sudoare rece pe frunte pe gât, pe tot trupul, își simți gâtul și gura uscate ca de friguri ; îl auzi pe tătâni-su, strigând, cu glas înăbușit și răgușit dintre culise :

«Incepe-odată, pentru Dumnezeu, începe... Zi după mine... zi după mine...»

Dar simți, că nu poate deslegă gura ; și, ducând, dintr'odată, amândouă mânila la ochi, fugi de pe scenă plângând, cu sughițuri, încându-se de plâns, și căzù în brațele maică-sa. Achil Boldescu, ridică pumnii și izbindu-se peste fruntea cu vinele umflate, se prăbuși asupra Anicuței. Dar îl înconjurară, la vreme, toți actorii. Iar cortina căzù, încet, se închise ca pleoapa unui ochi ostenit. Dar, după un restimp, se deschise îndată ; și piesa începù, într'o lumină sarbădă, care plutea pe scenă ca o ceață tristă, adâncind, parcă, într'o depărtare de vis, și glasuri de actori.

După teatru, trupa se strânse în fundul unei berării, ca să se sfătuiască, ce e de făcut.

La otel nu se puteau duce, căci n'aveau cu ce plăti. Dacă plăteau otelul n'aveau cu ce plăti trenul. Se înțeleseră, să-și lese geamantanele la otel, și să plece cu trenul, care treceà la 3 noaptea pe la Ploești. Zăceau pe scaune în fumul berării,

ca bolnavi; istoviți, flămânzi, cu hainele ude pe ei, cu ochii în gol.

Afară ploaia nu mai conteneà, bătea în geamuri cu picuri mari și grei. Anicuța dormea în brațele maică-sa; și, din când în când, suspină prin somn.

Stătură așa, până când se goli berăria și veni vremea să se închidă. Subt bagdadia afumată mai ardea numai un bec stingher, lăsând ungherele în întuneric.

Eșiră în ploaea, care cerneà acum domoală, ca o burniță de toamnă; și o luară pe jos, spre gară, prin bălțile de noroi. Pășeau încovoiți și tăcuți, tremurând în hainele pătrunse de ploae, în urma directorului, care-și ducea copilul adormit în brațe, învălit în pardesiul unui tovarăș.

SPIONUL DELA MĂCIN

Doream de mult, să văd Dobrogea, și mă dușesem să-mi petrec vacanția la Măcin, pe malul Dunării, în preajma munților întunecați de granit, a pădurilor de sălcii și de stuh și a ghiolurilor. Când m'am coborât din vaporeș, la capătul podului pontonului, mi-a tăiat calea polițaiul și privindu-mă scrutător în albul ochilor :

«Domnul?»

Eu, neînțelegând ce pofteste, îl privii nedumerit : «Numele dumneavoastră, vă rog?» și mă luă repede d. polițai, privindu-mă bănuitor. Ii spusei numele. Și d. polițai i-l spuse, răspicat, gardistului, care așteptă, smirna, la doi pași, cu un petec de hârtie și cu o bucățică de plumb. Sergentul vârî repede creionul în gură, să-l înghită parcă ; și prinse a face niște semne ciudate, pe bucățica murdară de hârtie, de pe podul palmei. Când isprăvi, polițaiul se întoarse iar către mine și mă luă iar la cercetat, privindu-mă drept în ochi ;

parcă ar fi vrut să spue: «Nu mă păcălești, tu, pe mine, îs vulpe bătrână, mă». Intrebările mi le puneă scurte, una după alta, pe nerăsuflăte, neslăbindu-mă din ochi, gata să mă înhațe, să mă lege cobză și să mă ia pe sus:

— Profesia dv.?

Îi spun. Face: «Hm!» Parcă ar fi spus: «Spune-mi mie brașoave: ți-ai găsit omul!» Și repede:

— Dar, cu ce ocazie pe aci, vă rog?

— Am venit să mă primblu; să văd locurile.

— Hm, da-da, face d. polițai, dând din din cap, cu gura strânsă pungă; și cât o să stați aci la noi?

— Vre-o trei săptămâni, dacă mi-o plăcea.

Pe fața d-lui polițai, trecu o tresărire de spaimă și holbă la mine niște ochi cât două ruble:

— Aveți, vă rog, ceva acte?

Scosei și-i arătai carnetul de drum de fer, îl luă, îl suci pe o parte și pe alta, ceti numele tremurându-și buzele, — și dându-mi-l îndărăt:

— Alte acte aveți?

— Ce acte mai voiți, domnule polițai? Nu e destulă dovadă carnetul, care vi l'am arătat?

— Nu, — făcu scurt, scuturând cu hotărâre din cap — aveți bilet de indentitate?

— Carnetul de drum de fier, n'arată cine sânt? Nu-i carnet de indentitate?

— Bine, o fi, domnule, carnet de indentitate; da nu-i bilet de indentitate

— Poftim, am niște scrisori de recomandatie, către domnul Alimănescu, către domnul Stegărescu.

— Fiți bun și mi le dați?

— Poftim».

Domnul polițai vrù să le citească:

«Vă rog, sunteți indiscret» și-i iau scrisorile din mână. Mi se pare foarte ciudat, ce faceți dv. Aveți, mă rog, vreo bănuială asupra mea? Declarați-mă arestat».

— A, ba nu, vă rog, nu vă supărați; scuzați-mă; dar așa e obiceiul la noi; la noi, vine felde fel de lume... Și-avem ordine severe... Noi ne facem datoria.

— Mă rog, cred că v'ați făcut'o cu prisosință cu mine... Imi dați voe acū, după interogatorul care mi l'ați luat, să mă duc să mănânc ceva... Dealmenteri, dacă tot mai aveți îndoeli asupra mea; ași putea să-i telegrafiez prefectului, ca să vă dea el toate lămuririle.

— A, mă rog, n'am nici o bănuială, scuzați-mă, mi-am făcut datoria; poftim, vă rog.

În Măcin e o singură trăsură: dobrogeanca lui Moș-Omer; și Moș-Omer plecase. Chemai doi turculeți, să-mi ducă cufărul.

Puii de turc se opintiră, din greu, să-mi ridice lada, făcură câțiva pași și o așezară jos:

«De ce-i așa de grea? mă întrebă domnu' polițai dela spate».

— O fi ceva bombe de dinamită, domnule polițai — și-l privii cu coada ochiului — dar văd că mă urmăriți...

— A, nu; vai de mine, se poate... Unde trageți?

— La un otel.

— N'avem decât două oteluri aici... Vă recomandăm «Otel Plevna»; e cel mai curat și găsiți și mîncare.

Inoptase, și se zăreau câteva lumini numai, ca niște licurici. Trecurăm pe lângă o geamie, care

își înălță gâtul alb în noapte, ca o pasăre speriată; și ne oprirăm în fața unei case, turtite, sub greutatea acoperișului de olane.

Aici e «Otel Plevna».

Târziu, după ce mă culcai, auzii o sabie în odaia de alături.

A doua zi, coborându-mă, cu un prieten, spre debarcader, printre cafenelele pline de turci, cari stăteau nemișcați, cu ochii adormiți în gol; văzurăm deodată câțiva soldați alergând cu un plutonier, în frunte; și aflară, că venise ordin să plece, pe dată, amândouă batalioanele de pontonieri și pioneri.

Tot târgușorul ferbea de soldați și de ofițeri, cari alergau; își cărau, într'o înfrigurare cumplită, lucrurile pe malul Dunării. Un colonel trecu, în goana calului, tremurându-și cărnurile. Toată lumea vorbea de mobilizare; se spunea, că pontonierii și pionerii, pleacă la Giurgiuveni, în fața Silistrei. Dar nu se știa nimic, hotărât, în târgușorul acesta turcesc, răsnit de lume, care dormită pe malul Dunării, cu cele două geamii albe, ce păreau două păsări uriașe de baltă, cari cloceau în cuiburile lor de verdeață.

Ne coborâsem în port, și ne îndreptară, către soldații, cari legau pontoanele cătrănite, unele de altele, cu odgoane:

«Ce se aude, mă flăcăi?» făcui eu.

— A venit, cică, ordin să plecăm la Giurgiuveni, glăsui liniștit, un băețandru slăbuț, cu niște ochi de catifea.

«Cam miroase a război», zice prietenul meu.

— Da' de-ar începe odată, domnule, grăi alt sol-

dat ; decât viața, care o ducem noi aici, mai bine război.

— D'apoi cum, murmură băețandrul cel firav ; mai bine să se isprăvească cu noi într'un fel.

— Aici e viață de câne, nu de om, zise un soldat îndesat și roșcovan ; ne canonește mai rău ca pe Hristos. Toată ziulica ne rupem, cărând grinzile și făcând podul și desfăcându-l.

— Umerii noștri is o rană, gemu altul.

— Ia, uitați-vă, cânele cela, ne canonește, glăsui un soldat, cu ochii de veveriță, arătându-ne un ofițer, care stă, pieptos, cu mânilor în șolduri, în furnicarul taberei, și răcneă, ca un eșit din minți, la soldații cari alergau zăpăciți în toate părțile, încovoiați subt snopi de puști, subt lăzi cu cartușe, subt grinzi uriașe.

«Nu e zi lăsată de la Dumnezeu, în care să nu umple de sânge vre-un soldat ;» cuvântă iar tot cel cu ochii de veveriță. Zece băeți au dezertat din pricina hoțului istuia... Aici, l-a zărit pe unul că fumează, și l'a pus să-și înghită țigara aprinsă».

«De-ar începe odată, incaltea, războiul», gemu altul, cu ochii peste apele Dunării.

Trecurăm mai departe, spre niște caice și niște ceamururi : câțiva Turci descărcau niște scânduri. Ne suirăm pe un ceamur, încârcat cu granit. Lângă proră, pirotea căpitanul pe niște saci. Lângă dânsul, un pui de turc, se jucă de-a soldații c'o pușcă de lemn. Când ne văzû, căpitanul, se sculă și ne întâmpină cu un zâmbet prietenesc :

«Se pregătește de războiu», îi spusei arătându-i turculețul cu pușca.

— A da, făcû căpitanul : *nepot a me : el auzit*

ca i mobilizare, și-a luat și el pușca, să plece la Silistra». Apoi, schimbându-și glasul: «Ni se pare, că acum nu este glumă; văd că se pregătesc de plecare» și ne arată furnicarul de soldați. «Mergem, bem căfe la Sofia, efendi... Sânt om bătrân, am trecut de șaizeci de ani; da, pe *suflet a me*, dacă nu mergem și noi la războiu... *Lasam* caicul și ceamurile, să le păzească un moș bătrân; și mergem la război, — pe *suflet a me*, efendi», încheie căpitanul, înălțând ochii spre Allah, și ducând dreapta la inimă.

Strânsei cu dragoste mâna aspră, mare și geea, a turcului; și, o luarăm, agale, la deal, și ne așezarăm la masa unei cafenele. Cerurăm două gîngirlii, ne aprinserăm țigările din cățuia de pe masă, și intrarăm în vorbă cu stăpânul cafenelei:

«Mobilizăm, efendi Murat».

— Așa am auzit, răspunse turcul, așezând feligenele pe masă; *mergem* și eu, așa bătrân, și-și trecu lin mâna osoasă peste barba albă.

— Câți ani ai efendi Murat?

— Avem optzeci și doi, efendi; optzeci și doi.

Cum stam astfel de taină cu moș-Murat, deodată, două fluerături ascuțite, sfâșiară pologul de liniște a după amiezi: și-un sergent-major de gardiști, trecu în fugă la deal. Nu trecu un minut, și s'arată și, domnul polițai, speriat, gâfâind; și se făcu nevăzut pe-o hudită turcească, îngustă, ca o potecă. Și, iarăși, străpunseră, liniștea somnoroasă, două fluerături ascuțite. Și, printre mesele cafenelelor, trecu, tremurându-și, cărnurile, colonelul, ștergându-și sudorile, legănându-se ca o rață le-

șească, cu sprâncenele stufoase înălțate, cu ochii rotunzi.

Se făcù repede nevăzut, după ceilalți; apoi răsări comisarul, se uită, cu coada ochilor, spre noi, și trecù înainte. După comisar, se ivi, iar, domnul polițai; călcând, acum āgale, cu mânila la spate; și aruncând priviri piezișe până 'n fundul cafenelelor întunecoase, pline de turci. Când ajunse în dreptul cafenelei, în care eram noi, ne fură cu coada ochiului, pe subt cozorocul chipiului; vrù să intre și se răsândi, — și trecù înainte. După polițai, se arătă colonelul mirosind, adulmecând, în spre noi. Prin fereastră, îi văzui pe toți, vorbind ceva, în dreptul geamiei, care părea că-și înnalță mai tare gâtul, dintre salcâmi; îl văzui, apoi, pe colonel, că se așează subt umbrarul unei cafenele, cu un căpitan. Comisarul se așează la o altă cafenea; își trase chipiul pe ochi, și se rezemă în coate, cu capul 'n pumni. Un gardist se ivi dela deal, altul dela vale. Iar domnul polițai părù că ia o hotărâre mare: își trase o musteață, și-o trase pe cealaltă, își trecù degetele peste nasturi, își așează chipiul mai pe-o sprânceană, și porni încet la deal. Când ajunse în dreptul cafenelei, în care eram noi; se opri, trase cu coada ochiului în spre masa noastră, se uită în susul drumului, se uită în jos, și intră în cafenea. Se așează la o masă din fund, și strigă încruntat:

«Mă, moș-Murat; o cafea».

Se uită pe subt cozoroc, la noi, subțiindu-și buzele; își trase, iar, o mustață, și-o trase pe cealaltă, se răsturnă pe spătarul scaunului, cu'n picior la asfințit și cu celălalt la răsărit, vârându-și

adânc pumnii în buzunarele pantalonilor. Moș-Murat. îi așează feligianul pe masă. Și, domnul polițai, îl sorbi dintr'o înghițitură; și s'așează cu coatele pe masă, cu obrazii în pumnii strânși, își dădă chipiul pe ceafă, și prinse a bate cu degetele barabanciu în masă. Pufni, oftă și-și mușcă degetul cel mare al mâinei stângi; și așezându-și pumnii, unul pe altul, își răzemă bărbia — și rămase așa, un răstimp lung, cu coada ochilor la noi. După asta îi făcù tovarășului meu un semn tainic din sprânceană; și, luându-l de braț, îl duse într'un ungher al cafenelei, și acolo s'așeză la o masă, își alăturară fețele, preț de-un sfert de ceas. Din când în când, prietenul meu, însă, zâmbia pe furiș. Domnul polițai își întorcea, uneori, ochii încruntați în spre mine. Insfârșit se ridică și eși. Iar, prietenul meu, veni, s'așează la masă, și, după ce se depărtă polițaiul, se răsturnă pe spătarul scaunului și izbucni într'un răs cu lacrimi:

«Știi de ce e toată fierberea asta în Măcin; de ce această formidabilă desfășurare de forțe publice, de ce aleargă toți, zăpăciți, în toate părțile: colonelul, polițaiul, epistatul, și cu cei opt gardiști ai Măcinului, — știi de ce? Nici nu visezi... Ești bănuț, c'ai fi un spion rus și c'ai venit aici să spionezi prin tabără; și, poate, chiar s'arunci, în aer, baratca pontonierilor și pionerilor și lăzile cu cartușe și pontoanele.

Ascultă, te rog, conversația dintre mine și polițai.

— De unde-l cunoști pe domnul ăsta?

— Am făcut cunoștință pe aici.

— Cum ți se pare dumitale? Nu-ți dă nimic de bănuț?

— De, ce să zic: îmi cam dă; mi se pare că îi dată limba cam pe muscălește.

— Așa-i... Hm, tot nu mă 'nșală pe mine mirosul, domnule... Cum l'am văzut aseară, coborându-se din vapor, am bănuț că-i rus. Mi-a arătat niște mofturi de hărtii; da, de unde știu eu, că nu's false, domnule; de unde știu că nu-s furate, — ha?

— Firește; așa-i, fac eu... Mă rog, și mie mi-a dat de bănuț, cum l'am văzut... Să vezi, când am făcut cunoștință acum un ceas, eră pe ponton: se uită în tabără cu binoclul.

— Nu mai spune... Să știi, că e spion... Eu îl umflu, domnule... Il umflu.

— Stai să vezi, zic. Pe urmă l'am văzut scoțând un catastif și însemnând ceva. L'am văzut cum te văd și mă vezi...

— Eu îl umflu, domnule, eu îl umflu, gemea, rotind niște ochi de taur.

— Stai să vezi, stai să vezi, că n'am isprăvit, zic. După ce și-a însemnat în catastif, s'a întors spre mine și m'a întreat: Mă rog, câtă armată e aici? Zic: două batalioane, un batalion de pontonieri și unul de pioneri.

— Ei poftim, ei poftim: spune ce-avea să întrebe? Domnule, eu îl *diclar* arestat... eu îl *di*...

— Stai, te rog, ai puținică răbdare, că n'am isprăvit... Pe urmă s'a coborât pe mal, a mers la pontoane și a prins a ispiți pe soldați.

— Nu mai spune...

— Da. A prins a'i descoase, fel și chip; că «Ei,

mă băeți ce s'aude? Vă duceți la războiu, hai? — Apoi, cică, ne ducem. — Ei, și vă duceți din toată inima, bre, la moarte?»

— Auzi? Auzi? Spion, domnule, spion rusesc... La ce aveà el, altfel, să întrebe, dacă se duc soldații, din toată inima, la războiu? Nu vezi, dumneata, că astea's fitiluri muscălești.

— Da, firește zic, așa dau și eu cu gândul... De ce crezi că stau, eu, cu dânsul, la taifas de două ceasuri? Așa deafrunzele mărilor, crezi? Vreau să vedem, nu l'oi putea eu așa, cu plan subțire, să-l fac să scape vr'o vorbuliță... Aveam de gând, să-l iau pe rusește; că mă știi, că vorbesc rusește ca un rus pravoslavnic.

— Fiii, minunată idee domnule... Te pomenești, că punem mâna pe firul unui complot.

— Da' firește... Eu bănuiesc, că trebuie să fie mai mulți...

— Ce spui, domnule? Vai de păcatele mele... Și de ce crezi una ca asta?

— Așa miros eu... Să-mi spui dumneata, ce-a căutat eri la Măcin, individul cu șapcă albă și cu ochelari negri, — ce-a căutat? că doar a sosit cu vaporul de dimineață...

— Și-a plecat, cu cel de seară, gemu polițaiul.

— Ei?

— Așa-i.

— Și ai dumneata la știință, domnule polițai, c'avea ș'acela ochiană ca și ăsta; și, și-acela ca și ăsta, s'a uitat cu ochiana în tabără.

— Nu mai spune, nene? gemu polițaiul, și se săltă de-o șchioapă de pe scaun, ca înțepat de o vespe.

— Daaa, și-a scos și aista un catastif, ș'a prins a însemna.

La vorbele acestea polițaiul, trânti, cu pumnul în mijlocul mesei, de sări feligianul cine știe unde, și gemu :

— Eu, domnule, s'a mântuit, îl arestez și-i fac percheziție corporală și percheziție la sandâc.

— Fă-i, să-înțelege, că trebuie să-i faci... Iacătă-l, vine să te aresteze.

— Ia ascultă, mă, cât a fost glumă a fost; da' acū nu mai e glumă.

— N'ai nici o grijă... Stai, să vezi, ce frumos are să fie... Uite-l vine.

Domnul polițai, venea cu pași nehotărâți. Iși pusese mânușile, își cănise din proaspăt musățile, și le răsucise semețe, cu vârful spre cozorocul chipiului. În urmă, la un pas, venea comisarul, și, după comisar, călcau apăsat doi gardiști.

Când fū la doi pași, prietenul meu îi strigă :

— Parc'ai dat cu bobii, domnule polițai... Tocmai voiam să te întâlnesc : domnul, mă întreabă dacă domnul prefect e în Tulcea.

— Da e'n Tulcea; dar, de ce voiți să știți?

— Vreau să-i dau o telegramă, făcui eu.

— Domnul, zise tovarășul meu, e nepotul domnului prefect... Domnul polițai Cojocarul — domnul Ghițescu.

— Sluga d-voastră, făcū, domnul polițai, îngălbenuindu-se — și, îndoindu-se, grăbit, de șale, îmi luă mâna, cu amândouă mâinile, vrând parcă să mi-o sărute : Da-da, domnul prefect, este în Tulcea, da, cum nu-cum nu... Vă rog, să mă iertați, dacă

v'am supărat eri.. Dar așa, vă rog, sânt ordinele: severe, foarte severe.

— A nu face nimic, dumneata ți-ai făcut datoria...

— Datoria, da, datoria; ce să facem? Sluga dumneavoastră... sluga dumneavoastră.

Și, ducând mâna la chipiu, ca un soldat în fața unui general, se întoarse scurt pe călcâie și plecă cu comisarul și cu vardiștii după el. Iar prietenul meu, mereu îi strigă, din urmă, înăbușindu-se de râs:

«Ei, moșule, da' cum rămâne cu sandâcul?»

Pe când, bietul polițai, se ducea împușcat.

CĂPITANUL

Doamna, Adelaida Ciocoiu, iar s'a supărat :

«Eu, să știi, nu pot trăi ca o cucuvae; mie îmi trebuie distracții, mie îmi trebuie lume, că altfel înebunesc, îmi iau lumea-în cap; — și — când m'oi duce, să știi, că's bună dusă : nu mai mă vezi în trai și-în viață... Eu îs tânără, nu's ca dumneata de pe vremea Nemților cu coadă ; nu mi's picioarele înțepenite de reumatizme ca la dumneata...»

Căpitanul tace și o ascultă ; stă înfundat în jețul lui lustruit și ros, cu cârjile lângă el. E alb colilie ; pe cap i-a mai rămas numai oleacă de puf rar ; obrajii îi spânzură moi și zbârciți ; gâtul îi ese din gulerul larg și murdar, subțire, osos, tăbăcit, cu vinele mosorâte. A rămas neom de pe vremea războiului ; nevasta dintâi i-a murit și s'a însurat a doua oară.

Cucoana Adelaida, e încă femeie tânără : e înaltă, e pieptoasă ca o lebădă, și clocotește de viață. Când se supără mai rău, strigă cât se poate :

«Așa vreau, așa fac; dacă-ți place; dacă nu atâta pagubă; călătorie sprâncenată. — voea dela mine, ca dela banul Ghica»!

— Da' nu te supără, dragă, zicea moale căpitanul; eu am spus numai așa o vorbă; mi-am dat și eu părerea, da' nu ți-am spus, că cuvântul meu e buche de evanghelie... Nu știi, mamă, că mata faci ce vrei; că găina cântă la noi în casă, nu cucușul... Vrei să te duci diseară la teatru? Du-te, mamă, du-te și te distrează; roag-o pe madam Idieru, și pe locotenentul Frunzescu, — spune-i, că-l rog și eu, — și du-te, mamă, du-te. Eu am să pun să-mi facă un ceai, am să mă așez în pat, și am să-mi citesc gazetele până-i veni tu».

Seara, cocoana Adelaida, s'așează la oglindă și se gătește de teatru; se spală pe piept și pe subțiori, cu colonie, se îmbracă cu o cămășuță numai dantele, de se străvede toată, rotundă și trandafirie, în para lumânărilor.

Căpitanul stă îngropat în jilțul lui, cu droturile rupte, cu cârjile lângă el; și citește o gazetă; și, din când în când, privește peste jurnal, pe deasupra ochelarilor.

Cucoana Adelaida și-a încârlionțat cu fierul părul negru, câte un cârlionț pe tâmplă, iar unul la oparte, pe frunte; și își pune acū corsetul.

Bătrânul își așează gazeta pe genunchii umflați și înțepenți de reumatisme, își scoate ochelarii de după urechi, și rămâne, cu ochii țintă la nevastă-sa. Se gândește:

«E așa de tânără și de frumoasă, — și dânsul așa de bătrân și de urât! Și c'o jumătate de trup

mort, înainte de a se duce-acolo, unde nu mai este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârșit !»

Ajunge până la el mireazma de toporași, amestecată cu mireazma trupului ei ; și, privirile trude ale căpitanului, o mângâie, dela ghetetele mici de piele de castor și până la pieptenii de băgă înfipti în părul cu răsrângerii albastre. Tot ce-i pe ea mai de preț : ciorapii negri de mătase, cu suviți de dantelă, prin cari se zărește carnea de fildeș trandafiriu ; cămașa, toată o rețea de horbotă, inelele cu safire și rubine, cerceii, cari îi scapără, ca două picușuri de rouă în sfârcul urechilor ei mici — toate nimicurile gingașe de pe măsuța ei de toaletă, toate-s cumpărate de el ; căci știe dânsul, că femeile se bucură ca niște copii, de toate nimicurile acestea scumpe.

Afară se oprește o trăsură. S'aud pași sprinteni, pe scară, un zângănit de sabie și un zuruie de pinteni, ca un răs mărunțel : e locotenentul Frunzescu și d-na Idieru. Intră amândoi, c'o undă de răs și de frig ; aducând mirosul zăpezii proaspete :

— E târziu, e opt jumătate, strigă d-na Idieru.

— Da, am întârziat, spune locotenentul Frunzescu, zuruindu-și pitenii și sărutând, respectos, mâna d-nei Adelaida Ciocoiu ; am onoare a vă saluta, domnule căpitan, e o ninsoare minunată-afară... Dacă o ninge tot așa, ne întoarcem cu sania dela Teatru.

— I-o idee, zice veselă, d-na Adelaida Ciocoiu.

— O idee strașnică ! spune d-na Idieru.

Iar căpitanul îi privește pe toți, cercetător, din

fundul jilțului. În toată ființa lui uscată ca și cârjele de lângă el, numai ochii par vii.

Își oprește, o clipă, privirile, iscoditoare, asupra locotenentului strâns în dolmanul cu brandenburguri, cu gulerul de astrahan brumariu, care-l face și mai îmbujorat; cu pantalonii umflați ca de vânt, cu cismele de lac, rumenite de resfrângerea jarului din soba de tuci din antret; apoi se uită, la nevastă-sa care pare mai tânără; așa gătită de teatru cum e, cu gulerul și cu manșonul de scong.

«Să ne grăbim, vă rog, că pierdem tot actul întâi» zice locotenentul Frunzescu; și ies cu toții grăbiți.

Căpitanul rămâne în jelțul lui, cu cârșjile lângă el: singurii tovarăși, cari nu-l părăsesc nici odată.

Vântul zgâlție ferestrele; de departe vine un sunet dulce de zurgalăi.

Panoplia cu carabine și hangere turcești, lucește în răsfrângerile sobii; și cearcă, parcă, să-i aducă aminte de tinerețea lui tare ca oțelul, rămasă îngropată acolo, peste Dunăre, pe dealurile din fața Plevnei.

I-i frig la picioare, întinde-o mână și sună: să vie servitoarea, să mai puie cărbuni în sobă și să-i facă un ceai, — și-i tremură tot brațul. Așteaptă, mai sună odată; nu vine: a plecat și ea. Își ia cârjile de-alătura, își încordează brațele uscate, se opintește, de țipă telurile ruginite ale jelțului; și se ridică. Pornește încet, spre odăea lui de culcare, legându-se între cârji cu picioarele țapene, ca de lemn, cu capul vârat adânc între umere. Cârjele cu degetare de gumă, bocănesc

înfundat, în dușumelele acoperite cu lăicere; și, umbra trupului i se leagănă, ca un clopot pe pereți, — trece așa, din odae în odae, până la odae lui din fundul unui antret întunecos, umed și murdar, care dă în bucătărie. Intră, bocănind cu cârjile. Focul din soba de fier, s'a stâns de mult. Pe masa de lângă patul lui hrenteit, cu plapuma lucie de slim, arde-o lampă cu sticla afumată, neștearsă de săptăpâni.

Lucrurile cele mai vechi și mai stricate din casă, bune de zvârlit într'un colț de pod, sunt aici în odae a căpitanului: câteva jilțuri din caries telurile ruginite, un sicrin coșcovit; toate zac în umbre, bolnave parcă, schiloade ca și trupul lui pe jumătate mort. Se desbracă, cu greu, cu mâni tremurătoare, și se vără subt plapoma rece.

Târziu tare o aude întorcându-se; aude râsul ei limpede, aude râsul stăpânit al locotenentului, râsul mărunțel al pintenilor; dar n'aude glasul d-nei Idieru, maioreasa văduvă, la care stă în gazdă locotenentul Frunzescu: îs numai singuri amândouă.

* * *

E primăvară.

Pe ferestrele deschise năvălește mirosul liliacului înflorit. Căpitanul stă îngropat în jilțul lui; și el se bucură de mireazma primăverii. Cucoana Adelaida, însă, e nervoasă:

«Ce am? Înebunesc de urât... Nu vezi, că nu ne mai calcă nimeni în casă; și asta, numai din pri-

cina d-tale : gonești lumea, cu mutra asta de îngropăciune ; parcă e vinovată lumea, că ești așa cum ești, — ori, oi fi vinovată eu, poate ?

— Dar cine zice, mamă dragă, că ești vinovată tu ; de ce te superi degeaba ?

Da' și eu, ce sânt vinovat, dacă nu pot fi vesel ; în halul în care sânt, mai voești să distrez lumea ?

— Apoi tocmai de-asta : stai în odaia dumi-tale ; numai ești când vezi că vine cineva ; ori, mai bine, du-te și stai în grădina Icoanei, că-i primăvară : să nu-ți mai audă lumea tusa și bocănitul cârjilor.

— Bine, mamă dragă, de acū așa am să fac.

— Uite, nu mai departe, locotenentul Frunzescu... Desigur, că numai dă de-atâta vreme pe la noi, fiindcă, de câte ori venea, în loc să stai în odaia dumi-tale, veneai și te așezai între noi, și nu te mai urneai până nu-l vedeai plecat.

— Bine, Adelaidă dragă, vin și eu, ca să mai văd lume, ca să mai aud o vorbă, mi-se urăște și mie ; dă, uite, îți făgăduesc, că, de-acum, n'am să mai vin.

Se uită la ea ; stă mult, așa cu ochii țintă la cucoana Adelaida. Subt capotul subțire i se simt mlădierele trupului tânăr ; și-o milă nemărginită, o milă părintească, izvorăște în ochii căpitanului ; zice încet :

— Haide, nu mai stă, dragă Adelaidă, supărată... Frunzescu mi-i prieten bun... Mă duc eu la el să-l poftesc la noi ; la vremea asta, îl găsesc acasă... Spune-i servitoarei, să-mi aduc'o trăsură.

Își lunecă mânilor osoase pe rezemătorile jilțu-

lui, — par'că le ar pipăi ca un orb, — își ia cârjile, și se ridică cu'un gemăt. Se duce în odaia lui de se-îmbracă; și coboară scările de piatră, sprijinit de servitoare; și se urcă în trăsură, agățându-se cu-amândouă mâinile, și, încordându-și brațele, din cari i-au fugit, parcă, toate puterile trupului.

Peste-un ceas, locotenentul Frunzescu, urcă scările în răsul argintiu al duriților.

Căpitanul stă pe-o bancă din grădina Icoanei, cu capul gol, cu brațele încrucișate pe piept, cu ochii închiși; din când în când, oftează adânc, — un oftat ca un gemăt.

Liliacul încărcat de floare, ametește, parcă, tot văzduhul pân' la stele.

Perechi tinere trec prin noapte, pe lângă banca căpitanului.

Intr'un târziu se scoală, bocănește cu cârjile pe ulița pustie, s'apropie de casă: e lumină. Deschide ca un tâlhar portița; s'apropie cu băgare de seamă de-o fereastră, făcând pași mici cu cârjile; ascultă: aude glasul vesel al locotenentului și răsul tânăr al cucoanei Adelaida; și ese iar și cu mai mare băgare de seamă; și intră, din nou, în grădina Icoanei. S'așează pe-aceiași bancă, își încrucișează brațele pe piept; și închide ochii, strâns, cu acelaș gemăt de om bolnav.

H A R A P

Cuconu' Ioachim Vangheli, e para focului de mânios; își tot întinde favoritele albe și bombănește singur, primblându-se prin casă :

«Auzi, domnule, parcă eu ași fi milionar, să-mi lase mie javra pe cap; dulăului istuia trebuie să-i dai un chilogram de carne pe zi; aista îmi mănâncă și comândul... Ia te uită, ți-i câtu-i vițelul, javra naibei...»

Și cuconu' Ioachim Vangheli se oprește la fereastră și se uită în ogradă, la cânele «terre-neuve» negru-corb, cu părul creț și luciu ca astrahanul, care stă supărat la umbră și clămpăneă, din când în când, la câte-o muscă, cu gura lui mare și roșie cu dinții ca de lup.

Feciorul lui cuconu' Vangheli, care eșise de câțiva ani doctor, se dusesese și dânsul să se plimbe prin străinățăți; și-l, lăsase pe Harap în grija bătrânului; și, cuconul Ioachim Vangheli, care nu se îndurà nici pentru dânsul, să cumpere un sfert

de chilogram de carne pe zi, erà Dunăre de mânios :

«Auzi, mă rog, domnul doctor ! Dumnealui, pleacă să bată ceamburul prin străinătăți (că-i mână spartă ca și răposata, Dumnezeu s'o ierte ; câțiva gologani, cari-i sclipuise și el, cu vai-nevoe ; îi spărgeau buzunarele, mă rog) și-mi lăsă plocon hămnisita asta de javră, care are să-mi mănânce și urechile !»

Și lung și deșirat și uscat, cu pielea încrețită și tăbăcită, cu favorițele rare ; și îmbrăcat în niște haine lustruite și înverzite de vechi, strâmte pe el și scurte ca de căpătat, — măsura casa, în lungiș și în curmeziș ; și, dondănea și pufnea pe nări, plin de năduf.

Chichineața prin care se frământă cuconu' Ioachim Vangheli, erà singura dumisale încăpere ; toate celelalte le închiriasse :

«Eu îs om nevoiaș, zicea dumnealui ; nu pot să mă întind, ca o pomană țigănească, în toată casa... Că am oleacă de pensioară, — am ; da, Dumnezeu știe, cu câtă muncă-am câștigat-o, — ș'acuma s'o bat la tălpi ? Hm, ce am mâncat ciumafaie, am mâncat mătrăgună, am mâncat ceapa-ceoarei ?»

Încăperea joasă și umedă, a lui cuconu' Ioachim Vangheli, părea odaia unui negustor de vechituri : o canapea cu medalioane ; din care eșeau telurile și câlțul ; un pat de tablă, deșalat și cu piceoarele strâmbe ; un dulap și un scrin, jupuite, și câteva scaune șchioape. După ușă, un cuer lung, cu tot felul de haine vechi și cu pălării de toate neamurile : tari, moi, largi în bouuri ori mici ; și,

subt cuer, clae peste grămadă, un morman de ghetete sfăroгите și mucigăiate, de galoși și de șoșoni ferfenițiți, ca adunați de prin gunoae; iar într'un ungher, zeci de cortele eșite de soare și colbăite, — unele cu bețele rupte, altele cu spezezele.

Cuconu' Vangheli singur își dereteca prin casă. La birt nu mână, — zicea că nu vrea să se otrăvească, — își ferbea un ou, își făcea un ceai, ciuglea două trei măslina și zicea:

«Mai trăește omul și cu cuvântul Domnului, nu numai cu mânărea: se mai gândește și la suflet, nu numai la hoit!»

Singur își cârpea hainele, singur ghetetele:

«Dacă m'ăși potrivî, ași stă tot cu mâna 'n buzunar și ași face scurtă dând bani... Da ce, mă rog, dac'oi pune-un petec, are să-mi cadă steaua? Așa mai mă iau și eu, îmi mai omor cel urât!»

Singur își spăla cele două-trei cămăși:

«Ba le-oi da la spălătoreasă, ca să mi le rupă și să-mi cheltuească un chilogram de sapon de fiecare buleandră: c'a mânăcat mătrăgună Vangheli!»

Harap slăbise într'o lună, de-i numărăi coastele.

Cuconu' Ioachim Vangheli, desnădăjduit, cer-case, în mai multe rânduri, să-l prăpădească; plecase cu el, prin măhălăli departe; ș'apoi se mistuise pe uliți cotigite și venise într'un suflet, acasă. Treceau o zi, două, trei, în care vreme, cuconu Vangheli stă pe jăratec; și tot, acuș-acuș, se uită pe ferestră, — și-i sărea inima friptă: când trecea pe lângă poartă vr'un zăvod, care semănă de departe cu Harap. Noaptea se trezea și i se

părea, c'a auzit zgrepțând la ușă ori scheunând. Și când răsufală, zicându-și: «Dacă n'a venit până-acuma, numai vine câtă-i hăul... Uf, bine c'am scăpat de cotarlă!» — atunci, numai ce-l vedeă, intrând pe poartă deșirat ca o arătare, plin de scai și de glod. Și, cum venea, se ducea întins de mirosea și scheună și zgreptenă la ușa stăpânului; apoi se culcă în prag, cu botul pe labele mari, cu ochii triști, ca niște ochi omenеști.

Cuconu' Ioachim Vangheli, se frământă câteva zile, se primblă de dimineață până'n seară, în lungul și-în latul odăii, pufnind și bombănind; și, într'o după amiază, se liniști deodată; îi trecu pe fața uscată, un zâmbet de mulțumire, s'așeză pe un scaun cu o licărire ascuțită 'n ochi, și-și făcū. la mașina de spirt, o cafea neagră. După ce-și bău cafeaua, se duse la cuerul de după ușă, în care atărnau vechiturile, ca niște spânzurați; le răscolī, stărnind colbul și mirosul de sudoare; și scoase o redengotă verzue, roasă'n coate, îngurzită pe la poale și roșcată pe la umeri și pe la guler, ca și cum ar fi prins rugină pe ea. Iși prinse ochelarii pe după urechi, și o cercetă la fereastră, cu deamănuntul, apropiindu-și așa de tare nasul de ea, de parc'ar fi avut un ochiu în vârful lui. Luă o perie și stărnī un nor de pulbere, luă un ac și o țărâi într'un loc, trase un saltar și cusū un nasture. Apoi se îmbracă cu ea, își puse un guler larg și înalt, care-i ajungea până la urechile galbene ca de ceară și păroase. Iși înodă o cravată, destrămată și fără culoare; și punându-și în cap o pălărie tare, cenușie, de moda veche, — un fel de jumătate de joben, cu bourii

drepti și largi, care-i intra peste urechi, — își luă bastonul, gros, de vișin, cu cârjă și cu țapușă, și eși. Răsuci cheia de două ori și zgâlțâi zdravăn ușa; mai trânti ș'o lacată mare, [ruginită, și, punând cheele în buzunar, le pipăi cu degetele uscate. Apoi, își chemă cânele, îl mângâe pentru întâia oară, și eși cu el pe poartă, — amândoi, deșirați și roși de molii par'că.

Cobori în port, prin zăpușeala grea a după-amezii, și o luă de-alungul cheiului spre hala de pește. Cânele păsea trist după el; și, la fiecare pas, oasele îi împungeau pielea plină de glod.

Dunărea fierbea în soare, ca de argint topit; clocotea, jucă, ardea, scăpără mii de vâpâi.

În văzduhul aprins se înălță huruitul nesfârșit al căruțelor ferecate, — al nemțoaicelor, — încărcate cu saci cu porumb. Hamalii leoarcă de sudoare, cu fețele negre și prăfuite, umbrite de basmale popești ori de bucăți de cituri de toate culorile, se înșirau grăbiți pe punțile, cari legau șlepurile cătrânite cu cheiul ferbinte ca un cuptor; se țeseau cu găturile încordate ca niște grumazuri de taur, cu vinele mosorâte, subțovoara sacilor. Și porumbul curgea în pânțele pline de întunec, lacome ale namilelor negre, toropite, parcă, de căldură; curgea, fără hodină, pe jgheaburile late, ca pe niște scocuri de moară, cu un freamăt aspru de ape, ca niște cascade de aur topit.

Cuconu' Ioachim Vangheli trece înainte, bocnind cu țapușă cârjii în lespezile cheiului; întorcându-se, uneori, și chemându-și cânele, cu o lucire de bucurie în ochii mărunți și iscoditori. Trece fără să se uite, pe lângă movilele de po-

rumb, cari ard în soare. Sute de vânturători, vântură boabele de aur; și vuetul lopeților late și încovoiate, aduce cu hârșcăitul șuerător al unor gealae.

Porumbul, zvârlit în soare, se preface, parcă, în boabe de foc; și cade într'un ritm domol, gata să contenească în zăduful greu. Și în nourii de pleavă, deavalma cu bărbații, vântură și femeile, însemnând pete albastre, roșii, liliachii, pe portocaliul grămezitor de pupușoiu; și, unde și unde, se zărește și câte-un Rus bărbos, cu cămașa roșie, peste pantaloni.

Cuconu, Ioachim Vangheli ajunse subt șopronul halei pescăriilor, subt care plutea miros sărat de pește; ciupește, de-ici-de-colo, și gustă din carnea plină de saramură. Apoi o ia înainte, pe malul pustiu acuma. Din când în când iscodește de jurîmprejur, cu priviri iuți, strecurate pe subt sprincenele zbârlite; și se uită la câne cu două vâpăiți de bucurie în ochii vii ca de guzgan, între zbârciturile uscate, ca scrijelate în lemn.

Se apropie de apă și cercetează adâncul. Prin zaua undelor, o broască țistoasă se străvedea plutind ca o ploscă.

În largul Dunării, trece o șalupă trăgând după ea o luntre, ca pe-un pui.

Bătrânul caută, ceva pe jos; se pleacă, ridică-o piatră, s'așează pe mal; și scoate dintr'un buzunar, o șfară și chiamă cânele:

«Na, Harap... Vină-aici Harap... Vai, săracu', Harap...»

Cânele se apropie încet, fluturând din coadă blând. Cuconu' Ioachim Vangheli cetluește piatra cruciș,

își trece ușor o mână peste capul cânelui, mângâindu-l, și-i leagă ușurel piatra de zgardă, schimonosindu-și gura largă și știrbă, într'un rânjit mut. Și, deodată, c'o tresărire aprigă, își încleștează ca niște ghiare, mânilor osoase, în zgarda cânelui; și-l târăște spre marginea malului, ce cobora în locul acela ca un părete, spre apele, cari clipoceau jos, verzi, pline de taină; așteptându-și, pândindu-și, parcă, prada. Dar când se văzù deasupra apelor, cânele se zvârcoli, se zmuci, cu desnădejde; și, bătrânul alunecă, se rostogoli pe povârnișul repede, și căzù, cu câne cu tot, în Dunărea. Se pomeni, plutind între pălărie, cârjă și Harap, cu ochii holbați de groază, ținut deasupra apei de pulpanele redingotei. Și, deodată, zări prin negura spaimei, capul mare al cânelui, apropiindu-se cu gura căscată, cu limba ca o flacăra între dinții de lup. Se simți prins, de-o pulpană, ca de-o aripă, apoi târât pe malul ferbinte; și-l zări pe Harap scuturându-se de apă; și culcându-se cuminte, la soare, pe nisipul ferbinte.

AVENTURA MAESTRULUI

Doamna Olimpia Dospinescu... e mare iubitoare de literatură ; și cum are stare bunicică și e singură pe lume, — că e văduvă și n'are nici un copil, — își umple, de ani de zile, golul zilelor, și, de multe ori și al nopților, cu celitul.

Cetise multă literatură franțuzească ; și nu disprețuia nici scrisul românesc, pe care-l cunoștea tot așa de bine.

Eră plăcut să stai de vorbă cu d-na Olimpia Dospinescu ; mai ales, că nu eră deloc urâtă, — ba, dimpotrivă, chiar frumușică de tot și cu o lecutică de piper pe buza de sus și c'o aluniță ca o musculiță în colțul gurii. Când îi vedeai alunița și gurița roșie ca un boboc de trandafir, te gândeai : «Doamne, dulce trebuie să mai sărute femeiușca asta afurisită !»

Eră mărunțică, mlădioasă ca o șopârlă, vioae ca un spiriduș, vorbariță ca o gaiță ; și cu niște ochi jucăuși și negri, tivți cu gene lungi, ca de

păpușă, și cu'n păr, cu ape albastre, care, de bună seamă, că-i ajungea până 'n călcâie, când și-l despletea seara la oglindă; și avea un năsuc mititel, în vânt, care-ți spuneă par'că:

«Știi, ia seama cu mine, că cu mine nu te joci; eu nu's dusă de multe ori la biserică; haide, ca-tă'ți de drum!»

Dar ochii împelițați și gurița roșie ca fraga, își spuneau:

«Nu te teme, că nu mănânc oamenii; hai îndrăznește — îndrăznește!»

Așa că te pomeneai în mare încurcătură, în fața femeiuștii aceștia, cu mișcări agere de veveriță: nu știai ce să faci; să ascuți ce-ți spune năsucul ei sumes și roz; ori ochii drăcoși și gura c'olecuțică de pufușor pe botișor. Și te frământai între două semne de întrebare: să-ți cauți de drum ori să-ți cauți semință de vorbă?

Cum avea obiceiul să se ducă la toate premiarele, nu lipsi nici dela întâia reprezentație a piesei românești: «Inimă de femee».

Piesa i-a plăcut mult și l'a aplaudat, din toată inima, pe autor, când a eșit pe scenă și și-a plecat, cu smerenie, capu' alb, dar frumos în cununa de păr creț și răsvrătit ca 'ntr'un șuer de vifor... În-fățișarea de leu a scriitorului, îi plăcu doamnei Olimpia Dospinescu și delicateța ei de figurină de Sèvres, simți puterea omului acelui, cu umerii mari, căruia, lumina rampii de sus îi puneă pe vârful pletelor un nimb de glorie. Când căzu cortina peste cel din urmă act, d-na Dospinescu, scoțându-și mânușile, se ridică în picioare, bătù

din palme, cu fața împurpurată în culoarea coralului.

Când eși în stradă, din îmbulzeala teatrului, ningeă frumos, cu fulgi mari; erau întâii fluturi de zăpadă; și lumea părea înviorată, cuprinsă de-o veselie copilărească; iar glasurile și râsetele aveau un farmec ciudat în aerul rece, în care roiau, se îngrămădeau, jucau florile de omăt, cuprinse, par'că, și ele de aceeași voe bună.

Doamna Olimpia Dospinescu, vrû, mai întâiu, să se sue în una din trăsurile, cari așteptau pe piața teatrului, la spatele automobilelor; dar se răzgândi, și-o luă pe jos, prin ninsoarea ce-i gădilă fața mbujorată și năsușorul roșu, prin voalul, care-i puneă o aluniță de catifea pe obrazul drept. Pășeă sprintenă, înviorată de aerul înghețat, cu mânușițele vârate adânc în manșonul mare de scong, cu urechiușile cizelate fin, trandafirii ca de mărgean, — sclipindu și cerceii de briliante ca două picușuri înghețate. Supt clopotul fustei crețe și scurte, piciorușele, încălțate cu ghete de piele de castor, înalte ca niște cizmulițe, băteau voinește, puful de zăpadă. Și ninsoarea se îndeseă, roiă tot mai viu în jurul doamnei Olimpia Dospinescu; și-i zbură în cale, se țineă după ea, o închideă în hora ei, — își pusese parcă în gând să glumească cu dânsa, s'o tachineze ca un curtezan. Și doamna Olimpia Dospinescu pășeă tot mai înviorată și tot mai ageră, cuprinsă de-o voe bună copilărească, ca pe vremea când se băteă la pension, la madam Humpel, cu bulgări de zăpadă. Și, cum mergeă astfel, în dreptul «Ateneului», se pomeni ajunsă, din urmă, de niște pași bărbătești:

«Singurică, puico?» o întrebă un glas cam răgușit; și, când se întoarse, dădù cu ochii de autorul piesei «Inimă de femeie»; și se simți atunci cuprinsă de-o veselie fără seamăn, și răspunse repede:

«Singurică, precum vezi, *maestre*... Vin dela piesa dumitale... Vă felicittez din toată inima, pentru frumosul și meritatul succes ce l-ați avut în astă seară; am aplaudat din tot sufletul: mă dor palmele.»

Zamfir Dumbravă se simți și măgulit și încurcat; și se grăbi să-i ceară mii de ertăciuni:

«Dar vă spun foarte sincer, că nu m'am supărat *de loc*... Pe-o astfel de vreme dumnezească, să mă primbu în tovărășia unui om ca dumneata, e un noroc nevisat. Sânt nemărginit de fericită, că am prilejul să vă cunosc, și mă felicittez pentru gustul care mi-a venit, să pornesc, așa pe jos; în loc să mă urc într'o trăsură. Dar prea eră frumoasă ninsoarea, ca să nu mă las biruită de ispita de-a face câți-va pași prin zăpada asta proaspătă. Ș'apoi, nu prea am obiceiul să mă împiedic de prejudecăți; nu sânt, din fericire, roaba lor: prejudecata e sinonim cu prostia. Sânt liberă să trăesc după capul meu: cui îi place, — bine; cui nu, — atâta pagubă! Și sânt foarte recunoșcătoare ninsorii aceștia, că m'a făcut să merg pe jos; altfel n'aveam fericirea să cunosc pe cel mai favorit scriitor al meu și să-i mărturisesc admirația mea.

— Totuși, doamnă, înc'odată, vă rog, să-mi ierțați îndrăzneala ce-am avut-o.

— Dar, dimpötivă, domnule Dumbravă, sânt

foarte recunoscătoare. Abordarea dv. o consider ca un omagiu.

— Totuși, doamnă, vă mărturisesc, că sânt peste măsură de încurcat; și eram, de o mie de ori mai fericit, să vă fi făcut în altfel de chip cunoștința.

— Ba mie, drept să vă spun, că găsesc nemărginit mai plăcut felul cum am făcut noi cunoștință, — așa, pe neașteptate, în mijlocul ninsoarii aceștia, care umple, ca de farmecul unei ferii, noaptea.

— Sânteți poetă... doamnă.

— Câte-o dată, poate.. Dar, vă spun drept, e mult mai frumos așa: decât banala recomandatie dintr'un salon. Sânt o cititoare pătimașe...

— Pătimașă?

— Da, pătimașă... Am obiceiul să fiu sinceră... Ipocrizia îmi displace...

— Și ce-ai cetit mata de mine?

— V'am cetit tot ce ați scris: n'a rămas o pagină, un rând de al dv., pe care să nu-l fi cetit... (după o pauză, cu glas mai scăzut, în care se simțea o urmă de taină tulburătoare). Nici nu vă închipuiți: câte ceasuri de visare și de melancolie, vă datoresc, și cât sânt de mișcată și de fericită, că vă cunosc, — de *mândră* chiar, să merg așa, singurică, cu dv., la ceasul acesta târziu, în care nu știu ce neliniște ciudată simt în suflet... Ce îmi pasă, ce va zice lumea, care ne va vedea; nu mă interesează nici odată... Je m'en moque!

Și după o clipă de tăcere:

«E un vis, par'că, și ninsoarea asta și pașii dv., alătura de pașii mei».

Bietul Zamfir Dumbravă, care erà un om timid, gata să bâlbâe în fața unei femei, care i s'ar uita îndrăzneț în ochi; erà așa de încurcat, așa de zăpăcit de potopul acesta de laude, căzute din gura unei femei așa de tinere și așa de nostime, că nu mai știà pe ce lume e. Se trudeà să-i răspundă cu câteva vorbe meșteșugite, frumoase; și nu găseà un cuvânt, — se simțea jalnic de prost, lângă femeiușca asta cochetă și vioae, care-i vorbeà așa de firesc și găseà cu atâta ușurință, vorbele, cari păreau fragede ca niște flori proaspete.

Nici nu aveà cum să nu-l zăpăcească asemenea întâmplare, căzută ca din cer, odată cu fulgii de omăt, cari le învăluea sufletele cu un vâl diafan de poezie.

De mult «maestrul» nu mai erà tânăr; de mult coama lui de leu, altădată neagră ca pana corbului, — erà albă-colilie. Astfel de întâlnire cântărea mai mult în cântarul inimii lui, ca toate biruințele sale literare, și-l răsplătea pentru toate suferințele pe cari le îndurase; pentru toate rănilile care-i însângeraseră inima, în viața lui pustie de bohem. Și-aduce aminte, cum când se întorcea acasă, în odăița lui săracă, cu malduri de cărți pe dușamele și pe masa lui de lucru, cu o lampă afumată și cu un abajur făcut dintr'un petec de gazetă, — cum cădea de trist, pe gânduri, cu capul strâns între pumni, cu coatele pe masa răscolită.

Cu-încetul, îndrăzni s'o ia la braț, ca pe-o prietenă; și ea se rezemă dulce, cu o alintare de mătă, mândră, de cinstea care i-o făcea un scrii-

tor cunoscut, prețuit, sărbătorit, chiar în seara asta, de-o sală plină până la cel din urmă loc.

Când ajunseră la capul podului Mogoșoaii, se întoarseră iar spre «Ateneu», strângându-se încet de braț, înfiorați ca de-o sărutare lacomă, gură 'n gură — și se pomeniră, deodată, în dreptul unui restaurant de noapte, plin de lume, de zarvă, de clinchete de păhară fine de cristal; de țacănături ca de argint, — părea c'aleargă, peste vuetul lumii, un răs marunțel, care scria arabescuri de lumină pe fondul întunecat al bâzâitului de bondar al mesenilor.

«Dacă am intra, să gustăm ceva? zise d. Zamfir Dumbravă, cu jumătate de gură.

— Să intrăm, să ne încălzim puțin, răspunse d-na Olimpia Dospinescu, veselă; îs sloiu».

Și intrară la braț: el îndreptându-și cu mândrie mijlocul, ca un militar la pensie; ea reze-mându-se, fără șovăire, la brațul lui, fericită c'o vede atâta lume alătura de scriitorul sărbătorit.

Intrară într'un «Chambre séparée», ca să fie singuri-singurei :

Chelnerul, cu plastronul bombat din fracul slimos și înverzit, stă smirna, cu șervetul subțioară, întinzând, în vârful degetelor, lista de bucate.

— Pept de curcan, murmură d-l Dumbravă, aruncându-și ochii pe pomelnicul bucatelor și vinurilor scumpe.

— A, mâncarea mea favorită, (zise cu o tresărire de bucurie d-na Dospinescu și-și frecă mâ-nile înmănușate, ca de o înfiorare de frig). O bucățică mică mică-mică de piept de curcan.

— Și-o sticlă de șampanie «Very-Dry», zise «maestru».

Chelnerul se răsuci, scurt, pe călcâie și se făcù nevăzut pe ușă. Și, într'o clipită, se întoarse grăbit, ca gonit de cineva din urmă, c'o tavă, pe care lucea farfuria cu două bucăți de piepturi de curcan, rumenite frumos și bătând în auriu, în lumina crudă a becului electric; și cu sticla de șampanie la ghiață. Așează, cu mâni ușoare, tava pe masă și, după o clipă, pac! pocni scurt, dopul dela garafa cu șampanie, ca dintr'o pușcă de soc. Și paharele de cristal, cu picior, înfloriră de spuma, care părea două «boules de neigeuri». Chelnerul rămăsese drept ca o lumânare, cu fața încremenită.

«Maestru» îi făcù semn să plece. Chelnerul se răsuci ca în șurub și dispărù pe ușă, ca repezit de spate, fâlfâindu-și șervetul, în urmă, ca pe o coadă.

D-na Olimpia Dospinescu, își scoase mănușile de piele de Suedia, negre și lungi până subțiori; și brațele rotunde răsăriră ca doi șarpi albi.

Paharele de șampanie sunau ca niște clopoței de argint; garafa se goli repede, și veni a doua. Un zâmbet de fericire înfloriră pe gura roșie a d-nei Dospinescu, și părea de o mie de ori mai frumoasă, după al treilea pahar de șampanie; iar ochii ei minunați în chenarele negre ale genelor, căutau languroși, ca niște ochi de pisică, spre maestru. Zamfir Dumbravă zâmbea melancolic pe subt musteața albă. Șampania le dădea un neastâmpăr plăcut; sângele le-alergă mai iute prin vine. Simțeau în toată ființa lor, tinereța, voea

bună pe care o simți în întâile zile de primăvară, când sufletul stă par'că, să-ți înflorească, odată cu zarzării, cu persicii și cu liliicii.

Bătrânul scriitor Zamfir Dumbrovă, eră în clipele acestea, omul cel mai fericit din lume. Devenise mai îndrăzneț, luă binișor una din mânușitele de fildeș ale doamnei Olimpia Dospinescu, cu unghiile trandafirii, ca niște petale mărunte de trandafiri, — și, ducând-o la gură; i-o sărută cu patimă, închizând din ochi. O privi apoi adânc, umilit. Și ochii de drac ai doamnei Dospinescu, îi spuseră, într'o scânteere vie și șireată: «Nu-nu, m'am supărat de loc; poți să mă săruți și pe obraji, dacă-ți plăce... Ma parole d'honneur!»

Și Zamfir Dumbrovă, îi cuprinse mijlocul și o sărută lung pe gâtul alb și catifelat, acolo unde eră pitită o alunică.

Vorbele, glumele, îi roeau acū în minte, cum roeau, în potirile de cristal, punctele de lumină ale șampaniei; și beă pahar după pahar, la a treia sticlă acum, părându-i-se că, cu fiecare cupă, beă din apa tinereții fără bătrânețe.

Larma lumii din odaea cea mare a restaurantului; orchestra cu gemetele contrabasului și cu înfloriturile flautului, hohotele de râs, și clinchetele paharelor și tacâmurilor, sunau în urechile «maestrului» tot mai departe, ca dintr'o negură. Glasul începū a-i sună ostenit, ca venit de departe; și genele a i se lăsă grele peste ochii sterși ca două flori veștejite:

«Asta-i cea mai frumoasă sară a mea...

— Glumești?

— Nu-nu glumesc... Pe onoarea mea că nu

glumesc... Cea mai... frumoasă... cea... mai... frumoasă...»

Dar capu'i scapătă, deodată'n piept; și «maestrul» începù a moțâi, apoi a horcăi fericit, lângă frumoasa și romantica d-na Olimpia Dospinescu, care-l privea întristată, dintr'odată, cu o cută de amărăciune în colțul gurei.

C O R B U L

Câțiva prieteni, ne plimbam, într'o Duminică minunată de primăvară, pe aleele șoselei Kiseleff, în furnicarul pestriț al lumii. Soarele se revărsă din cerul limpede, ca lacrima, ca un uriaș hohot de bucurie, care înveselea teii și castanii, ca pe niște făpturi vii.

Hohotele noastre se ridicau deasupra zvonului lumii; și, din inimile noastre, îmbătate de soare, ca de un vin bătrân, glumele țâșneau ca niște rândunele săgetătoare și gurișe.

O luarăm, pe o alee mărginașă, ca să eșim din vermățul aleii celei mari; și, deodată, unul din noi, strigă :

«Corbii, băeți!».

În capu aleii de castani și de tei bătrâni, răsăriră trei popi catolici, ca trei corbi sături. Când trecură pe lângă noi, cu pânțele rotunde de lene și de huzur, plecară în pământ ochii plini de ipocrizie, ca niște mironosițe neprihănite.

Prietenul care strigase : «Corbii !» — un mehenchiu și jumătate, cu doi ochi focoși ca de schivnic, — zise. c'un zâmbet subțire pe buza rasă :

«Corbii ăștia, mi-au adus aminte de-o întâmplare de demult.

Eram, măi băeți, într'o vară, într'un sat din munții Transilvaniei. Casele erau rare, aninate de stânci, ca niște cuiburi de vulturi. Pădurile uriașe de brad, erau pline de întuneric ; parcă se ascunsese în ele bezna adâncă a iadului. Rădăcinile încâlcite păreau șărpi încăerați. Stâncele mohorâte și acoperite de mușchii, zăceau rostogolite, ca dintr'un munte de piatră, sfărâmat de mânia unei puteri zăvorite în măruntaele lui. Lângă un lac, negru ca păcura, ascuns, ca o taină, în inima pădurii, stâncile aveau chipuri hâde de dihanii prefăcute în stânci de blăstămii unei guri sfinte. Și pe stâncile, blănite cu mușchii ruginit, creșteau crengi roșii, ca hrănite cu sânge, și spini groși, cu ramurile răsucite ca brațele unor nebuni, cari se svârcolesc, în furiile lor, ca pe jăratec. Prin mărăcinii aceștia, ciudați și înfiorători, dormeau colac, șărpi umezi, încondeiați cu migălii negre și galbene, ca de un pictor, care-și perduse mințile. Sălămăzdră urâte, cu trupurile negre, stropite cu galben, își tremurau gușile în raze sărace de soare. Broaște pline de bube, țupăeau, cu ochii căscați mari, cercuiți în aur.

Ni se părea, că sântem pe un petec din moșiile lui Scaraoschi ; și, oricât ai fi fost de tare de inger, simțeai în inimă o aburire de vânt rece.

În satul acesta, pierdut în coclaurile munților și codrilor, erau două biserici : una românească

și cealaltă unguerească. Biserica românească, cu zidurile ei înegrite și mucegăite și peticite de mușchi de veacuri, părea o stâncă, în mijlocul stejarilor scorboroși, în care un sfânt monah dăltuise, cu răbdare, o bisericuță, pentru ertarea păcatelor lui.

Biserica unguerească era de lemn boit într'un roș țipător, ca o barată de iarmaroc. Se ridicase pentru cele două-trei familii de unguri pripășiți în sat. Și, de câte ori treceam pe acolo, auzeam gemetele adânci ale orgii; de-ai fi zis, că s'a așezat la orgă o stafie a bisericii și cântă să-i treacă de urât.

Popa catolic era un om tânăr; dar îmbătrânit înainte de vreme, ca de-o otravă, care-l rodea de mult. Era sfârșit și negru, ca ars în focul Gheenii, și ciuruit de vărsat, ca de-o descărcătură de halice. În ochii, ca bortiliți cu sfredelul, sub fruntea îngustă de un deget, ardea un foc de patimă tăinuită. Nasul îi era ascuțit și cârjoiat și osos, ca un clobanț de pasăre de pradă; și în vârful bărbiei îi stă răsucită o țacălie drăcească; iar urechile i se ciuleau ascuțite, ca niște urechi de faun. Brațele, lungi și ciolănoase, se sfârșeau cu niște mâni străvezii, cu degetele ca niște cîrcei de viță, din cari eșeau unghiile ca niște gheare. Părea Mefisto, ascuns într'un antereu de popă. Pe fața lui mumifiată, stă scris disprețul și ura lui neagră împotriva Românilor.

Oamenii în sat, vorbeau sara, în taină, de «papistas»: spuneau, că-i trimis aici, să-i spioneze. Babele șopteau, că, popa ăsta, cu fața schimonosită, de bună samă, că trebuie să aibă legături cu

Necuratul. Unele spuneau, că seamană, leit, cu Uciăgă-I-Crucea, — dar n'o fi chiar el în piele de popă. Când trecea pe lângă gospodari, nici odată nu-i privea în față, ca șomul, cu inima curată; totdeauna se uită pieziș, arătându-și un colț, ca un câne care vră să muște.

O babă spuneă, că l'a văzut noaptea umblând zănic, prin pădure. Umblau vorbe, prin sat, că popa își petrece vremea, mai mult, lângă lacul negru ca păcura, din măruntaele pădurii; între stanele cu chipuri de dihanii, din Apocalips, și, între spinii, cari întindeau brațe sgârcite, ca de spazmurile morții.

Copiii, auzindu-și părinții vorbind fel și chipuri pe seama popei, când îl zăreau de departe, o împungeau la fugă și umpleau buruienele, ca niște pui de găină, de spaima uliului.

Mamele, când li se prea întreceau țâncii, cu obrăznicțiile, îi amenință cu popa :

«Da mai mântuiți odată, *dimoni* împelițați, c'o să vă dau pe mâna «papistașului».

Erau mai multe familii din București, venite la aer de brad, în cătunul acesta, cu câteva case, răslețite pe stânci ca niște capre. Și, în singurătatea, care mă împresura, mă împrietenii repede cu câțiva băeți veseli de pe la Universitate și cu câteva dudui, și mai vesele, studente și ele. Și toată ziua răsunau munții de cântecele și răsetele noastre; și primblările, prin văgăunele și potecile codrului, ajunsesem de grabă să le facem, perechi-perechi, la brați, ca niște amorezați romantici. De-acasă, porneam întotdeauna liniștiți, ca niște oameni în toate mințile; dar, repede și

degrabă, ne pomeneam vorbind cu toții de-odată, ca nebunii dela bolniță. Aerul tare de munte, tămâiat cu mireasmă de rășină, avea darul să ne îmbete mai dihai, ca un vin vechi. Eu, mi-aduc aminte, că mă cățăram, ca o capră capchie, pe un vârf de stâncă prăpăstioasă, și începeam a chiuî ca o primadonă. «Adio dell passato», făcând triluri în gușă și urcând din cap până la notele cele mai de sus ale divelor dela școala din Milano. Și mă înălțam în vârful picioarelor, apăsându-mi mânilor pe inimă și dându-mi ochii peste cap, ca o madonă de Murillo, în ropotele de aplauze, la cari răspundeau năvalnic și clocotitor gangurile pădurii.

Un alt nebun, mai mare ca mine, cădea ca un Romeo în genunchi, cu mâna la inimă, la picioarele mărunte ale unei dudui delicate și albe ca o Julietă, în rochița ei de muselină; și urla ca bolnav de turbăciune, că se împușcă cu browningul, pe care-l scotea din buzunar, c'o mișcare tetrală; și-l ducea la tâmplă.

Al treilea caraghios, nu departe de noi, zbiera, cu ochii albi, eșiți din cap: «La donna emobile»,

Al patrulea, împușcă 'n lună, cu un glas ca dintr'un poloboc, mugea, de se înfioră cetina codrului: «Candeamus igitur».

Al cincilea, ca scăpat dintr'o chilie dela Șutu, cu părul vâlvoi, se învinețeă, răcnind, cu vinele gâtului umflata, să plesnească:

*«Dormi, iubito; dormi în pace,
N'am venit să-ți tulbur somnul, —
Nici să plâng, — la ce-aș mai plânga
Pe-adormitul întru Domnul».*

Intr'amurgul, însă, când din văzduh, coborâ ca o taină peste codrii întunecați de brad; și când munții se zugrăveau, în zare, — atunci, pe nesimțite, ne cumițam. Larma conteneă; cuvintele veneau tot mai rare; și ne trezeam, strângând brațul aceleia care mergea tăcută alături, cu ochii ferbinți în gol. O melancolie dulce ne învăluea inimile, ca o ceață diafană luminată de lună. Și mergeam atunci mai strânși la braț, înfiorați de apropierea nopții, care venea tiptil, îmbrobodită în marama ei sămănată cu stele.

Și, la ceasul acesta de taină, nu era zi lăsată dela Dumnezeu, în care să nu-l întâlnim pe «Corb», măsurând, cu pașii lui mari și îndârjiți, poteca stâncoasă. Și de câte ori ni se încrucișeau drumurile, și ne vedeă pe toți, perechi perechi, strânși la braț, — ochii arzători ai popii ne dogoreau ca un duh venit din Iad. În inima lui părea că poartă un nor de ură aprigă, din care îi țîșneau pe ochi fulgerile. Privirile acestea otrăvite de tot veninul inimii lui, trebueau răsplătite, cu vârf și îndesat; să ne ție popa minte cât o trăi.

Și sus, la banca-Crișii, care părea mai aproape de stele în fiecare seară, chibzueam și sfătueam între noi, în șuetul de șărpe al vântului în poalele cetenelor. Fiecare venea cu câte o părere, la soborul răzbunării:

«Să-l prindem și să-l legăm fedeleș, de trunchiul unui brad, zicea unul mai al dracului:

— Să-i tundem, mai bine țacălia *mefistofelnică*, strigă al doilea perde-vară.

— Ba nu, ba nu, își dădea cu părerea al treilea ghiduș dela Huș; trebuie să ne purtăm ca niște

oameni luminați; da asta nu 'nsamnă, că să nu-i facem una lată papistașului. Iată ce bat eu cu gândul, să punem la cale. De câte ori l'am văzut trecând pe lângă svârluga de Rarinca,—slujnica, dată dracului, de la han,—am băgat de seamă, cu ochii mei de mătă a toate văzători, că popa își rânjește colții de lup și se uită cu ochii necuratului la fată. Să punem noi o trebșoară la cale: S'o dăscălim pe Rarinca, să-i facă ochi dulci, de pisicuță, popii și să-i dea o întâlnire, colea sus, la bancă, — și dacă nu v'o plăceă, măi băeți, să nu-mi ziceți pe nume!*

Cu toții începură să strige încântați de plan: «Bravo, bravo, bravo... Sus cu el, sus cu el, sus cu el!», într'un ropot clocotitor de bătai din palme, cari creșteau tumultoase, prin gangurile codrului, ca pe subt niște bolți de piatră. Și sărind cu toții ca fripți de pe bancă, îl abucărăm de picioare, de-asupra capetelor noastre, cântând împreună cu duduile, care, își făceau samă râzând: «Mulți ani trăească... Mulți ani trăiască, popa Iască, popa Iască».

Rarinca eră o șărpoaică de fată, ca de vr'o șaptesprezece-optsprezece ani, căreia îi sclipeau ochii în cap ca argintul viu. Și de câte ori întâlneă pe care-vă din noi, îl fulgeră cu ochii ei de deavol împelițat. Deasupra ochilor acestora jucăuși, iuți ca două fulgere, se îmbinau niște sprincene negre și încondeiate și codate, care făceau sute de galbeni. Iar, subt năsucul, cam cărnăț și cam sumes, cu nările largi, sorbind cu lăcomie aerul, — gurița cărnoasă, făcută pentru sărutat, înfloreă roșie ca o garofiță. Și eră subțirică și mlădie ca o șopârlă, și sânii tari ca piatra și

bourei, împungeau cu gurguele, cămașa albă ca ghiocul.

Eră îmbrăcată cu iie înflorită cu râuri și altițe: înfășurată, până la glesnele sprintene ca de căprioară, cu catrința strânsă, să pocnească pe șolduri; și încinsă cu bârnete peste boiul șui. La gât avea zgărdiță și pe cap bariz galben, care îi dădea înfățișarea unei beldii de floarea-soarelui. De subt broboadă, îi cădea totdeauna, pe frunte, o șuviță albastră de neagră, care părea o aripă de corb.

Călărea, pe deșelate, mai amarnic ca un flăcău dedat cu călăria. Dimineața și seara, ea ducea cei doi cai ai hangiului, la gărlă, să-i adape, — eră plăcerea ei cea mai mare, să călărească bărbătește. Erau doi bidivii roibi și rotați, peptoși și cu niște coame vânzolite ca de vifor. Erau iuți ca scântea. Rarinca, își încleștă o mână în coama unui roib, și eră călare pe dată; și, strângând calul voinicește între pulpele goale și albe ca laptele, — se culcă cu sânii tari pe gâtul bidiviului, și porneă, ca o săgeată, pe poartă, cu celalt roib, ținându-l de pana căpăstrului.

A doua seară, — după ce ne înțeleserăm cum să-l pedepsim pe popă, — pe când ne întorceam dela pădure, Rarinca venea în goana roibilor, dela adăpătoare, mâncând cureaua drumului. Veneă, într'un nour luminos de pulbere, cu capu într'un nimb de aur, ca un sfânt Gheorghe. Și trecu printre noi, ca o suveică, intrând în băutura hanului.

Nu-i putusem încă vorbi Rarincii de planul nostru; și trimesei un ținc de băițel, cât o ulcică,

să mi-o cheme numai decât în cerdac. Rarinca se svârli sprintenă de pe cal, și-mi făcù un semn cu mâna, că vine, sclipindu-și dinții mărunți și albi de-i părea gura înflorită.

După ce-și duse caii în grajdii, veni repegior, zâmbindu-mi de departe, legănându-și boiul pe solduri. Suì, din doi pași, treptele de piatră ale cerdacului, și zise, privind-mă șireată cu ochii ei focoși:

«Iacătă-mă's, boerule, — și plecă capu în piept și mă fură pe subt gene.

— Maaare hoată-mi ești, fac eu, Rarinco!

— Da, bine, ce ți-am furat eu, domnișorule, de mă faci hoată? și ochii îi scăpărară pusderie de scânteii ca ochii unei mâțe.

— Rarinco, ce bine te-ar mai prinde pe tine o salbă!

— Ei, cred și eu că m'ar prinde.

— Ar plesni fierea în fetele dela horă.

— Fetelor le plesnește fierea și așa, fără să am salbă...»

Și își tremură gușulița într'un rîs limpede ca un tril de flaut. Apoi, uitându-mi-se drept în ochii zise cu glas alintat:

«Ei, da, nu-i vorbă: o salbă tot n'ar strica s'o am.

— Vra să zică, tot vrei să te capeți c'o salbă?

— Ei, ba bine că nu: calule vrei ovăs?

— Ascultă-mă Rarinco; ia spune-mi: ai scos tu mulți creștini din minți, cu ochii tăi de drac?

— Dă, știu eu? Parcă i-am scris în catastif?

— Ascultă ici la mine, c'a dat norocul peste tine: dacă mi-l scoți pe popa cel papistaș, din

minți, să știi, că te capeți c'o salbă : la soare că te poți uita ; da la salbă ba !

— Ei, știi eu, că d-ta știi să încânți ; da nici Rarinca nu-i chiar așa de proastă : nu cumpără pielea ursului din pădure... Să văd, mai întâi, salba ; și, pe urmă, să stăm de vorbă, — că boerii știi eu că au limba mueată'n miere ; și nu-i încălzește soarele de șireți.

— Care vra să zică, tu ești Toma necredinceosul din Biblie ?

— Să poate ș'așa ; de ce nu ? Nu știi d-ta, că tot pățitu 'i priceput ?

— Un bob de zăbavă, Rarinco, să-ți arăt salba».

În fundul lăzii mele de drum, se rătăcise, nu știu cum, o salbă de alamă, dela o iie a mamei. Intrai în odaia mea, cu coptorul afumat, cu patul și lăițile acoperite cu lăicere, c'o ladă brașovească într'un ungher ; cu câteva ouă împistrite, pe prichiciul hornului, — și ridicând capacul cufărului, cotrobăii până'n fund și simții, în vârful degetelor, răceala banilor de alamă.

Inhățai salba, și eșii cu ea în ceardac, zuruind-o de departe și făcând-o să sticlească în soare ;

«Ei, mă crezi acuma, necredincioaso ?

— Parcă 's ochii necuratului.

— Ei, am făcut târgul ?

— Făcut».

Și mânca cu ochii salba.

«Hai, bate palma colea, să pecetluim târgul. (Batem palma). Norocul cel bătrân să dea Dumnezeu !

— Las', pe mine, boerule ; dacă nu ți-o plăcea cum ți l-oi *giuca* eu pe popă ?!»

În clipa aceasta chiar, s'auzi glasul hangii, strigând-o pe Rarinca; și ea, scânteindu-și înc'odată, ochii spre salbă, răspunse, cu o frântură de cântec:

«Iaca v-i-i-in».

Și învârtindu-se ca o sfârlează, într'un călcâi, se făcu nevăzută.

Trecu preț de-o săptămână la mijloc; și, într'o dimineață, pe când stam în ceardac și citeam, răsări, ca din pământ, Rarinca, jos lângă pâlmar, poleită de soarele arzător al verei. Ochii îi ardeau ca doi bani de aur, și toată fața ei rumenă ca un măr domnesc; îi râdea plină de voieșie și de șiretenie:

«Ce mai, hala-bala-portocala, Rarinco? Vestea bună ori rea?»

— Ba bună; nici că se poate mai bună. Să fii mătalută sănătos: i-a mea salbă!»

Și coborând glasul, zise tainic, în șoaptă, cu gura țugui:

«Diseară, după aprinsul lumânărilor, vine popa sus la banca-Crișii».

Și-și înăbuși râsul în palmele puse cruciș pe gură; și, într'o clipă, ca o scânteie se șterse pe după nucul scorbuos ca un știubeiu, și intră în grajd, la Roibi, cari, când o văzură, nechezară ușurel de bucurie, parcă, c'o văd.

Și repede se arată călare, și-și repezi calul în goană nebună, spre biserica papistașă, în care începuse să geamă adânc orga.

Banca dăltuită cu înflorituri mesteșugite, într'o stâncă; din belșug cum eră îmbrăcată cu mușchiu, stătea pe ea, ca pe-o saltea moale de puf. Bă-

trânii satului, spuneau că stâncă asta prefăcută în lăiță, eră locul de întâlnire al unei Domnițe, pe care o chemă Crișa, cu'n crai venit din stepele muscălești, c'o roată de ostași, îmbrăcați în piei de lup, călări pe cai iuți ca vântul.

Dela bancă, ziua, când eră vreme limpede, se vedeà tot Ardealul, ca în palmă. Eră locul cel mai frumos, cel mai aproape de liniștea solemnă a cerului.

Ne ascusesem, cu toții din vreme, în desigurile de smeușiș, încărcate de rodul lor de mărgean, care sfințeà cuprinsul cu miresma lui fină, — și așteptam, neclintiți cu ochii la pândă.

Eră o lună ca ziua, și pârâile ardeau, prin cetinile negre, ca niște șuviți despletite de argint. Prin feregele svelte, licăreau, ca niște lampioane mărunte, licuricii, și se auzeau țiriturile greerilor și ale cosașilor, ca o muzică fină, cântată pe strune subțirele.

«Vine Corbul» șopti un glas ; dar vremea treceà și Corbul nu se mai arătă... Și în sufletele noastre, simțeam o neliniște : ne gândeam la urșii, cari vineau, noaptea, la smeură ; dar nu ne mărturiseam fiorul, care ne treceà, din când în când prin inimă, ca o suflare din necunoscut.

Ca într'un lac de liniște, tresări un fâșăit ; și, ca din stâncă, răsări pe țancul din fața noastră, o căprioară ageră, cu picioarele subțirele, și-și încununà capul cu luna, care răsărise deasupra muntelui :

«Asta-i Domnița-Crișa, prefăcută în căprioară», murmură vocea unei dudu.

Dar, un zgomot de pas, sperie căprioara, care

se ridică în două picioare ; făcù o copcă elegantă, și pieri după stânci. Și în lumina poenii se arată Corbu, și rezemându se de trunchiul unui brad, rămase, ca zugrăvit pe pânza întunicului, cu fața albă ca de cretă, în bătea lunii. Nu trecură două clipe, și, fără nici un fâșiit, răsări în marginea poenii, trupul sprinten al Rarincăi ; și ochii îi sclipiră, în umbra cetinilor, ca doi ochi de sălbătăciune.

Corbul, deschise brațele în lumină, ca două aripi ; și, într'o clipită, cele două umbre, făcură un singur trup.

Atunci, de pretutindenii, izbucniră hohotele noastre nebune, cari clocotiră, până departe de poteci ; însutite, înmiite, de ecourile pădurei. Iar deasupra râsetelor noastre, țâșni, ca o șuviță de apă limpede, râsul subțirel al Rarincăi, care se înăbușea, cu lacrimi de lumină pe obraji.

Și popa se prăbuși pe potecă, la vale, pe priporul prăpăstios, în care stanele, îi ațineau calea, ca niște monștri ai văgăunilor, — și sfinția-sa fugea de prăpădea pământul, gonit ca de un harapnic de foc, de hotele noastre uriașe, ca niște rostogoliri de stânci.

IARBA LUI NICHIPERCEA

La un schit de călugări, prăpădit într'o tiharae sălbatecă de codri, la care erà stareț Sfântul Vasile, se oploșise un proclat de drac. Venise la schit într'o seară, subț infățişarea unui ținc rebegit și ugilit, ca un cotei fără stăpân, și se rugase de stareț, să-l primească și pe el în schit: să argățească pe mâncare și pe îmbrăcăminte.

Băetul erà harnic, de nu se mai află; și isteț și meșter la cuvânt, și mehenchi lucru mare, de se cruceau sfinții monachi. La coasă nu se vedeà din iarbă de mare ce erà; și le luà înainte la toți călugării; la cântări și la tipic, se luà la întrecere cu tot schitul, și învățase a ceti, de rămăneau călugării cu gurile căscate, când începea Pălie să zică din Sfânta evanghelie.

«Mă Pălie, tu trebuie să fii Nichipercea, că prea le știi bine rostul la toate, îi spuneau monahii.

— Oi fi fiind, de ce să nu fiu? zicea Pălie.

— Măi, tu ai s'ajungi stareț, mă Pălie.

— Da' de ce să n'ajung ; nu's, poate, vrednic ; nu știu rânduiala Sfintei slujbe ; nu știu toate glasurile și toate cântările ?

La un an îl făcù Sfântu Vasile frate : fratele Naftanail. Erà frumos ca un heruvim, în rása de mohair și cu pletele plăvițe și crețe, care-i curgeau până pe umeri, de subt comanac. Aveà o guriță roșie, și niște ochi negri, și o față albă, de-ai fi zis, că i-o fetiță, când pășea cu smerenie, printre călugări și s'asezà în strană, cu genele plecate.

La trei ani, îl făcù călugăr ; și ajunse mâna dreaptă a starețului. Și Sfântu Vasile bătrân și slab cum erà, îi lăsă părintelui Naftanail mai toată cârmuirea schitului, gândindu-se cu adâncă mulțumire sufletească : «De acù pot zice : «Doamne, slobozește pe robul tău !»

Totți călugării îl iubeau pe părintele Naftanail ; și, între ei, erà bine hotărât, că, atunci când Dumnezeu îl va chemà pe Sfântu Vasile în locașurile veșnice, stareț le va fi monahul Naftanail, cel vrednic la toate și dulce la cuvânt. De când călcase dânsul pragul locașului acestuia al Domnului, schitul erà îndestulat cu de toate : oile mănăstirești fătau câte doi miei ; vacile deabia își purtau, seara, ulgerile ; pomii din livada mănăstirească legau rod în fiecare an, de stăteau crengile să se rupă de atâta povară ; stupii roiau de câte trei și patru ori pe an, și miere și ceară frumoasă ca la schit, nu mai erà nicăeri ; cămărilor erau pline de bunătăți și beciurile de vinuri — belsugul curgeà ca un râu de lapte și de miere, și monahii se îngrășaseră de nu-și mai încăpeau în piele ; chiar Sfântul Vasile, care erà uscat ca niște moaște,

începuse a se rotunzi, de nu-l mai încăpea cingătoarea. Se dusesese vestea de schitul acesta blagoslovit; și, an cu an, creștea numărul călugărilor. In câțiva ani, dintr'un schit de douăzeci de călugări, cum erà când venise Naftanail, ajunsese cea mai mare mănăstire de pe meleagurile acestea. Se duraseră, de jurîmprejur, chilii multe și se ridicaseră ziduri ca de cetate, cu porți grele de stejar, ferecate, să nu le poată sparge nici cu săcălușurile. Și, în locul clopotului mărunț, care abea răzbătea cu glasul lui sărac sihlele dese, părintele Naftanail adusese un clopot de o mie de ocale, din țara moschicească, pe care abia îl trăgeau cincizeci de călugări voinici și s'auzea la o mie de poște împrejur.

Duminicile și sărbătorile, venea lumea de pe lume, ca la praznic; de nu mai încăpeau în biserică. Și toți schilozii, și ologii, și orbii, și femeile sterpe; veneau să le citească părintele Naftanail; și schilozii plecau buni-teferi, și ologii își zvârleau cârjile, și orbii dobândeau vederile, și femeile sterpe purcedeau grele. Și căruțele cu cai și carele cu boi, numai încăpeau în curtea mănăstirii; și se îngrămădeau până departe, de jurîmprejurul zidurilor mănăstirești. Și de nechezatul cailor, și de mugetul boilor, și de strigătul negustorilor, și de glasul trăgănat al cerșetorilor, cari cereau de pomână, cântând, — clocotea văzduhul ca într'o zi de iarmaroc.

Când îl chema undeva, să citească, părintele Naftanail se suea în caleașca mănăstirii, la care erau înhămați doi telegari negri ca păcura, prinși din herghelia mănăstirească. Cât erau aproape de

mănăstire, caii mergeau ca toți caii ; când, însă, rămâneă mănăstirea hăt în urmă, la o vorbă a părintelui Naftanail, deschideau aripi de liliac și se înălțau în văzduh. Aveă mănăstirea o herghelie de o sută de cai la fel ; toți negri ca niște corbi, și cu ochii aprinși, de parcă aveau țintuite în cap câte două stele, — și toată herghelia asta, eră purtată de un băițaș de pripas.

În preajma mănăstirii, se aciuase o lae de căldărari și durase un sat de bordee, cari se zăreau, de sus, dela mănăstire, ca niște mușuroae ; și șărpoaice de fete frumoase și cu lipici ca în satul acesta țigănesc, nu mai erau nicăeri ; și toate se mănneau între ele ca niște surori și toate erau cu gâturile și cozile pline de rubiele.

Intr'o noapte, Sfântul Vasile se trezi în niște cântece, cari veneau dintr'o chilie din fundul mănăstirii : se coborî din pat, își luă niște târlci în picioare, o cațaveică pe umeri și cârja de după ușă, și eși să vadă ce-i.

Când zări lumină la chilia părintelui Naftanail, îi dădù un cuțit prin inimă ; ascultă : cântecele veneau dintr'acolo ; mai luă aminte, cu urechile lui bătrâne, și pricepù că erau glasuri femeesti. O luă atunci prin cerdacul, care încingeà chiliile de jurimpjur, și se oprì la una din ferestrele luminate ; se aplecă, și când se uită pe subt perdea, i se părù că-i cade cerul pe creștet.

În jurul unei mese, încărcate de clondire și de mâncăruri, chefuiă, cu niște Țigance din satul din vale, cei mai iubiți monahi ai săi, în frunte cu părintele Naftanail, care stă, în capul mesei, cu cea mai frumoasă Țigancă din lume, goală, ca o

șărpoaică și cu trupul plin de salbe de aur. Iar, în sunetul daeralelor, jucau douăsprezece Țigănci, în clinchetul salbelor, cu sâni pietroși ca niște gutuie; își mlădiau trupurile, de par'că erau trupuri de șărpi; își cutremurau sâni, își alintau șoldurile, închizând din ochii de văpae; își săltau pantecele rotunde.

Dar, deodată, trecu prin noapte, un meunat răgușit, care-i sfredeli urechile starețului ca un burghiu de foc; și, Sf. Vasile zări, sărind pe umărul părintelui Naftanail, un motan negru, mare cât un zăvod, c'o coadă ca de veveriță și cu două cornițe subt urechi, — și lumina se stinse, cu'n pocnet, și părintele stareț căzu, cu fața-în sus, pe dușumelele cerdacului.

Când se trezi, se pomeni în capul mesei, lângă părintele Naftanail. Eră îmbrăcat ca și Sf-sa, cu antereu de cutnie, încins cu șal de Țarigrad, și, peste șal, strâns cu o curea bătută toată-în ținte de aur și cu pafale de mărgean. În mâna stângă, aveà niște mătânii de mărgăritare negre, mari cât alunele; și, sorbeà, inferbântat, din borșul de știucă, fiartă 'n zeamă de varză cu hrean.

Masa porneà atunci, căci, în mijlocul mesei, aburea un castron cu borș, cât o cristelniță.

Sf. Vasile se trezi, de-a dreapta, c'o Țigancă goală, care semănà leită cu Țiganca de lângă părintele Naftanail; și începù și cuvioșia-sa a goli păhăruțele de veșinată, și de vutcă cu izmă și de ananas și de mastică.

Masa eră încărcată de bunătăți. Între sfeșnicile grele de argint și de tumbuc, se îngrămădeau clondirile cù toate neamurile de vutcă; și purile

cu vinuri dulci, chipriotice și cu tămâios și hermeziu și cu ravac; farfuriile încărcate cu marinată de stacoji, cu icre de morun și de chefal, cu licurini jupoiați, cari înotau în undelemn chilimbării și în zeamă de lămâi de Messina.

Frații, cu pletele crețe pe umeri, se țeseau împrejurul mesei, purtând farfuriile mari cu chebabcuri, cu mâncare de claponi îngrășați cu migdale de Țarigrad, gătiți cu coconari și strafide; abia duceau tăvile grele de aramă, cu miei întregi, fripți haiducește. Umblau forfota, cu pletele în vânt, slujind pe sfinții monahi, turnând vin prin pocale; tăind mucerile dela lumânări cu mucarnițele de alamă; afumând, în jurul mesei, cu cățui de argint, în cari zvârleau chilimbării și odogaci.

De jurîmprejur, erau divanuri turcești, acoperite cu macaturi de lână de Brusa, cu ciucuri de Veneția; erau jețuri scumpe, înflorite cu sîdef și cu fildeș; și, pe sofale, câteva mesuțe rotunde de abanos, cu picioarele scunde, pe cari erau împrăștiate cărți de joc.

Pe chilimurile de Țarigrad, își legănav soldurile rotunde Țigăncele, în zuruitul daeralelor și'n clinchetul salbelor. Și Sf. Vasile, privea, răzemat într'un colț, cu un zâmbet fericit pe buzele lucii de untdelemn; și, din când în când, îi făcea cu ochiul părintelui Naftanail. Și, într'un târziu, se trezi și sf. monah, cântând pe nas, cu trăgăneli bisericesti:

*«Căprioară, sorioară,
Dor de lume mă omoară. —
Roade poala codrului
Să-mi văd fața dorului...»*

* * *

Adouazi, Sf. Vasile se trezi c'o durere ascuțită, în creștet, — de par'că iar fi bătut deavolul acolo un piron de foc, — și și simți cerul gurei amar, de par'c'ar fi mestecat frunză de pelin; dar de pățania de peste noapte nu-și aduse-aminte nimic. Intră în biserică și, ingenunchind, stătù așa până la sfârșitul slujbei și se rugă ferbinte, cu ochii închiși, făcând cruci mari și bătând lespeda cu fruntea, cașicum i-ar fi șoptit un glas tainic, c'a păcătuit și nu mai e vrednic să vadă fața Domnului. Când eși, ochii părintelui Naftanail îl pironiră până'n fundul sufletului și sclipiră ca doi solzi de foc, subt streșenile sprincenelor negre. Sf. Vasile intră în chilia lui săracă, de schivnic, cu acelaș piron de foc bătut în creștet.

Sara, pe când se pregătea să și facă rugăciunea, auzi, deodată, în liniștea ce-l împresura, o podea trosnind ca de-un pas omenesc; și starețul înlemni, cu dreapta ridicată cum eră, gata să-nceapă semnul crucii: în fața lui stă neclintită, ca zugrăvită pe păretele chiliei, și-l privea cu ochi de mătă, o femeie goală, cu truput înfășurat în salbe de aur; îl privea pe subt gene lungi, zâmbindu-i, cu gura roșie ca un miez de rodie; și deodată făcù un pas spre el și întinse spre dânsul șarpuii albi ai brațelor. Sf. Vasile se trase îndărăt, ca mușcat de inimă, strigând din răputeri:

«Piei, sătană!»

Și când făcù semnul crucii, se auzi în chilie un behăit de ied, care semănă cu un răs de copil; și femeea goală se șterse de pe păretele chiliei;

iar Sf. Vasile, căzù în genunchi și se rugă fierbinte și bătù mătânii toată noaptea.

Adouazi, își luă toiagul și se afundă în inima codrului. Stătù în codru patruzeci de zile, trăind numai cu apă și cu rădăcini. Când se întoarse la mănăstire, se simțea curat ca un prunc nou-născut. Veni de-acolo c'o bănuială și se puse la pândă. Băgă de seamă din întâia zi, că părintele Naftanail pierde din biserică întocmai când sosește sorocul, să se cânte cheruvicul. Luă aminte adouazi : la fel ; atreiază : tot așa.

Seara, intră pe neașteptate, în chilia părintelui Naftanail. Dela ușă, i se părù c'aude înăuntru răs și vorbă ; dar, când puse mâna pe clanță, se făcù tăcere și când deschise ușa : părintele Naftanail singur-cuc ; eră cu capul gol, și Sf. Vasile, care nu-l mai văzuse niciodată așa, zise :

«Da' frumos păr mai ai părinte Naftanail !»

Părintele Naftanail, luă atunci, ca fript, comanacul de pe masă și-l îndesă peste urechi. Sf. Vasile avusese, însă, vreme să-i vadă ițindu-se, dintre pletele crețe, două cornițe ca de miel.

Băură, ca de obicei, câte un feligean de cafea, sfātuind de treburile mănăstirei, și părintele stareț plecă, apoi, la culcare.

Târziu, după ce se isprăvi slujba de noapte, Sf. Vasile se duse la părintele clisearc : Ceocăni tainic în ușă și murmură după obicei :

«Miluiește-ne pre noi.

— Amin, s'auzi dinăuntru, glasul gros al părintelui clisearc, care trase zăvorul și deschise ușa :

«Blagoslovește părinte.

— Domnul. Sf-ta părinte starețe ?

— Eu, părinte Ilarion.

— Da ce s'a întâmplat părinte starețe ? întrebă speriat părintele clisearc.

— Taci molcom, îmbracă-te repede, ia cheile bisericei și hai cu mine...»

Când eșiră, cele două ferestre dela chilia părintelui Naftanail, ardeau, în noapte, roșii ca două geamuri ale iadului. Intrară în biserică, aprinseră un capăt de lumânare ; și umbrele fluturară, prin unghere, ca niște aripi de lilieci.

«Jură pe Sfânta cruce, că n'ai să spui nimănui nimic, grăi cu taină mare Sf. Vasile.

— În numele Tatului, al Fiului și al Sfântului Duh ; jur pe Sfânta cruce, că n'am să spun nimăruu nimic. Așa să mi ajute Dumnezeu, făcū părintele Ilarion.

— Amin. Acū ia aminte bine la ce-ți spun eu, zise Sf. Vasile, cu acelaș glas plin de taină. Pecetluește cu semnul crucii toate ferestrele. . Să iei apoi scara, și să pecetluești cu semnul sfânt și ferestrele din turn. Și mâne, în timpul slujbei, când ți oi face eu semn, să te duci repede și să pecetluești și ușa, — ai înțeles ?

— Am înțeles, părinte starițe ; dar rogu-te, ce s'a întâmplat ? întrebă înspăimântat, părintele Ilarion.

— Mâne, părinte Ilarioane, mâne-îți vedeă cu toții ; acuma, fă ce ți-am spus eu, și nu mă cercetă», rosti Sf. Vasile mohorât.

Adouazi, biserica eră plină-stup de monahi. Părintele stareț trase cu coada ochiului, și-l văzū pe părintele Naftanail la locul lui, ascultând, cucernic, sfânta slujbă ; făcū un semn tainic părin-

telui Ilarion, care se strecură, nebăgat în seamă, printre călugări, și pecetlui ușa cu semnul sfânt.

Când s'apropie vremea să înceapă cheruvicul, părintele Naftanail vrù, ca de obicei, să iasă pe ușă-afară; dar văzând ușa pecetluită cu semnul crucii, ca stropit cu agheazmă, dădù fuga la o fereastră; alergă dela geam la geam, ca un liliac năstrușnic, speriat de lumina făcliilor,—dar toate erau pecetluite. Atunci, dintr'o săritură, se svârli în turn; dar, dând și aici peste peceți, se prăbuși, cu un bubuit de tunet, în mijlocul bisericei, prefăcându-se în dohot; și, umplând casa Domnului de fum și de miros de pucioasă. Și, în aceeaș clipă, periră toate chiliile durate de Aghiuță; periră și călugării cari veniseră în urmă; periră turmele și herghelia mănăstirească; pieri și satul de Țigani din vale; se prăbuși și clopotul cel mare de o mie de ocale, și, acolo, unde căzù, se făcù un ezer adânc de păcură; și, în locul mănăstirii bogate și pline de călugări,—rămase schitul sărac de odinioară, cu cei câțiva monahi bătrâni și uscați ca niște moaște.

Iar Sfântul Vasile porunci călugărilor, să scoată în grabă piatra plină de dohot, pe care căzuse diavolul; și s'o arunce pre ea într'o prăpastie dela marginea schitului. Și din dohotul acesta a răsărit o buruiană grasă: adică tutunul sau iarba lui Nichipercea.

IMPĂCAREA

Domnul Ghiță Ambrozie se-întoarce dela slujbă : pic de apă ; pe dânsul, gros și sângeros, căldura asta de cuptor îl omoară,—dacă ar putea, când ar intra-în casă, și-ar zvârli și pielea pe-un scaun.

Pufnește :

«Uf, bine c'am ajuns!» Intră în casă și se duce întins la lavoar, să se spele, să se mai răcorească puțin ; și se gândește, c'o mulțumire deosebită, că, după masă, are să tragă un pui de somn, jos, în mijlocul odăii, — că pe pat nu-i de chip să 'nchidă ochi de ochi ; se-învârtește de căldură ca un pui în frigare.

«Pfuuu, iar nu-i apă în casă ; iar nu-i prosopul la locul lui!»

Și domnul Ghiță Ambrozie își trece, cu disperare, mâna prin părul asudat. Strigă cât se poate :

«Lucrețio !

— Ce-i ? s'aude din subsol, dela bucătărie, glasul cucoanei Lucreției.

— Ce-nseamnă bătaia asta de joc, Lucrețio? De-o mie de ori ți-am spus: să gădesc, când vin acasă, apă 'n cana de spălat și prosopul la locul lui!

— Da mai deranjează-te și mătăluță, mă rog; și-ți adă apă dela cișmea, și-ți caută prosopul, că nu ți-o cădea steaua!

— Lucrețio, te poftesc, mie să nu-mi vorbești așa! răcnește domnul Ghiță Ambrozie, arătându-și albul de sîdef al ochilor.

— Ei, ia ascultă, și eu te poftesc, mă rog, să nu-mi vorbești ca unei servitoare, că nu's servitoarea dumitale!...

— Lucrețio, încep a vedeà stele verzi, Lucrețio...

— Da' n'ai decât să vezi, dragă, și luceferi...

— Lucrețio, sfărm tot din casă, Lucrețio, urlă și gâfâe domnul Ambrozie.

— Ia nu te mai lăudă, mă rog, cu sfărâmatul...» țipă, ca o pichere, cucoana Lucreția, scoasă din fire.

Dar nu sfârși bine, și răsună sus o bubuitură, care făcù să se cutremure casa: domnul Ghiță Ambrozie, pusese mîna pe cana de porțelan, o rotise pe deasupra capului, ș'o făcuse țândări de podele:

«Ei, poftim... na... iți place acù... haide..., mai spune că mă laud... și sfărm tot..»

— Ce, omule, ai înebunit; vin'ți în fire, răcnește, cucoana Lucreția, din aburul oalelor.

— Da, am 'nebunit; mai înebunit dumneata; ai făcut din mine, din om, neom. O dau dracului de casă; uite, na, mă duc la otel să stau; da de data asta; să știi, că mă țin de cuvânt, ca să nu mai zici că mă laud».

Și domnul Ghiță Ambrozie, își trânti pălăria pe cap, izbi ușa, de eră să facă țanduri geamurile; și se făcù nezăzut pe porțiță, hotărât, de data asta, să nu se mai întoarcă.

Intră într'un birt mărunț de pe strada Câmpineanu, gol la ceasul acela târziu; și, când se așeză pe scaun și luă lista de bucate-în mână, băgă de seamă, cu necaz, că i s'a topit mânia. Parcă nu i se întâmplase nimic, c'un ceas înainte; atâta liniște simțea în suflet; ș'aproape nu-și mai aducea aminte cum a putut s'ajungă, să facă ceoburi, de podele, cana. Ba da: vorbele din urmă l'au scos din sărite: «Ia nu te mai lăudă, mă rog, cu sfărmatul...» Ele l'au făcut să turbeze; de celelalte vorbe nu-și mai aduce bine aminte: dacă l'ar întrebă cineva cum a fost, — mai n'ar ști ce să-i spue. Simte un nor pe suflet: îi pare rău acū de ce-a făcut, și-i vine să se-ntoarc'acasă. Chelnerul i-aduce supă c'o muscă'n ea; și domnul Ghiță Ambrozie o dă la oparte, cu greață, și cere o friptură. Fața de masă e stropită toată de sursuri; nu e schimbată, parcă, de săptămâni: i-i scârbă să mănânce din felia de pâne pe care-a pus-o lângă tacâmuri, și ia altă bucată din farfurie. Când ia paharul să bea vin, bagă de seamă, că, pe marginea lui, se cunosc urmele de grăsime ale buzelor altui muștiriu; și-l dă, cu scârbă, la oparte. Se scoală, plătește și pleacă; dar unde să se ducă, cum să-și omoare vremea, că după masă, n'are slujbă.

Il înăbușă zăpușala grea. Asfaltul și zidurile dogoresc ca niște cuptoare. Aerul îi frige nările; și, fără să vrea, își aduce-aminte de răcoarea de-a-

casă. Dar își alungă repede gândul acesta, ca pe-o muscă supărătoare.

Intră într'o cafenea, cere-o cafea, ia o gazetă ; dar, degeaba : nu poate prinde înțelesul nici unui cuvânt, — și-o lasă. Incepe a bate dărăbana'n masă, privind plictisit împrejur : nu cunoaște pe nimeni. I se opresc, o clipă, ochii la bilele, cari aleargă zăpăcite pe postavul verde al biliardului ; dar nu pricepe nimic din jocul acesta și 'ntoarce capul și se uită pe fereastră.

O tulumbă trece, în pasul leneș al cailor mari și încălțați, cu niște copite cât niște clopete ; și apă țâșnește pe asfalt, în snopi de cleștar, cu spicele de diamante. Domnul Ghiță Ambrozie își aduce aminte, că la ceasul acesta, își stropește și el, în fiecare zi, grădina, cu furtunul, care se îmlădie ca un șarpe negru cu capul de aur. Simte în nări mirosul de pământ jilav și mireasma trandafirilor, cari ard ca niște flori de văpae în verdeața întunecată a grădinei. Se gândește la trandafirii lui noi, puși primăvara asta : «Etoile de France», roșii ca crescuți din sânge «Natalie Böttner» ca dălțuiți în fildes ; îl împresoară râvneala dulce a grădinei...

Cheamă chelnerul, plătește și pleacă. O ia pe străzi, așa de calea mărului ; și se trezește c'a apucat drumul casei. Dar își calcă pe inimă și se întoarce îndărăt. Acuma, să știe c'o pieri, se ține de cuvânt ; da' ce-au ajuns vorbele lui : zdrențe de zvârlit la gunoi ?

«Hm, las-o, să-l aștepte, și să nu vie!» Și simte gâdilindu-i inima o bucurie rea.

S'a înserat. E vremea mesei. Ghiță Ambrozie trece pe lângă birturi pline de lume; dar lui nu-i foame. Umblă așa, fără rost, pe uliți, de-a frunza frâsinelui; și nu știe ce să facă, unde să intre. Să-și caute mai bine otelul. Trece pe lângă un otel, se uită, — trece mai departe. Perindă așa mai toate otelurile din București: și nu intră niciăeri. Încă e de vreme; nu se poate închide de pe-acuma într'o odaie de otel; simte, înainte de a intra, că-l apasă păreții și că-l gonește mirosul acela greu și nehotărât de aer închis, de tutun și de sudoare. N'are de ce se grăbi, de-abia a înoptat. Și iar se trezește, călcând pe drumul casei. De data asta, însă, nu se mai întoarce îndărăt; are să treacă chiar pe dinaintea porței, ca să-l zărească, și să vadă cum i s'a împetrit inima, — are să treacă; și, după asta, are să se întoarcă să se culce într'un otel... Are să se ție de cuvânt de data asta, măcar să știe c'o plesni! Încă nu l'a cunoscut ea până-acuma; acū are să-l cunoască!

Ajunge în dreptul casei; de-abia se zărește albind, în noapte, din pomățul grădinei. Trece înainte, se oprește, stă în cumpănă, se-întoarce: *să-l vadă, să-l vadă!* Ajunge iar la poartă, pune mâna pe clanță; intră numai să-și sărute copilul și pleacă! cu ea nu schimbă o vorbă... Intră în răcoarea jilavă a grădinei: a stropit-o dânsa. Urcă scările. Ea îi ese în prag, cu ochii și nasul roșii de plâns.

Ghiță Ambrozie trece, cu gura încleștată, și se apropie de patul copilului, care dormea desvelit, dolofan și trandafiriu, în lumina micșorată a lămpii. Se pleacă și-l sărută, — și simte o gâdilitură la rădăcina nasului ș'un fior ferbinte subț ploape;

dar se stăpânește. Cucoana Lucreția se apropie tiptil, îl cuprinde cu amândouă brațele de grumaz și îl sărută apăsător :

«Câne, ce ești !

— Lasă-mă, lasă-mă, face domnul Ghiță Ambrozie, cercând să se desprindă din îmbrățișarea nevestei; dar îi zărește ochii plini de lacrimi; și deschide brațele, o strânge la piept, și o ține un răstimp lung așa, sărutând-o pe gâtul gol, cu miros de toporași :

«Haide, la masă, câne rău ce ești, murmură cucoana Lucreția.

— Nu mi-i foame; mi-i cald.

— Nici mie nu mi-i foame, — atunci haidem să ne facem baea.

— Haidem, *răutate* ce ești !...»

Se desbrăcăra într'o clipită, până la piele, râzând, — înviorați înainte de-a simți apa rece, — și se coboară în grădină.

Gardurile îs înalte și acoperite cu ederă; nu-i poate zări nimeni; ș'apoi cine să-i zărească la vremea asta? Domnul Ghiță Ambrozie ia dintr'un cui furtunul făcut colac, îl desface și prinde multelca de alamă în ghiventul canelei dela cișmea. Apa pufnește, pârâe și răbufnește văjiind, rece ca ghița, în spatele cucoanei Lucreției, care râde încetișor, se frământă, se vânzolește, cu țipete ușurele. Apoi îi vine rândul domnului Ghiță Ambrozie, care sare, pufnește, se zvârcolește ca un drac stropit cu agheazmă, — pe când, de după gard, un vecin, un domn burlac, cu musteața cosmetică și cu țapușile spre ochi, se uită, cu un ochiu, ca în fiecare seară.

INTR'O NOAPTE DE IARNĂ

Ningea și viscolea de-o săptămână, de nu se mai vedeă nici în cer, nici în pământ.

La o casă răzlețită de satul bucovinean Gheorghiteni, la o margine de codru, în preajma apei Bistriței, licăreă o rază de lumină. Eră casa pădurarului Gavril Odochianu, plecat în războiu în Galiția. Acasă rămăsese numai femeea singură, cu doi copii mărunți. Eră în dricul nopții; și Garofina lui Gavril Odochianu, nu se culcase încă.

Copiii dormeau pe cuptor, înveliți c'o pocladă mițoasă ca o sărică; și femeea cârpea o rochiță, în lumina opaițului de pe prichiciul hornului.

Câteodată, viforul zguduiă casa, s'o smulgă și s'o zvârlă în Bistrița, ca pe un fulg de omăt. De departe, din inima pădurei, răzbăteau împuşcături, când rare, când mai dese, ca niște pârâituri de vreascuri.

Femeea lăsă, uneori, rochița pe genunchi și ascultă cu încordare, c'o mână la gură, cu chipul

veștejit. Auzise, azi în sat, că Rușii au ajuns aproape de Dorna; și ascultă, cu inima înghețată, împușcăturile îndepărtate, aduse de vifor. Când vră să se culce, i se părură c'aude niște pași; ascultă, înăbușindu-se de zvârcolirile inimei: s'auzeau niște pași grei, ca de cizme, scrâșnind pe omătul înghețat din pădure. Sări, cu tâmplele asudate, și luând cofa de după ușă, o goli peste focul de pe vatră, suflând în opait. Intunericul căzu ca din pod, de parcă s'ar fi desfășurat dintr'un sul dintre grinzi. Numai luminița candeliei de subt icoană, ardeă mărunță ca un sâmbure de vișină, înviind ochii Maicii Domnului ș'ai Pruncului sfânt.

Femeea ingenunche, și, prinse a se rugă, plângând încetșor; și, în tresăririle luminiței din candelă, ochii din icoană, se plecară, parcă, cu milă, spre Garofina lui Gavril Odochianu.

Pașii răsunară în spatele casei; scrâșniră pe subt strașină, dupăiră pe prispă, și, se opriră în dreptul unei ferestre; o mână mare ciocăni de trei ori și se șterse de la geam, ca o pasăre ce și-ar fi luat sborul în noapte.

Femeea se repezi, își luă în brațe copiii adormiți și eși în tindă, cu gând să se urce în pod, și, deacolo, să se coboare, pe subt strașină, prin spatele casei; și să fugă 'n sat. Țincii se treziră și'ncepură a plânge. Bătăile prinseră a răsuna în ușa tinzii; întâi mai domoale, apoi, din ce în ce, mai întăritate, mai mânioase; gata să zvârlă din țâțâni ușa șubredă de brad.

Femeea atunci trage zăvorul, și se pomeni în fața unei namele, c'o cușmă cât o căldare. În lumina candeliei, zări o față bărboasă și o lucire

de pușcă ; și înțelese, că-i un oștean Rus. Omul îi arătă, ducând mâinile la gură, că-i mort de foame ; și femeea întră în casă și aprinse opaițul.

Oșteanul se scutură de omăt, își scoase căciula și-o bătù de genunchi ; și, încovoiindu-se ca la ușa unui bordeiu, păși pragul cu cizmele lui mari.

Èrà un Cazac, cu barba și mustățile încărcate de chiciură, cu fața vânăată de ger, cu nasul turtit și cu doi ochi albaștri ca două mărgele. Cizmele rupte, îi erau legate cu șferi ; mantaua sură îi erà plină de petici ; de păreà un cerșetor îmbrăcat soldătește, și nu un ostăș.

Garofina lui Gavril Odochianu, încremenise cu copiii în brațe, în mijlocul casei. Copiii plâneau răgușit, îngrămădindu-și capetele speriate în pieptul ei ; vrând, parcă, să le vâre, pe gura cămeșei, în sânul femeii.

Cazacul își luă carabina din spate și-o rezemă într'un ungher, cu un oftat ; își scoase de după gât sabia încovoiată, și și-o așeză lângă pușcă ; pe urmă cartușierele, cari i se încrucișau pe piept și sacul de merinde ; și și le puse pe laiță, lângă pușcă și sabie ; și, desbrăcându-se de mantaua ruptă și plină de gold, rămase într'un cojocel scurt cu cămașa roșie peste pantaloni. Așa ar fi părut un pescar Lipovan, dacă nu i s'ar fi zărit luciirea pintenilor.

Cazacul se apropie de femeie ; și și trecù o mână prin părul bălan al copiilor. Pe buzele, fără de sânge, ale nevestei, înflori un zâmbet șters ; și oșteanul, coborându și palma dreaptă spre pământ, rășchiră în lumină, patru degete de la mâna stângă,

și, Garofina lui Gavril Odochianu ; pricepù, că are și dânsul, departe în țara lui, patru prunci.

După ce se pogorâră copiii, femeea îi așeză pe pat, lângă cuptor, dându-le în mână câte o bucă-țică de zahăr ; și, cinchindu-se la vatră, ațâță re-pede, focul, puse pe pirostria ceaunul de mămă-ligă, și dădù fuga afară. S'auzi un cârăit ; și intră c'o găină boghetă, și i-o întinse oșteanului. Ca-zacul zâmbi, c'o gură mare până la urechi ; și scoțându-și din carâmbul cizmei un cuțit vârat într'o teacă de lemn, îl cercă cu buricul degetului celui mare, luă găina subsuoară și eși pe prispă.

Când se întoarse, se așeză pe laiță, lângă foc, cu coatele pe genunchi, cu capul în palmele mari, cu ochii triști la copii. Avea o față osoasă și brăzdată adânc, și o privire de câne rătăcitor ; și, din când în când, i se cutremurà tot trupul, ca de un fior de friguri, și se apropia mai tare de foc.

Femeea se cinchi lângă vatră ; și prinse a în-vârți încet, pe țigla de lemn, găina grasă. Și oș-teanul sta acuma cu ochii țintiți la găină, adul-mecând, cu un tremur în toată ființa.

Garofina așternù pe masă un ștergar alb cum e ghiocul, așeză pe el o strachină cu scrob, puse alătura un boț de brânză de oi, răsturnă, pe un fund curat, mămăliga, care aburea până'n grindină, aduse pe o farfurie, încondeată cu flori roșii, găina friptă, și așeză alătura un clondir c'oleacă de rachiu de ismă ș'un păhărel gros de sticlă verzue ; și zise apoi, cu cuviință, dregân-du-și tulpanul pe după urechi :

«Poftesc frumos, și-ți ospăta o țără».

Cazacul se sculă și făcù trei cruci mari, până

la paftaua de alamă a cingătorii, și se așază la masă, c'o înfățișare plină de cucernicie.

Dar, la ceadintăi îmbucătură, i se șterse de pe față toată evlavia.

Mâncă, încovoiat asupra străchinei, cărăbănin-du-și mâncarea cu mânil mari și păroase, cu unghiile crescute ca niște ghiare negre.

Rupea cu furie din friptura ferbinte, cu ochii aprinși subt părul vâlvoiu; și dinții îi luceau în lumină, ca niște dinți de lup.

Când nu mai rămase un fir de mămăligă, se ridică, cu chipul dintr'o dată liniștit, și; făcù iar trei cruci mari, cu fața spre icoană.

Și așezându-se, după asta, pe marginea patului, îi luă pe copii pe genunchi, și, sărutându-i în creștet, începù a-i jucă și a le cântă, în limba lui, cu glas gros de bas și răgușit.

Copiii se uitau cu teamă la barba cazacului, înălțându-și năsușoarele carne.

Focul de pe vatră lucea pe capetele lor crețe și pe barba bălană a oșteanului; și femeea privea, din umbră, cu brațele supuse; și plângea încet; gândindu-se la omul ei de pe câmpiile Galiției.

Intr'un târziu oșteanul se culcă pe laite. Viforul zguduia ușa și ferestrele, vrând, parcă, să dea năvală în casă, la căldură; spulbera nămeții, ca pe niște pumni de pleavă, — și feluritele lui glasuri, păreau niște urlete de lupi, când mai apropiate, când mai depărtate.

Femeea stă ghemuită pe cuptor, lângă copiii adormiți; și n'o putea fură somnul. Se uită țintă la oștanul străin, care dormea greu, gemând prin somn.

Focul de pe vatră, îi lucea pe paftaua de alamă și pe durițile pintenilor; licărea pe oțelele puștii; și dezvălea, din când în când, din întuneric, fața bărboasă și degerată a Cazacului, mai ostenită, prin somn, mai brăzdată și mai îmbătrânită.

Și Garofina lui Gavril Odochianu, se dădu încet jos de pe cuptor, păși în vârful picioarelor, luă de pe laiță, mantaua ruptă și plină de peteci a oșteanului; și, luând dintr'un păretar un ac cu ață, s'aseză pe marginea patului, și începù s'o cârpească, gânditoare, la lumina focului de pe vatră.

UN INTERIOR

O răbufneală de vânt se izbește în fereastra înghețată, plină de garoafe crețe, și bunicul, pântecos, cu fesul pe ochi și cu canaful de mătase peste fața îmbujorată, tresare, din fundul patului.

«Ia să vedem, ce mai e cu *politicalele...*»

Intinde mâna și mărește para lămpei de pe meșuța de lângă divan. Ia ochelarii, c'o sticlă plesnită și prinsă împrejur cu ceară roșie; și, întinzând gâtul, și-i așează, cu amândouă mâinile, pe vârful nasului. După asta, ia «Universul», gazeta d-sale favorită, pe care-o cetește din tinerețe, și prinde a sloveni rar, adulmecând, parcă, rândurile.

Bunica, ghemuită alătura, învelită până în bărbia cârjoiată, în șalul ei turcesc, oftează cu glas cântător:

«Ei, ia să dau și eu un pasianț... Pasionțul lui Napoleon!»

Și, aplecându-se, ia de pe măsuță, niște cărți

de joc unsuroase, le amestecă în mânilor uscate și galbene ca de ceară, și le mensește; și, lăsându-se, apoi, într'un cot, lângă bătrân, începe a le înșiră îngândurată, pe macatul albastru, cu'n deget peste gură.

Nepoțica de lângă ea, creată ca un miel și bălae ca un spic de grâu, ia în brațe paiatul fără nas și fără o mână, și prinde ai cânta încetinel, cu gurița roșie, făcută botișor de mărgean și glăsuciorul subțirel răsună ca un fluerat de piculină.

«Haide *liulin* cu mama, că mama l'o legăna!»

Lampa împrăstie împrejur o lumină moale și mângâietoare, de amurgit. In soba mare, bătrânească, cu firizi boltite, arde un foc tătărăsc. Din podul cu grinzile încărcate cu gutâi și mere domnești, se cern mirezme adormitoare. Pe măsuța de lângă divan, lucește un chiup desticlă, astupat c'un colț de gazetă găurită; și înlăuntru, în apă, se lămuresc: o scărnică de draniță și un brotăcel mărunt și verde ca o frunză de plop. Barometrul bunicului. Lângă chiup, hodinește ciubucul de cireș, cu imamul de chilimbar, ochelarii cu sârme ai bunicăi, și un ciorap roșu neisprăvit, cu andrelele în el.

Nepoțica își așează paiatul încet, pe pat, în umbră, și-l învălește, binișor, până subt bărbie, să nu răcească. Apoi, vârându-și căpușorul încărlionțat, între gazetă și barba albă a bunicului, cipește ca o vrabie, clipind din ochișori:

— Bunicuțule, bunicuțule...

Cum îi povestea *nepurcic-o*?

Haide, mă rog matale să ne *zucăm* de-a a-cunțu.

— Haide, draga bunicului, să ne jucăm de-a *ațcunțu.*»

Bunicul își așează «Universul» de-o parte, își scoate ochelarii și și-i pune, la locul lor, lângă barometrul cu buratecul; și săltându-se pe palme, se pogorî greoi din fundul divanului, și începî a umbla tiptil în papuci, pe lăicerile vrâstate, cu fața roșie-gotcă, cu barba de sfânt luminată de un zâmbet de fericire.

«Gata? întrebă fetița, ascunzându-și fața în perină.

— Nu, nu, — stai, încă nu e gata.»

Și ajungând la dulapul bătrân de nuc, își vîră, gâfâind, pântecul între el și sobă, și; trăgând, repede, în față un jilț, se piti jos ca o broască și strigă, cu taină mare:

«Cu-cuuu!»

Nepoțica se coborî de pe divan, alergă cu pași mărunței până'n mijlocul casei; și, oprindu-se, ascultă cu ochisorii albaștri deschiși mari, cu mânuțile grăsulii întinsă în lături, — și zărind vârful fesului, după jilț, se repezi, bătând din palme și strigând:

«Ha-haaa, te văd, te văd...»

Și bunicul eși la lumină, într'un papuc ș'un colțun, gâfâind și rîzând gros, ca din fundul unei poloboc:

«Ho-ho-ho!»

Iar nepoțica râdea subțirel, făcând gropițe în obrazii trandafirii și bătea, repegior din palmuțe, cu căpușorul creț răsturnat pe spate:

«Acù să încalici, mă rog matală, bunicuțule, pe Balanu...» se rugă, culcându-și, capul pe un umăr.

Balanul erà un cortel popesc, de doc, care ho-dinea într'un ungher.

Bunicul îl luă, încălică pe el, și prinse-a sări prin odaie ș'a sforăi ca fiorosul Ducipal al lui Machedon. Nepoțica sălta în urmă ca un mânz. Bătrânul își flutură canaful fesului și se rotea nechezând și sforăind prin casă. Iăr bătrâna țipă disperată din fundul divanului:

— Da' astâmpără-te omul lui Dumnezeu, c'ai să dârâmi casa !»

Și bătându-se cu palma peste gură, prinde a-și face cruce.

După ce dădù, astfel, câteva târcoale, bunicul căzù pe-o canapea, gâfâind, și ștergându-și fața asudată cu basmaua. Nepoțica se ghemui lângă bunic :

«Bunicuțule-bunicuțule, cum cântă, mă *log* ma-tale, *cucosul* ?»

Bunicul înghite, lungește gâtul și trâmbițează odată prelung :

«Cu-cu-riguuu !

— Da' găina cu ou *fase* ?

— Cot-cot-cot-co-daaac ! izbucnește bunicul as-cuțit ca o găină speriată.

— Valeu, mă asurzești, omule, prinde-a se văitâ bătrâna, astupându-și, cu amândouă palmele urechile.

— Da' curcanul cum face ?» întrebă iar ne-poțica.

Bunicul își trece, zâmbind, degetele rășchirate prin barbă, se scoală de pe canapea, pășește le-gănându-se, până'n mijlocul odăii ; și vârându-și mânila în buzunarele cațaveicei, o răsfrânge la

spate ca pe-o coadă de curcan, și gheboșindu-se, începe a se roti și a pufni fudul, cu ochii bulbucăți, cu ciucurile albastre al fesului, atârându-i peste nas. Și, deodată, prinde-a țipă întocmai cum țipă carcanii :

«Iu-iu-iu-iu... Codru-codru-codru-codru!» scuturându-și năprasnic canaful.

Nepoțica râde cu lacrimi; iar bunica își face cruci mari, ca înaintea icoanelor. Și bunicul, după ce isprăvește, se sue liniștit în fundul divanului, și șterge, c'o basma cât o pelnică sudorile care-i curgeau gărlă. Își ia ciubucul de-un cot de pe masă, și-l îndoapă cu tutun din chisea; și, aprinzându-și-l, începe a pufăi adânc, cu fața plină de-o voie bună nemai pomenită, care izvoră ca o lumină din colțurile gurei și se împrăștiă până în cele mai mărunți creți ai ochilor și ai frunții.

În odăița, îmbrăcată în scorturi, se așternu, din nou liniște. Rotocoalele leneșe de fum, se înălțau spre grinzile încărcate de gutui și mere domnești. Nepoțica se culcă între bunicul și bunica, își luă iar paiatul cărn, și începù a-l legănă, cu ochii departe, în gol, ca o mamă. Ornicul vechiu de nuc înflorit, de deasupra patului, își plimba încet umbra limbei, pe scoarța albastră, pe care gonia un călăreț pe-o zare de cer.

Bunica, potolită, se coborî, ca o umbră, și prinse, a pregăti, de ceaiu, cu mișcări line. Puse samovarul de alamă în mijlocul mesei, pe-o tavă de argint rămasă din vremurile bune; așeză, încetșor, cu mânele ei uscate și zbârcite, trei cești zugrăvite cu chineji, cari se băteau cu paloșile, luă din dulap o gărăfioară de cristal, înroșită până

la jumătate de roșu, în care înegrea o cruce, o scăriță, o sulică și niște clește, — toate meșterite în lemn. Și, din blănurile și hainele vechi, îngrămadite în întunericul dulapului, izvorîră, dulci ca niște amintiri dedemult, mireazma fină de sulcină. Puse sticla pe tavă, și se sui, pe urmă, iar pe pat, între pernele brodate de mânilor uscate, cari pe vremuri erau fragede și albe ca două minunate flori; — și rămase neclintită, ca un portret.

Lumina de amurgit a lămpii lucea molcomă pe lucrurile bătrânești de nuc, pe gutăile și pe merele din grinzi, pe samovarul și pe gărăfioara de cleștar, în care se lămureau sculele, cu cari a fost chinuit Mântuitorul.

Samovarul prinse a cânta încet, ca un bătrân, care ar murmură, pe nas, un psalm; și nepoțica, îl ascultă, cu ochisorii închiși, cu umbrele fine și albastre, ale genelor pe umerii obrazilor delicați și trandafirii, în lumină, ca izvođiți din niște petale de trandafiri. Il ascultă, înfiorată de plăcere până'n adâncurile trupușorului ei, și se părea că-l ascultă pe bunicul.

Deodată, afară, în noapte, la fereastra înghețată, sună sfios un clopoțel, de parcă s'ar fi apropiat de fereastră un meluț, — și geamul se rumeni și luci, cu crinii lui de ghiață, cari semănau cu niște flori de diamant și glasuri subțirele, porniră să cânte: nașterea Pruncului Sfânt în staulul dela Betleem, sub cerurile deschise, de unde se pogorau, din cămările lui Dumnezeu, îngerii cu aripile de omăt.

Fetița tresări ageră și se ridică într'o mână:

«Ia, ce-i asta, bunicule? și rămase cu'n degețel în aer.

— Stelarii, drăguță, stelarii!

— *Vau* să-i văd și eu stelarii, bunicuțule, *vau* să-i văd și eu.

— Stai, că-i chemă bunicu'-în casă».

Și, bătrânul, puse ciubucul pe marginea măsuții, cu capul și barba, parcă, mai albe, ca de-o lumină sfântă; se coborî din pat; rezemându-se în palme, și bătù în geam:

«Veniți, veniți, băeți, în casă»...

Cântarea conțeni pe dată. Se auziră tropoituri de ciubote afară; și ușa se deschise, mare, de părete, și trei țânci, de-o șchioapă, intrară cu steaua de hârtie, care părea o uriașă floarea-soarelui de lumină. Tustrei erau albi de omăt și cu nasurile roșii ca niște ardei.

Clopoțelul din vârful stelei sună limpede ca un clopoțel de argint. Băeții își scoaseră cușmele mari, se întoarseră cuminți, cu fețele serioase, spre icoane; și, ridicând ochii, începură a cânta cu glasuri subțiri, ca niște îngeri:

„Trei crai dela răsărit,
Cu steaua călătorind“...

Bunicii și nepoțica, ascultau neclintiți, ca zugrăviți. Iar Maica-Domnului, cu pruncul la sân, părea și ea, că ascultă adânc, în rumeneala de zori a candelii.

NOROCUL

Costache al Lupului mai numără odată polul, luat pe carul de lemne. Apoi săltându-și cușma roșcată, dintr'o smucitură a capului, pe ceafă, înjugă, zise nevستی-sai să se sue în car, și dând câte-un biciu în boi, strigă :

«Noroc bun, să dea Dumnezeu!»

Și eși pe poartă.

Când ajunse la Obor, erà noapte bine. Oprì carul dinaintea unei crâșmi, ca să beà o drojdie și să-și ia un pachet de tutun ; și se întoarse către nevastă-sa, cu gând s'o îmbie :

«Hai și tu, fa, Lixandro».

Dar dânsa adormise pe maldărul de ogrinji, și Costache al Lupului se gândi, că-i mai bine s'o lese să doarmă ; și intră singur în lumina gălbue din lăuntru, cu biciul pe umăr :

«Seara bună... O drojdie mare și un pachet de tutun...»

In crâșma întunecoasă și joasă, la o masă din

fund, un țigan, cu pălăria pe ochi, amesteca, o clipă, trei cărți; și arătând o carte, între degete, zise către țiganul, care stă în fața lui, în picioare, cu mâinile în buzunar, cu picioarele rășchirate și cu bărbia în piept:

«Uite, popa!»

Apoi puind, dintr'odată, tustrele cărțile pe masă, una lângă alta, pe dos, — întrebă, ridicând niște ochi, cari licăreau ca argintul viu:

«Care-i popa?»

Costache al Lupului își bea drojdia și se uită, de lângă țigheă. Se așeză apoi, la o masă, și-și desface pachetul de tutun; dar cu ochii tot la masa din fund:

«Care-i popa?» întrebă, din nou, țiganul.

— Hsta-i popa» face celalt, punând degetul pe cartea din mijloc. Țiganul, cu pălăria pe ochi, întoarce cărțile; iar celalt se apleacă, trage c'o mână banii și-i pune în buzunar.

Românul își răsucesce o țigară pe genuchiu, scoate scăpărătorile; și rămâne nemișcat, cu ele în mână, cu ochii ațintiți la cei cu cărțile:

«Pe cât? întrebă cel cu «Uite popa, nu e popa».

— Tot pe' un leu» răspunde celalt. Și iar:

«Uite popa. Care-i popa?»

— Tot pă-l din mijloc».

Și iar ia banii.

Omul scapără, își aprinde țigara și își vără scăpărătoarea în chimir.

În clipa în care și-a aprins Costache al Lupului țigara, cei doi Țigani, — răpede ca fulgerul, — au făcut un semn de înțelegere către alți doi faraoni, cari stăteau la masa din mijlocul cârșmei, în

fața unor pahare cu vin, și l'au arătat cu coada ochiului pe Român.

«Mai jucăm, nene? — întrebă cu glas tare cel care câștigase.

— Jucăm; de ce să nu jucăm?

— Tot pe-un leu?

— Cum vrei.

— Hai pe doi: ori-ori!

— Hai! cum o da târgul și norocul!

Unul dintre Țigani, cari cinsteau vin, își trage de mânecă tovarășul, și-i zice încet, arătând c'un deget:

«Măi, frate-meu, da prost al ciorilor mai e ăla.. Uite-te, nenisorule, că se văd cărțile când le pune. Uite-te, na, a pus popa dinspre noi...»

Omul aude și se uită cu luare aminte:

«Așa-i, da, se vede... Mă, al dracului treabă!»

«Care-i popa?» se aude a treia oară.

Celalt mai chibzuește o clipă, cu bărbia proptită în piept, uitându-se la cărți; apoi strigă cu hotărâre, punând un deget pe cartea din dreapta:

«*Hasta-i popa!*»

Cel cu «Uite popa, care i popa?» dă cărțile pe față.

Costache al Lupului murmură:

«Așa-i, ăla-i popa, frate! Măi, al dracului treabă!» se gândește Românul, și se uită, cum curăță Țiganul ălanii de pe masă.

«Ia hai să jucăm și noi, măi nene..., șoptește unul din Țigani, cari beau vin; dându-i un ghiont tovarășului. Și se scoală amândoi și se apropie de cel cu cărțile. În aceiași clipă, cel care jucă, se trage mai la o parte.

«Ia să fac, nene, o țigară».

Omul mai cere o drojdie, mai răsucește o țigară; dar cu ochii tot la masa din fund.

«Imi dai voie să-mi cerc și eu norocul? zice Țiganul cel mai nalt, răsucindu-și pământul de păr, cari îi creșteă dintr'un neg cât o bobită de poamă coarnă.

— Cum nu? Poftim! Pe cât?

— Eu, nene, nu mă încurc cu nimica toată: ori joc ori nu joc de loc... Hai, pe-o rublă; ori mă pricopsesc ori rămân sărac pământului...

Fie, nenisorule, și pe o rublă».

Românul a rămas cu țigara în aer, la jumătatea drumului.

«Uite popa! Care-i popa?»

Lui Costache al Lupului îi vine să strige:

«Uite-l, nene, ăl dela mijloc!

«Ăl dela mijloc!» face Țiganul.

«Așa-i nene, o nemeriși, se gândește Costache al Lupului; ce, muma dracului? Să ai orbu' găinilor, să n'o vezi...»

Și strigă investit:

«Ei, băiatule, ia mai fă-te încoa c'o drojdie...»

O dă de dușcă, își șterge, cu dosul palmei, muștațile roșcate; și-și ațintește iar ochii la cei ce joacă.

«Mă, da' prost e ăla! Ce-ar fi, adică dac'ași jucă și eu?»

Iși pipăe banii din chimir și se uită:

«Uite-o, mă, dacă se vede, fir'ar al dracului, să vede... Mă, mult mă mir eu cum Naiba, de-i așa de prost creștinu ăsta?» Și iar se gândește; «Ei, comedie ca asta; adică dacă ași jucă și eu, ce ar fi?»

Și săltându-și cușma pe ceafă, cum făcea, în totdeauna, când luă o hotărâre, se ridică și se apropie de masa din fund, cu degetul cel mare, al mâinei drepte în chimir.

Stă și se uită și se uită și se chibzuește :

«Să joace, — să nu joce? Dacă o fi la mijloc vre-o șurubărie? Ei, dar dacă și-o încercă și el norocul c'un leu de parale, ce-are să fie? Numai un leu. Dacă n'o câștigă, s'a isprăvit, nu mai joacă : «Rămâneți sănătoși» și pe-aici i-i drumul : «Hai acasă, mă Costache, că-ți prăpădești banii și mâne vine cănele de *priceptor* și-ți vinde vițișoarele.

D'apoi cum? Ese frumusețel, ca un om cuminte, și s'a isprăvit!»

«Uite popa. Care-i popa? Care mai joacă, domnilor?»

— Iaca, na, pun și eu un leu de parale...» zice Costache al Lupului. Și își scoate basmaua popescă din chimir, o desnodă cu dinții și ia, din pol, un franc și-l pune pe masă :

«Poftim!»

Țiganiii își fac cu ochiul :

«Uite popa. Care-i popa?»

— Al din mijloc e popa,» spune, cu hotărâre, Românul.

Țiganul întoarce cărțile pe față :

«*Haș-a-i!* Hai dreptate! O nimerisi și d-ta. Poftim paralele... aici e negustorie cinstită, *hare* balta pește...»

«Mă, bată-l crucea, să-l bată, da' mare prost e balauru' ăsta!» se gândește omul iar. Și frângân-

du-se de șale, își trage banii cu palma dreaptă în cea stângă.

Pune încă de două ori câte un franc și câștigă. Când să pue a treia oară, îi șoptește cineva dela spate :

«Pune, nene, măcar o piesă. Ce tot te încurci d-ta cu francu; te văd că ești gospodar».

«Așa-i, are dreptate românul ăsta,» se gândește Costache al Lupului, «ce tot stau eu și mă încurc cu'n franc de parale...»

Și zice hotărât.

— «Uite, na, pun și eu o piesă...

— Uite popa. Care-i popa ?

— Țsta-i popa ! face românul, din toată inima ; și pune două degete noduroase pe o carte soioasă.

— Dar bine mai nimerеști și d-ta...» cuvântează cel cu cărțile, scărpinându-se a pagubă și împingând banii către om.

Mai joacă de trei ori pe câte cinci lei, și câștigă tot Costache al Lupului.

«Pune, măi creștine, odată și bine ; ce tot stai și te 'ncurci ? îi șoptește acelaș glas dela spate.

«Așa-i... are dreptate, se gândește omul ; ce tot stau eu și mă 'ncurc ! Pun odată și bine ; și-mi iau, frumușel, banii ; și hai Costache-acasă, că până la Domnești e cale de-o poștă ; și te-apucă ziua pe drum».

Se uită în palmă, se uită în basma ; care va să zică are doi poli și trei lei de parale :

«Brava ! ție, mă Costache, da' știi, că ești om bogat ? Și zice tare :

«Știi ce ? Jucăm pe doi poli ? Că uitete, ne apucă ziua...

— Haide și pe doi poli; ce-o fi să fie! Ori mă fac bancher, ori dau faliment...»

«Mă, al dracului, da' prost e bată-l trăsnetul!» să gândește iar Românul.

Pun amândoi banii pe masă.

Țiganul arată cartea, cu popa între două degete, cu o sclipire ascuțită 'n ochii albi:

«Uite popa!»

Și trântind cele trei cărți pe masă, întrebă, uitându-se țintă în ochii suri ai omului:

«Care-i popa?»

Costache al Lupului a văzut bine, că l'a pus la mijloc», și zice repede, fără să stea la gânduri:

— «A dela mijloc».

— A dela mijloc ai spus?

— Dă; a dela mijloc».

Țiganul întoarce cartea dela mijloc, — și Costache al Lupului deschide ochii mari, plini de spaimă, și se face ca varul la față.

«Ei, acușica n'o nimeriși: e dama de pică...» făcù Țiganul, punând mâna pe cartea murdară, și trăgând în palmă banii de pe masă, îi puse liniștit în buzunar.

Românul privește aiurit.

«Ei, dă, ce să faci? Așa-i roata norocului...» face cineva dela spate.

Omul se uită prostit, când la unul, când la altul... Simte că se învârte cârciuma cu el. Ș'un gând îi sfredelește mintea ca un burghiu de foc: «Cum plătește el mâne biru?»

«Ai plătit drojdiile și pachetul de tutun? face crășmarul dela tejghea, frecându-se cu amândoi pumnii la ochi și căscând.

— N'a plătit, strigă un țânc de băet; ițiindu-și capul tuns chilug pe-o ușă din fundul crâșmei.

— Auzi, că n'ai plătit, grăeste crâșmarul; ce te uiți așa la mine, omule? Plătește drojdiile și pachetul de tutun... Câte drojdii, băete?

— Trei drojdii mari».

Costache al Lupului se apropie bezmetec, de teighea, și pune un franc.

Ia restul din mâna crâșmarului și se uită nedumerit.

«Cusurul, omule, cusurul, strigă crâșmarul, ca unui om care n'aude bine.

— Așa, dà, cusurul...» îngăimează Costache al Lupului. Și căută cu ochii rătăciți de jurîmprejur. În crâșmă nu mai e nimeni, în lumina pustie.

Și Costache al Lupului, odată, se pleznî cu palma peste frunte și, scrâșnînd, se prăbuși, c'o înjurătură, în noaptea oarbă de afară. Se uită în susul drumului, în jos, și prinse a alerga către oraș.

Vântul îi vâjjea pe la urechi, îi izbiă în față, îi flutură cămașa, parc'ar fi vrut să-l oprească, să-i taie calea. Și când ajunse la răspântie, se opri gâfâind, se uită năuc înainte, în urmă, la dreapta, la stînga; și ridicând deodată pumnii, și-i repezi în cap, cape două ilăe. Apoi se întoarse înapoi, la car și prinse a bate cu desnădejde 'n boi.

«Da ce ai, omule, de bați boii de pomană? Se vede treaba că iar te-ai îmbătat?» strigă femeea, sărînd din somn.

Atunci Costache al Lupului începù a trage și'n nevestă: un biciu în boi, — unul în nevestă; un biciu în boi, — unul în nevestă; alergând pe lângă car, cu gura încleștată, cu părul vâlvoi.

DECANUL-COPIȘTILOR

Printre slujbașii registraturii Primăriei, veștejiți înainte de vreme, ca niște plante ținute la întuneric; își trăește viața cea mai amărâtă, de rob, moș-Ciulei, — cum îi zic toți slujbașii, — copist în Primărie de treizeci de ani bob-numărat. Intr'o viață de om de muncă de rob, pentru moș-Ciulei, — care n'avea nici o rudă la Erusalim, — nu s'a putut găsi nici un loc mai săltat, pe scara slujbelor și mai mari și mai mărunte. Alții, meșteri în «trasul la fit», fiindcă aveau proptele între simandicoasele fețe politice din târg, săreau ca niște lăcuste, câte două sau trei trepte deodată; și moș-Ciulei, omul datoriei, omul-ceasornic, — cum îi ziceau prietenii, — a înălbit, alb-colilie, în biata slujbă umilită de copist; muncind muncă crâncină, muncă amară, muncă istovitoare, muncă ucigătoare, de ocnă.

Moș-Ciulei, eră un omuleț mărunț, adus de spate de munca de ceasuri, încovoiat peste hârtoagele

depe biurou. Se uscasc în munca aceasta, care însemnă robia sufletului; și păreà niște moaște. Fața i se îngălbenise ca fildeșul, ochii i se confundaseră în fundul văgăunilor; albise, de nu-i mai rămăsese un fir de păr negru. Și vara și iarna, umblă veșnic cu aceeași haină, îngurzită și cârpită, de șiac; roasă, lustruită pe la coate și pe la genuchi, cu slimul de-un deget pela guler și pătate de cerneală. Hainele acestea pe cari le purtă de ani de zile, ca pe o adoua piele, luase ceva din înfățișarea lui zbârcită și scofălcită.

Toți slujbașii îi ziceau «decanul copiștilor»; și, când veneà cineva prin biurourile Registraturii, adus de nevoi, așa îl recomandau totdeauna, pe moș-Ciulei, cu'n zâmbet subt musteață :

«Imi dați voe, mă rog, să vă recomand pe moș-Ciulei: decanul copiștilor» și pufnituri de răs izbucneau, pe-înfundate, prin unghere. Da' moș-Ciulei, în înțelepciunea lui creștinească, nu se supără niciodată, — inima lui bună, firea lui blajină, nu știeau ce-i mânia, — zâmbià numai, trist, cu gura lui veștejită ca o frunză de toamnă; și își plecà iar nasul lung, cu'n neg ca o muscă pe vârș, în vrafurile de hârtii. Erà așa de miop, c'ai fi zis, că are un ochiu în vârșul nasului, așa și-l vârà de tare în maldurile de jalbe, cari nu se mai înpușinau niciodată. Fiindcă avea cea mai frumoasă și mai citeață slovă, toți șefii și toți subșefii de biurou îi dădeau de scris lui moș-Ciulei.

La slujbă veneà cel dintâiu și pleca cel din urmă. Când veneà și când plecà, nu mai erà nimeni prin birouri; erà pustiu prin toate hardghiile umede și întunecoase. Numai moș-Panfil

umblă, ca o umbră, prin odăile cu miros de mucegai. Și când da cu ochii de moș-Ciulei se crucea :

«Doamne, cucoane-Ciulei, om harnic și vrednic ca dumneata n'am mai văzut de când sânt, — zău n'am mai văzut».

Biuroul lui moș-Ciulei, în care lucrau încă doi slujbași, eră o cămară umedă și întunecoasă ca un mormânt. Fereastra aveà gratii groase și da spre un zid mohorit și înverzit de muschi; așa că, în chilia asta înghețată, nu intră niciodată soarele.

Paianjenii și șoarecii huzureau aici, nesupărați de nimeni. Corturile paianjenilor căptușiră tot podul afumat, și, subt dușumelele putrede, chiscuiau șoarecii prin toate cotloanele.

Cei doi tovarăși ai lui moș-Ciulei erau tot așa de amărăți și de îmbătrâniți ca și decanul copiștilor. Rar stăteau de vorbă; și-în liniștea adâncă ce-i învăluea, s'auzeà numai scârțitul peniților, stând, parcă, la sfat cu chițcăitul șoarecilor.

În odaia aceasta fără lumină, plutea, întotdeauna, ca o ceață tristă de toamnă; și, după amezile, eră așa de întuneric, că trebuia, numai-decât, aprinsă lampa, ca într'o pivniță. În muțenia adâncă, ce plutea ca un nour, paianjenii se lăsau în jos, pe firele lucii ca de mătasă, și se ridicau ca niște acrobați de circ. Șoarecii rodeau, în liniște, nesupărați de nimeni, dosarele mucigăiate și îmbibate de colbul anilor.

Câteodată, un șoric răsărea pe un dosar și-și tremurâ mustețile și-și sticlea ochii negri ca două gămălii de bolduri; câte unul, stă, așa neclintit, multă vreme, învăluit, parcă, într'o ceață de me-

lancolie ; visător ca un îndrăgostit. Câte un șoarec mai îndrăzneț, se apropiă încet, — așa de încet, — c'aproape nu se cunoștea că se mișcă — lunecă până la pânea de pe masa lui moș-Ciulei, și începea a ronțâi din ea, oprindu-se, din când în când, și uitându-se țintă la decanul-copiștilor, care abar n'avea de mușteriu dela pâne.

Singura vietate, care înveselea puțin tristețea și întunericul chiliei de pusnic, era un scatiu, pe care îl adusese moș-Ciulei, în buzunar, într'o primăvară ; și-l așezase în geam. Scatiul, cu pieptul și cu pânțele aurii c'ale unui canar, lumină, parcă, cămara mohorâtă ca un suflet amărât, cu trilurile lui mărunte ca niște șiraguri de pierle. În scurtă vreme, îmblânzindu-se, a început să sfârâie din aripi pe subt tavanul chiliei ; să zboare pe maldurile de dosare, să puie puncte pe unele titluri ale hârtoagelor ; să țupăească voios, scânteindu-și ochii, pe biuroul lui moș-Ciulei, până când a ajuns să i sară pe umăr și să-i ciupească din palmă semânța de cânepă, ronțâind ca un șoaric.

Moș-Ciulei venea acuma mai cu plăcere la cancelarie. Avea un prieten care-l aștepta și-l întâmpină, când deschidea, dimineața și după amiază, ușa, zburându-i pe umăr și pe chelie, făcându-l să se însenineze o clipă și să vorbească cu el. Îl botezase, — fiindcă era galben ca gălbenușul de ou, — «Gălbenuș» :

«Ce mai faci Kir-Gălbenuș» ?

Și Gălbenuș îi țupuea de pe umăr pe creștet și de pe creștet pe umăr și ciripea voios ; parcă iar fi spus în limba lui :

«Mulțumesc frumos, tare bine, moș-Ciulei : sănătos și voios».

Moș-Ciulei, zâmbea pe subt mustață :

«Măi, Gălbenuș, măi, cântă-i tatei, un cântec».

Și scatiul, sclipindu-și ochii șireți, începea a-și tremură gușulița în triluri, lungi și înflorite, de canar.

«La ce meșter ai învățat, tu, să cânți ?

Și Gălbenuș, își svârlea trilurile și mai vioi ; pricepând, parcă, cuvintele lui moș-Ciulei.

Și când se așeză decanul-copiștilor, tacticos, la lucru, scatiul s'astâmpără, pe dată ; și-i stătea cuminte pe umăr, uitându-se, când cu'n ochi, când cu celalt, ce încondează pe coala de hârtie, moș-Ciulei, cu pliscul ascuțit al peniții ; și, încetul cu încetul, începea a picoti de somn, până când adormea deabinele, cu capul vârat subt aripă, ca un ghemuleț de pene aurii.

Al doilea prieten al lui moș-Ciulei, eră odagiul Primăriei, moș-Panfil ; când se întâlneau, totdeauna căutau semință de vorbă amândoi :

«Noroc bun, cucoane Ciulei, nu te-am văzut de-un car de vreme.

— Mă-învălui și eu, toată ziulica, cu vrafurile de hârtii ; mai întâi de toate, datoria !

— Apoi, mai om a datoriei ca d-ta, mai rar. D-ta duci în cârcă toată Primăria. Mă gândesc, totdeauna, când te văd, — că, noi amândoi sântem cele mai vechi edecuri din Primărie ; dar ce folos, dacă am rămas amândoi la fel, cu aceiași leafă de acum treizeci de ani împliniți : eu cu cinzeci de lei ; dumneata cu o sută. Și deatuncea câți mucosi și câți nișăi nu s'au perindat ; n'au agiuns

intendenți ori șefi de biuro? Așa merge politica la noi: cel leneș la masă; cel harnic, subț masă.

— Ce să facem moș-Pamfil: fiecare cu norocul și cu partea lui pe lume.

— Da, asta-i așa: cum socotește Cel de sus.

— Impotriva voii lui Dumnezeu, nu se cade să ne ridicăm..

Mă mângâi și eu, moș Pamfil, cu gândul ista, că mai am cinci ani de dat la spate și ies și eu la pensie.

— Taman, ca și mine, cucoane-Ciulei.

— Și dacă mi-o ajută Dumnezeu și-oi eși la pensie, cu căpitălașul pe care l'am strâns, cu crâșcanie mare și răbdări multe, mâncând numai odată pe zi, într'un birtuleț din piața Sf. Spiridon; în care eră mai multe muște decât muștirii, — și sara, mulțumindu-mă cu'n ceai acasă, făcut de mine, și, purtând ani de zile acelaș rând de straie ori de ghetе, pe cari le cârpeam eu sara la lumina lămpii, singur cuc, în tovărășia numai a umbrei mele de pe părete.. Dacă mi-ajută Dumnezeu să ies la pensie, atuncea mă duc să trăesc liniștit la țară. Imi fac acolo o gospodărie, cum visez eu sările, și-mi trăesc și eu partea mea de fericire, pe care am câștigat-o în sudorile frunții..

— Tot așa mă gândesc și eu, cucoane-Ciulei; am scripuit și eu ceva zimți, și tot așa mă bate gândul și pe mine să fac. Uite, domnule, ce po-triveală! Bem o cafeluță cu romușor, cucoane-Ciulei?

— Bem, moș-Pamfil, la ce să nu bem? Atâta tabet am și eu. Fără mâncare o mai pot duce; dar fără cafeluța de dimineață și de la ameză,

și, mai ales, fără cafeluța pe care o beau sara, pe-îndelete, când mă învâluie gândurile, — nu pot.

— Și eu tot așa, cucoane-Ciulei, cu acelaș tabet; parc'am fi dintr'o bucată făcuți. Când rămân singur, ca un huhurez, în toate hardaghiile astea; așa nebuni de urât, dacă nu mi-aș face o cafea. Cafeaua mi-i e ca un prieten vechiu, cu care stau de vorbă, sările, până târziu, în odăița mea, hre-tuită de burlac.

Și vorbind așa, tacticos și cam pe nas, scotea, dintr'un dulapaș, tacâmul de cafea : mașina, sticla cu spirt, sticluța cu rom și două ceșcuți încon-deate și știrbe. Tot tacâmul acesta îl păstră în cancelarie, pentrucă avea la Primărie, pe lângă slujba de odăiaș, și pe cea de cafegiu : făcea ca-fele cu căimac : d-lui primar, d-lui ajutor de pri-mar, d-lui arhivar, d-lui șef-contabil, d lui șef al grajdurilor, d-lui inspector al birjarilor, d-lui șef de biurou și chiar și subșefilor de biurou și celor mai mărunți, că tabetul e tabet, s'a mântuit : nu se uită în pungă ; plătește birul și cel cu punga plină și cel cu punga deșeartă, — și în felul acesta, îi mai pică odagiului câțiva gologani pe fiecare zi. Vorbă ceia : dacă nu curge, pică.

Pe biuroul, plin de catastife și de «Monitoare Oficiale», mașina de spirt ardeă c'o flacăra alba-stră ca un iris. Și floarea aceasta de pară îm-prăștiă, în odaea pustie, nu știu ce farmec de prietenie și de poezie ; și cei doi moșnegi, — cele două edecuri vechi ale Primăriei, — stăteau, tac-ticoși, la taclale și făceau planuri de viață viitoare, înțeleaptă, în cântecul țuit și pustiu al mașinei :

«Mult a fost, puțin mai este ; am robit treizeci

de ani; oi mai robî încă cinci. N'oi muri pînă-atunci, dacă n'am murit pînăcu. Răbdare, că răbdarea e înțelepciune dela Dumnezeu!»!

Moș Panfil luă, c'o linguriță, caimacul și turnă cafeaua în cești. Apoi picură câteva picături de rom, — agheazmă, spunea moș-Panfil — și mireazma romului umplea încăperea: părea că, mirodenia aceasta picantă, o răspândește o floare din țările calde. Și moșnegii, pofticioși, își tremurau nările și închideau galeși din ochi, ca doi motani somnoroși. Gustau, cu vârful buzelor, din cafeaua aromată, plescăind din vârful limbei și clipind fericiți din ochi; cuprinși de o lene caldă, care le curgea, încet, prin vine; care le izvoră ca dintr'o băutură bătrână, îmbibată de o mireazmă îmbătătoare:

«Minunată cafea, aferim cafea, murmură moș-Ciulei, închizând leneș din ochi.

— Bunișoară-bunișoară, răspunde, cu modestie moș-Panfil.

— Parc'ai fi un bașcafengiu dela Constantinopol; așa cafea plină de mirodenie n'am băut de când sânt».

După ce beau cafeaua, își lingeau, cu poftă, buzele, clipind din ochii somnoroși; și moș-Ciulei, ridicându-se de pe scaun, îi mulțumea odăeașului pentru bunătate de cafea; își luă rămas bun, strângându-i, prietenește, mâna; își luă cârja de corn ori cortelul de doc, dacă eră vreme de ploae; și, îndesându-și, peste urechi, pălăria înverzită și roasă de molii, eșea, sprijinindu-se în cârjă.

Nimeni nu știa, subț coarja făpturii sale umile și timide, ce caldă inimă bătea, în pieptul lui moș-Ciulei, scorogit înăuntru, din pricina muncii istovitoare dela biurou, care îl gheboșă mereu spre hârtoagele colbăite; cine bănuia, ce primăvară își înălță mirezmele în sufletul său zăvorât.

Mergea, bocănind cu cârja cu bold; și, în fiecare sară, înainte de-a lua drumul casei, spre dealurile verzi ale Tătărașului, trecea prin grădina Primăriei, cu straturi pline de flori felurite, cari îl adormeau cu mirezmele tari, în umezeala sării; și, după ce rupea, pe furis, o floare, uitându-se, speriat, în toate părțile, vâră floarea în buzunar și eșea, tiptil, din grădină; și-o lua întins spre casă, spre chilia lui de pusnic, din mahalaua plină de livezi, a Ciurchilor. Mergea grăbit, pipăind floarea din buzunar, cu degetele tremurătoare; și ducând-o, din când în când, la nas, ascunsă în palmă, și sorbindu-i mirosul cu lăcomie.

Când intră în odăița sa, cu pereții coșcoviți, cu chenare albastre pela ferești și pe la ușă, încondeiate de mâna sa meșteră, în dorul casei cu acoperișul de pae din satul care a copilărit și a hoinărit cu oile, — umplea un pahar cu apă rece dela fântână, și își puneă floarea în paharul aburit de promoroacă și-l așeză, întotdeauna, în acelaș colț de masă, așternut cu'n ștergar alb ca floarea de cireș, lângă căpătaiul patului, ca să simtă mirezma flori când s'o culcă. În floarea asta era tot visul și dorul său de viața dela țară. În ea își vedeă livada de pomi roditori, pe care va cumpăra-o din măruntele economii ale lui, când or eși la pensie. Își zărea, printre gene, casa albă cu

flori în feresti. Și în inima lui, amețită de nădejdi, răsărea în clipele acelea, o taină scumpă, pe care n'o mărturisea nimăru; o ținea ascunsă, în adâncul sufletului său, ca pe-un juvaer de preț. Taina îi eră, o frumușică mărunțică și sprințenă ca o veveriță, care, când îl vedeă, trecând pelângă portița ei, umbrită de-un tei bătrân, alergă, hătând din palme și prăpădindu-se de răs, cu glasul limpede ca un clopoțel de argint. Alergă ca o căprioară, sărea cele trei trepte dela scara de piatră; și, dând busna în casă, în fâlfâirile fustelor ușoare, răsărea la geamul cu oale cu crini subțiratici ca niște domnițe ale florilor. Și, acolo, deasupra cupelor de crini, își scânteia ocii negri, tăiați în catifea, în chip de migdale, ca doi ochi de cadână; și își arătă mărgăritarele dinților.

Moș-Ciulei, nepricepând înțelesul cascadelor de răs, — înăbușindu-se de bătăile inimii, — pe chipul său uscat și galben ca dăltuit în fildeș, să răspândeă o roșăță ușoară și-un zâmbet sfios, care însemnă singura clipă de fericire, într'o zi întreagă de suferinți și de umilinți, — atunci ridică cu stângăcie, pălăria, și, cu ea, parcă-își ridică sufletul, chinuit, până la cer.

Intră în odaia sa săracă, aproape fugind de privirile obraznice ale oamenilor, cari-l spionau și rânjeau, făcându-și semn din ochi. Inchizând ușa cu zăvorul, întorcând și chiea, plecă o clipă, urechea și ascultă. Apoi, tiptil, în vârful picioarelor, cu răsuflarea stăpânită, simțindu-și în urechi svăcnirile inimii; se apropiă de pat, îngenuchia, își lipeă urechea de podele, vâră un braț sub pat, scoteă o cutie de tinichea ruginită. S'apropia, din

nou, de fereastră, se cinchea pe vine și se uită, cu'n ochi, afară; și tremurà, din tot trupul, ca scuturat de friguri, strângând în brațe cutia, cu degetele dela amândouă mâinile rășchirate. S'așeză, pe urmă, pe un scaun, ascuns între sobă și dulap, — ca să nu-l vadă dela fereastră cineva, — puneă cutia pe genuchi; și, deschizând-o, începeă a număra, cu ochii plini de spaimă, banii de argint și hârtiile noi-nouțe, — aveă strâns, cu strădanie, răbdând de foame, umblând cu strae peticite, dormind iarna în frig; bănetul adunat, în treizeci de ani, de canon și umilință, în slujba de copist.

În banii aceștia, însă, e visul inimii lui; e raza de lumină, care la legat de viață; e toată tăria sufletului său; e hotărîrea, neclintită, să se ducă să ceară părinților, în ziua când va eși la pensie, mâna de crin.

Eră singurul lui ceas, în fiecare zi amară, ce-l răsplăteă de-o viață întregă de suferință, în care sufletul său, simțitor și liric, stătea zăvorit de dimineață până'n sară, ca într'o celulă mucegăiată de ocnă. În ceasul acesta unic, sufletul său chinuit, se deschideă ca o floare veștejită, scoasă, din hruba plină de întuneric a unei pivniți, — și pusă, în fiecare zi, de o mână milostivă, pe polița unui cerdac, afară, la soarele primăverii.

GARDA CIVICĂ DELA MĂCIN

Erà pe vremea răscoalelor. Zadarnic ceruse domnul Cezar Măntăluță, subprefectul din Măcin, armată; guvernul nu trimesese nici un soldat în târgușorul răslețit pe malul Dunărei, în preajma gheolurilor; și Măcinul, cu casele lui turcești, turtite subt acoperișurile înnegrite, de olane, rămase numai în paza celor opt gardiști fără revolvere. Atunci domnul suprefect Cezar Măntăluță, avu o idee măreață: să înființeze o gardă civică. La acest gând mare domnul subprefect se bătù cu palma peste frunte, își frecă fericit mânele; și, sărind de pe scaun, intră, ca o vijelie, la domnul ajutor de subprefect:

«Dragă Niculae, am găsit soluția... Avem și noi armată; înființăm, mă, gardă civică...»

— Bravo, cucoane Cezare; o idee, cum se zice, genială.

— Să-mi faci, mai întâiu, până diseară, un tablou de toți oamenii cari au puști; și mâne or-

ganizăm garda civică, dragule... Stai, să vedem, cine-ar putea să fie în garda civică: eu, unul, tu, Nicule-dragule, al doilea, șeful ocolului minier, al treilea, șeful domonial, al patrulea, polițaiul, al cincilea, directorul societății «Măcin», al șaselea, primarele, al șaptelea, doctorul, al optelea, spițerul, al noulea... Mai umflăm încă din Turci: pe Hagi-Hasan, pe Meemiș, pe Mustafa, pe Suliman-Kerimpe, Bairam Hagi-Mamut; și întruchipăm o gardă zdravănă de vre-o cincizeci-șaizeci de oameni, pe puțin; să se ducă vestea, dragule...

— Minunat, cocoane Cezare, minunat... Așa o să ne putem și noi hodini... Știi dumuneata, că de când a început răscoala, eu nu mai am somn acătărea?

— Mie îmi spui: eu ziua mai dorm ce mai dorm; noaptea: somn epuresc; la fiecare mișcare, îs treaz și-mi pipăi, prin întuneric, revolverul de subt căpătâi și pușca dela cap... Așa, domnule, facem cu rândul... să zic că o să fim optzeci: patruzeci facem de gardă dela ceasurile opt seara și până la miezul nopții; ceilalți, dela miezul nopții până la 5 dimineța, să zic.

— Firește, cucoane, Cezare; și așa știi, că te hodinești câteva ceasuri fără grijă.

Până'n seară a aflat tot târgul de hotărîrea domnului subprefect și toți au răsufat:

«In sfârșit, o să fie și târgul nostru păzit... Halal subrefect; un om și jumătate...»

Prin cafenele toată lumea vorbea numai de garda civică a domnului subprefect Cezar Măntăluță; și cu toți călcau acuma mai apăsat, cu fruntea mai sus; și fiecare simțea, parcă, la coapsă

o sabie. Numai Turcii își sorbeau, prin cafenelele murdare, liniștiți, cafelele și țigările; în veșnica lor nepăsare, cu ochii adormiți, țintiți în gol; numai dâșii și berzele păreau că trăiesc pe altă lume și că n'au aflat nimic de înființarea gărzii civice, care eră mândria Măcinului. Berzele stăteau cucuete pe vârfurile caselor, tot așa de nepăsătoare ca și înainte, ori treceau în sbor leneș, peste acoperișurile de olane; abiă clipind din aripi, ca și cum nu s'ar fi schimbat nimic în lenea veșnică a Măcinului.

* * *

Adouazi, pe la ceasurile 9, începură, deodată, a răsări, pe ulițele înguste, turcești, ale Măcinului, — unul câte unul, — soldații gărzii civice, înarmați până'n dinți. Dăduse poruncă domnul subprefect Mântăluță, ca la ceasurile 10 să se strângă toată garda înarmată, în mijlocul târgului, în fața birtului lui Stoianof, ca să primească ordinele cuvenite. Unii aveau puști de vânătoare și erau încinși cu cartușierile; alții aveau numai niște revolvere ruginite. Câțiva își pusese la pălării pene de cocoș ori de curcan; vr'o doi erau cu niște chipiuri vechi, găsite cine știe prin ce poduri. Unii erau încălțați cu cizme de piele rusească, cu carâmburile până la jumătatea coapselor, cari le dădea o înfățișare de mușchetari; alții erau încălțați cu ghete italienești; unii aveau jambiere; câțiva găsiseră, Dumnezeu știe pe unde, câte-o rugină de sabie; unii încinseseră iartagane turcești; alții se încinseseră cu o curea și se căpțușise, de jur împrejur, cu pistoale, cu revolvere,

cu junghere de vânătoare, de păreau niște panoplii, cari au luat-o razna pe uliți. Cu toții călcău încruntați, cu mutre fioroase, sperind copiii, făcând să năvălească lumea pe la porți, pe la ferestre, în uliți; numai cadânele spionau, de după perdele și de după zăplazurile înalte; și nu se arătau. Insuși giamiile albe își înălțau găturile minaretelor, ca niște uriașe păsări mirate. Până și Turcii își lăsară cafelele și eșiră buluc de prin cafenelele scunde și afumate; și deodată, când toată garda civică fu în păr, în mijlocul târgului; se arată la un colț de hudiță însuși făuritorul oștirii aceștia ciudate; domnul subprefect Cezar Mântăluță. Imprumutase un chipiu și-un mondir dela polițai și le dăduse nevestei să le coasă gaioane de căpitan; iar la coapsă îi atârnă un iartagan împrumutat dela Bairam-Hagi-Mamut, căpitanul caicului; în picioare aveă niște cizme năstrușnice pentru vânătoreea de baltă, cu carâmbii ridicați până sus, la șolduri, și prinse de urechi, ca să stea astfel; cu niște curălușe cusute de o cingătoare.

Domnul Cezar Mântăluță se apropia astfel, călcând voinicește, de sus, cu pumnul drept în șold, cu chipiul pe sprinceană, cu mustățile lungi, cănite din proaspăt, și răsucite întocmai ca niște coarne de berbec. Toată garda civică izbucni într'un'ura cumplit, — care făcù să sboare câteva berze speriate, — și fluturându-și pălăriile cu pene, chipiile străvechi și fesurile, strigară din adâncul inimei :

«Trăiască comandantul nostru»...

Iar domnul Cezar Mântăluță, cu inima crescută

de fericire, duse, zâmbind, un deget la chipiu și făcù cu demnitate :

«Să trăiți și voi, băeți !»

În ziua aceea garda civică își sărbători înființarea la domnul Stoianof, cu vin de Sarica ; și însuși birtașul, care, de obicei privea posomorît la lumea dinprejur, se însenină și-și privi, cu fața deschisă, mușteriii. Oratorii Măcinului ridicară tuasturi după tuasturi ; sărbătorind pe inimosul comandant și făuritor al gărzii civice. Un orator îl asemui cu *Cezar*, altul cu *Napoleon* ; și paharele se goliră și se umplură până'n seară, când veni vremea ca jumătate din gardă să-și înceapă patrularea ; iar cealaltă să se ducă să se culce.

Din ziua aceasta. Măcinul își schimbă înfățișarea.

Dimineata, la ceasurile 9, garda plecă în sunețul unei goarne și zbârnâitul unei tobe, pe șoseaua Ghecetului, la tir. În fruntea gărzei, călcă militărește, domnul subprefect Cezar Măntăluță, cu chipiul pe ceafă, cu dreapta în șold și stânga proptită pe mânerul iartaganului. Toți veneau așezați, nu după înălțime, ci după însemnătatea slujbei ce aveà ; iar, la urmă de tot, veneau : Bairam-Hagi-Mamut, Bairam-Hagi-Oglu-Mamut, — adică : feciorul lui Mamut, Suliman-Kerim, Mustafa-Kadâr, Hagi-Hasan ; și, în urma gărzii, călcău cu pas milităresc, puzderie de pui de turci, cu fesuri, și de turcoaice mititele cu șalvari și cu patru codiție pe spate. Apoi, după ce se întorceau dela tir, toată ziua se vedeau, pela cafenele, soldați și grade de-ale gărzii civice, înarmați până'n dinți. Iar târziu după ce s'auzeà tânguitul prelung

și trist al Hogeii, în minaret; și târgușorul se liniștește, din când în când, se auzează, în tăcerea adâncă a nopții, un glas hotărît strigând amenințător :

«Cine-i ? Cine-i ?»

Ori prelung :

«Cine-e-e-ei?...»

Lucrurile mergeau de minune. Măcinenii dormeau acum liniștiți, știindu-se păziți așa de bine. Dar, într'o noapte cu lună ca ziua, pe când garda, după ce făcuse ocolul târgului, poposise ca de obicei, la birtul lui Stoianof; se auzi, deodată, din spre Karcalise, un trăznet prelung de pușcă, care se revărsă, până departe, peste gheolurile, ce se vedeau arzând, ca niște oglinzi, în noaptea cu lună.

«Vin răsculații, băieți...». strigă domnul Cezar Mântăluță, îngălbenindu-se. Și toată garda civică încremenî. Iar când bubuiră alte trei împușcături, aproape ca la zece pași, domnul subprefect se năpusti cu iartaganul scos pe gura neagră a pivniței; și, după el se mistui, cât ai clipi, toată garda; iar domnul Stoianof, închise repede obloanele și ușa grea de stejar; și se prăbuși și dânsul după mușterii.

Numai Mustafa-Kadir și cu Bairam-Hagi-Mamut, rămaseră neclintiți, pe dealul *Cetăței*, de unde se zăreau, în lumina lunii, ca ziua, toate gheolurile din preajma Măcinului, cu privalurile, grinjurile și cherhanalele lor.

Dânșii văzuseră, că trecuseră, către seară, cu lotcele, câțiva vânători, de meserie, din Lun-cavița.

LA COFETARIA LUI PASSINI

«Curgeau, d-le trenurile dela Ungheni, de dimineață până'n seară ; pline cu oștire muscălească, câtă frunză și iarbă. Și gema Iașul de polcovnici, de porucici, praporucici, iuncări și uriadvici ; de Cazaci de Don, de Cazaci de Kuban, de Cercheji bărboși și de Caucazeni și de Vladicaucazeni. Și toată noaptea vueau crășmele și ulițile de cântece rusești, de nu mai puteau oamenii închide ochii de răul lor. Ajunsesse, mă rog, bată-i trăsnetul, de jucau cazaciocul prin mijlocul uliților... Dela *Petrea Bacalul* și până la cofetăria lui *Tuflî* ; săltau pe ulița Lăpușneanu, tot roate-roate, la lumina ceaunelor cu păcură. Și urlau și chiueau, de ți se ridica părul măciucă și te apucau sudorile morții...»

Maiorul Macovei, — bădița Macovei, cum îi ziceam noi, băeții, — mai sorbi un gât din vinul profir ; și-și depănă, mai departe, povestea de pe vremea Muscalilor :

«...Acù, eu, pe vremea războiului, eram încă în

școala militară; — măcar că's alb acuma ca helgea, — să vede treaba, că m'au înălbit blăstămățiile; că ușă de biserică n'am prea fost în tinerețele mele, — nici acū, nu-i vorbă, nu's mai de treabă... Da, — să nu-mi uit vorba, — care vra să zică, pe vremea Muscalilor, eram învățacel în școala militară; da, eram băeat mare, în anul din urmă, — gata-gata, să pun galonul, — începusem a-mi răsuci tiuleele de subt nas și a umbla cu ochii după nevestele oamenilor... — Mă rog, ziua bună se cunoște de dimineată: să vedeă de pe atunci, ce sculă de preț am să fiu! — Buun... Acū, în fie care zi, ce făceam? (Că nici pome-neală de școală nu eră; școala se închisese...) Făceam și noi ce făceă toată lumea: ne duceam la gară, să vedem oștirea muscălească. Pe peron nu-ți puteai trage sufletul de lume; n'aveai unde da un ac, — de cucoane mai ales... Și un tren pleca, și altul îl ajungeă din urmă. Și ofiterii Ruși săreau din vagoane cu șepcile pe ceafă. Și, la care te uitai; cleiu, că, pe subt canapelele din vagoane, abia mai încăpeau sticlele cu vin, așezate în baterii. Cum ne zăreau pe noi, băeții, dădeau năvală, cu brațele deschise, împiedicându-se în săbiile încovoiate; și, nici una, nici două, ne luau de gât și — țoc-țoc, — ne sărutau pe-amândoi obrazii; de parcă ne cunoșteau de când lumea și pământul. Și din: *bratușca*, nu ne mai scoteau; și, repede și de grabă, ne întrebau, prin semne, unde e rost de băutură, — și hai, cu ei la vutcă și la cotnariu. Acū, într'o Duminică, mă iau eu și cu vr'o câțiva prieteni, și mă duc iar la gară... Mi-aduc aminte că ningeă, — ia așa ca acū, — și

ninsoarea îmbracă repede pe toată lumea, ca 'n niște șube de blăniți albe de miel. (Ascultați, că asta curat c'a pus vârful la stog). Nu eșim bine pe peron, și mă și pomenesc că mă înhață de gât un porucic șui la trup; și prinde a mă pupa; și dă-i cu bratușca și, haidi, mă, și întrebă dacă nu-i rost de ceva vutcă. Se întoarce, flueră, strigă de câte-va ori: «Milca, Milca...» Și, printre picioarele lumii, țâșnește, ca o suveică, un ogar deșirat, de să treacă printre ostrețele de colo; și se urcă cu picioarele pe umerii paruciucului; iar el odată își prinde ogarul de gât și-l pupă drept în botul lung și ascuțit ca de vulpe, cum mă pupase și pe mine... Ptiui... Și, încă cu vr'o patru muscali, ne suim în două sănii; și strig scapețului, care-și arată fața sbârcită peste umăr, și zâmbea, cu gura până la urechi, ploconindu-se cu capul gol: «La cofetăria lui Passini, *gaspodin.*» Și am pornit, ca din pușcă; și, cât te-ai șterge la un ochiu, ne-am oprit în fața cofetăriei Italianului din Strada Lăpușneanu. Doar am sărit din sanie, și Signior Passini ne-a și eșit înainte, frângându-se până la pământ. Ne-a dus, printr'un gang, într'o odăiță mai din fund; și a rămas smirna, frânt o leacă înainte de șale, cu șervetul subțioară, privind țintă, cu ochii lui mărunți și negri ca niște ochi de șoarec. În toată făptura lui mărunțică; în felul grăbit cum eșea, fără de zgomot, aveă chiar ceva de șoarec.

«Șampanie, — strigă cu un glas de bas cumplit, căpitanul Novicoff; un căpitan de Cazaci (o namilă de om, ia așa cât soba ceia, c'o barbă neagră și răsfirată, de-i acoperea tot pieptul). Să nu între

nimeni aci», — porunci în franțuzește Novicoff; și glasul-i izvorî, parcă, dintr'o prăpastie; dorim să fim singuri». Adăugă, încruntându-și sprâncenele zbârlite.

Signior Passini se frânse grăbit de mijloc; și se făcu nevăzut, cu pașii lui mărunți de șoarec, — și, cât ai bate din palme, se și înfățișă cu o tavă mare de argint, cu cinci sticle de șampanie și cu pahare cu picior, fine cu niște flori de cristal. Când așeză tava pe masă, paharele sunară dulce, scânteind, cântând subțirel ca niște clopoței de argint. Cu mișcări iuți, îndămănitece, rotunde; luă, cu gingășie, pahar după pahar, cu două degete, de piciorul subțirel ca o tulpină de floare, și umplându-l, cu o răsucire scurtă, sigură a mânei, îl așeză, cu un zâmbet dulce, pe masă. Și nu trecu preț de jumătate de ceas; și trebuî să se înfățișeze cu alte cinci gărăfi. Vorba ceia: cică erau odată doi oameni, cari nu duceau la ureche; și unuia nu-i plăcea să vadă paharul plin, — și-l golea mereu, și celalt nu putea suferi paharul gol, — și mereu îl umplea.

Când au ajuns la sticla a șaptea, căpitanul Novicoff a înălțat pumnul mare și păros de-asupra capului; și când l'a repezit odată în masă, ca pe un baros, s'au făcut țânduri de podele paharele; iar garafa cu șampanie s'a vărsat toată peste picioarele mele:

«Fraților, tună căpitanul Novicoff; n'avem, dame, fraților...

— Să ni se aducă aici dame..

— Dame.

— Dame.

— Dame», strigară ceilalți într'un glas. Signior Passini se repezi, — cu capu' înainte pe ușă, fluturându-și șervetul. Îl văzui, prin geamul ușei, scriind repede ceva în odaia de alături, udând cu limba și lipind câteva plicuri. Îl zării prăbușindu-se în gang, eșind în stradă, oprind o cupea, și dându-i Muscalului scrisorile; spunându-i într'o răsufare ceva. Rusul zâmbi, croi cailor cu biciul; și se făcu nevăzut prin ninsoarea mare, îmfoiată.

Peste o jumătate de ceas, careta se oprî în fața gangului; și sări, întâiu, un domn gras, cu cilindru, cu blană și cu cioc, și se întoarse și întinse mâna unei mănuiști fine. Și din caretă săltă sprintenă, albă și ușoară ca un fulg, o cuconiță cu capu' învăluit într'o dantelă. Oblonul cupeului bubui înăbușit, cailor bătură neastâmpărați omătul cu copitele, înălțând capetele, — și cupeaua pieri învăluită într'o volbură de ninsoare.

Abia avui vreme să dau Rușilor nedumeriți câteva lămuriri, zâmbind, clipind, — făcându-i însfârșit să înțeleagă — și ușa se deschise mare, Passini se lipi de pereții gangului, cu un zâmbet abia zărit; și madam Gavrilaş intră voioasă, strălucitoare, cu obrazii rumeniți de ger, cu ochii scânteetori, într'un freamăt vesel de mătăsurii, cu mâinile într'un manșon mare, alb; iar bărbat său se ivi la spatele ei, — vrând, parcă, să se mistuie undeva ca un câine străin.

Rușii săriră de pe scaune, în zurețul pintenilor și zângănitul săbiilor încovoiate; și se recomandară singuri, sunându-și durițile:

«Novicoff.

— Skridloff.

— Kusmici».

Doamna Gavrilaş își murmură, cu gingășie, numele, arătându-și dinții mărunți, scânteetori între buzele roșii, — și întindea mâna mănușată; întindea brațul în toată lungimea, lăsându-se puțin pe spate și tremurându și cu un zâmbet tainic genele lungi și lucii. Novicoff și Skridloff, îi ajutară, grăbiți, să-și desbrace blana ușoară, să-și desfacă marama de dantelă. Și trupul subțirel al doamnei Gavrilaş, răsări mlădios, într'o rochie de catifea neagră, cu pieptul involt, cu'n trandafir roșu-închis, ca o floare crescută pe sânul ei gol, hrănită cu sângele ei tânăr; cu trupul de șopârlă, stând, gata parcă, să zvâcnească din temnița rochiei prin deschizătura largă a piepților:

«A, aveți șampanie?» zise veselă, în franțuzește, rotindu-se ușoară pe călcâiile înalte ale pantofilor albi de atlas, — și se așeză voioasă și sprintenă între Novicoff și Skidloff.

La început, și Novicoff și Skridloff și Kusmici și toți ceilalți erau stânjeniți: Gavrilaş, care stă ca un țap logodit în capul mesei, le strica cheful. Dar șampania și, mai ales, privirile și zâmbetele d-nei Gavrilaş și mutra nepăsătoare a lui Gavrilaş, care privea cu ochi șterși, departe, în gol; și pareă că nu aude și nu vede nimic, — avură repede darul să topiască ghița.

Passine stă smirna la spatele căpitanului Novicoff, cu fața încremenită, cum stau chelnerii, — stă cu sticla gata; și cum se golea vr'un pahar, se răpezea, cu o tresărire, și într'o clipă 'l umpleă. Dintr'o sticlă turnă numai în două-trei pahare, ș'o da la o parte, și destupă alta.

Gavrilaș dădea peste cap pahar după pahar, și Signior Passini se repezea și-l umplea ochiu. Madam Gavrilaș se răsturnă pe spătarul scaunului, cu răsete ascuțite; și-și făcea mereu vânt cu evantaiul de pene de struț; dar de-odată îl scăpă jos și suspină:

«Ah, nu mai pot; mă doare mâna—îngroziător...»

Și Novicoff și Skridloff, se prăvăliră în genunchi, și, — după o luptă scurtă, în întunericul de subt masă, — Skridloff se ridică triumfător cu evantaiul în mână, își așeză în ochiul drept monoclul și începù ai face vânt, cu gingășie, doamnei Gavrilaș. Novicoff se răsuci pe scaun în dreapta și în stânga, mormăind, ca un urs mânios, căutând ceva cu ochii. Și signior Pasini tresări, se făcu nevăzut pe ușă, fluturându-și șervetul; și se întoarse, cât ai clipi, cu un evantaiu japonez, și-l întinse, numai cu două degete, căpitanului Novicoff. Dânsul își umflă mulțumit pieptul; și barba lui uriașă cu răsfrângerii albastre de oțel călit, fû gata parcă, să și-o desfășoare de fericire, ca o coadă fudulă de curcan. Și începu și dânsul a-și flutura evantaiul deasupra sânului înfierbântat al d-nei Gavrilaș. Ceilalți Ruși izbucniră în hohote mari, răsturnându-se pe spate; și evantaile prinseră a tremura ca doi fluturi deasupra pieptului alb, ca în preajma unei flori uriașe, pe care nu îndrăzneau să se așeze. Iar Gavrilaș răsturnă capul peste spătarul scaunului, închideă ochii morți și sorbeă cu sete, — și rămânea apoi, cu bărbia în piept, cu privirile în gol, cu fruntea îngustă, încrețită.

Lămpile se aprinsesără de mult. Pe masa udă de șampanie, zăceau amestecate, unele peste altele,

bomboane, prăjituri, pișcoturi, sandvișuri, struguri, corji de portocale, felii albe de piept de curcan bucăți de franzelă.

Și Gavrilaş, cum stătea neclintit, cu ochii sterși în gol, cu trăsăturile căzute mai în jos, leneșe, somnorase, cu gura întredeschisă, — scăpă, deodată, paharul din mână, se îndoi moale într'o parte; și se rostogoli, mototol, subț masă. Rușii săriră, în zornăitul pintenilor și zângănitul săbiilor, și s'aplecară speriați. Îl ridicară pe Gavrilaş de picioare și de subțiori; și, când îl așezară pe canapeaua din odaia de alături, omul începă a horăi, cu gura căscată.

Căpitanul Novicoff, care găsisse, într'un ungher, o chitară, tresări ca fript; și, începă a cântă, cu glasul lui cumplit de bas năstrușnic, un cazacioc furtunos, ținându-și hangul din chitară și legănându-și capul bărbos la dreapta și la stânga; și, odată cu el, porniră cu toții, c'o chiuitură sălbatecă, ca slobozită în mijlocul unei stepe.

Skridloff, cântă cu glas plin, larg, de bariton, cu vinele gâtului umflate, tremurându-și beregata și capul, când urcă. Kuzmici, subțirel și mlădios ca o domnișoară, în mondirul lui albastru, căzăcesc, plin de brandenburguri, — cântă cu glas minunat de tenor, rotunzindu-și gușa și tremurându-și genele, cu o lumină de fericire nemărginită pe fața tânără, pe care de-abia-i înfăra mustăcioara balaie. Iar, deasupra tuturor glasurilor, se ridică limpede; tremură subțirel ca un glas de picalină, vocea gingașă a doamnei Gavrilaş.

Și, odată, începură toți Muscalii a săltă în tact, pe scaune, și a se înmlădiă cu ochii aprinși. Și

melodia sălbatecă se însuflețeà din ce în ce mai mult; întinerea, înebunia par'că; se rostogolia, din ce în ce mai nestăpânită, mai ameteitoare, — ca un și voi prăbușit dintrun vârî de munte. Glasul de bas al lui Novicoff, bubuia ca un tunet depărtat, de zbârnâiau geamurile și jucau, să se stângă, vâpăile lămpilor. Și fața căpitanului părea plină de sânge, în lumină; iar vinele frunții i se umflaseră cât degetul, gata să plesnească parcă. Și, deodată, slobozând un chiot, un muget înfiorător, sări de pe scaun, ca mușcat de șarpe; și zvârlind ghitara pe-o canapea, începù a săltă ușor ca o pană, cât erà de uriaș și de încălat. Și, într'o clipă, săriră cu toții; își zvârliră săbiile, îngrămădiră, cu mișcări înfrigurate, mesele și scaunele prin unghere; și ca luați de-un vârtej, de o volbură de uragan, începură a frământa cazaciocul lor ferbinte, chiuind și urlând cântecul cazacilor:

„Pihali căpitani,
Rucianiki puhopani,
Ceas moî rucianiki
Nascuraî sili“

Și, cu un nou muget, mai cumplit, Novicoff își zvârli și el sabia încovoiată; și prinzând-o, cu mânilor mari, pe madame Gavrilaş de talie, începù a săltă cu ea. O purtă mai mult pe sus; o înălță deasupra capului, chiuind clocotitor ca 'ntr'o stepă; se cinchea jos și jucă pe vine, învârtindu-se ca o sfârlează într'un călcăiu; fluturându-și barba când pe un umăr, când pe celalt; învârtind-o pe d-na Gavrilaş prin aer, de-i sburaù fustele și i se vedeau, până la genuchi, picioarele, în colțuni roșii, din spuma, din floarea

horbotelor. Și, cum jucă astfel, de se cutremură casa, — în preajma biliardului din mijlocul odăii, — Novicoff o înălță, deodată, pe madam Gavrilaş de mijloc și o așeză pe biliard; și dânsa începu a săltă ușoară pe postavul verde în freamătul dulce al mătăsurilor. Jucă danțul sălbatec al stepelor, chiuind din cap, înălțând brațele goale în lumina lămpilor; mângâia ușurel, cu vârful pantofilor albi de atlas, postavul verde ca o pajiște; închizându-și ochii, tremurându și genele de mătase. Și, dintr'odată, dschideă ochii mari, aprinși, și chiuiă tăios; arătându-și dinții scântetori între buzele roșii. Părul negru ca păcura, se desfăcuse și i se revărsase peste brațele și pe pieptul gol. Un pantof îi sări din picior, și Novicoff se repezi, îl umplu cu șampanie și-l sorbi dintr'o înghițitură. Madam Gavrilaş își zvârli și celalt pantof, fulgerându-l pe subt gene pe Skirdloff, care îl prinse, ca pe un porumbel alb, din sbor, — și doamna Gavrilaş oprindu-se, cu răsuflarea tăiată, ceru un pahar de șampanie, Signior Passini, se repezi cu paharul întins, plin ochiu, cu băutura galbenă, în care roiau mii de puncte de lumină. Doamna Gavrilaş luă paharul, — zvârlindu-și într'o parte părul, — și ducându-l la gură, închise ochii; și-l sorbi dintr'o înghițitură. Italianul înălță sticla cu fața încremenită, ca dulțuită-în piatră, și umplu paharul fiin de cleștar dintr'odată, fără să toarne o picătură mai mult sau mai puțin. Madame Gavrilaş îl goli și pe acesta dintr'o înghițitură; și întinse iar paharul, privind, cu ochii măriți în gol, cu o lumină de nebunie în ei, și porunci scurt:

«Încă unul!»

Bău astfel încă trei pahare, unul după altul; și când îl întinse a șasea oară, — paharul se făcu țândări de podele; și d-na Gavrilaş rămase, cu mâna întinsă, dreaptă, nemișcată; cu ochii deschiși mari. Și, dintr'odată, răsturnă capul pe spate și izbucni într'un râs ascuțit, tăios, care sfredeli larma dimprejur ca un burghiu; și începù a se desbrăcă cu mișcări iuți, grăbite, înfrigurate. Trăgea, cu smucituri scurte, scrâșneă rupând copcile, nasturii, dantelele, — aruncând tot depe ea: rochie, fustă, corset, cămașă, ciorapi, — tot. Și rămase dreaptă, în mijlocul biliardulni, neclintită, cu mânilor în șolduri, — ca o anforă uriașă de fildes.

CARULA

Deși se desprimăvăraseră, și, împrejurul Iașului, înverziseră, ca buraticul, dealurile, cu frunțile încununate de vii, — de trei zile ningeă, ca în dricul iernii; și șueră ca șarpele, din spre țara Cazacului, un vânt subțirel ca limba de briciu.

Oamenii încotoșmați, ca în inima iernii, cu căciulele îndesate peste urechi, mergeau grăbiți, rupând troenii, spre case ori spre treburile lor, cu obrazii învineți de plesnele viforului și cu nasurile roșii.

Birjile ovreiești, cu caii jerpeliți, ca bolnavi de râie, — numai ciolanele și pielea de ei, — treceau ca niște fantome albe, prin puzderia de omăt, cu birjarii, gârboviți de ger, pe capre, cu nasurile și fețele albastre de duhul arzător al crivățului. Pe pocliturile peticite ale chibitcilor, omătul stătea ca niște chilote ovreești. Pe stâlpii gardurilor și pe felinarele strâmbe, zăpada stă ca niște cușme

căzăcești. Omățul și promoroaca, zidiau un oraș fantastic, de marmură.

În vânzoleala de omăt, în care se sbuciumtau par'că, toate penele și tot puful de găscă din perinele gospodarilor ieșeni, — în mijlocul uliții Păcurarilor, pe linia pustie a tramvaiului, o namilă de mașină de trier, stă de trei zile într'o rălă, fără o roată. I se rupsesese osia.

Au venit meșteri, s'au învărtit, tacticoși, împrejurul arătării de oțel, de fier și de schijă, trăgând dintr'un muc de țigară; au ciocănit-o ici, au ciocănit-o dincoace, ca niște doctori pe un animal bolnav, încruntând din sprâncene. Au scuipat, printre dinți, — și au plecat; și buni plecați au rămas: nu s'au mai întors.

Un biet milițian, cu fața brăzdată de om năcăjit; uscat ca niște sfinte moaște; cu cușma roasă, mâncată de molii, îndesată peste urechi; înghețat bocnă, cu gulerul măntălii numai petici, ridicat până la vârful nasului negru de frig, — stă, de trei zile și trei nopți, și străjuia cu credință, namila, care zăcea în omăt, ca un bivol cu piciorul rupt, cu spinarea bălțată de zăpadă; și nimeni nu venia să schimbe caraula înghețată sloi; nici să-i aducă de mâncare. Trăește de trei zile, din pânea uscată cremene și înghețată ca un bulgăre de omăt, cu care a plecat dela cazarmă. Câte-un trecător, căruia i se zăresc numai ochii de subt căciulă și din guler, — ca și milițianului, — îl întreabă:

«Da'acui e mașina asta, camarade?»

— Poi, cică a domnului *menester*, glăsuește caraula, cu glas răgușit, din fundul căciulii.

Doarme de trei nopți, lângă mașină, în zăpada murdară a străzii, lângă un foc sărac de găteje, învețit cu mantaua ferfeniță. Și când îl întrebă cineva :

«Da' unde dormi, mă omule, că te văd de trei zile aici ?

— Poi unde, să dorm ? Dorm în omăt ; dorm pe saltea de puf, se chiamă.

— Da' cu ce te învești, că văd că mantaua ți-i subțire ca frunza ?

— Poi cu ce să mă învelesc ? Când dorm pe spate, mă învelesc cu burta ; când dorm pe pân-tece, — mă învelesc cu spatele. Ce să facem și noi : la războiu ca la războiu !»

De sus, din cerul posomorât și încruntat ca un obraz mânios, ninsoarea, ca'n crucea iernii, numai contenește : zi și noapte roesc fulgii albi ca florile de cireș, de par'că ar avea de gând să înceapă iarna din nou. Milițianul tropăește din bocancii, cari abia i se țin în picioare ; joacă, par'că, o bătută și murmură, printre buzele înghețate, un cântec. Așa-i românul : face haz de năcaz, când i-i viața mai amară. Din când în când își bate mânilor înghețate de coaste, zvârlind brațele cruciș și își zice în sine sa, ca să glumiască cu dânsul, dacă n'are cu cine sta de polojenii, — să mai uite de cel ger și cea viforniță ; de foame și de urât, bată-l pustia :

«Măi-măi-măi, se vede treaba că iarna asta năstrușnică a adus-o, de peste Nistru, polcu ista nou de Cazaci, în glugile lor de-o stamboală. Așa chitesc eu în mintea mea cea proastă, țărănească».

Trece zi după zi și doamnu' «menester» pace,

nu mai trimite meşterii, să meremetisească roata maşinei; şi miliţianul, cu musteaţa cât vrabia, albită de chiciură, aşteaptă cu răbdare de mucenic. A dat cinci franci de parale, — cei din urmă gologani, cari îi mai-avea în punga lui pustie, — şi şi-a cumpărat dela un ovreiu cu iarmucă, o pâne neagră ca pământul şi tare ca un bolovan; şi roade din ea ca un câne hămnisit, de două ori pe zi: la amiază şi seară.

E o săptămână acuma încheiată, de când face de strajă, în mijlocul drumului, la maşina de trier. Gerul s'a întetit; şi par'că i-a crescut colţi de lup. Omătul cerne, din sita cerului, potop. Miliţianul, tot n'a pierdut răbdarea — i-i inima tare ca de criţă. — tot îi mai trece prin sufletul amărât, ca un zbor săgetat de rândunică, câte-un gând poznaş. Se uită printre genele rare, la ninsorea care nu se mai mântue; şi îşi zice în gândul său, cu'n zâmbet mucalit, subt musteaţa grea de promoroacă:

«Hm, să mai zicem că nu ne poartă Dumnezeu de grijă... Da' ce avem orbul găinilor: nu vedem cum cerne de sus din cer, *fărină* de grâu, să ne facem pâne, să ne-ajungă.

Azi gerul s'a mai înăsprit: curat ger să crape ouăle corbului şi pietrele; dar ostaşul, cu chipul liliachiu de frig, nu crăcneşte: aşteaptă, liniştit, să vie meşterii-fauri, să dreagă maşina d-lui «menester», şi să scape de caraulă. Stă lipit de namila beteagă, la adăpost de zeleştea crivăţului, care chiuie prelung în văzduhuri, ca o maşină de tren cu aripi, — stă ghemuit, cu mânilor vârate în mânicile mantalii, cu hleabul de puşcă ruginită,

cu spanga baionetei, cât o frigare de fript un berbec, strânsă subțioară. Ii clănțănesc dinții de gerul, care frige ca focul și simte înghețându-i creerii în cap; dar rabdă mereu și așteaptă cu ochii în zarea drumului.

Câteodată, o cioară, cu ape albastre și verzi pe aripele șfichiuite; fâlfâe, cârâind, jalnic, deasupra matahalei negre din mijlocul drumului; și s'așează, apoi, pe-o sârmă a telegrafului, îmbrăcată ca într'o catifea pufoasă și argintie, stropită cu pulbere de diamant. Incremenește acolo, multă vreme, cumpănindu-se pe sârmă, ca într'un scrânciob, în șuerul amarnic al viforniții. Se uită din când în când, când cu'n ochiu, când cu cellalt, la caraula ninsă, care stă acolo jos, albă și neclintită, ca un om de omăt, întruchipat de mâinile unor țânci.

«Nu vine nimeni să *ripare* mașina; au uitat boerii de ea», se gândește milițianul, înghețat până în măduva oaselor, în ninsoarea care cade, acum, către seară, domoală și aducătoare de gânduri triste și de doruri depărtate, pline de alean.

Dihania de oțel, — așa cum eră blănită acum cu zăpadă — părea o namilă de urs polar, în priveliștea albă ca fulgul de lebădă.

Ciorile se înmulțeau mereu, în cenușa însă-rării; veneau ca la un sobor; și se înșirau, pe sârmele de telegraf, ca niște note pe un portativ. Căraiau încetișor, una la alta; parcă și-ar fi spus ceva în taină, — parcă ar fi plănuit ceva, ferindu-se de momâia de omăt. Il spionau, fără hordină, pe milițian, cu ochii lor vii, de mărgele negre; de-acolo de sus, de unde erau cucuate.

Caraula se răzemasese de matahala, îmbrăcată în cojoc de omăt ; cu pușca în brațe, lipită de piept ca o ibovnică, — și prinse a cânta molcom, pe nas, un cântec plin de jale, în liniștea pe care o aducea, ca de sus, din cer, ninsoarea potolită.

A doua zi, în zorii tulburi, în ceața, care se târa din vale, spre dealurile Uricanilor și Miroslavei, — o patrulea, coborâ, pe ulița Păcurarilor, printre troenele cât zaplazurile, în bocănitul bocancilor și scârțâitul omătului înghețat.

Când ajunse lângă namila, încărcată cu lostopane de zăpadă, stârni trei ciori, cu lumini de sîdef pe pene, cu clonțurile pline de sânge.

Rupând troenele până la brâu, ostașii deschiseră pârție până la mașina de trier ; și-l găsiră pe milițian, întins în omăt, cu fața spre cerul posomorât, de cenușă ; dormea somnul odihnei din urmă, cu pușca strânsă la piept ; cu văgăunele ochilor golite de pliscul ciorilor, care se ridicaseră la apropierea patrulei.

Sprincenele, genele, mustețele și barba țapoasă, nerasă de săptămâni, — erau albite de promoroacă. În gropnițele goale ale ochilor, pline de întunericul Morții, pe mustețele și pe colțurile gurii viorii, scânteiau țurturi subțiri, — lacrimile înghețate, pe cari le-a plâns, poate, în cele din urmă clipe, inima caraulii.

De-asupra capului, i se rotiă o cioară, cu aripile întinse ca o cruce plutitoare, — ca un semn viu al morții.

SĂRUTAREA

Subprefectul Alexe Ciprian s'a suit în vaporul gata de plecare și s'a așezat pe-o canapea lâng'o fereastră. E sarbăt la față și privește departe peste ape, din pricină că și-a pierdut la Tulcea, leafa la pocher; paliditatea și privirile țintite în gol, îi dau însă o înfățișare distinsă și visătoare, care nu-i stă rău. Subprefectul Alexe Ciprian, de altfel, nu-i de loc băet urât. Are o frunte înaltă, un păr negru, care izvorăște de subt pălăria de catifea, în șuvițe crețe; și-i înrămează o față prelungă, cu pielea mată; dar are, mai cu seamă, ochi frumoși; migdalați și genoși ca niște ochi de odaliscă.

Vaporul începe să se cutremure, ca scuturat de friguri; vărsând talazuri de spumă; și svârle un muget năprasnic, de parc'ar aveà închis în pân-tece un taur. Pornește încet, în freamătul valurilor, cari bat înhorbotate cheiul.

Alexe Ciprian bagă de seamă, că în fundul «sa-

lonului s'a așezat, în jurul unei mese, o familie, care nu pare din părțile locului. O guvernantă bătrână, stă înfoiată ca o cloșcă, între două fete; și cetește încruntată o carte. Una din fete, ca de vre-o 17 ani, e bălăe — cealaltă, ca de vre-o 19, oacheșe și cu niște ochi verzi, stropiți cu puncte de aur. Guvernanta, din când în când, ridică ochii de pe carte; și se uită pe deasupra ochelarilor, severă și iscoditoare ca un polițist.

Fata cea blondă, privește pe fereastră, peste apele revărsate ca o mare până'n munții Dobrogei; cea oacheșe se uită pe furiș, la Alexe Ciprian.

Subprefectul ia aminte, și, așezându-și cravata, își trage pe frunte o șuviță răsucită ca un sfredel; se face că se uită pe geam și, cu coada ochiului o fură pe față. Vra să vadă dacă s'a înșelat, ori într'adevăr, ochii fetei se îndreptau spre el. Li se întâlnesc privirile și se uită, o clipă, profund unul la altul. Alexe Ciprian, cercetează, uneori, și pe părinți; și înțelege că vorbesc de afaceri și că-s ovrei. E vorba de mărfuri, de fabrici și de comisioane.

Subprefectul a uitat de leafa prăpădită la pocher; duce două degete la gură, cași cum și-ar netezi mustața, se uită pătrunztor în ochii oacheșei, și stă așa, o clipă, cu degetele pe buze. Fata își rezemă ostenită capul pe-o mână, ca de mărgan alb; duce, ca din înâmplare, degetul cel mic la gura roșie, — și soarbe, prelung, tremurându-și genele, un picuș de miere parcă.

Alexe Ciprian se ridică, ese pe punte și se sue pe covertă, simțind limpede, că va veni și ea; o așteptă cu ochii la scară, cașicum și-ar fi dat în-

tâlnire pe covertă; și, deodată, o vede răsărind, cu două cărți legate în piele castanie, ca niște ceasloave. Se apropie de proră, ca purtată de o undă lină și se razemă de parmaclac, privind vi-sătoare peste ape.

Dunărea Țurce, în soare, ca un râu de argint topit. În painjinișul depărtărilor, lucesc bălțile Deltei; se zăresc petele galbene ale pădurilor de stuf, ca niște lanuri de grâu copt.

Alexi Ciprian se apropie de fată:

«E frumos, domnișoară, — nu-i așa?»

— Foarte frumos, murmură d-ra Eva, cu ochii plini de soare, cu o șuviță de pe frunte, tremurând, albastră de neagră, în vântul umed.

«Veniți dela Tulcea?»

— Da, dar nu stau la Tulcea, stau la Berlin.

— Da? face mirat Alexe Ciprian; cu toate acestea vorbiți așa de bine românește.

— A da, sânt doar născută și crescută la Brăila — la Berlin stau numai de nouă ani.

— Și n'ați mai fost de nouă ani în țară?»

— Ba da: venim aproape în fiecare an și stăm o lună la Brăila; avem o fabrică și venim pentru afaceri.

Vaporul lunecă-săgeată; și în coastele lui, se îmlădie două coame de val, lungi și verzi ca spinările a doi pești uriași, cari aleargă după vapor. Prin cele două guri căscate din pânțelele vaporului, apa țâșnește spumegând și înflorește în două crizanaefe fantastice de cleștar.

«Ce cărți aveți, domnișoară?»

— Poetii mei favoriți: Eminescu și Musset: tovarășii mei nedespărțiți de călătorie, cu ei mă

înțeleg mai bine de cât cu ai mei: ai mei toți vorbesc numai de afaceri, — și nu mă pricep și mie nu-mi plac afacerile. Dânșii mă râd, când mă văd cetind poezii, și-mi spun: că cu poezia nu se trăește pe lume. Dv. vă place literatura?

— A, cumnu-cumnu, se grăbește să răspundă Alexe Ciprian.

— Cari sânt scriitorii dv. favoriți?

— Tot.. Da tot acei, cari vă plac și dv. îngăimează încurcat subprefectul.

— Da? face d-ra Eva, cuprinsă de o veselie copilărească; eu de-atâtea ori i-am citit, că-i știu aproape pe de rost.»

Din când în când, vaporul se încrucișează c'o lotcă singuratică, care cu vâslele ei fine, pare o libelulă uriașă.

Pe cerul de sineală, doi cocostârci abia sclipesc din aripile lungi, tivite cu negru, — îndoliate parcă, — cu picioarele de mărgean întinse îndărăt; și-și mișcă arar, la dreapta și la stânga, gâturile lungi, ca pe niște cârme.

«O să mai stați mult d-ră la Brăila?

— Nu; plecăm mâne la Berlin. (Și după un răstimp, încet) Poate n'o să mai vin nici odată în România. (Apoi, ca, trezită dintr'o ațipire) D-ta, nu-i așa că scrii? Nu știu de ce; dar îs sigură că trebuie să scrii versuri.

— A... Câte odată... rar... da d-ră; scriu, face subprefectul.

— A, vedeți, c'am ghicit! De cum v'am văzut, mi-am zis că trebuie să fiți poet».

Și se uită adânc în ochii lui de întuneric, a căroră priviri săgetează, parcă, printre gratiile

zădărniciilor omenești, și plutesc, ca două păsări singuratece, în necunoscut.

«Privirea aceasta, în vag, m'a făcut să ghicesc», se gândește d-ra Eva.

Pe covertă sânt numai ei singuri; nimeni nu s'a mai urcat din pricina vântului.

D-ra închide ochii ca într'o învăluire de amețeală. I se pare că plutește peste ocean, că fuge în lume: «Ah, cum a ghicit că e poet!». Da, fuge cu el în lume. Părinții n'au înțeles-o; cum s'o înțeleagă niște oameni, cari se gândeau numai la afaceri. A întrebat-o în batjocură: «Evo, câștigă, mă rog, un poet, cu poeziile lui, cât câștigă un negustor de haine vechi?».

Ce eră să facă alta de cât să fugă? N'ar fi dat-o nici odată după un poet: poet și Român!

I se pare că bietul ei suflet, amorțit și ghemuit ca un vultur într'o colivie prea strâmtă; și-a deschis acu largi aripele dornice de văzduh.

Alexe Ciprian stă încurcat, și nu găsește nici o vorbă cu care să rupă tăcerea, — iar d-ra Eva își țese înainte visul ei romantic.

Subrefectul, negăsind nici un cuvânt potrivit; întinde pe furiș un braț și-o cuprinde încet, de mijloc. D-ra Eva se îmlădie ca o luger de crin, gata să se frângă; și se lipește, dulce, de el.

Amândoi simțesc, cu toată ființa lor, că sărutarea stă să pice ca un fruct prea copt, — și ea căzută ca un rod pârduit și plin de miere.

Coverta eră tot pustie. Numai căpitanul vaporului îi văzută, de sus, de la comandă, din chilioara lui de geamuri; și-și prinse strâns, cu dreapta,

nasul mare, cașicum pe-acolo stă să-i izbucnească râsul.

Când deschiseră ochii ; pe dealurile verzi zăriră Brăila.

„ Portul, rumenit de asfințit, alergă, parcă, întru întimpinarea vaporului, cu îmbulzeala lui pestriță de vapoare, de corăbii, de caice și de bărci, ce-și înălțau catargurile în vântul serii ca pe niște harfe.

Iar vaporul zbura sprinten, ca o rândunică ; înveselit parcă și el ; de ce se petrecuse sus, pe covertă, — ca și căpitanul.

CHIRICĂ

Chirică e flăcăul pe care-l are moș-Simion Cujbă din întâia căsătorie; toți ceilalți copii pe cari i-a dobândit dela a doua nevestă, is buniteferi; numai cu Chirică n'a avut moșneagul noroc. De inimă rea are să moară moș-Simeon Cujbă, când o muri, zic oamenii. Ce folos că are oleacă de cheag, are gospodărie întemeiată, are câte-va pogoane de vie împrejurul casei, are câți-va stûpi, — dacă nu i-i inima bună!

Cât îi ziulica, Chirică stă cu gura căscată; par'că tot râde, cu dinții lui lungi și rari ca niște dinți de greblă, și privește 'n gol cu niște ochi de păcură, umezi și tânjitori, ca de juncan bolnav. Altfel e cât un taur, are un piept păros ca de urs, are un grumaz plin de mușchi, făcut, par'că, să tragă 'n jug; și, pe trupul mare, un cap creț, cu fața prelungă, pe care o ascutește o bărbiță cărlionțată, ce-i dă o înfățișare de Crist.

Iarna umblă numai în cămașă și desculț, și cu

capul gol, — oricât ar fi gerul de cumplit. Până când cade bruma, doar me într'un pătul dintr'un nuc din fundul viei. Muncește ca o vită, de dimineață până 'n seară, fără să crâcnească nici odată; e în stare și la plug, dacă l-o pune, — să tragă. Frații, cu maică-sa cea vitregă l-au și pus în rândul vitelor; numai că, de cal, de vacă, li-i mai milă și au mai multă grijă ca de Chirică; și, dacă n'ar fi moșneagul, nici nu l-ar pune la masă cu ei; ci i-ar aruncă acolo un dărăb de pâne uscată ori un codru de mămăligă mucegăiată, ca unui câne.

Lui, nimeni nu-i spune o vorbă bună; numai moș-Simion îi trece, câteodată, o mână bătătorită prin pletele îmbâcsite de pulbere, — așa cum o trece prin coama calului, — și-l întrebă :

«Ce mai faci tu, măi Chirică» ?

Și Chirică ridică dintr'un umăr și râde prosteste, din gât, arătându-și dinții rari de greblă :

«Hi hi-hi... bogdaproste tătucă, *ghine*».

Odată pe an, moșneagul îl ia la târg, de-i cumpără și lui o pălărie ori o pereche de iminei; și, în ziua aceia, Chirică e'n al nouălea cer: duce mâna tătână-su la frunte și i-o sărută pe amândouă părțile; s'acasă, înainte de a-și strânge în lada lui brașovenească buclucurile, cu care s'a înoit; le pupă, mai întâiu, și le lipește, când de un obraz, când de cellalt, de par'că ar fi vii.

Cu oamenii nu se 'ntelege, nu le pricepe bine graiul; atâta știe, că's răi și-și rād de dânsul, — de aceia fuge de dânsii ca o jivină.

Duminica, se 'mbracă și el cu cămeșoiu curat, se încalță cu iminei, își pune 'n cap pălăria cea

nouă cu pene de păun, și se duce la biserică. Face cruci mari pe la toate icoanele, ingenunchiază, apoi, în colțul cel mai întunecos din fundul bisericii, unde stau nevestele și fetele; și stă așa, până la sfârșitul slujbei. Nu înțelege ce spune popa, da 'i place să-i asculte glasul; simte ca o mângâiere în fundul ființii lui pline de întuneric și i-i drag să stea așa, ingenunchiat, între lumânări aprinse și icoane, și să soarbă, pe nările largi, mirosul de smirnă și tămâie, ce se înalță din candela de argint, și mireazma de fagure, care pogoară din policandrul încărcat de lumânări de ceară de albine. Asta e una din cele mai mari mângâieri și bucurii ale lui; și toată săptămâna așteaptă sfânta Duminică ca pe o zi de izbăvire. Când ese de la biserică, fetele își dau coate și icnesc de răs; și, câte una mai afurisită, strigă: «Uite, fa, bărbată-tu»; iar Chirică râde în neștire, din gât, cu palma peste gură.

Intr'o Duminică, după amiază, Chirică eși în tarină, cum aveà el obiceiul, și porni așa, hai-hui, peste câmpii.

Grânele, de-un stat de om, se prăjeau la soare; și, când se stârnea câte-o boare de vânt, alergau până 'n zare valurile mărunte, și grâul și ovăzul fășiau dămol, în muțenia nemărginită a câmpiei.

Pe haturi, șopârlele verzi zăceau la soare, perechi-perechi, tremurându-și gușulițele albe.

Chirică se tolăni și el la marginea unui lan de grâu, pe pământul fierbinte; îi plăcea să zacă așa, în soare, în mijlocul câmpiilor. Simțea, în singurătatea și liniștea lor, pătrunzându-i în suflet acelaș duh de mângâiere ca și când stătea înge-

nunchiat într'un ungher al bisericii. Aici ascultă glasul tăcerii nețârmurite a țarinilor ; și-și umplea pieptul cu tămâia și smirna, care se urcă spre cer din miile de cățui ale florilor. Zăcea în pulberea fierbinte, ca în cenușa unei vetre, cu brațele încrucișate subt cap, cu ochii lui frumoși și tânjitori de juncan bolnav, închiși pe jumătate.

Cine știe de unde, din marea de grâu și de ovăz, răzbăteau bătăile cadențate ale unui pitpalac, ca niște lovături înăbușite de ciocan pe nicovală. Doui hulubi sălbateci, trecură pe deasupra capului lui Chirică, în șuerul ușurel al aripilor. Doui fluturi albaștrii se jucau, ca două flori de in, într'o undă de vânt. Auzi un sfârâit de aripă, un ciripit pripit, aprins ; și văzû, nu de parte, în pulberea drumeagului de țarină, două vrăbii : vrabia se pitea și vrăbioiul țupăea, peptos, împrejurul ei, cu ciocul căscat, umflându-se în pene și rășchirându-și aripile.

Deodată, peste lanuri, ajunse până la el un cântec subțire ; și Chirică ciuli urechile. Se ridică într'o rână ; și privi, roată, peste ogoare, c'o palmă streășină deasupra ochilor. Pricepû că eră cântecul unei fete, care se scâlda în iazul din caldarea văilor ; și sări, fript, în picioare și se lăsă la vale pe un hat, printre niște lanuri de ovăz. Când ajunse aproape de iaz, Chirică se culcă pe pânțece și se târi, ca un șârpe, până 'ndărătul unor sălcii scorburoase ; și rămase acolo, lipit de pământ, cu ochii uimiți la fata, care se scaldă la câți-va pași de ascunzătoarea lui ; se uită la ea cu gura căscată într'un răs mut, larg, care-i descoperea toți dinții, până la urechi. Și când o văzû

eșind pe mal, cu trupul petros, luciu de apă, cu sânii mici, cu gâtul împodobit cu hurmuz, — eră cât pe ce, să râdă-în glas, de uimire și de bucurie; dar își astupă repede gura cu amândouă mâinile și-și înfundă capul în iarbă.

O cunoscuse de cum o văzuse: eră Chiralina, fata potcovarului din coada iazului. Țiganca-și trase repede cămașa cu altițe, își înfășură catrința scurtă până la genunchi; și, zugrumându-și mijlocul cu bârnețele, o tuli cântând, pe cărarea de pe malul iazului, lipăind cu picioarele goale; și se pierdù, într'o clipită, în alunișul des.

Chirică zăcù acolo, în umbra răchiților, cu capu în palme, cu coatele proptite în pământul râven, cu ochii, neclintiți, la undele care mângâiasse trupul de șopârlă al Chiralinei.

Inserarea se strecura, pe furiș, prin desişurile de papură. Din când în când, o știucă sărea deasupra apelor, cu o sclipire de fulger. O rață trecù în zbor grăbit, pe deasupra, ca o ploscă într'aripată.

Când se înoptă de-abinelea numai, se ridică Chirică și se duse acasă.

Din Duminica asta, se furișea în fiecare zi de-acasă; o luà, deadreptul, pe haturi, și coborà la iaz.

Moș-Simion Cujbă băgase de seamă, că Chirică, când îl cauți, nu-i acasă; și luase aminte, că la masă nu mai înghițea hulpav mâncarea, cu înghițituri de câne; și se întrebà: ce-o fi având și unde s'o fi ducând mereu de stă uitat?

Chirică se duse așa, în fiecare zi, zădarnic la iaz, până în cealaltă Duminică; atunci, de sus, de pe deal, auzi glasul Chiralinei, și-o zări scâl-

dându-se. Coborî într'un suflet, se târi, pe pânțele, până la locul din care pândise și Duminica trecută; și rămase acolo, una cu pământul, cu ochii aprinși ca niște ochi de jivină. Nu mai radea acuma ca rândul trecut; ci stă cu fălcile încleștate, cu pumnii strânși, cu toți mușchii încordați, cu nările largi, de sălbătăciune, adulmecându-și prada ca un lup flămând.

Când o văzù eșind la mal, tresări din tot trupul, înălțând capul; și ochii și nările îi crescură în întunericul verde dintre sălcii. Stătù așa, un răstimp, în încordarea asta de strună, ținându-și răsuflarea; apoi, se ridică încet, cu băgare de seamă, pe genunchi și pe mâni, se trase binișor îndărăt, ca o dihanie care se pregătește să cadă, dintr'o săritură, în spinarea vânatului; și, cât erà de mare, se svârli ca o mătă, și căzù, drept, lângă Chiralina. Ea nici n'avù când să țipe; și se rostogoli, goală, pe malul hleios.

Chiralina, deși mărunțică, erà vânjoasă; și subțirică cum erà, se strecură, ca o zvârlugă, din cleștele de mușchi a brațelor lui Chirică. La urmă, însă, puterea bărbătească a lui Chirică, o supuse și lupta conțeni.

Când se ridicară, erà noapte.

Chirică o petrecù pe Chiralina până aproape de făurăria din coada iazului; și se întoarse acasă, ca un hoț, printre grânele nesfârșite, cari răsuflau fericite în răcoarea nopții, subt văzduhul plin de furnicarul de jar al stelelor.

Din Duminica asta de biruință, Chirică se furișà, în fiecare noapte, de acasă, tâlhărește.

În zilele de lucru, făurăria se zăreà, de pe deal,

ca un cuptor, în care se vânzoleau umbrele de cărbune ale făurarilor, în roate de scânteii, ce roiau ca niște țânțari de vâpae.

Chirică se culcă pe pânțele, pe coama delului; și pândea, o bucată de vreme, cu capu 'n palme, cu coatele proptite în pământul jilav de rouă, ascultând cântecul ciocanelor de nicovală, care pătrundeă până hăt departe, în noapte.

De sus, de pe deal, pornea o șuerătură de pasăre: eră chemarea lui Chirică. De jos, ca din pădurea de papură, răspundeă o șuerătură tainică: eră răspunsul Chiralinei, care-l așteptă, undeva, într'un desiș plin de curpeni, nerăzbatut de soare, unde numai șărpîi și șopârlele pătrundeau.

Atunci Chirică sărea ca mușcat de inimă; și se lăsă la vale, printre lanuri.

Și tot chemându-se așa unul pe altul, cu șuerături tainice, ca două paseri de baltă îndrăgostite, se întâlneau într'un desiș umed și încălțit de pe malul iazului.

* * *

În toamnă, moș-Simion Cujbă, se pomeni, într'o bună dimineață, că Chirică i-aduce noră 'n casă. Moșneagul robotea prin ogradă; și numai ce-l văzû intrând pe poartă cu Chiralina de mână:

«Sărut mâna, tătucă.

— Cum îi povestea, mă Chirică?

— Apoi,—și ținti ochii într'o parte, împământ,— uite, *copchila* asta mi-am ales-o să-mi *cie* nevastă.

— Bine, mă Chirică, să deă Dumnezeu să fie cu noroc», zise moșneagul, cam cu jumătate gură, când văzû că i-a adus feciorul, noră Țigancă.

Chiralina plecă ochii, tivîți cu gene lungi; și se apropie, rușinoasă, de bătrân și-i sărută dreapta; iar moș Simion o sărută pe frunte.

«De-acù, să știi, tătucă, că nu se mai întoarce acasă, c'a fost s'o omoare în bătae tătucu-su; își răpezi vorbele din gât, Chirică, gâfâind amarnic.

— Bine, mă Chirică, să nu se mai întoarcă; grăi moșneagul, ca fiert în oală, — și, trăgându-l mai deoparte, îi zise în taină: da' bine, mă băete, n'ai găsit și tu o fată de gospodari de-a noștri?

— Las' tătucă, izbucni Chirică, din gât, ca un gușat: pământul negru face grâul bun.

— O fi ș'asa, mă băete», cuvântă moșneagul; și se minună, că dădu-se din fecioru-su asemenea vorbă cu talc.

Pe urmă, chibzui și moș-Cujbă:

«Da', dă, decât o fată de gospodar nu-l luă cât e hău' pe Chirică al meu. Ș'apoi ca mâne oiu închide și eu ochii, — că s'a apropiat funia de par, — ș'a rămânea băetu' de izbeliște. Așa, a aveà și el oleacă de milă; asta i-a fost, se vede, partea lui pe lume: cu voia lui Dumnezeu nu te poți pune».

Și-i dădù moșneagul câteva prăjini de loc în fundu-l viei; și Chirică cu Chiralina își durară bordeiu încăpător și se mutară în gospodăria lor.

Chirică, parcă, apucase pe Dumnezeu de-un picior de când se gospodărise: nu erà în tot satul om, care să-și iubească nevasta ca dânsul. Când îl întrebă vr'un Român:

«Ei, bine-i, mă Chirică, însurat?»

Chirică scutura avan din cap și făcea:

«Hî-hî... d'apoicum!»

Și râdea ca 'ntr'o oală spartă.

«Și. zî. ți-i dragă tare Chiralina, mă Chirică ?

— Hî-hî, d'apoicum, mi-i *dagă*, că-i *mândă*...»

Și scutura din cap ca un cal, care se apără de muște și râdea c'o gură ca un crai-nou.

În bordeiu era curat, că Chiralina era para focului de harnică ; și nu stă, cum nu stă apa pe piatră. În grinzi și la icoana împodobită cu salba de rubiele rămasă dela bunică-sa, — Chiralina pusese smocuri de busuioc și de sulfină, de mirosea în bordeiu de l'adormea pe bărbatu-su. Și, cum venea din sat ori dela câmp, Chirică se lungea, cât era de lung, pe pat, cu capu 'n poala Chiralinei ; și ea prindea a-i căută în plete, — și el, de îndemână ce-i era, închidea din ochi ca un motan somnoros.

Ar fi stat așa, cu capu 'n poala Chiralinei, din zori și până 'n seară, și din seară până 'n zori, de l-ar fi lăsat. Și-i creștea inima, ca pânea 'n cuptor, când se uită la nevastă-sa și o vedeă așa de vrednică și de pricepută la toate trebile.

Bordeiul lui nu era gol, ca bordeile țigănești : să n'aibă de ce se prinde o mătă, de-ai fi rotit-o de o coadă. În fund, era pat gospodăresc, acoperit c'o pocladă de lână bârsană, și cu clădăria de perine până 'n grindă. Deasupra, culmea, pe care se hōdineau : o cațaveică de vulpe, o bondiță înflorită cu arnici, un cojoc mișos și fustele înfoiate ale Chiralinei. Într'un ungher, o ladă brașovenească. Pe pereți, păretare ; iar din grinda din mijloc, spânzură, ca un policandru, un hârzob împodobit cu lănuri roșii și portocalii de mânil harnice ale Chiralinei.

Imprejurul bordeiului erà larmă de oretenii ; că moș-Simion Cujbă, dac'a văzut că are o noră gospodină, l-a tras inimă să le dea de toate, să le fie bordeiul îndestulat.

Găinele cotcodăceau dimineața, de-ți luau auzul. Cocoșul, cu creasta ca o gherghină, zbură pe vârful bordeiului ; și pălălăind din aripi, ca din niște flacări, în soare, trâmbița mândru. Iar găștile veneau și băteau în geamul cât palma ; și se uitau în bordeiu, când cu 'n ochiu, când cu altul, iscoditoare ca niște cumetre.

Chirică muncea acù pe la gospodari, la prașilă, la coasă, la secere ; și nimeri nu erà vrednic să se ție 'n rând cu dânsul, — tot el eșeà în fruntea tuturor și-i lasă, la câteva obrațe 'n urmă. Și, sara, veneà pușcă-acasă, cu gologanii înodați în cornul basmalei, și-i da pe toți, bob numărat, Chiralinei ; lui nu-i trebuiau ; el n'aveà ce face cu ei : el mahorcă nu trăgeà, el rachiu nu beà, — ce să facă cu banii ? Fiindcă mureà după pește Chiralina, Chirică, în toate Duminicele, se duceà la iaz, și se scufundă unde erà bulboana mai adâncă ; și întotdeauna, eșeà la mal cu doi-trei crape cât ți-i brațul ; și-i aduceà vii Chiralinei și-i puneà într'o covată, pe vatră, râzând din toată inima, de bucuria ei, cu râsul lui din gât, care răsună ca 'ntr'un poloboc gol.

Ar fi vrut nici soarele să n'o atingă, nici vântul să n'o ajungă, de dragă ce-i erà ; și când se duceau, câte odată, și ei, ca toți gospodarii, la târg, la Folticeni, să mai târguească câteceva, Chirică o purtă mai mult în brațe pe Chiralina lui, — și la dus și la întors, — de se cruceau oamenii.

Cum erà mărunțică și șue ca o zvârlugă, ca pe-o pană o saltă, de subțiori, pe umăr, de-i zburau, vârtej, fustele crețe și i se vedeau, până mai sus de genunchi, picioarele arămii.

Și atunci, câte un Român mai al dracului, când o zărea pe Chiralina cucueată în cărca lui Chirică, tudulă și 'nfoiată 'n pene ca o coțofană, — prindea a o cărai de departe ca un croncan; și, cât ai scăpără, se stârnea, pe șosea, o cărâială, de-ai fi zis că s'a lăsat din văzduh un stol întreg de ciori, care făcea a vreme rea.

În târg, dacă isprăvea de târguit, Chirică intră cu Chiralina într'o crâsmă, unde auzia lăutari. Crâșma erà plină de oameni veniți de prin toate satele dimprejur, cari cinsteau rachiul și ronțiau covrigi. Chirică intră de dragul lăutarilor și-a jocului, — nu de-a rachiului. Când auzea scripca și cobza, îi ardeau ochii în cap de drag. Când cântau Țiganii de jale, Chirică se răzema într'un cot, își proptea în podul palmei capul creț, cu ape albastre de oțel călit, și ascultă neclintit, stăpânindu-și răsuflarea; și ochii lui umezi, de junc, se umpleau, parcă, de gânduri ferbinți, — și gândurile i se prifăceau, deodată, în boabe de lacrimi cât linte, și-i lunecau, încet, în barbă.

Iar, când o schimbau Țiganii pe-o bătută măruntă ori pe-o rusască ferbinte, Chirică, ca fript, sărea delà locul lui, ș'o prindea pe Chiralina de mijloc.

Incepea, întâiu, domol, alintând numai podelele cu vârful imineilor cu călcăile potcovite cu potcoave de alamă; apoi, din ce în ce mai viforos,

privind-o, cu ochi de foc pe Chiralina și săltând-o ca pe-un copil și învărtind-o, de nu i se ajungeau picioarele de pământ și i se făceau fustele volbură împrejurul pulpelor. Se lăsă pe vine și-o săltă până'n grindă, de-o ametea; o purtă așa, pe deasupra capului, cu ochii mereu la ea; o așeză când pe-un umăr, când pe celalt, ținând-o când c'o mână, când cu cealaltă, și plesnind din degete, cu capul pletos răsturnat pe spate, cu ochii închiși.

* * *

În sărbătorile Paștilor, veni acasă, într'un concediu mai lung, flăcăul cel mai mic al lui moș-Simion-Cujbă, care făcea armată la Piatra, la vânători.

Când o văzù pe Chiralina, îi luciră ochii; și Chiralina se înroși și plecă genele, ca de un gând vinovat.

Ispas al lui moș-Simion, eră chipeș în uniformă de vânător, cu galoane de caprar la mâneci, și cu pălăria tare cu pene de cocoș, care îi băteau umărul. Ostașul se uită la Chiralina și se minună: cum de-o șerpoaică de muere cu lipici ca dânsa, s'a uitat la hăbăucu' de frățâni-su?

La masă, mâncară cu toții, cu bătrânii; una, că erau sfintele sărbători ale Paștilor; al doilea, le venise moșnegilor feciorul dela oaste și se cădea să se bucure și să se veselească oleacă cu toții la olaltă.

Cât ospătară, flăcului nu-i mai tăcù gura: spuse, de pe la târg și de pe la oaste, câte 'n lună și 'n soare; și, din când în când, o săgetă pe cumna-

tă-sa, pe subt sprincene; și-și răsuceă musteața neagră, ridicând sus cotul, să-i vadă parcă, toată lumea galoanele de lână galbenă.

«He-hei, tătucă, meliția-i grea, nu-i vorbă, la început; da' te deșteaptă... Și, dacă ți-a ajutat Dumnezeu să pui și tu oleacă de galon, — apoi ai saltat deasupra nevoilor!

— Da' bine, mă băete, că te-ai deprins cu ea, că altora tare li-i amară.

— He-hei, tătucă, eu nu 's prost; pe mine nu mă 'ncâlzește soarele de hoț, — hoți sânt ei și ceilalți gradați, nu-i vorbă; da' eu îi întrec! Eu, tătucă, dacă mi-o ajută Dumnezeu, am să pun, repede și degrabă, și galoane de sergent, — ba poate, mai știi, și de sergent-major; și atunci, s'o mântuit, în oștire rămân...»

Și-și propteă pumnul stâng în șold; iar, cu dreapta, își răsuceă musteața, ș'o fură cu coada ochiului pe Chiralina.

Sara, se duseră cu toții la Înviere și, pe drum, la întoarcere, ostașul se alătură de cumnată-sa și-i prinse-o mână. Mâna mititică a Chiralinei, ca de cocoană, se zbătù oleacă să scape; dar pe urmă rămase în palma aspră a caporalului, molcuță și caldă ca o pasere.

«I-a mea păsărghia!» se gândi flăcăul; și începù a spune de-ale lui. Spunea, și nu mai mântuia; și Chiralina râdea de-i săltau rubielele de pe piept și scăpărau, în lumina lumânărilor, — de parc'ar fi rîs și ele de polojeniile vânătorului.

Când ajunseră acasă, intrară și Chirică și Chiralina în casa bătrânilor, să ciocnească ouă roșii,

să mânâce pască; și să cinstească cu toții câte-un pahar de vin, cum îi obiceiul.

Se așezară cu toții împrejurul mesei, pe care pusese bătrâna de cu vreme o strachină cu ouă roșii, o strachină cu pască, ș'un ulcior cu vin. Ispas se așeză în fața Chiralinei; și un bocanc al vânătorului începù să lunece încet, prin întunericul de subt masă, tiptil ca un guzgan; alunecă oleacă, — și se opreă. Ascultă parcă; apoi iar alunecă. Până când atinse botina, cu potcoava de alamă, a Chiralinei. Și rămaseră așa, un răstimp, bot în bot, ca două jivine mărunte, cari se miroasă. Pe urmă începură à se vânzoli, acolo în întuneric, a se jucă parcă, a sări una peste alta; până când bocanca rămâneă o bucată de vreme peste botină, cașicum s'ar fi hodinit așa, — ș'apoi iar începeă jocul acela mut, de dihăanii mărunte.

Și până s'au ridicat, să meargă la culcare, au tot ciocnit amândoi, când ouă roșii, când paharele.

«Hristos a înviat, cumnată, făceă ostașul dela vânători, ridicând nasul ascuțit, pe vârful căruia luceă un punct de lumină dela lumânarea de pe masă.

— Adevărat a înviat, cumnate! — și ochii Chiralinei scăpărau mai tare ca rubielele de pe piept.

Și ține-te glume, și ține-te cimilituri, și ține-te răs.

Cele trei zile ale Paștilor, Ispas în bordeiul lui Chirică ș'a făcut veacul.

«Mă, bărbate, ia du-te de svârle o mână de pușoiu la gobăile cele, că-s moarte de foame.»

Și Chirică eșeă cu sprincenile 'ncruntate, ca o dungă de păcură de-asupra ochilor.

«Mă, bărbate, ia mai dă un braț de cioate, că mi-au înghețat picioarele sloi».

Și Chirică eșea întunecat și venea c'un braț cumplit de lemne, de parcă avea să frigă o ialoviță.

«Mă, omule, ia ie clondirul cela de după horn și adă o țără de rachiu; să-l cinstim pe creștinu ista, că i s'o fi uscat gura de când tot îndrunga la polojenii...»

Și Chirică luă clondirul, și eșea pe ușă, galben ca turta de ceară.

Iar seara, când rămânea singur cu Chiralina, Chirică se culcă cu capu 'n poala ei, și se strângea ghem, ca bolnav de lungoare; și gemea înăbușit și i se uită în ochi ca un câne bolnav:

«Da' ce ai, mă Chirică? îl întrebă nevasta.

— Chiralino, nu mai râde cu frate-meu, Chiralino, c'am să-ți despice capul cu toporul, gemea Chirică cu glasul lui de gușat, ca venit din pământ.

— Ai 'nebunit, sărace! făcea Chiralina.

Și Chirică gemea ca înjunghiat în inimă, și din ochi îi izvorau lacrimi mari și-i curgeau în barba creață.

Iar Chiralina îi cătă în cap și-l descântă cu glasul ei de vrăjitoare:

«Mă Chirică, da' vină-ți în fire, mă... Fii om cu-minte bre... Ce ți s'a năzărit, mă?... Dac'am răs ș'am grăit cu el; ce, am făcut moarte de om, mă? Cu tine am să uit ș'a grăi, mă Chirică, că-s mai gu-reșe fiarele din codru ca tine... Vină-ți în fire, mă omule, că mă *giur* pe ochi, mă *giur* pe tinerețele mele, mă *giur*, na, pe sfânta cruce, că n'am păcătuit... Să mă trăsnească, na, Cel de sus, dacă am vr'o *gînă*, mă Chirică...»

Și Chirică gemea tot mai molcolm; și-i cuprindea picioarele ferbinți și i le udă cu lacrimi,

* * *

Intr'o Duminică, cum stăteau cu toții, roată, pe iarbă verde, la soare, s'auzi glasul moșneagului, strigând din fundul hambarului :

«Aha-ha, s'a mai prins un proklet de guzgan cât un godac!»

Ispas, care-și răsucise atunci o țigară și erà gata să și-o aprindă; și-o puse după ureche, și, sculându-se de pe iarbă, călcă legănându-se și intră în hambar, c'o mână 'n șold.

Chirică, îl petrecu, cu ochii lui ferbinți, de păcură; și-și arată dinții ca un lup care vră să muște.

Ostașul eși repede cu capcana, voios de parcă erà să facă-un chef cu lăutari:

«Stați, să v'arăt cum facem noi luminație cu guzganii de la cazarmă».

Și așeză capcana în mijlocul ogrăzii, și intră în casă.

Guzganul, dădea târcoale, de jurîmprejur, să iasă, guițând ca un purcel; și ochii, mărunți și negri ca două mărgel, îi luceau plini de istețime.

Ispas veni cu clondirul de gaz :

«Ha-ha, ia acū să vedeți luminație, ce n'ați mai văzut... Luminație ca la 10 Maiu... Degeaba guiți, măi, ca un godac de lapte; nu-i plească, nu... Stai, că vezi tu pe dracu...»

Guzganul se uită drept în ochii ostașului; și guiță așa, parcă, s'ar fi rugat de ertare cu botișorul lui trandafiriu. Și Ispas făcea, scuturând

voios din cap și sugându-și buza de jos sub dinții galbeni :

«Ași, *nema* plească, băete, nema plească... Stai, că vezi tu, puiule, acuș pe Sarsailă... Hm, nu-nu ; ce vrei tu nu se poate... Șterge-te pe bot camarade.»

Și cinchindu-se pe vine, goli, dintr'odată, tot clondirul peste guzgan. Murat, acū, cum erà, păreà un pui ogârjit ; și guița și mai ascuțit și mai jalnic ; zvârcolindu-se ca pe jaratec, să scape din închisoarea de sârmă.

Caporalul Ispas frecă un chibrit de genunchi, și-i dădū foc, cu un zâmbet plin de fericire, care-i tâșni din sfredeliturile ochilor peste toată fața, până la urechile ascuțite ca de dihanie.

Și cu toții se îngrămădiră împrejurul capcanei, se aplecară să-l vadă, mai deaproape, cum alergă ca la trier ; cum se învârtea, ca pe o roată, de jos în sus, fluturându-și coama de flăcări, — și să-l asculte, cum guița acuma, din ce în ce mai încet și mai rar.

Numai Chirică stătea deoparte, întunecat, cu fălcile strânse, cu ochii țintă la frățini-su, care radeà din toată inima, frângându-se de mijloc și plesnindu-se cu palmele peste genunchi.

După câteva clipe, guzganul căzū, cu labele în sus, sgârcite ; și incremeni așa, sfărog, spre marea părere de rău, — mai cu seamă a lui Ispas și a Chiralinei, — că s'a isprăvit așa de repede.

A doua zi, Chirică, veni mai de vreme dela lucru. Se apropiè de bordeiu, călcând ușor, de parcă ar fi avut niște răni pe tălpi ; și, când ajunse lângă fereastra la care erau câteva ouă împistrite și lumânările dela Înviere, se plecă să se uite în-

năuntru; dar fereastra erà astupată. In aceeași clipă auzi înăuntru murmur înăbușit de glasuri, și sări, ca mușcat de-o viperă, și se prăbuși în ușa. Ușa erà zăvorită. Iși mușcă pumnii, și scui pă sânge. Se roti ca amețit; căutând cu ochii toporul în bățatură, la trunchiu. Prinse, cu amândouă mânilor, de-o cracă a nukulor de lângă bordeiu, și-l zguduì, de parcă ar fi vrut să-l smulgă din rădăcini; și slobozi un urlet de lup. Se roti iar pe loc, cu capul tehui, căutând mereu toporul,—dar nu erà nicăeri. Și ochii de păcură ai lui Chirică vedeau rotindu-se în văzduh sori mari de sânge. Și când vrù să se nărue iar în ușa bordeiului, zări, pe polița de subt streșină, clondirul cu gaz, și începù a råde smintit, cu sughițuri. Luă șipul și-l goli pe steșinile pleoștite ale bordeiului, de jur-împrejur, scoase din chimir scăpărătorile; și, peste câteva clipe, bordeiul își svârli, în noapte coama de flăcări, ca o dihanie din Apocalips.

Când săriră vecinii și moș-Simion, Chirică le eși înainte și zise, cu răsul lui de hăbăuc, cu vorba lui lată, din gât:

«Hi-hi-hi!.. Ți-am făcut, tătucă hăi, sfărog guz-ganii...»

Și-i duse pe toți, să le arăte.

CARBOAVA

După amiază, Vasilică Oancea, trebuie să plece la Iași, la «Institutele Unite», și bunică-sa îi pusese, dimineata, în palmă, o patacă.

«Na, Vasilică, dragu' bunicăi, o carboavă ; să ai și tu un gologan al tău prin străini... Dela mine mai puțin, că's femeie nevoiașă ; dela Dumnezeu mai mult».

Și-l sărută pe frunte ; iar el se aplecă, cu cuviință ; și-i sărută mâna uscată și sbârcită ca de mucenică.

Vasilică eră orfan de tată, iar de mamă, cași orfan, căci ea se măritase departe, într'un târg din fundul Munteniei, și n'o mai vedeă cu anii. Pe dânsul îl crescuse mai mult bunica, aici, la țară, în satul revărsat, ca o turmă de oi, pe valea plină de pomăt des ca o pădure. «Bunicuța» lui i-a fost mamă ; sub aripa ei de milă, s'a înfiripat, ca un pui ugilit, Vasilicuță.

În casa bătrânească a bunicii se născuse, între

livezile, cari se îngrămădeau, ca un bunget de codru, din fundul văii, până pe cununa dealurilor.

În casa veche, cu păreții văruiți, albi ca ghiocul, cu grinzile încărcate de vâzdoage, — când se întorcea în vacanție, dela Iași, dela școală, îi creștea în suflet o lumină caldă și blajină, care părea că coboară din ochii trudiți ai bătrânii.

Îi era dragă lui Vasilică singurătatea de chinovie dela țară; casa curată, ascunsă în pomăt, și în nalbă, și în soarea-soarelui, — și când se uită la bunica uscată ca o sfântă, i se părea că-i departe de limanurile pământești; și, c'o pajură din poveste, l'a adus în chilia Sfintei-Vineri,

Când stă pe patul scund, moldovenesc, îngropat în salteaua moale de lână țigae, în mireazma de sulfină, ce coboră din corzile înegrite; auzeă ornicul carilor din grinzile ciuruite, din cari, zi și noapte, se cerneă un pospai fin, ca de făină de grâu, și încețoșă toate lucrurile vechi, depărtându-le ca într'o dulce negură de poveste.

Biserica de lemn era aproape, și mirosul de smirnă și tămâie ajungea până în fundul casei, îmbibând lucrurile: lăicerele, hainele și așternuturile, cu mireazma sfântă.

Și când prindeau clopotele a bate, toată casa de grinzi, ciuruită de cari și uscată ca o chitară veche, se pătrundeă de cântecul lor cucernic. Și atunci, i se părea, lui Vasilicuță, că e în chilia unei mănăstiri; și privind-o pe bătrână, printre gene, cum se purtă prin casă, mărunțică și încovoiată; îmbrăcată în rochie neagră de mohair; i se părea

o maică bătrână, cu fața întuchipată din ceara unor lumânări.

Liniștea adâncă și singurătatea de săhăstrie din chiliile bunicii, îl făcuse copil sfios și gânditor, care fugea de jocurile și de răcnitile dela școală, ca un pui de păsărghe crescut în pădure.

De când trecuse în clasa I a de liceu, era burșier la «Institutele Unite» din Iași; ș'acu în vacanța de Paști, venise în raiul înflorit dela bunica, care-l așteptase, cu dulapul de nuc, plin de cozonaci, de pască, de ouă roșii și de farfurii, cu scutecele Domnului, presărate cu miez de nucă și stropite cu apă de flori.

* * *

Azi, după masă, i se mântuise vacanța: i se încheiase calea în grădinile înflorite, — și trebuia, numai decât, să plece, cu diligența, la Iași, la școală; și, înainte de plecare, se duse să dea o raită prin sat.

Călca cuminte și așezat, ca un om bătrân, cu imineii lui grei de piele groasă de iuft, cu tălpile ferecate cu caele, cu călcăele potcovite.

Iși luă, — cu ochii fierbinți și umezi de aleanul, care-i învăluia inima, — rămas bun dela toate casele și dela toate livezile. Se urcă pe dealul Cetățuii; și, de-acolo, îmbrățișă, dintr'o ochire, bungetul de livezi înflorite, de pe creasta dealurilor, până în fundul adânc al văii.

În spre răsărit, peste talazurile de spumă ale grădinilor, se zăreau, perdute într'o ceață sinelie, țarinele negre, abia arate; și lucea, ca o oglindă, iazul Călugărului, sub dealul Halmului. Și, drept

în vale, se vedeà moara dela Șipote, cu acoperișul de draniță, pleoștit până aproape de pământ, și cu sălciile, cu trunchiurile boșteră și ceotăroase, plecate, cu mâhnire, peste apa somnoroasă și verde de mătreață.

De jos, din văgăunile văii, răzbătea până sus, o trâmbițare argintie de cocoș, ca auzită prin ceața unui vis. Dintr'o ogradă se ridicà cotcodăitul speriat al unei găini. Dintr'o livadă, veni, pe vânt, un muget trist, ca un glas depărtat de bucium.

Vasilicuță se gândi, că e vremea să plece; și, după ce-și mai făcù odată roată ochii, peste acoperișurile de șindrilă și de stuf ale satului, — ca într'un rămas bun, — cobori, deadreptul prin livezi, spre casa albă ca o chinovie a bunicăi; dar când ajunse în dreptul bordeiului lui Chichiută, trecù pârleazul și deschise ușa. Fumul, ce bufneà afară, îl înecă; și-un purcel ogârjit îi țâșni, printre picioare; de erà, cât pe ce, să-l trântescă la pământ.

Moșneagul, cu pletele încâlcite, peste chipul ca săpat într'un putregaiu, ceopleà o toporiște de bardă, cu nasul în tăciunii de pe vatră.

Un motan, numai pielea întinsă pe oase, și plin de cenusă până'n ochi; își spălă o labă pe cornul cuptorului. Iar baba lui moș-Chichiută, cu ochii ca de huhurez și cu nasul cârjoiat spre gura, ca despăcată cu cuțitul; stă ghemuită pe patul întruchipat din patru țaruși bătuți în pământ și din trei scânduri goale, — și disghioca niște păpușoiu, cu mânilor uscate și negre ca niște crengi desfrunzite.

Vasilică, coborî două trepte de pământ, și intră în bordeiu:

«Ce mai faci moș-Chichiuță? Ce mai faci, mătușă Varvara? Bine v'am găsit sănătoși.

— Bine-ai venit sănătoșel, grăi moș-Chichiuță, c'un șuer de cimpoi în gât, ridicând nasul din tăciuni; da'mă rog, nu-ți *cie* cu banat, cine ești dumneata?

— Gâci, cine's?

— Poi, dă, par'că, te-ași cunoaște, par'că nu; și'i țiiu în gât ca un ison.

— Vasilică Oancea.

— A, îi nepotul cucoanei preutesii, zise baba.

— Ce, ai uitat, moș-Chichiuță, când îmi făceai scripci de draniță?

— Ei, bată-te cucu, să te bată; da, nu-ți *cie* de deochi, ai crescut avan. Erai atuncea *mâtațal* ca o ulcică. Ii *ci ciind* la învățătură la târg?

— Da, moșule, învăț la *Ieș*.

— Aha, la *Ieș*; apoi tare *ghine*, tare *ghine*; pe acolo îs școli mari, d'apoicum; acolo ai să te faci burduf de carte.

Și cum privea la moșneag, la babă și la bordeiul afumat și coșcovit, cu fereastra de burduf, prin care intră, de-afară, o lumină sarbădă și galbănă, — Vasilică simți un șipot fierbinte în inimă; și-și pipăi carboava, pe care i-o dăduse, dimineța, bunica; și, scoțând-o, o puse în palma moșneagului, tăbăcită ca o ceafă de bivol.

* * *

Când eși din bordeiu, își simți sufletul crescut și limpezit; de parcă, ar fi purtat în piept văzduhul primăverei; iar inima i se prefăcuse, ca într'o rândunică, și săgetă, gurișă și amețită de

fericire, peste pădurea de livezi încărcată de floare.

Când ajunse acasă, la «bunicuța», își rândui buclucurile în lădița brașovenească, încondeiată cu flori și păsări roșii și galbene și așeză cozonacul cât un prunc, și-și puse între schimburi un buchet de sulfină, ca să-și aducă aminte, când o fi la școală, de «bunicuța» și de chiliuțile ei mă-năstirești.

Și, înainte de a se sui în diligența cât corabia lui Noe, — pe care abia o duceau cei trei cai, închirciți ca niște mâți bolnave de rapăn, — intră în grajdi, și cuprinse, cu amândouă brațele, gâtul lui Bălan, și-l sărută pe botul cald și catifelat.

Bunica îl petrecu până la deligență, cu lacrimile pe obrazii veștezi, și-l sărută, — cum aveà întotdeauna obiceiul, la despărțire, — pe frunte și pe ochi, zicându-i:

«Să fii cuminte, dragul bunicăi; și să-înveți, că numai în învățătură ți-i nădejdea».

Vasilică, — îmbujorat și cu ochii lui codați, scăldați în lacrimi — se plecă și sărută mâna străvezie, bunicuții lui dragi; și bătrâna simți două mărgelile fierbinți picurându-i pe mână; și bărbia începù a-i tremură mai tare, și-și ascunse fața'n palme, năvălită de un plâns amarnic, care i zguduiă umerii osoși.

Diligența erà plină de ovrei, îmbrăcați în anteree slimoase și colbăite și cu iarmuce sbârlite, de blăni de jder mâncate de molii. Pe acoperiș, stăteau, clae peste grămadă, bucele pline de boarfe vechi, și niște cuști cu găște, cari gâgâiau într'una

și fâlfaiau din aripi, împrăștiind, împrejurul haradaicii, un viscol de pene și de fulgi.

Vizitiul de pe capră, — pistruit și cu perciunei năclăeați de untură de găscă și de colb, subt pălăria roasă, ca bolnavă de râie, — roti biciul din care rămăsese numai coada ceotoroasă de corn; și răcni, din gâtul lung ca un gât de găină golașe:

«Iiii — iooooo!»

Plesnind cu codiriștea ceolanele gloabelor, cari își arcuiră spinările tăioase și pline de răni; își ciuliră urechile pe spate; și, opintindu-se din răsuputeri, urniră, cu chiu cu vai, corabia lui Noe; pornind, pe drumul plin de hârtopuri și de hopuri, în zăngănitul dogit și trist, ca o tânguire, a ferăriilor ruginite, și a căldării, legată de osia roților de dinapoi. Se legănă greoaie, în zbârâitul geamurilor, în clempanitul potcoavelor; gata să se desprindă; și să rămâie caii desculți în mijlocul drumului. Soarele ardea ca în toiul verei, și norul de colb, care învăluea scheletele cailor, îmbrăcate în piele numai și diligența hodorogită, orbea ochii bolnavi, în chenările lor roșii și puhave de puroi, ale călătorilor, cari zăceau morți de osteneală, bălăbânindu-se în toate părțile. Cei mai mulți, erau ovrei bătrâni, cu bărbile albe, înbâcsite de pulberea văroasă a drumurilor. Aveau, cu toții, o înfătușare istovită de zilele și de nopțile lungi de nesomn.

În brațele unei ovreice bătrâne, cu fața topită de ostenelele drumului, cu ochii mari, plini de suferință, în cercăne vinete, — zăcea, încotoșmată până'n bărbie, într'un șal cu lip pe la gât, o fetiță cu capul într'un nimb de păr roșu ca

aramă ; cu fața suptă de boală, galbenă și stravezie ca ceara cea mai fină. Ochii verzi, stropiți cu scânteii de aur, — încondeiați în chenarele genelor, peste măsură de lungi, și lucii ca niște franjuri de mătase, — ardeau deschiși mari, ca într'un țipet mut de durere. Și la hurducăturile mai puternice, ovreicuța izbucnea într'o tusă zguduitoare, cu răsunete de gol, cari-i destramă pieptul și umplea, cuprinsul dimprejur cu un miros putred. Și-atunci, de subt șal, eșea o mână străvezie, — o mână delicată ca o floare ; — o floare de lumină, în întunericul diligenții, cu perdelele lăsate.

Fetița aceasta, cu ochii așa de minunați de adânci și de frumoși ; puneă o umbră tristă, în încăperea colbăită și murdară, plină de corji de ceapă și de simburi de masline și de oase de scrâmbii sărate. Din tusa ei uscată, aburea ca o suflare rece în inimile drumetilor, și fețele lor galbene aveau în colțul gurei încremenit un zâmbet amar. Dar cel care părea mai tulburat și mai trist din toți călătorii, eră Vasilică. Din ungherul lui, o privea pe ovreică, c'o milă fierbinte, ca pe-o soră bună. Și drumul întoarcerii la școală, i se părea mai pustiu încă ; și inima i se strângea, din ce în ce mai goală și mai plină de-întuneric.

Sara, pe-o vreme mohorâtă, cu cerul încărcat de balauri de păcură, diligența ajunse, însfârșit, la Iași, la bariera Păcurarilor. Ploua ploae putredă, de zile întregi, fără hodină ; și ulițele erau posomărate, ca niște hrube.

Vasilică, își ridică gulerul spențerului ros și cârpit pe la coate, — își luă lădița subțioară, și

începù a urcà prin ploae mähnită, cu inima înghețată; hudița priporită, care duceà în Săràrie, la Internat.

Cum ajunse, se strecură pe gangurile întune-coase și umede, cari miroseau a mucegaiu, — și se culcă, flămând, în crivatul lui tare. Ca să scape de sâcâelele și de glumele colegilor, cari îi rânneau în totdeauna, sufletul lui, delicat ca o floare din ghiveciul «bunicuței»; își trase oghealul peste cap și se făcù cã doarme.

Împrejur erà larmă de glasuri și de răsete : își povesteau băeții isprăvile din vacanție.

Cei mai mari, jucau cărți în fundul dormitorului; cei mai mărunți înfulicau lacomi, cozonaci, strudele și prăjituri. Înfulicau și vorbeau cu gura plină; unii mânjiți de cremă până'n urechi :

«Mă, fraților, da' știți, cã are prăjituri bune guzganul dracului!

— Să mănânci, să-ți lingi degetele» strigă alt glas.

(«Guzganul dracului» erà portarul institutului, care cumpără prăjituri de la Cofetăria George și făcea negustorie în școală. Băeții îl porecliseră : «Guzganul», fiindcă erà gros în ceafă și aveà ochii mărunți și negri și neastâmpărați ca ai unui guzgan).

Vasilică ciulì urechile, părăndu-i-se cã e vorba de el. Un glas ascuțit, ziceà :

«Ia, uitați-vă, mă băeți, cu ce ladă, de pe vremea lui Pazvante, a venit mocârțanul de Oancea».

Și năvălesc buluc, împrejurul lăzii brașovenești.

Un glas isbucni ca o trompetă în harmalaea dimprejur :

«Mă băeți, ia uitați-vă, aici sup' pat, altceva și mai frumos; ghetele potcovite ale lui Oancea; parc'ar fi niște copite de măgar».

Și o mână se ridică și flutură, deasupra capetelor, papucii de iuft, mari și grei, ca niște bocanci cu tălpile ferecate cu caele și cu călcăile potcovite. Larma crește într'un vârtej de glasuri asurzitoare. Papucii, sfârogiți și scofâlciți, se ridicau, deasupra învâlmșelii, ca niște capete hâde de cămile, și hazul crește ca un val.

«Mă fraților, a ți văzut ce mutră speriată aveă, când a venit, — par'că eră un epuroiu!

— Bine ai nimerit-o, mă Pițurcă».

Și hohotele porneau iar mai cumplite.

«Măi, da a dracului *sgârceob* mai e, — se înalță alt glas, cam fârnâit; n'a cumpără, bre, și el o prăjitură de la guzgan, să-l pici cu lumânarea.

— Zi-i mă *tavan*, făcù cineva din grămadă cu dispreț.

— Ba *topârlan* mai bine!» Zise altul cu mai mare dispreț ca cel dintâi.

Vasilică se făcuse mititel în pat, cu inima cât un purice, cu ochii strânși, în întunericul de subt ogheal, făcându-se că doarme buștean. Dar, în mijlocul clefăelilor atâtor mâncăi; nu simțea nici o părere de rău, că nu-și păstrase «carboava» de la bunica, să cumpere și el prăjituri de la Guzgan.

Și târziu, când zarva de havră, din dormitor, se potoli; și se stinse lumina lămpii, afumate, spânzurate, în mijlocul tavanului plin de draperii de pânze de păiangeri, — Vasilică ridică capul nctinel, de subt ogheal; și ascultă, multă vreme,

ținându-și răsufălărea. Și când se încredință, că dorm toți tun; se coborî din pat, cu băgare mare de seamă. Se chină lângă ladă; și deschizând-o cu grijă, să nu se trezească din somn careva, — scoase câteva flori de sulfină, dintre albituri, și le strecură subt perină. Inchise încet capacul, întoarse cheia în lăcata ruginită; și, șupurindu-se supt ogheal, se acoperi iar peste cap. Și făcându-se ghem, cum aveă obiceiul să doarmă, — își vârî nasul, lacom, în florile de sulfină. I se părea, astfel, că doarme tot în chiliuța albă a «bunicuții».

ROMANȚA

În fiecare Duminică seara, moș-Iordache se întorcea pe două cărări, pe ulicioarele întorto-chiate ale măhălălii; pășea aplecat înainte, sprijinindu-se cu greutate, în cârja-i groasă de corn și cântând târăganat, pe nas:

„Foiliță și-o lalea,
Când eram în vremea mea,
Scripcă nu-mi mai trebuia;
Scripcă eră gura mea...”

În urma lui se stârnea harmalae mare și pră-fărie: câinii se repezeau din toate părțile, hămăind; copiii se luau după el, buluc, țipând și vântu-rând din mâni. Iar moș-Iordache se întorcea și scuipea mânios, apărându-se cu cârja și mormăind:

«*Moclis sacana... Parostica mișca dracu... Pașol !*»
Și pornea iar, cântând și cumpănindu-se, cu alaiul după el, în nourii luminoși de colb; în zarva asurzitoare și răsetele cumetrilor.

Eră mititel; aveă o pălărie pleoștită ca un clopot;

niște ochelari legați cu ață pe după urechi ; și, între ochelari, o minune de nas, roșu și mare, că mahalaua zicea, că din pricina lui, pășește moșul așa de rupt de șele, de par'c'ar fi căutat ceva pe jos. Când ajungea acasă, mătușa Mafta, ca și el de prizărită, îmbrobodită cu bariz portocaliu, cu nasul cârjoiat, ca un plis de uliu, spre bărbia ascuțită și întoarsă în sus, — se repezea, plină de năduf, la portiță ; și prindea a țipă, cât o ținea gura :

«Ptiu, bată-te Dumnezeu, să te bată de ghiuj nebun ; iar te-ai îmbătat cu un muscal ; mâncate-ar holera să te mănânce... Bătu-te ar toți sfinții să te bată... Mânca-te-ar viermii cei neadormiți să te mănânce ?»

Moș-Iordache se opriă înaintea babei ; se cumpănea la dreapta, la stânga, înainte, înapoi ; sughița, căta lung la ea, pe deasupra ochelarilor ; și gura i se întindea până la urechi, într'un zâmbet nespus de galeș. Apoi, odată, chiuiă, de clocotea mahalaua :

«Ihaa-huuu !

— Ptiu, bată te...

— Nu te supără așa, cucoană Maftă. Țineți firea ; parostica mișca... Dracu... Incet... Incet... Domol... Cucoană Maftă.

— Mânca-te-ar...

— Alei ?

— Trăsnească-te...

— Taci, bre... Ce spui, soro ?» cuvântă, foarte liniștit, moș-Iordache, clătinându-se și sughițând.

Prin ogradă, rătăceau găinile boghete ale babei și calul alb, bătrân și numai oasele și pielea tă-

băcită. Cocoşul negru, cu creasta roşie ca un mac, zbură pe gardurile înecate de cătină şi de bălării; bătea din aripi şi trâmbiţa prelung. Moş-Iordache, intră pe portiţă, cântându-şi, cu foc, cântecul, în ţipetele groznice ale mătuşii Maftai; se suiă cu greutate în pridvor; şi, aşezându-se pe o laiţă, îşi sprijinea coatele pe genunchi, capul în mâni, şi începea a se tânguî, cu jale mare calului:

«Măi Bălane, măi; vezi cum mă batjucureşte, măi.. Numai unul Dumnezeu ştie, ce e în sufletul meu, măi tată!» De subt ochelari, răsăreau două lacrimi şi prindeau a călători pe nasul înflăcărat şi lung.

Imprejur, livezile nemărginite, se întindeau triste, în durerea asfinţitului de aur; şi moş-Iordache stă, până târziu, pe laiţă în pridvor şi se jălea lui Bălan şi clătină amărât din cap, oftând din baerile inimii:

«Of, măi Bălane, măi, măi tată-măi — ai auzit cum a ţipat baba la mine, bre? Tare's amărât, măi..»

Şi, deodată, începea a plinge în gura mare:

«Buuh-hu, bu-hu, bu-hu.. Sărăcuţ de sufletul meu; amăritu's şi singur pe lume.. Fără ma-ma.. fără ta-ta... Buuu-hu, bu-hu, bu-hu..»

Matuşa-Mafta se repezeà, din când în când, cu pliscul la moşneag, ca o cloşcă. Iar calul, uscat ca o pastramă, stă nemişcat, ca o stană; şi-l privea trist cu ochii mari.

* * *

Inserează.

Mătuşa-Mafta toarce la portiţă, pe banca inver-

zită de muschiu; și vorbește singură, tremurându-și bărbia :

«Hm , mări-mări-mări, mare comedie : nu mai vine, bătu-l ar pocnitu' să l bată ! Iar s'a înfundat la jupân Nuhăm...

Bātu-l-ar sfânta zi de astăzi...»

Barizul portocaliu și rochia, în culoarea cafelei prăjite, pătau gardul mohorât de vreme și de ploi. Fusul se coborâ, sfiriind, spre iarba verde ca buraticul. Livezile, înflorite și poleite de cele din urmă lumini ale asfințitului, umpleau ulița de mirezme. Prin curți se aprindeau focuri roșii și, — în lumina rumenă, cumetrele rotofee pregăteau de ale mâncării. Deodată, cine știe unde, în fundul măhălălii, un flaut începù a suspină o romanță bătrână. Mătușa-Mafta se oprì din tors și tăcù. Iși aduse aminte, că romanța aceasta se cântă pe când erà ea tânără ; și se văzù, ca printr'un fum, îmbrăcată cu scurteică verde și cu fustă vișinie ; și pieptănată cu cărloanți pe frunte, oftând, sara, îngândurată, la zăbrea. Se gândi, apoi, că moșneagul ei, urât și chel ca'n palmă, erà odată frumos și tânăr ; și-l văzù călcând țanțoș în fruntea flăcăilor, cu cizme lungi cu scîrț, cu pălăria pe-o ureche, și cu musteața ca pana corbului ; cântând, cu alean, în luminile scăzute ale amurgurilor.

Bătrâna oftă încet :

«Lume-lume !»

Flautul își suspină departe, cu melancolie, romanța ; uneori, își pierdeà notele într'un tremur de durere fierbinte.

Mătușa-Mafta, stă nemișcată pe laița veche, cu

mânile pe genunchi, cu ochii mici, ca două mărgele, în gol.

La colțul uliții, răsări moș-Iordache, cumpănindu-se și glăsuindu-și cu foc, cântecul.

Când ajunse în fața babei, se opri și începù a strigà, clătînându-se :

«Baboo-babo, mă închin cu plecăciune!»

Și își scoate pălăria până la pământ.

«Când eram în vremea mea... — Ce te uiți așa la mine, bre ? Par'că, știi, vrei să mă zugrăvești, soro... He-he-he... Când eram în vremea mea, scripcă nu-mi mai trebuieă... Scripcă erà gura mea... Nu-i așa, babooo?»

— Așa-i, așa-i...» răspunse mătușa Mafta, cu glasul dulceag.

Moș-Iordache se minună grozav: căscă ochii, căscă gura, se apropie de babă, se boldi la ea, pe deasupra ochilarilor, și chiuì din răsputeri :

«Ihaaa-huuu !

— Ei, lasă, lasă-acù.

— Ihaaa-huuu !

— Ei lasă, creștinul lui Dumnezeu, și haide, că-i fi flămâmând.

— Ei, iaca *mărg*, babo ; iaca mărg. Da'nu așa cu forță majoră. Incet, soro, încet, că ameteșc...»

Bătrânii intrară în casă. Baba aprinse lampa ; și așeză, pe patul așternut c'o pocladă vrâstată, o măsuță scundă cu trei picioare ; și, după ce-o acoperi cu'n ștergar curat, aduse, într'un nouaș de aburi, o strachină cu găluște.

Lampa, cu țilindrul afumat, bâzâia ca o muscă, în părete ; și lămurea, în fund, deasupra divanului, culmea cu straele moșnegilor. Deasupra unei ca-

țaveici, stă cucuiată o măță bălțată ca o țarcă și ochii îi luceau, în urbră, ca doi licurici.

Mătușa-Mafta îl îmbiă pe moșneag cu glas moale :

«Ei, lasă, omu' lui Dumnezeu, cântecu' și mă-nâncă !

— Mănânc, babo, mănânc... (și începe-a cânta). Și fiindcă, și pentrucă te-am văzut, dorule, i-ha-ha...

— Da lasă, omule, cântecu', și mănâncă, că se răcesc găluștele !

— ... Cu troc la inimă mi-ai căzut, — dorule i-ha-ha ! »

Calul își vârî capul pe ușa ; se uită la moșneag și la babă, cu ochii lui mari și triști, și dădù melancolic dintr'o ureche. Moș-Iordache strigă voios :

«Aha ! Mă închin cu plecăciune, măi Bălane... Stăi să-ți dau, moșule, o bucățică de zahăr».

Și moșneagul vârî mâna, până'n cot, în buzunar ; și scoase o fărâmă de zahăr și o întinse calului :

«Na, măi Bălane, mănâncă... Azi șânt o persoană fericită... (Și iar prinse a cânta). Și fiindcă și pentrucă te-am văzut, dorule i-ha-ha ! »

Bălan își ronțăia liniștit zahărul, în lumina gălbue. Moș-Iordache cânta, molfăea din fălcile osoase ; și vorbea foarte fericit, cu dragoste mare, și chelia-i lucea ca sticla și ochilarii rotunzi îi străluceau lin în văpaea somnoroasă a lămpii. Iar Mătușa-Mafta stă ghemuită, pe o ladă verde, încondeiată cu flori roșii și galbene, și se uită, înduioșată, la moșneag, și se gândea la un flăcău, cu mustața ca pana corbului, care cânta, în puterea nopții, pe sub ferestrele unei căsuțe curate dela marginea unei măhălăli :

„Zori de ziuă se revarsă
Și eu ochii n'am închis, —
Ah, cum să-i închid, când varsă
Pârae de foc nestins !

Și se mai gândeà : la o fată subțirică ca o tul-
pină de nalbă, care eșea noaptea la portiță, în
lumina tainică a lunei.

REBECA

Rebeca, — o fetiță slăbuță și delicată, ca de zece ani numai, — o figurină gingașă de ceară.

E cu părul roșu ca arama și creț. Are nasul achilin și nările fine. Gura i-i roșie ca o boabă de mărgean, pe fața galbenă și mată; iar ochii i-s verzi, tăiați în chip de migdală și lungiți spre tâmplele cu rețele fine de vine viorii; și genele albastre de negre și lungi ca niște franjuri de mătase, cari puneau o umbră tristă în ochii deschiși mari, dându-le o melancolie și o adâncime de lacuri visătoare, în amurguri.

De când i s'a îmbolnăvit mama, — frumoasă cași dânsa, cu același păr creț de aramă, — și a căzut la pat, Rebeca vinde gazete, pe ulițele întortochiate ale Bucureștilor, ca s'aducă gologani pentru pânea cea de toate zilele de-acasă. Hotărârea aceasta a luat-o repede, fără să stea mult la gânduri: Rașela lui Bercovici, fetiță numai de

șase ani, nu vinde și ea gazete, măcar că-i atâta de mititică ?

Jupâneasa Sara, văduvă de ani de zile, trăia viață grea și amară, din cusutul albiturilor. Lucra până după miezul nopții, la lumina săracă a lămpii, pentru o dugheană din gura-pieții. În fiecare săptămână, ducea malduri grele de cămeși, cu Rebeca de mână, care purta și ea, — așa de mărunțică cum era — un vraf întreg de albituri.

Rebeca își aducea aminte, numai ca prin vis, de tatăl ei Burăh Ițicovici, marchidan de meserie, care rătăcea toată ziua, pe hudițile murdare ale măhălălilor îngropate în gunoae și în glod, cu coropca grea, plină de mărunțușuri, care-i curmă spatele. Parcă-i aude strigătul prelung, trist și trăgănat, în inserările melancolice :

«Marfă-marfăăăă, madipolan, cituri, linouri.. Cercei, mărgelée...»

Eră un om uscat ca un schivnic, cu musteața și cu părul negru-corb ; și cu ochii fierbinți și focosi, ca tăeați în cărbuni aprinși. Părea un ovreiu spaniol.

În fiecare seară, când se întorcea din rătăcirile lui, scotea, cu mâna sa osoasă, de prin buzunarele chișcă de bunătați, acadele învălitate în hârtie subțire, strafide și smochine, — și, aburcâdn-o pe Rebeca'n brațe, o așeză pe genunchi, și-i umplea cu vârf, pestelcuța ei cu pichiței, cu felurimi de bunătați dulci ca mierea ; și o mângâia pe părul creț și mărunț ca lâna de miel, și o sărută cu foc, pe obrazii molcuți ca de catifea.

Și Sâmbetele, seara, până târziu, stăteau la masa albă, încărcată cu mâncăruri gustoase, făcute

cu untură de găscă; în lumina lumânărilor din sfeșnicile de alamă, cu trei brațe, numite tricheluri.

Și Burăh Ițicovici, făcea planuri, pe gânduri, răzemat într'un cot pe masă, — planuri de negustorie mai mare, de gheșefturi mai norocoase ca cele de azi. Vorbea trăgănat, cu ochii lui fierbinți, plini de aleanul și de nostalgia pribegiilor strămoșești, care-i umpleau inima ca o mireasmă veche dintr'o ladă cu strae dela bunici:

«Mă bate gândul, nevastă, să-mi încerc și eu norocul în America cea bogată și plină de aur, unde s'a umplut bunicul Zeilic de bănet. O să-i scriu de planurile mele de negustorie și am să-i cer părerea, că-i înțelept ca un rabin. Dacă răspunde la răvaș, că pot, de bună-samă, să vin, că'n America e încă treabă bună de făcut, — atunci plecăm cu toții în țara norocului, unde atâta negustorime s'a îmbogățit...»

Și vorbea, din ce în ce mai cu aprindere, de minunile drumului, cu vaporul pe ocean, cu maimuța, care se urcă într'o clipită până'n vârful cartargului, schimonosindu-se la lumea îmbulzită pe covertă și, spânzurându-se cu coada de odgon, se leagănă ca de-asupra unei prăpăstii. Grăia fericit Burăh Ițicovici, de frumusețile neînchipuite ale pustiului nemărginit de ape, pe cari le-a povestit într'o noapte bunicu Zeilic, când s'a întors în țară pentru niște afaceri, cu cari a câștigat o mulțime de bănet: «Care are noroc la gheșeft, nevastă; îl vede Dumnezeu!» Lumina lumânărilor din sfeșnice încununa, cu nimburi tremurătoare, capetele lui Burăh Ițicovici, al Sarei și al Rebecii; de părea o familie sfântă din Biblie.

În ceasurile singuratice și triste, Rebeca își aducea aminte de vremurile acestea binecuvântate și pline de belșug; și lacrimile îi picurau încet, depe gene, pe obrajii firavi și veștezi.

Jupâneasa Sara răcise amarnic în iarna trecută, în care trosneau grinzile în pod de gerul cumplit și nămeții se ridicau cât gardurile și astupau ușile, de trebuiau să iasă oamenii din case, făcând cu lopețile bolți în omătul năstrușnic.

Lemnele se mântuiseră demult; și lumea săracă ardea zaplazurele și spinii de prin maidane, ca să nu înghețe.

Jupâneasa Sara, arsese și ea din gardul, care mai scăpase din mânilor vecinilor; și, în vîpîia ernii, rămăsese fără un băț de lemn. Luă toporul și o frînghie și se ducea, în șuerul vîntului și volburile zăpezii, într'o livadă părăsită, și tăia uscături, pînă i se făceau mânilor bocnă. Răzbătea voinicește prin nămeții ca valurile mării, într'un capot subțire de stambă, — singura haină ce-i mai rămăsese, din tot ce vînduse, când a izbit-o în tîia oară junghiul din plămîiul stîng. În picioare avea niște ciubote grele de iuft, rămase dela bărbat.

Iar când se întorcea acasă, cu sarcina de uscături în spate, cădea în pat, înghețată sloiu; și, strîngându-se ghem, cu brațele între genunchi, o apuca un tremur cumplit, în care-i clănțăneau dinții.

Atunci Rebeca strîngea toată peticăria de strae, de saci și de țoale, cari mai rămăseseră în casă, și le puneă grămadă peste maică-sa; și, pe urmă, se ducea și se chinuia să ațâțe focul în sobă, ce era o dărămătură, din care eșea mai mult fum decît căldură. Focul niciodată nu iz-

butea să-l facă numai cu hârtie și chibrituri; și trebuia, la urmă, să ia sticla cu gaz, aninată într'un cui, și să toarne peste lemne. Atunci focul se aprindea, cu un vâjâit mânios, și în odae năvălea un nour gros de fum.

Viața le era din ce în ce mai amară; măruntele economii ascunse într'un cufăr jupoiat, ca bolnav de râie, erau pe isprăvite. Din zi în zi, mâncarea era tot mai pe sponci; dela o porție, — pe care o luau dela o crâșmă murdară, plină întotdeauna de nori de muște, — ajunseră la jumătate de porție, pe care o împărțeau amândouă, și la un dărăb de pâne ca piatra. Seara, singura mâncare era ceaiul c'o fărâma de zahăr numai. Și la ceai, uneori, se mai adăuga un colț de pâne și două cepe iuți ca focul.

Intâia oară zăcu o săptămână în pat și se sculă; decând a răpus-o, însă, a doua oară, nu s'a mai sculat. Și când au ajuns la cel din urmă gologan, din fundul lăzii, Rebeca a alergat la Rașela Bercovici și s'a dus cu ea și-a cerut gazete de vânzare. Când lipseă Rebeca din casă, venea, din când în când, o vecină de peste drum: o cărturăreasă, cu musteața sură și cu firile țepoase ca niște ghimpi de arici, și cu un neg pârros pe-un obraz, ca un bondar. Cât stă pe scaunul de lângă patul jupânesei Sara, fumă țigară după țigară, groase cât degetul, și își făcea cafea după cafea, de pe un fund de cutie de tinichea, dintr'un dulap gol, care miroseă a șoarec. Când adormea bolnava, răpusă de nesomnul din timpul nopții; cucoana Gherghina Vizireanca ridică sprincenele negre, ca unse cu tăciune; și se uită, pe de-asupra

ochelarilor, prinși pe după urechi, cu cârligele de sârmă. Se uită lung, cu niște ochi rotunzi ca de huhurez, și-și tremură vârful nasului ascuțit; și, pe urmă, sculându-se, prindea a cotrobăi prin lăzi și-a pune la o parte câte-o cămașă mai bună, câte-o păreche de ciorapi; și, după ce își alegea așa ce găsea mai bun, le făcea vălătuc, una'n alta, le vâră sub pestelca portocalie, cu flori albastre; și se strecura, repegior, pe ușă, boldind odată ochii la Jupâneasa-Sara, care, sleită de ostenele nesomnului și de zguduirele tusei, dormea ca moartă sub oghealul din care eșeau bucăți de vată.

Jupâneasa Sara a ajuns acuma o umbră de femeie. E galbenă și uscată ca o moaște, și în obraji boala i-a dăltuit două prăbușituri de întuneric, ca două peceți, puse de mâna de oase a Morții. Gura i s'a subțiat așa de tare, c'a ajuns să pară o tăetură, despiciată cu cuțitul, care nu mai putea acoperi dinții mari și înegriți. Ochii ei frumoși, stăteau deschiși larg, ca de spaima Morții; și ardeau de văpaia ce-i mistuia clipă cu clipă viața, care se ținea numai ca într'o ață, în trupul ei numai oase și piele. Tusa seacă răsună ca din niște plămâni putrezi și plini de găuri. Batista din mâna ei diafană era pătată toată de sânge.

Sânt zile amare, în cari câștigul pe care îl aduce vânzarea gazetelor, abia le-ajunge să mânânce o bucată de pâne, c'o porție de mâncare sleită și râncedă.

Rebeca pleacă de dimineață dela patru și vine uneori pe la miezul nopții; aleargă, strâgând gazetele, pe la toate ușile cafenelelor, cinematografelor și teatrelor; se brânțește cu vânzătorii să-și

câştige și ea gologanul pentru-o pâne. Haimanalele de sama ei, cari vând gazete, o chinuesc în toate chipurile, cu cruzimea de fiare pe care o au de obicei copiii. În îmbulzeala ce se face, în fiecare zi, în fața depozitului de gazete, pun-gașii, desculți și cu pălăriile pleoștite, o trag pe Rebeca de coada arămie, care îi bate gleznele; și hohotele desmățate de răs se întind până de parte, în vermătul vânzătorilor zdrențuroși.

Rebeca se apără cu furie, cu unghiile și cu dinții ei ascuțiți, ca de mătă. «Golanii» hohoteau împrejurul ei; se brânceau peste ea; urlau răgușiți:

«Rupeți-i, mă băeți, coada de vacă roșie!

— *Ghevalt-ghevalt, urzichi!* *Oi vei ghevalt urzichi...* strigă un șoltic, cu ochii neastâmpărați de veverită.

— Măi băeți, hai să-i furăm *parăsu...*

Fluerăturile, fășcăiturile ascuțite, găuresc larma asurzitoare; dar, deasupra vârtejului de răcnete și de chiote și de șuerături, țâșnește țipetul tăios al Rebecăi.

Vraful de gazete se risipește în glod; și vântul le împrăștie și le zboară peste capetele vermătului de haimanale. Ș'un glas răgușit rage ca din gâtul unui malac.

«Pune-ți mâna, măăă, fraților; puneți mâna, măăă, pe gazetele ovreicii!...»

Și șolticii tăbărăsc buluc peste gazete, se îmbulzesc, se brâncesc, se strivesc, cad clae peste grămadă. Și unii se încaeră dela împărțirea prăzii, ca o harmalae de câni, și se rostogolesc prin glod, smulgându-și părul, zgâriindu-se cu unghiile până

la sânge. Un glas spart se ridică de-asupra lărmei asurzitoare :

«Uite, măi, uite măi, vine stiglețul, măi!»

Un zdrahon de gardist, cu burta de popă, încătărămată în paftalele de alamă ale curelei; s'arată ca din pământ și ridicând vâna de cauciuc, cu pumnul ciolănos și păros; începù a croi în plin, sfârticând, printre dinții știrbi, injurături de pușcărie.

Și grămada de «gazetari», se risipește într'un învălmășag de hohote dogite, de șuerături țivilite, de huidueli și de sudălmi.

Și Rebeca se ridică, plină de glod și de sânge, cu ochii ei verzi inecați în lacrimi; și începù a-și strânge cele câteva gazete, cari mai rămăsese.

Rebeca umblă ca o pisicuță printre niște câni, printre vânzătorii de gazete și mușterii de buzunare.

Când începură ploile putrede de toamnă, viața Rebecăi prinse a fi și mai amară. Descultă, cum eră, în rochița ei de stambă, Rebeca clănțaneă, vânătă-albastră de frig, cu pumnii strânși la gură, simțind cum i se prelinge apa depe spate, pe șira spinării, ca un șarpe de ghiață. Atunci, se viră, ca o șopârlă într'un cotlon ori într'un gang pustiu; se cinchea acolo jos, pe asfaltul rece ca ghiața; își cuprindeă genunchii în brațe și tremură acolo și clănțaneă din dinți, ceasuri de-arândul.

În zilele acestea posomorâte, în cari turnă, cu nemiluita, apa din cer, — pe deasupra suferinții ascuțite a frigului și a ploii, mai eră și paguba, căci nu vindeă uneori nici de cincizeci de gologani

gazete ; și se duceà acasă cu mâna goală, cu inima grea.

Sările, până când își desfăcea marfa, totdeauna o prindea miezul nopții. Atunci de-abia pornea acasă, în mahalaua depărtată, inecată în mlăștini, care se chema mahalaua Broscăriei, pentru mulțimea broaștelor, ce se prăsesc în bălțile înverzite, rămase în urma ploilor și cari umpleau mahalaua cu mirosul lor clocit.

Cu cât se depărtă mai mult Rebeca de calea Victoriei, — luminată încă și plină de furnicarul lumii, cari se revărsa în stradă, pe ușile cafenelilor, cinematografele, teatrelor și berăriilor, — cu atâta străzile erau tot mai pline de întuneric și tot mai pustii.

Rebeca mergea grăbită, lipăind cu picioarele goale ; aproape fugea, cu sufletul la gură, zgriburită în șalul ei ferfenițit ; strângând subțioară cele câteva gazete, care-i mai rămăseseră.

Felinarele erau din ce în ce mai rare și mai chioare ; până când ajungea la cel din urmă felinar dintr'o răspintie. Felinarul singuratic se poticnea, la crucea drumurilor, gata să cadă, ca un betiv eșit dintr'o crâșmă.

După ce trecea și de cel din urmă felinar, intră în întunericul adânc ca o bulboană de păcură, a mahalalelor luminate numai de câte-o zare slabă de lumină, dela geamurile, cât pumnul, ale bojdeucelor turtite subt acoperișurile de oloane ori de draniță. Casele, cu ferestrele întunecate, păreau oarbe. Ochiurile de bălți, negre ca dohotul, imprăștiau până departe duhul lor otrăvit. Luna, palidă ca o față de mort, lunecă încet, printre

grămezile sure de nouri. Lumina sarbădă a lunii lămurea o cumpănă singuratică, de fântână, ca un gât însetat, întins spre un ochiu de cer, ca spre o bulboană de apă.

Maghernițele se zăreau ca niște năluci, într'un coșmar. Departe, în noapte, un câne lătră răgușit la lună; urlă prelung, ca un glas pustiu de corn.

Rebeca se strecură pe ulițele negre, cu'n fior prin spate, și își grăbea pașii, înghețată până'n măduva oaselor, în rochița subțirică, strângând subțioară pânea și scrumbia sărată, învălită într'un petic de hârtie unsuroasă; cumpărată în drumul spre casă, dela o crâșmă cu acoperișul de țiglă, tras peste ferestre, ca o pălărie clăpăugită peste niște ochi hoțesți.

Când ajungea la ruina mohorită a unei maghernițe, răzemate în proptele, intră în ograda cu gardurile arse din iarna trecută. Aici stăteau acuma, în cocioaba asta sură, cu acoperișul spart, cu ferestrele cârpite cu petece de gazete, asemănându-se cu niște ochi bolnavi de albeață.

Rebeca deschidea ușa dela tindă, cu băgare de seamă; apoi, mai încet, ușa scorogită dela odae, în care ardea, cu o lumină afumată, o lampă cu hogeagul negru de funingene. Păreții, burdușiți și coșcoviți, aveau umbre aspre și lumini, ca un obraz scofâlcit.

Bolnava stătea neclintită, în patul hrentuit, pe spate, cu mâinile străvezii pe pieptul scăzut, fără sâni; cu obrazii veștezi, cu ochii închiși și cu umbra genelor mătăsoase, pe umerii chipului uscat.

Părea moartă, în încremenirea ei de piatră, în care nu i se auzea nici răsuflarea măcar.

Rebeca se oprea în prag, cu ochii la pat, cu 'n deget la gura întredeschisă, stăpânindu-și răsuflarea. Pășea pe urmă pragul și închidea ușa încet, fără nici un zgomot. Dar suflarea de vânt rece, care năvălea pe ușă, o trezea pe jupâneasa Sara, și-i stârnea o tusă rea, care-i desghiocă pieptul osos și supt :

«Tu ești, Rebeco ? — se auzea, ca o adiere, glasul jupânesei Sara.

— Da, mamă dragă ; cum îți mai este ?

— Am tușit și azi». răspundeă bolnava, cu glas și mai istovit de tusa, care o zguduise până'n măruntae. Duceă mâna de ceară la gura albastră și veștedă ; și iarăși prindea a o cutremură tusa, cu răsunete adânci de goluri. Scoteă de subt ogheal o batistă, — numai garofe de sânge, — și-o duceă la gură ; și, când o luă, altă garofă, mai proaspătă, înflorise pe basma.

Odaia eră o cămară umedă, întunecoasă, cu tavanul jos și covățit, ca un pântec, spre podelele pline de mângă și de borți. Toată mobila eră : un pat vechiu de tablă ruginită, cu picioarele scunde și strâmbe, un scaun, cu paiele sparte și un al doilea scaun, schiop. Pe scaunul de paie rupte, un lighean de tinichea și un ibric cu smalțul sărit.

La singura fereastră, care găurea păretele. lipseau trei ochiuri de geam. Lumina intră sarbădă ca într'o pivniță umedă. Lângă patul hrentuit, fără saltea și fără prostire, — cu mindir numai, din care eșeau paiele sfărâmate, — eră o mesuță de brad și pe ea câteva sticlute cu doctorii, cu

etichete roșii, o garafă cu apă, un pahar zoios și stirb, în fundul căruia stă, cu picioarele în sus, o muscă moartă.

Aerul era greu subț tavanul scund, înăbușitor și plin de mirosul putred al boalei. Și de afară, din ograda cu movili de gunoae, pe cari zăceau hoituri de mâți și de câni, veneau mirosuri dospite cari, o înecau pe bolnavă; îi zugrumau beregata ca o mână osoasă. Într'un colț, în soba risipită și afumată, clipeau, ca niște ochi de moțan, câțiva tăciuni, gata să se stingă. Toate, împrejur, erau mohorâte și triste. Singurele pete de culoare, în camera aceasta întunecată ca un suflet amărât, erau florile de pe batista japănezei Sara și garofa veștejită din fereastră, care stă să moară, cași umbra de femei din pat. Floarea aceasta era un simbol al boalei, care rodea plămâni bolnavei.

În odăița tristă și cenușie, a crescut, lângă mama bolnavă, Rebeca cu obrazii de ceară, luminată de cea mai suavă lumină, care părea numai un suflet al luminii ce ardea, ca într'o candelă de fildeș, în ființa ei delicată. Fetița aceasta firavă, în care părea că tot sângele trupului ei se strânsese numai în gura sa aprinsă, stătea câteodată, nopți dearândul, la căpătâiul mamei sale, care era numai suflet; și-o veghea în lumina tristă a lămpii. Profilul ei semit, se desenă curat în lumina pustie; și fața și mânilor, parcă'i erau sculptate în ceara cea mai gingașă. Mică cum era, o îngrijă pe maică-sa, cu o îndemănare neînchipuită; parc'ar fi fost, de-o viață întreagă, soră de caritate, — parcă ar fi trăit

numai între bolnavi. Știa să facă fel-de-fel de ceaiuri și o îngrijă c'o milă adâncă și c'o răbdare îngerească, care-i așterneă, pe fața delicată de ceară, o lumină, ce veneă parcă din alte lumi mai bune și mai miloase.

Viața le eră din ce în ce mai grea. Doctoriile înghițeau aproape toți banii. Duceau, parcă, în spate o stâncă din ce în ce mai grea. Ca să ajungă câțiva franci, pe cari îi câștigă cu atâtea suferinți și cu atâta umilință; Rebeca se mulțumea, de multe ori, numai c'o bucată de pâne uscată, ca să poată da bolnavei o mâncare mai bună, o bucățică de friptură, friptă pe jaraticul din sobă și-un pahar de vin mai vechiu, care o mai înfiripase puțin pe bolnavă. Asta eră bucuria și fericirea ei cea mai mare: să i aducă, mamei ei dragi, o mâncare mai aleasă, o bucată de pâne mai albă, un pahar de vin mai bătrân și mai parfumat, câteva bomboane ori prăjituri.

Jupâneasa Sara se uită atunci, cu un zâmbet de soare pe gura veștedă; și-o sorbea pe Rebeca, în adâncul ochilor ei înfrigurați; și o mângâia pe părul creț, cu mâna ei străvezie de sărăcia de sânge, care eră în trupul ei. Mila și grija fetei ei eră ca o răsplată dela Dumnezeu, pentru chinurile boalei care-i sfășieau plămâni puhave, ca niște ghiare de fiară. Și, în clipele acestea, durerile ascuțite, cari îi fulgureau pieptul, i se alinau, i se topeau, într'o simțire de fericire caldă, care curgea, ca un sânge nou, în tot trupul ei istovit.

De mult își pusese în gând, să strângă gologan cu gologan, înfrânându-și toate poftetele, ca să-i ia

odată, mamei, ceva bun de mâncare și o garafă cu vin roș, vechiu. Cu multă economie, în două luni de zile, strânse vre-o treizeci de lei; și, în câteva Duminici, pela ușile cinematografele, câștigă mai mult, ca de obicei. Avea acum vre-o cincizeci de lei, și era în al noulea cer. Ca niște aripi de înger o înălță bucuria la gândul: câte lucruri minunate, va putea să-i cumpere, mamei bolnave, cu banii aceștia, munciți de ea, și stropiți cu lacrimi.

Azi, zi de sărbătoare, cu străzile pline de îmbulzeala pestriță a lumii, a avut cel mai mare noroc, de când a început negustoria cu gazetele: a câștigat 12 lei! E o adevărată avere pentru sărăcia ei lucie! Și îi vine să zburde la soare, ca un cățel. Îi vine să cânte și să joace; așa cum a văzut-o, când era copilă de doi-trei ani, danșând pe maică-sa la un bal ovreesc, în sărbătorile Purimului, cari i-au rămas în suflet ca o priveliște feerică, văzută într'un vis al copilăriei sale. Nu-i venea să-și creadă ochilor, că-i așa de bogată; și, înfrigurată, pipăia mereu buzunarul fustei, cărpite de ea noaptea la lampă, cu peteci în fețele curcubeului. Se îmlădiă subțirică ca o nalbă, făcând sărituri ca un ed, i se părea că zboară și are să ajungă până la cer; acolo unde plutește o horbotă albă, cu care are să se îmbrace și are să sboare, de sus, drept în odaia lor scumpă, ca să-i facă o bucurie mare. Fericirea din inima ei mititică, cânta ca o ciocârlie beată de soare. Rebeca aleargă, mai întâiu, la o florărie, cu firma «La florile din raiu», pe care o știe într'o dugheniță turtită, din «Piața Sfântului-Anton». Ajunse, cât ai bate în palme; gâfâind, înăbușindu-se de bu-

curia, pe care o simte, ca pe un bulgăr de soare — de-i vine să facă tumbă, printre buchetele de flori; cum l'a văzut pe un clovn la circ, la Moși; și, cuprinzând dintr'o ochire dughenița plină de trandafiri, de bujori, de garofe, de crini, de rozete și de iasomie, — cumpără un buchet frumos de garofe crețe, cari-o ameteau cu mireazma lor de cuișoare. Zvârli banii pe taraba negustorului și o ia la fugă. Dădă busna într'o băcănie, cu geamul plin de toate bunătățile pământului și mărilor, c'o firmă, pe care eră zugrăvită o corabie portocalie și scria dedesubt, cu slove de-o șchioapă, «La corabia lui Kir-Ianulea Kalabrezul». Rebecăi i se părea, în vârtejul sângelui, care-i năboia la cap; în zvâcnelile grăbite ale inimii, că-i o corabie întregă, de mărfuri de băcănie, descărcată de negustor în geamul mare cât o poartă de hambar. Cât te-ai învărti într'un călcâiu, Rebeca alergă dela raft la raft, cumpără ca o gospodină: jambon proaspăt, portocale cu miezul roșu, curmale, strafide și smochine, — dulci toate ca mierea, — și un clondir cu vin roșu vechiu. Și plecă, într'un suflet, spre mahalaua Broscăriei, înecată în glod. Își vâră mereu nasul în buchetul de garofe mașcate, și sorbea lacomă mireazma amețitoare; și-i venea să cânte, să alerge, să zboare pe aripile bucuriei, la mama ei bolnavă, să se așeze în genunchi, lângă pat; și să-i dea darurile și inima ei miloasă, care, din când în când, își pierde răbdarea și stă parcă să-i izbucnească din piept și să-i zboare înainte, ca un sol al bucuriei ei nemărginite. Și Rebeca o luă sprintenă la fugă, brâncită de nerăbdarea, care-i clocotea în suflet:

«Șuncă, șuncă!» și-i lasă gura apă. Nu mai ține minte de când n'a mai mâncat, șuncă și portocale și smochine și curmale și strafide și n'a mai băut vin roșu: tocmai de când trăia tatăl ei, Burăh Ițicovici, care venea în fiecare sară, încărcat ca o albină; aducând, într'o gazetă unsuroasă, felurite mezeluri și în buzunarul surtucului o garafă cu vin negru.

«Ce bine are să-i pară mamei Sara, că i-am adus atâtea bunătăți scumpe, pe cari nu le pot mânca oamenii săraci ca ei. Cum are s'o mai întremeze șunca! Și cum are să-i mai răcorească zama portocalei, gâtul uscat, și cum are să-i înfierbinte sângele vinul!» se gândea Rebeca gâfâind. «D'apoi garofele — florile ei favorite — ce bucurie or să-i facă! Doctorul i-a spus, că cea mai bună doctorie pe lume pentru piept, e mâncarea bună și din belșug și vinul roșu».

Și-și grăbește iar pașii ei mărunți, să ajungă mai degrabă acasă.

Vântul, tăios ca o sabie, șueră în plopilor goi depe marginile uliții. Noaptea coboară grăbită, neagră ca un corb. Incep a cădea, întâiu, halice rare de ploae; apoi ploaia se schimbă într'o răpăială și într'un vâjâit de cascadă mânioasă. Și vântul chiue, se bocește în noapte, ca o femeie cu părul despletit.

La un colț de uliță, pe pereții crâșmei — care stă pitită la răspântie, ca un hoț la drumul mare — fluturarea deodată niște pete de lumină sângerie; și răsări, după o făclie, care rânea noaptea; o cotiugă hodorogită, trasă de-o cobălă deșirată, cu picioarele îngenuchiate și puhave de puroiu. In

hurducăturile cotiugei, prin rătăcănilile drumului, se scutură și sareă, un sicriu de scânduri de brad negeluite. Gloaba mergea la trap leneș, clămpănind din potcoavele abia înținate în copite. În urma căruții, tropăiau, prin glodul cleios, câțiva ovrei bătrâni, cu iarmuce de jder pe cap și cu caftane ferfenițe; și câteva ovreice, încotoșmate în șaluri. Ovreiul, care ducea de dârlogi stafia de cal, înfundat în niște ciubote scorogite, care-i treceau c'o palmă domnească de genunchi; ducea în mâna, îmbrăcată în păr roșu, făclia care gonea vâpăi de lumină și de umbră.

Rebeca se oprise în mijlocul unei mlăștini; și se uită, cu inima înghețată, ca de o presimțire rea; cum se depărtă în noapte cortegiul sărac spre cimitirul depe deal, unde sălciile, plecate peste morminte, păreau niște femei despletite cari boceau morții. Iar șirul de plopi înalți, cari își perdeau creștetele în cer, murmurau tainic, în vânt, de parc'ar fi stat de vorbă cu Eternitatea.

Rebeca, după ce se făcu nevăzută caravana tristă, scrisă cu cărbune în noapte; plecă spre casă, cu sufletul înghețat, ca de o suflare rece de vânt; venită din cimitirul depe deal. Când coti pe hudita strămtă, în care se ridică maghernița, cu acoperișul zbârlit de spini; dădă peste un hoit de cal, trântit de-a curmezișul drumului. Din pânțele, cu măruntaele vărsate; țîșni, hâd ca o arătare, un câne gheboșat, ca o hienă; și fugi hârâind și scânteindu-și colții.

Rebeca, cu toată ființa ei înghețată de spaimă, începă a fugi în noapte; simțind c'o fugărește cânele hidos și plin de sânge. Și cu cât fugea mai

«Șuncă, șuncă!» și-i lasă gura apă. Nu mai ține minte de când n'a mai mâncat, șuncă și portocale și smochine și curmale și strafide și n'a mai băut vin roșu: tocmai de când trăia tatăl ei, Burăh Ițicovici, care venea în fiecare sară, încărcat ca o albină; aducând, într'o gazetă unsuroasă, felurite mezeluri și în buzunarul surtucului o garafă cu vin negru.

«Ce bine are să-i pară mamei Sara, că i-am adus atâtea bunătați scumpe, pe cari nu le pot mânca oamenii săraci ca ei. Cum are s'o mai întremeze șunca! Și cum are să-i mai răcorească zama portocalei, gâtul uscat, și cum are să-i înfierbinte sângele vinul!» se gândea Rebeca gâfâind. «D'apoi garofele — florile ei favorite — ce bucurie or să-i facă! Doctorul i-a spus, că cea mai bună doctorie pe lume pentru piept, e mâncarea bună și din belșug și vinul roșu».

Și-și grăbește iar pașii ei mărunți, să ajungă mai degrabă acasă.

Vântul, tăios ca o sabie, șueră în plopii goi depe marginile uliții. Noaptea coboară grăbită, neagră ca un corb. Incep a cădea, întâiu, halice rare de ploae; apoi ploaia se schimbă într'o răpăială și într'un vâjâit de cascadă mânioasă. Și vântul chiue, se bocește în noapte, ca o femeie cu părul despletit.

La un colț de uliță, pe păreții crâșmei — care stă pită la răspântie, ca un hoț la drumul mare — fluturată deodată niște pete de lumină sângerie; și răsări, după o făclie, care rânea noaptea; o cotiugă hodorogită, trasă de-o cobălă deșirată, cu picioarele îngenuchiate și puhave de puroiu. In

hurducăturile cotiugei, prin rătăcănila drumului, se scutură și sărea, un sicriu de scânduri de brad negeluite. Gloaba mergea la trap leneș, clămpănind din potcoavele abia înținate în copite. În urma căruții, tropăiau, prin glodul cleios, câțiva ovrei bătrâni, cu iarmuce de jder pe cap și cu caftane ferfenite; și câteva ovreice, încotoșmate în șaluri. Ovreiul, care ducea de dârlogi stafia de cal, înfundat în niște ciubote scorogite, care-i treceau c'o palmă domnească de genunchi; ducea în mâna, îmbrăcată în păr roșu, făclia care gonea văpăi de lumină și de umbră.

Rebeca se oprise în mijlocul unei mlăștini; și se uită, cu inima înghețată, ca de o presimțire rea; cum se depărtă în noapte cortegiul sărac spre cimitirul depe deal, unde sălciile, plecate peste morminte, păreau niște femei despletite cari boceau morții. Iar șirul de plopi înalți, cari își perdeau creștetele în cer, murmurau tainic, în vânt, de parc'ar fi stat de vorbă cu Eternitatea.

Rebeca, după ce se făcu nevăzută caravana tristă, scrisă cu cărbune în noapte; plecă spre casă, cu sufletul înghețat, ca de o suflare rece de vânt; venită din cimitirul depe deal. Când coti pe hudița strâmtă, în care se ridică maghernița, cu acoperișul zbârlit de spini; dădu peste un hoit de cal, trântit de-a curmezișul drumului. Din pânțele, cu măruntaele vărsate; țišni, hâd ca o arătare, un câne gheboșat, ca o hienă; și fugi hârâind și scânteindu-și colții.

Rebeca, cu toată ființa ei înghețată de spaimă, începù a fugi în noapte; simțind c'o fugărește cânele hidos și plin de sânge. Și cu cât fugea mai

tare, cu-atâta i se părea mai limpede, că fuge și bojdeuca, cu acoperișul buhos, cu fereastra cămării luminate, ca de-o candelă la căpătâiul unui mort. Inima îi zvâcnea în gât și-o înăbușă. Trecu în goană printre movilele de gunoae, cari îi pân-deau calea ca niște dihăanii, cu spinările gheboșate, gata să-i sară în spate. Dar ajunse la tindă. Smuci ușa și intră, ca prăbușită de un pumn în ceafă; și se opri scurt, la ușa odăi, lac de sudoare. Se gândi :

«Doarme, oare, mama?»

Și deschise încet, cu băgare de samă, ușa cămării umede și mucegăite. Se opri o clipă în prag, ca întotdeauna înainte de-a intra :

«Doarme», își zise Rebeca în sine, cu părere de bine,—pe deoparte, că doarme și se odihnește,—cu părere de rău, pe de alta, că nu-i trează : să-i dea darurile cari i le-a adus.

Jupâneasa-Sara, părea mai topită, mai uscată, — trupul ei sfărogit de suferință ca de foc, mu-muifiat ca 'ntr'un cuptor menit chinurilor, să-mână c'o scândură subt orghealul cu pete de slim, cari păreau niște petici de piele.

Rebeca se apropie în vârful degetelor de pat; ținându-și răsufarea, cu buchetul de garofe și cu pachetele în mâni, ascunse la spate. I se părea, că niciodată n'a văzut-o dormind așa de adânc. Și simți în inimă, ca o înțepătură de ac de ghiață. I se părea ciudată lumina aceia de vis, care i se așterneă pe fața, mai galbenă și mai străvezie ca de obicei. Iși plecă urechea și ascultă, cu încordare de strună întinsă să plesnească; și, deodată, tot sângele-i năboi în inimă; și Rebeca se făcù

galbenă ca turta de ceară : nu se auzeà în toată ruina nici cea mai mică suflare. Dădù un țipăt ascuțit, ca chiotul de spaimă a unei paseri învăluită de furtună :

«Mamăăă!»

Pachetele i se rostogoliră pe dușumele, c'un vuet care ô făcù să tremure, ca de-o bubuitură de pușcă. Numai buchetul de garofe — florile dragi ale moartei — îi rămăsese în mâna încleștată de groază. Intinse brațele ; și căzù peste trupul încremenit, scăpând buchetul peste pieptul ei înghețat. Zguduită de un plâns desnădăjduit, care-i cutremură tot trupul din creștet până în vârful degetelor picioarelor, sărutând-o și umplându-i de lacrimi mânilor de ceară ale moartei, care luminau ca două candelă, — și înprăștiind, cu mișcări înfrigate, garofele buchetului pe tot trupul ei prefăcut în sloi în somnul cel din urmă.

Spre ziuă, zdrobită de osteneală și slăbiciune și zbucium, Rebeca adormi somn greu ca somnul morții, pe scaunul dela căpătâiul patului, cu obrazii palizi, ca o lună pierdută în nouri ; dormea cu brațul întins pe masă, cu capul culcat pe mână.

Lumina lămpii scădea încet. O umbră mare pe părete, părea umbra misterioasă a Morții, care așteptă să vie ceasul plecării la cimitir.

Pe marginea oghealului, dinspre păretele coșcovit, de lângă pat, răsări un șoarec. Se opri, își tremură mustețile poleite în lumina sarbădă a lămpii ; și ochii mărunți, cu două seminți de lumină în fundul lor, începură a privi țintă la chipul de ceară al moartei, cu genele lungi, cari își scriau cu fineță umbrele albastre pe umerii obrazilor.

Tăcerea adâncă, care învăluia moarta, venea ca dintr'o genune a Necunoscutului.

Șoricelul alunecă pe pieptul moartei. Se opri apoi o clipă. Se uită țintă la chipul veșted ca frunza de toamnă. Și prinse iar a lunecă nesimțit, cu pașii săi mărunți, pe gâtul cu vine fine viorii, pe bărbie apoi — și se opri pe gura ofilită ca o petală de trandafir uscată. Iși tremură iar botul ascuțit, adulmecând gura întredeschisă a moartei; îi mirosi apoi nasul ascuțit, sclipindu-și ochii în lumina lămpii. Și în liniștea adâncă, care învăluia cu hobotul ei pe roaba lui Dumnezeu Sara; se auzi un ronțait tainic: șoarecul flămând, în vremile acestea de foamete ale războiului, își începuse ospățul: rodea nasul de ceară al moartei, pe vârful căruia, văpaia ostenită a lămpii, puneă un punct fin de lumină.

IN PRAJMA FOCULUI

Baciul își îndeasă un cărbune în pipă, pufăie închizând din ochi ; și, scoțând, pe nas, un val mare de fum, clătină din cap :

«Ce știți, voi, măi băeți-cucuiți, mânați roata pe păreți ! Habar n'aveți, ce-i pe lumea asta ! He-hei, dragii moșului, logofeți,—logofeți cu părul creț ; să mă fi văzut, voi, pe mine, când eram numai cât o gălușcă...»

Moșneagul tăcù și pufăi, de câteva ori, cu ochii țintiți la cărbunele din lulea ; o limbă mititică țîșni din cărbune, și să făcù nevăzută.

Baciul clătină din cap :

«Hm, ptiui, bătute-ar crucea, de nepot a lui Scaraoschi ! D-tră, țincilor, nu l'ați văzut pe Nichipercea ; cu cornițe și bărbiță și cu picioarele de dinapoi, cu copite ca de țap ? Uitați-vă, aici, la mine, în lulea, hălăduște el ; îi place spuza, focul și *tiutiunu*', — tiutiunu, mă băeți, e iarba lui Scaraoschi... Vroiți, să-l mai vedeți ? (Pufăește).

Uite-l; ce cornițe, ce bărbiță, ce picioare, cu copitele despicate; și, ce unghii năstrușnice; taman cănci... Ia, uitați-vă la el, bre; cât e de mititel; ptiui! Aveți, voi, la știință, că pe cât e de mic, pe-atâta'i de voinic: el, dacă vrea, — uite-acuma chiar, — ne ia, cu tot cu munte, și ne duce undea-dus mutu iapa... El, ce gândește, aceia face; vra să facă din turma noastră, o herghelie de hărmasari, — pe dată, o face; vra s'o prefacă într'o turmă de elefanți, — pe dată, o face. — Dintr'o picătură de rouă, face-o mare, cu corăbii; dintr'o mărgică de piatră, — un munte de stânci; dintr'un spin, — un copac, cât copacii din codrii Libanului de care glăsuește Biblia. Da' ce știți, voi, măi băeți; când n'aveți minte 'n cap nici cât o furnică. Tainele lumii is adânci; is pecetluite de mâna sfântă, de lumină, a lui Dumnezeu.

În mijlocul stânei ardeă un foc uriaș. Într'o căldare mare, să'ncapă un taur în ea, forfotea laptele; și, în roata rumenă de lumină, stăteau tolăniți, la cislă, ciobanii; iar, mai la o parte, ascultau doi strungarași de-o schioapă, cu niște căciuli cât niște oboroace.

Un flăcău, zvârli o buturugă pe foc. Strungarașii se târără, pe pânțele, mai aproape de baci. Moșneagul, clipi șiret; și, trăgându-și mustețile albe, cuvântă:

«He-hei, când eram eu, măi, ca voi, colindam lumea, în lung și-n lat, și, — măcar că eram cât o gălușcă, — numai de unul Dumnezeu îmi eră frică. Vedeti, că eram năzdrăvan: astai cheia și lacăta! Par'că mă văd, măi flăcăi, așa prizărit, cum eram; aveam o cușmă cât o baniță și un

buzdugan așa de năstrășnic, că nu l'ar fi ridicat zece voinici, aleși, știi, pe sprânceană, — da' ce spun eu? Un sat de voinici! Și, eu, îl zvârleam până'n nori; și'l prindeam, ia așa, pe degetul cel mic. Ce știți, voi, măi băeți?

Acù, odată; să vedeți ce mi să întâmplă.

N'aveam ce face; și, flueram a pagubă, mergând pe o miriște arsă; mai dau, eu, căciula pe ceafă, o mai dau pe-o sprânceană; mai fumez de urât, o lulea de *tiutiu*... Zic: ia să zvârl, eu, buzduganul, c'un deget; așa, într'o doară, să vedem unde are să ajungă? Ii fac, eu, o leacă de vânt, alene; și, buzduganul, zboară prin văzduh, vuind ca un vânt greu, și se mistuì în zare, ca o pasere.

Și-am mers, eu, toată ziua, și-am mers, într'o întinsoare, toată noaptea; și, tocmai a doua zi, pe la toacă, am dat de el în preajma unor curți cumplite: făcuse țanduri, măi tată, niște porți de aramă; și, acù, se hodineà în fața scârilor. Da' împrejur, nu se zăreà țipenie de om. Imi iau eu buzduganul pe umăr; și urc scările, șuierând ca'n satul lui Cremene. Când ajung în fața ușii: ușa se deschide singură. Măi comedie! Intru: ușa se închide. Măi, al dracului minune! Trec, eu, prin tinzi pustii, trec printr'o groază de odăii, — pace: nici o suflare nicăeri... Intru într'o odaie mare; și, deodată, ce să vezi d-ta? Unde se face, măi frate, o masă, încărcată cu fel de fel de bunătați. Eu, dacă am văzut una ca asta: mi-am scos cușma, m'am închinat ca tot creștinul cu frica lui Dumnezeu; mi-am suflecat, frumos, mânicile; și m'am așezat la masă, ca la mine acasă. Și unde am prins a îmbucà, o ialcvită întregă, friptă haidu-

cește, pe țiglă, la o căpiță de jar, de-mi trosneau fâlcile; și-am ospătat, măi fraților, cât nouă și am băut cât nouă-zeci. Credeți-mă, măi băeți par'că-mi lasă gura apă, când mă gândesc la toate bunătățile acelea!»

Moșneagul, clipi, iar, șiret; și-și netezi musteața dată după oală. Flăcăii, de-abia își țineau răsul; iar, strungărașii, ascultau cu gura căscată și cu ochii mari, plini de spaimă, subț cușmile mițoase. Chimirurile, țintuite ale voinicilor, scânteiau în lumina roșie a focului tătarăsc. Flăcările, fâlfâiau pânze mari de lumină și dezvăluiau, din umbră, cașurile albe. Afară, în noapte, picurau, la răstimpuri, în liniștea dumnezeiască, ca din văzduhuri, tălângile dela oi. Baciul, înșiră înainte:

«Ei, mult amar de lume, am colindat eu, și multe minuni mi-au mai văzut ochii! Acù, odată, urcam eu, flămând și amărât, ca vai de capul meu, un deal pustiu și chel... Da, cât vedeai cu ochii, nu se zăreà, batâr un bordeiu; și, de cătrănit și amărât ce eram, îmi veneà să-mi fac seama, nu altceva! Când acolo, ce să vezi d-ta; când ajung în creasta dealului și mă uit în vale: coșcojemite iezâr de lapte acru; alătura, un deal de mămligă galbenă ca aurul; iar în malul iezărului, un polonic cît un căuș! Ce să vă mai spun: am mâncat până când n'am mai putut; ș'apoi, mi-am luat buzduganul, de-a umărul; și, haida-ha, haida-ha, am purces iar la drum. Ș'am mers, eu, așa, pe un drum, neted ca o cura, până când am intrat într'un codru de aramă. În codrul acela, subț un gorun cumplit, care ajunge cu vârful până în torțile cerului, ardeà stânjeni de lemne; și, în roata

de lumină, și se întindea împrejur, cale de două poște; stăteau tolăniți, măi tată, doi-spre-zece zmei, groznici la chip: botoși și păroși, c'o căpiță de năpârci pe cap, încinși cu chimire împletite din șarpi; și împrejurul lor, felinare, meșterite din hârci de oameni și cucuete în vârful unor prăjini. Smeii frigeau două-spre-zece ialovițe; smeul cel mai bătrân și cel mai hâd' i acela, de bună-samă, care eră bunicul 'smeilor — stătea, grecește, și fumă încrunțat din luleaua cât un căuș.

Când l'am văzut, mi-a venit și mie poftă să fumez; și mi-am scos, frumușel, luleaua din chimir, și, fiindcă, de foc nu eră chip, să mă apropii, că m'ași fi sforogit, — am prins a mă urcă spre nasul borchinos al zmeului, cât o sfeclă. Și-am urcat, eu, și-am urcat, măi fărtați, până la toacă; de-mi curgeau sudorile, gărlă, și imi ieșise limba de un cot.—Tot imi dădeam duhul, gândesc; dacă nu făceam un popas bun, la jumătate de cale, pe un bunb dela ilicul zmeului.—Și, dacă, am ajuns, am încălicat frumos pe lulea, m'am târât, binișor, prin fum, până la găvanul cu jărătic; după ce am furat un cărbunaș, m'am lăsat, de-a sâniușul, la pământ; și am purces, iar, la drum, prin codrul cela de aramă, cale lungă să mi-ajungă; pufăind din lulea, — că nu'i prieten mai bun la drum, ca luleaua.

Acù, așa, pe la aprinsul lumânărilor, ajung, eu într'un târgușor. De-asupra, răsărea farfuria de aramă a lunii, mare cât o roată de car, — de bună samă, că luna e farfuria lui Dumnezeu, pe care o spânzură Sf. Petru ori un arhanghel, nop-

tile, într'un cui de stea, ca să se zvânte, la vântul văzduhului.

În târg eră liniște mare. O ieau eu, încet, pe ulițele pustii, căscând gura în toate stihile, ca un om străin, ce eram, și veneam de peste șapte țări și șapte mări; trecusem prin coclaurile munților-cărunților; am trecut și prin împărățiile furnicilor, albinilor, cerbilor, urșilor, lupilor, florilor, zânilor, piticilor, păsărilor, elefanților, cămililor și maimuților.

Mergând, eu, așa, teleleu-Tănase; numai ce văd, măi fraților, o minunăție, pe care n'am mai văzut-o nicăiri; deși am înconjurat pământul, cu opinci de oțel, până când mi le-am făcut mii de fărâme.

Mă, oameni buni, să te minunezi și să te crucești, de asemenea minunății și bazaconii: deoparte și de alta a ulițelor, numai garduri împletite cu cârnați și cu chiște! Măi, minunea lui Dumnezeu; ori minunea dracului? Măi-măi-măi, da' asta ce-o mai fi? Mă uit peste garduri: case zidite cu burduri de brânză și drănițite cu hartane de slănină. Mă apropii de-o fântână, să beau o țără de apă — că-mi sfârâia gâtul de sete, ca unii cămile din deșerturile de nisipuri, — dau drumul ciuturii la adânc, o scot, mă plec să beau... Măi, abrașă treabă îi și asta! Ciutura, plină ochi, cu lapte dulce! Măi asta-i țara lui Păcală!

Mă apropii de o poartă de aramă: țășnește afară, hămăid, un câne, cu colaci în coadă...»

Flăcăii să dădeau de-a tăvalul, prin șperlă, de răs; iar, strungărașii, ascultau, cu gura căscată; și, nu știau ce să mai creadă din năsdărăniile

baciului ; și ochii, deschiși mari, ca niște carboave, ardeau ca jărăticul, în bătea flacărilor.

Intr'un târziu, moșneagul tăcu-molcom ; luă, cu mîna păroasă, un cărbune ; și-l puse în pipă, îndesându-l cu dosul unghiei, dela degetul cel mare ; și începù a pufăi, într'o rilă, zîmbind tainic și poznaș.

Un flăcăuandru, c'o lecuțică de pufușor, pe la gura, fragedă și gurguiată, ca de fată-mare ; trăgând cu coada ochiului la strungăraș, întrebă mehenchi:

«Și zi, ai văzut și zmei, moș-Axinte ?

— Văzut, măi, cum mă vedeți și vă văd, rosti moș-Axinte, liniștit, clipind c'un zîmbet fin, ascuns răpede,—subt genele albe ; dând drumul unui nour de fum, care se depărtă ca un balaur.

Pe-o tohoarcă mițoasă, pe un bucium de cireș, și pe cașurile albe, treceau luminile fugare ale celor din urmă pâlپări. O talangă picură, încet, ca din necunoscut.

Iar strungărașii stăteau tăcuți, în rumeneala focului ; și se gândeau cu'un fior de frică, la cei doi-spre-zece zmei-paralei din codrul de aramă.

VERIFICAT
2007

TABLA DE MATERII

	<u>Pag.</u>
1. Ospățul	5
2. In munții Bistriței	19
3. Nunta de aur	58
4. Păsări călătoare	67
5. Spionul dela Măcin	83
6. Căpitanul	95
7. Harap	102
8. Aventura maestrului	109
9. Corbul	119
10. Iarba lui Nichipercea	132
11. Impăcarea	142
12. Intr'o noapte de iarnă	148
13. Un interior	154
14. Norocul	161
15. Decanul copiștilor	169
16. Garda civică dela Măcin	180
17. La cofetăria lui Passini	187
18. Caraula	197
19. Sărutarea	203
20. Chirică	209
21. Carboava	227
22. Romanța	239
23. Rebeca	245
24. In preajma focului	265